

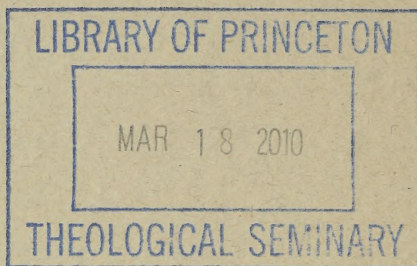
DR. A. KUYPER

NABIJ GOD

TE ZIJN

J. DE GRAAF.

KUYPER BV4839.D8 K784 1908b

Kuyper, Abraham, 1837-1920.
Nabij God te zijn :
meditatie /

687

NABIJ GOD TE ZIJN

DE A. KUYPER

NABIJ GOD TE ZIJN

NABIJ GOD TE ZIJN

÷ MEDITATIËN VAN ÷

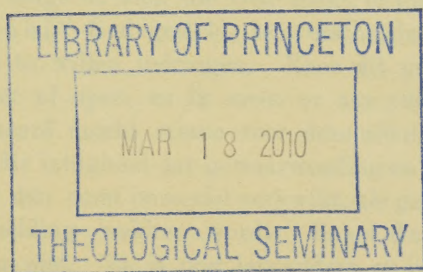
DR. A. KUYPER

÷ EERSTE DEEL. ÷

÷ VOLKSUITGAVE ÷

KAMPEN. — J. H. KOK.

NABIJ GOD TE NIJN

÷ MEDITATIE VAN ÷

DR. A. KUYPER

÷ EERSTE DEEL ÷

÷ VOLKSELIJFDE ÷

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
Princeton Theological Seminary Library

— A. H. KUYPER —

L. S.

De reeks Meditatiën rakende den „Verborgenen Omgang” met het Eeuwige Wezen, verschijnt bij haar afzonderlijke uitgave in twee bundels. Voor één bundel was het aantal dezer reeks te groot, en toch de mystieke stof, die hier overpeinsd werd, gedoogde geen inperking.

Evenals in al wat zich in de diepte der Mystiek waagt, school ook hier in de overpeinzing ontegenzeggelijk gevaar. Zoo vanzelf neigt de ziel, die God zoekt, er toe, om de grens, door het „na bij” God gesteld, te overschrijden, en tot in het wezen Gods te willen indringen. Voor dit gevaar was het oog van meet af open, en ik meen er aan ontkomen te zijn. Maar omgekeerd mocht vreeze voor deze afdoling niet terughouden van die innigheid der gewaarwording en die geestelijke warmte, die dán eerst onze ziel verkwikt, als gevoel opgewekt is en verbeelding wakker wordt. Enkel denking is de overdenking niet. Ze is nog iets anders, en juist dat andere is voor onzen wakkeren stand te midden van de niets ontziende en niets sparende felheid, waarmee uit de poorte der hel de aanval op de gemeente des levenden Gods toegaat, onafwijsbare zielsbehoefte.

Die aanval doet bedacht zijn op tegenredeneering, op wijsgeerig tegenbetoog, op scherpgewette anti-critiek, maar zonder meer sluit dit onzen geest in de denkwereld op, en

dreigt hierdoor ons belijden, ons gelooven, ons vroom-zijn te veruitwendigen. Het denken schiet dan keurig belijnde en fijn gehoekte, schitterend-doorzichtige ijskristallen, maar onder dat ijs vloeit zoo licht de stroom van het levende water weg. Wat wint zijn dan de afgetrokkenheden van het stelsel, wat verlies lijdt is de echte religie, de warme Godsvrucht van het hart.

Dit hoeft niet. Bij de kerkvaders en hervormers ziet men het wel anders. Gespierd betoog, maar steeds doorademd van innige mystiek. Calvijn heet koud, maar geen Godgeleerde drong ons dieper de mystieke unie met den Godmensch, en door hem met het Eeuwige Wezen, in het hart.

Eerst na hem kwam de verdooving, toen de nood uit had, en de spanning van den angst niet meer als in het Geuzenlied naar God klaagde. Thans zingen we het Wilhelmus weer, maar onder dat zingen meet ons in verhevenheid aangedaan gevoel pijnlijk den afstand tusschen toen en nu.

Bepoezingsen, overpeinzingen, meditatieën over het zijn van de ziel nabij God bedoelen dien afstand weer in te krimpen; bedoelen de ziel van het afgetrokkene in leer en leven naar het wezen der religie terug te trekken; bedoelen haar, bij alle waardschatting van het scheikundig ontleden der geestelijke wateren, terug te leiden naar de levende Bron zelve, waaruit die wateren vlieten.

Klem in het belijden, zonder te drinken uit die wateren, verloopt in doode orthodoxie, even stellig als trillende innigheid, zonder klaarheid in het belijden, zinken doet in het moeras van ziekelijke mystiek.

Alleen wie voelt, speurt, weet met den levenden God in persoonlijken omgang te staan, en daarbij steeds de geestelijke bevinding toetst aan het Woord, gaat veilig, toont kracht, en handhaaft, voor zijn deel, de kracht der religie in zijn huis, in zijn kring, onder ons volk, en boezemt eerbied in tot zelfs aan den verachter van God en Zijn Woord.

VOORREDE.

Mijn bede is, dat de hier aangeboden overdenkingen zoo gezonden staat van ziel bij menig kind van God inzetten, bevorderen of herstellen mogen.

Reeds bij één hart dat doel bereikt te hebben zou tot loven en tot danken overvloedige stof zijn.

KUYPER.

's-GRAVENHAGE, 1 Juni 1908.

I. „HET IS MIJ GOED NABIJ GOD TE WEZEN.”

Maar mij aangaande, het is mij goed nabij God te wezen; ik zet mijn vertrouwen op den Heere HEERE, om alle uwe werken te vertellen.

Psalm 73 : 28.

Als de psalmist, in heilige ontroering, zingt: „God heb ik lief, want die getrouwe Heer hoort mijne stem, mijn smeeingen, mijn klagen,” dan ademt heel zijn ziel in dit lied uit, maar kan niemand die liefde ontleden.

Liefde voor God te hebben is iets heel anders, iets veel zwakkers, dan te kunnen zeggen: Ik heb God lief.

Ge hebt liefde voor uw vaderland, ge hebt liefde voor de prachtige natuur, ge hebt liefde voor de kunstscheppingen, in ontferming hebt ge liefde voor de lijdende menscheid, ge voelt liefde voor wat edel, hoog is, en welluidt, en zoo in diezelfde gedachtenlijn voortgaande, kan bijna ieder teeder gemoed in volle oprechtheid betuigen, dat het ook liefde heeft voor God, zelfs dat zijne liefde voor God boven elke andere liefde gaat; immers uit en door Hem is al dat andere dat zijn liefde wekt, en God is immers het hoogste goed.

En toch, die liefde voor God kan hoog van zin, kan ernstig, kan zelfs tot een ontvonken van heilige geestdrift in staat zijn, zonder dat de ziel nog gemeenschap met den Eeuwige verwierf, zonder dat er nog sprake kwam van een verborgen omgang met God; zonder dat de hooge God nog zijn God werd; zonder dat de ziel 't nog als in harts-tocht uitriep: God heb ik lief.

Liefde voor God, in het gemeen genomen, is nog zoo veelszins liefde voor de idee van God, liefde voor de Fontein des Levens, voor de Bron van alle goed, voor den Wachter Israëls die nooit sluimert, voor Hem, die wat ook wisselt, blijft in alle eeuwigheid.

Maar als het uit de ziel weerklinkt: God heb ik lief! dan wordt die idee, dan wordt het begrip, dan wordt het wezen van het Eeuwige Wezen verpersoonlijkt. Dan

wordt die God een Herder die ons leidt, een Vader die ons geestelijk genereerde, een Bonds God met Wien we in bond staan, een Vriend die „ons zijne vriendschap biedt”, een Heere, in Wiens dienst we staan, de God onzes vertrouwens, niet meer alleen God, maar onze God.

Zoo kunt ge lange jaren, in het gemeen, liefde voor God hebben gehad, maar zonder dat ge God nog kendet.

Dat kennen van God komt eerst, als de liefde voor God een persoonlijk karakter begint aan te nemen; als ge voor het eerst op uw levensweg God ontmoet hebt; als de Heere u een Ik tegenover uw ik is geworden; zoo God en gij in een bewuste, levende, persoonlijke, bijzondere betrekking zijt getreden.

Hij uw Vader, gij zijn kind.

Niet maar één van de kinderen Gods, neen, maar zijn kind op een eigen wijs, in een persoonlijk verband, weer anders dan andere kinderen Gods.

De intiemste gemeenschap die zich in hemel of op aarde denken laat.

Hij uw Vader, uw Herder, uw Zielsvriend en uw God!

Wie daar nog niet toe kwam, verstaat dit niet. Het gaat dieper dan hij gaat. Maar toch, zoo hij vroom van zin is, beseft hij bij het hooren toch, dat, kon ook hij tot zulk een liefde komen, zijn liefde inniger zou zijn dan wat hij nu voelt.

Het zegt hem, dat hij nog iets mist. Het kan het verlangen ernaar in hem wakker roepen. Heimwee in hem doen geboren worden naar wat zoo schoon zou zijn, als hij 't bezat.

En dat heimwee kan voorbereiden op hooger. Want als het tot een ontmoeting met God zal komen, gaat het van beide zijden. God komt tot hem, en hij komt tot God. Eerst van verre. Dan al naderbij. Tot eindelijk alle afstand wegvalt. En dan is de ontmoeting er. Een oogenblik van nooit uit te spreken volzaligheid.

En dan, maar ook dan eerst, komt het nabij. Want in dat nabij, in dat „het is mij goed nabij God te wezen,” daarin ligt het.

Ook wie tot dit geheimnis nog niet inging, kan wel meezingen: Het is mij goed, mijn zaligst lot, nabij te wezen bij mijn God! maar hij vat het nog niet. De keurige berijmer van Psalm 73 die vatte het wel, en die zong daarom dat in zulk een nabij God te wezen het „zaligst” lot is.

Maar daar zingt men dan overheen, en bedoelt een algemeen vrome stemming, zonder de vonk dier innigste, intiemste, meest persoonlijke liefde in het eigen hart te voelen branden. Aanbidding, bewondering, inroeping van genade, maar de verkleefdheid der liefde nog niet.

Nabij is vlak bij God, zoodat uw oog Hem ziet, uw hart Hem gewaar wordt, uw oor Hem hoort en al wat dusver scheidde wegviel.

Nabij op één van deze twee wijzen: of doordien gij u als opgetrokken voelt in de hemelen, óf doordien uw God uit die hemelen nederdaalde, en u opzoekt waar gij zijt, in uw verlatenheid, in uw kruis, of bij levensvreugde, die uw deel werd.

Dat „nabij”, het spreekt uit, dat er, o zoo veel is, dat scheiding tusschen u en uw God maakt. Zoo overveel, waardoor gij dan weer alleen staat, eenzaam zijt, en u verlaten gevoelt, doordien uw God weer van u weg is, of gij weg zijt van uw God. Maar dat ge daar geen rust bij hebt, dat ge dit niet uit kunt houden. Dat dan alles weer in u naar Hem trekt. Tot wat scheidde, weer wegviel. En dan komt de ontmoeting weer, dan is Hij weer nabij u gekomen, en weet gij weer nabij uw God te wezen.

En dan is er weer dat zalige. Dat zalige waar niets boven gaat. Het is dan weer goed, o, zoo boven alles goed, van weer nabij te wezen bij uw God.

Een zaligheid hier slechts bij oogenblikken genoten.

En dan blijft nog de gelukzaligheid in het eeuwig leven, als dat „nabij uw God” voor altoos zal wezen.

Eeuwiglijk nabij Hem in het Vaderhuis.

Wreed is, zooals de wereld u daarbij den voet dwars zet.

Het was de weg niet, en het zal nooit de weg zijn, maar ge verstaat toch wat er omging in de ziel van wie de wereld ontvluchtte om in de kluis of in de hermitage zich terug

te trekken, om niet gedurig weer van de gemeenschap met God te worden afgetrokken.

Het zou de weg hebben kunnen zijn, zoo wie de wereld uitging, de wereld achter had kunnen laten. Maar we dragen de wereld in ons hart. Ze gaat mee, omdat geen kluis zoo dicht, en geen plek in het woud zoo afgelegen is, of satan weet er in door te dringen.

Bovendien, dat zich afsluiten van de wereld om nabij God te zijn, is op aarde reeds willen afdwingen wat eerst in het Vaderhuis ons deel kan zijn. Het is zoo, veel ontloopt men. Veel ijdelheid ziet het oog niet meer. Maar het bestaan wordt onnatuurlijk. Het leven krimpt in. Het menselijke wordt tot zoo kleine afmetingen herleid. Er is geen taak, geen roeping, geen inspanning van alle krachten meer. De strijd wordt ontweken, en daarom toeft de overwinning in het worstelen.

Nabij God hier op aarde te zijn, schenkt juist dan de hoogste zaligheid, zoo het doorgezet is tegen zonde en wereld in, een oäse in de woestijn van het leven. En juist zij, tegen wie de wereld zich het wreedst heeft gekeerd, om ze van God af te trekken, hebben het hoogste verworven, als ze desnietteenstaande, ten spijt van dat alles, en tegen het woelen der wereld in, telkens weer tot die ontmoeting met hun God gekomen zijn. Jacob bij Pniël. Mozes op Horeb. David toen Simei hem vloekte. Paulus toen het volk tegen hem te hoop liep.

Midden in de worsteling, en dan nabij God te wezen, dat is de zaligheid.

Of ook buiten de worsteling met wereld of zonde of satan, als de wolken zich boven uw levenslot saamtrekken, en wonde op wonde door rouw in uw hart wordt geslagen, en de vijgeboom liegt en de wijnstok zijn vrucht niet geeft, dan van vreugde met Habakuk in zijn God opspringen, omdat Gods zalige nabijheid dan meer dan in vreugde wordt genoten, — aldus is de les der historie door alle eeuwen geweest.

Niet toen David rijk in zijn paleis zichzelf behaagde, maar toen Saul hem met den dood nazat, zong hij zijn beste lied voor God.

Maar wreed blijft de wereld. Zelfs neemt haar wreedheid steeds fijner, en in die verfijning steeds pijnlijker vorm aan.

Voor hen bleef er in het leven nog zooveel, dat aan het heilige herinnerde, als vanzelf aan hooger denken deed, en de eeuwigheid voor ons opriep.

Maar nu heeft dat alles uit. Schier niets in het uitwendig leven houdt de heugenis van het hooge, en heilige, en eeuwige levendig voor de ziel. Alle hemelsche weerglans is in het openbare leven uitgedoofd. Geen klok wordt meer geluid. Geen biddag meer uitgeschreven. Van God mag niet meer gesproken worden. Geen *memento mori* wijst u meer op uw sterven. Zelfs onze graven worden wandelparken. En wat luide weerklinkt, is veeleer spot met het heilige. Wat in gesprek en in geschrift den hoogen toon houdt, is dat de hemel niet verder dan de starren gaat, dat het uit is als we sterven, en dat het leven zonder God nog wel zoo welig tiert, als een leven in de vreeze des Heeren.

En dat van God ontdoen in het publieke leven, werpt zich als een stroom tusschen uw God en uw godvreezend hart. Het spant uw geloof zooveel sterker, als ge, tegen dien stroom in, toch aan uw God wilt vasthouden.

Vooral voor de jongeren onder ons, voor onze lieve kinderen, is die nieuwmodische wreedheid der wereld zoo uiterst gevaarlijk.

Toch moed gehouden!

God weet dat, en Hij in zijn eeuwige ontferming zal iets dichter, iets nader, iets sneller naar u en naar uw lievelingen toekomen, opdat ge toch ook zoo, met hen, nabij uw God moogt wezen.

Maar dan ook met geen halfheid vrede genomen.

Meer dan ooit zal de vage liefde voor een God, die u verre bleef, u in den steek laten.

Wat alleen redden kan, is het ingaan tot dat innige leven, dat jubelen kan: „God heb ik lief,” en niet van verre bleef, maar doordringt tot nabij, tot vlak nabij uw God, in de persoonlijke ontmoeting van uw ziel met den Eeuwige.

II. DE ZIELEN DIE IK GEMAAKT HEB.

Want Ik zal niet eeuwiglijk twisten,
en Ik zal niet geduriglijk verolgen zijn;
want de geest zoude van voor mijn aan-
gezichte overstelpt worden, en de zielen,
die Ik gemaakt heb.

(Jesaja 57 : 16).

Eigen product boeit met eigenaardige bekoorlijkheid, en dat volstrekt niet altijd om de wezenlijke waardij die het biedt, maar meer omdat wij het zelf gemaakt hebben.

Iemand die pas het portretschilderen heeft geleerd en zich nu oefent door beroemde portretten na te schilderen, hecht, als de copie af is, aan die copie een waarde, die het veel schooner oorspronkelijk stuk voor hem niet bezit.

Bloemen uit eigen kindertuintje geplukt, zijn voor den opschietenden knaap veel interessanter dan een ruiker die de hovenier hem geeft. Ooft uit eigen hof of kast verkiest de landheer, ook al is het niet te puik, boven het product dat uit Italië wordt aangevoerd. Wie schrijft voor de pers in een tijdschrift, vindt als het uitkomt, de bijdrage van zijn hand eigenlijk het stuk van de aflevering. En zoo gaat het op alle erf des levens door. Eigen geteeld gewas boeit extra. Eigen gefokt vee trekt sterker aan. Een eigen gebouwd huis bewoont prettiger. In Amerika kan men er bijvoegen, steden of dorpen die men zelf gebouwd heeft, blijft men bewonen tot zijn dood.

Nu loopt daaronder stellig te hooge zelfingenomenheid, vooral in den overgangsleeftijd niet zelden stijgende tot verwaandheid. En ook moet toegegeven, dat gehechtheid aan eigen doen te ver kan gaan, zoo het ons het betere van elders, uit puur egoïsme verwerpen doet.

Maar toch, die te hooge zelfingenomenheid moge er onder werken, niet zij is de grondtrek, die de voorkeur, aan eigen product gegeven, beheerscht.

Dit voelt ge terstond als ge rekt met de moedervreugde, die zich in het spelen met de vrucht uit eigen schoot vermaakt, zoo als geen vrouw in een vreemd kind kan genieten.

Zeker, ook in die vreugde van het moederhart door het eigen kind speelt zelfverblindings en zelfzucht maar al te dikwijls een ver van ondergeschikte rol; maar toch getuigt de historie van alle eeuwen, en getuigt nog het volksleven in alle land, hoe in de rijke moederliefde een heel andere snaar dan die van zelfzucht trilt, en hoe die heel andere snaar juist dan eerst in klank en toon verstaan wordt, als ge doordringt tot de intieme herinnering dat zij het is die dat kindeke gebaard heeft.

In haar eigen kindeke toch voelt en ziet de moeder een stuk van haar eigen leven. Het kind staat niet naast de moeder, als no. 2 naast no. 1, maar in het kind leeft de moeder voort.

En die zelfde trek nu spreekt meê in alles wat van ons eigen product is, product van eigen denken, van eigen kennis, van eigen inspanning, van eigen wilskracht, van eigen volharding; en of het nu is een eigen geschrift dat we ter perse zonden, een eigen huis dat we bouwden, een eigen schilderij dat we schilderden, een eigen borduursel dat we borduurden, een eigen bloem die we teelden, een eigen jachthond of renpaard dat we aanfokten, er steekt altoos iets eigens in, een eigen iets dat we er op afdrukten, een eigen stempel dat we er op gezet hebben, iets van ons wezen, van ons talent, van onze vindingrijkheid, iets wat ons gevoelen doet, wat we nooit voelen zullen voor iets dat we niet zelf gemaakt hebben.

En met dien trek van ons menschelijk hart komt nu God den zondaar troosten. Die trek is in ons, omdat hij in God is. En het is die trek waarvan God zegt, dat hij ook ons ten goede in zijn Goddelijk Vaderhart werkt, omdat, waar onze ziel in het spel is, God nooit kan vergeten, dat Hij het is die onze ziel zelf gemaakt heeft.

„Ik zal niet eeuwiglijk twisten, en Ik zal niet duurzaam verbolgen zijn, want de geest zou voor mijn aangezicht overstelpt worden, en de zielen die Ik gemaakt heb”.

Zoo min een moeder haar rechtmatigen toorn tegen het kind van haar eigen schoot ten einde toe kan laten werken, zoo min kan ook de verbolgenheid des Heeren ten einde toe tegen uw ziel voortgaan, omdat Hij het zelf is die uw ziel gemaakt heeft.

Gelijk een Vader zich ontfermt over de kinderen, zoo ontfermt zich de Heere over degenen die Hem vreezen. Al kon een moeder haar zuigeling vergeten, zoo zou Ik u toch niet vergeten.

Heel de VADERNAAM des Heeren is de uitdrukking van diezelfde rijk-vertroostende gedachte. Er ligt niet slechts in, dat een vader liefheeft, en dat ook God liefheeft, maar heel anders, dat de liefde Gods voor u opkomt uit hetzelfde feit waaruit de liefde van vader of moeder voor hun kroost opkomt, t. w. dat God u geformeerd, u geschapen, de ziel in u gemaakt heeft.

Dat ge geschapen zijt naar Gods beeld, zegt rechtstreeks dat God zelf krachtens uw schepping betrekking op u gevoelt; dat Hij, de Hooge en de Heilige, iets van Zichzelf in u terug vindt, en omdat gij zijn eigen product, zijn eigen schepsel, zijn eigen maaksel zijt, een voorwerp zijt en blijft van zijn Goddelijke belangstelling.

Er is, omdat God uw ziel gemaakt heeft, in uw ziel iets van God zelf, er staat een Goddelijk stempel op u afgedrukt, er is iets van Gods kracht, van Gods gedachte, van Gods scheppend genie in u, zooals in geen ander. Gij zijt een eigen kunstwerk des Heeren, zooals Hij er geen ander precies gelijk schiep. Denkt ge uzelfen weg, dan ontbreekt er iets in de rijke collectie des Heeren. En juist hieruit ontstaat een band tusschen God en uw ziel, waardoor ook gij een eigen star aan zijn hemel zijt, die de Vader der geesten aan dien hemel niet missen kan.

Vandaar dat God het verlorene zoekt.

Een kunstschilder, die de collectie zijner stukken in een museum uitgestald heeft, en morgen zijn museum binnenkomende, merkt dat er een stuk gestolen is, heeft geen rust of duur, eer hij het verlorene teruggevonden, en weer op de leege plek heeft opgehangen.

En zoo nu mist God elke ziel, die wegzonk, omdat het een ziel is die Hij gemaakt heeft; en al wat Jezus ons zoo roerend schoon geteekend heeft in den verloren penning, in het verloren schaap, en in den verloren zoon, het klom alles in zijn hart op uit die ééne gedachte, dat God niet kan laten varen het werk zijner handen, en de zielen der zondaren daarom niet onverschillig aan het verderf ten prooi

laat, omdat ze zijn maaksel zijn, en omdat Hij zelf ze gemaakt heeft.

Maar juist hierin ligt dan ook de bitterheid der zonde.

Als de kunstschilder, waarvan we spraken, des morgens in zijn museum binnentredend, zag hoe een nijdig indringer, met booze hand, bij nachtelijk donker, moedwillig al zijn schilderstukken met een mes had doorgesneden en met vuil beklad had, zou de bitterheid zijner ziele geen grenzen kennen, niet enkel om de kunstschaten, die bedorven werden, maar omdat het alles verdorven was, wat hij zelf gemaakt had.

En die bitterheid is aan onzen God aangedaan.

Al de ziel die Hij gemaakt had, heeft de zonde innerlijk verscheurd en schier onkenbaar verdorven.

Sterker nog, zoo dikwijls wij, door aan zonde toe te geven, onze ziel nog verder verderven, is dat telkens en telkens weer een met opgeheven hand bederven van een ziel, die Godes is, en Hem toekomt, omdat Hij zelf ze gemaakt heeft.

Uw eigen ziel, of de ziel van uw kinderen, of de ziel van anderen door uw voorbeeld of door opzettelijke verleiding verwoesten, is een product, een kunstwerk, een schepsel Gods verderven, en Hem verdriet aandoen in het werk, dat Hij zelf gemaakt heeft, en er juist datgene wat Hij er in gemaakt heeft, in verderven.

Het is, alsof ge een moeder, voor haar eigen oogen, haar kind wonddet en verdierft. Het is de liefde van den Maker voor zijn maaksel trotseeren, willens ergeren en den Maker verdriet aandoen in hetgeen waarin zijn hart het gevoeligst is.

En daarom gaat er bij wie recht staat, van dat zeggen des Heeren: „De zielen die Ik gemaakt heb”, tweeërlei uit.

Ten eerste de zalige vertroosting, dat de verholgenheid des Heeren tegen uw ziel die Hij gemaakt heeft, niet ten einde toe zal doorgaan, zoo gij gelooft.

Maar ook ten andere de heilzame prikkel, om uw ziel niet rusteloos door de zonde te vergiftigen, maar uw eigen ziel te ontzien, uw eigen ziel te sparen, uw eigen ziel tegen zondige, vernielende invloeden te dekken, omdat ook uw ziel een ziel van God is, een ziel die Hij gemaakt heeft.

Niet het belijden dat God den mensch naar zijn beeld schiep, put hier de diepte der gedachte uit. Het peillood daalt veel dieper in. En dan eerst gevoelt ge al de reddende, de opheffende kracht die van deze belijdenis uitgaat, zoo ge elken morgen den nieuwen dag begint met helder in te leven in de rijke gedachte, dat uw ziel, dat de ziel die in u woont, een kunststuk van den Hooge en Heilige is, en dat ook uw ziel een ziel is die God gemaakt heeft, waaraan zijn eere hangt, waarover zijn heilige jaloerschheid waakt, en die ge niet kunt verzondigen, zonder u te vergrijpen aan iets waarop God een bijzondere betrekking gevoelt, omdat Hijzelf ook uw ziel gemaakt heeft.

Het is zoo, het zegt niet anders, dan dat ge u als Gods kind zult kennen, maar het zegt het op andere, het zegt het op veel aangrijpender wijze; het zegt u dat het kind, dat in zonde zijn Vader verloochent, de eere van zijn God krenkt en verdriet doet aan zijn vaderhart.

III. „NIET RIJK IN GOD.”

Alzoo is het met dien, die zichzelf schatten vergadert, en niet rijk is in God.

Luk, 12 : 21.

Jezus heeft beseft en doorzien, hoe ernstig en bedenkelijk voor ons menschen de strijd tusschen God en het geld was, die ons gedurig door het leven wordt opgedrongen; en veilig mag men zeggen, dat die strijd in onze westersche landen nog heftiger ontbrand is, dan in de oostersche streken waarin Jezus optrad, en waar de gewone nooddrift des levens zooveel gemakkelijker bevrediging vindt dan bij ons.

Wat men te veel voorbij ziet, is, hoe ons leven zelf voor een niet gering deel door het geld beheerscht wordt. Stel alle weelde ter zijde, min eenvoud, maar ook dan toch is uw leven zoo heel anders, en komt tot zoo geheel andere ontwikkeling, zoo ge u eenigszins geldelijk ruim bewegen kunt, dan dat ge van 's morgens vroeg tot 's avonds laat

ruwen stoffelijken arbeid hebt te verrichten, om u en de uwen den mond open te houden.

Op het winnen van geld bedacht te zijn, moge al spoedig een zondigen, een booshartstochtelijken vorm aannemen, en den slaaf van het geld ten slotte over alle eerlijkheidsbesef doen heenstappen, — toch blijft het op zichzelf volkomen begrijpelijk en is het allermintst af te keuren, dat men er op bedacht is zijn geldelijke middelen te vermeerderen. Denk slechts hoeveel hiermede voor de opvoeding uwer kinderen, voor uw eigen ontwikkeling en voor de bevordering van Gods Koninkrijk op het spel staat

Het geld is zulk een ontzaglijke macht; en het gemis ervan maakt, in ernstige levensoogenblikken, soms zoo pijnlijk machteloos.

Vandaar dat de invloed van het geld op een zondig, onbekeerd menschenhart zoo ontzettend is. Telkens ziet ge hoe zelfs een bekeerd kind van God in de strikken van het geld verward raakt. En wat moet dan wel niet de fatale invloed van het geld zijn op een menschenhart, dat, ook al kent het idealer bedoelingen, toch nog nimmer tot een besliste keuze voor God en zijn Christus gekomen is.

Voor den zoodanige begint het geld en Satan zich te vermengen, en zoo komt Mammon op. En wel poogt men dan eerst nog het geld van den Mammon te scheiden, maar op den duur gaat dit niet. Het geld is een macht in uw hand; maar het wordt ongemerkt even spoedig een macht over u, een macht die u beheerscht, en die u, gewild of ongewild, almeer van het hooge en edele aftrekt en u aan de macht van Mammon onderwerpt.

Dien toestand heeft Jezus gezien, hij heeft er de diepe smadelijkheid en het menscheijk-onteerende van gepeild tot op den bodem, en in Goddelijke ontferming met deze vergulde slavernij, heeft hij telkens en telkens weer de schare die naar hem luisteren kwam, van het geld naar God teruggeroepen.

Alleen in die scherpe tegenstelling ligt tegen de tyrannie van het geld verweerkraft.

Zoo gij waarlijk aan uw God onderworpen zijt, zal het geld ook aan u onderworpen zijn en zal het u niet schaden.

Daarentegen, waagt ge het, om tegen den fatalen invloed van uw geld en zijn verleidend vermogen uzelf te verdedigen, dan zijt ge weg, eer ge het weet, en hebt ge, wanende uw eigen meester te zijn, uw meester in de geldmacht gevonden.

Daarom stelt Jezus tweeërlei rijkdom tegenover elkander: rijk in geld of rijk in God te zijn.

Niet, dat het ééne het andere uitsluit. Zijt gij rijk in God, dan zal het u niet schaden, zoo ge ook rijk in de wereld zijt. Dan weet ge u rentmeester van den Almachtige en zal het geld u en door u uw God dienen.

Ge kunt ook zijn rijk in uw God en arm naar de wereld, dat ge toch tevreden en gelukkig zijt, en in uw veel hoogerens zielsrijkdom geniet.

Arm in God en rijk naar de wereld daarentegen is niets dan een schijnvertooning. Een vertoon van weelde en genieping, dat u aanhangt zonder u innerlijk te veredelen, en een vertoon dat bij uw dood, zoo niet reeds vroeger, wegvalt, om niets dan den leegen, nietswaardigen mensch in u over te laten.

En nog harder is het, arm in God en arm naar de wereld te zijn. Dan is er niets dat ons leven vervult. Niet dat u ophoudt. Eén vlijmende ontevredenheid, die heel uw innerlijk bestaan verwoest en alle aantrekkelijkheid voor u aan het leven, vol kwelling en nood, ontnemt.

Wat is nu rijk in God te zijn?

Denk u daartoe, dat alles wat ge op aarde het uwe noemt, u ontvalt. Denk u, dat ge van allen verlaten en van ieder vergeten, u zielseenzaam met uw hart alleen bevindt. En stel u dan de vraag: Wat heb ik nu? Wat bezit ik nu?

Bij het sterven komt dit, en zóó zielseenzaam gaat ge eens de eeuwigheid in. Wat draagt ge dan in de eeuwigheid mee? Geld en goed moet ge achterlaten. Zelfs van uw lichaam moet ge dan scheiden. Ge behoudt dus niets dan uw ziel, uw hart, uw geestelijk ik van binnen. Gaat uw hart doodarm, zonder iets die eeuwigheid in, of zal uw hart dan rijk zijn? Rijk in de wereld kan het dan niet meer wezen. Dat alles laat ge achter. Rijk kan uw hart dan alleen in geestelijk goed zijn. Ge sterft eens doodarm, of ge zult in uw sterven rijk in uw God zijn.

Is het nu alzoo in uw sterven, dan kunt ge nu reeds op gelijke wijs uzelf onderzoeken, al wat ge hier hebt u wegdenken, uw ziel los van alles op zichzelf nemen, en u afvragen: als ik zóó mijn ziel los van alles neem, wat heb, wat bezit ik dan? Geeft alleen wat ik in de wereld bezit mij menschenwaarde, of ben ik iets op mij zelve, bezit ik iets in het verborgene van mijn hart? Buiten de wereld gedacht, heeft mijn ik, heeft mijn persoon, heeft mijn menschelijk hart dan nog waarde van beteekenis? Of wel ben ik, buiten de wereld gedacht, in mijzelven feitelijk niets?

Hierbij nu misleide men zichzelf niet.

Het is mogelijk, ook afgescheiden van alle geldzucht, zijn geest te verrijken met kennis, zijn kunsttalent te ontwikkelen, uit te munten door vlugheid en veerkracht. En zeer zeker heeft dit alles waardij en beteekenis, en gaat dit niet buiten God om. Alleen maar, dit alles hangt met het leven in deze wereld saâm, en verliest zijn beteekenis, als deze wereld ons ontvalt; en alleen zooveel blijft er van over, als het aan onzen persoon een hooger, edeler vorming heeft gegeven.

Wat onzen persoon, ons karakter, ons innerlijk vermogen bevestigd en vermeerderd heeft, dat alleen is ons persoonlijk eigendom geworden, en kan ons daarom door nood noch dood ontnomen worden.

Doch zonder meer baat ook dit u niet.

Ontwikkelde persoonlijkheid, welbevestigd karakter, innerlijke sterkte van geest en wilskracht zijn u alleen dan van nut, als ge ze ten goede gebruiken kunt. Satan is de sterkst ontwikkelde persoonlijkheid die ge u denken kunt. Telkens ziet ge ook op aarde, hoe sterk een persoon zich in het booze ontwikkelen kan.

Het komt er dus maar op aan, of ge in uw persoon die krachten, en in uw karakter die trekken ontwikkeld hebt, die passen bij het leven van eeuwige zaligheid. Anders hebt ge er in uw sterven niets aan. De hel is vol van sterk ontwikkelde karakters en scherpe talenten; maar ze geven geen zaligheid, eer verergeren ze het rampzalige, omdat het alles buiten God omgaat en geen zier rijkdom in God geeft. Het is scherp gereedschap, maar dat op zich zelf tot niets nut.

En dan eerst zal uw hart, op zichzelf genomen, van een

bezit kunnen spreken, zoo ge zoodanige krachten en vermogens in u ontwikkeld hebt, waarmee ge in den hemel terecht komt en die u daar uzelfen thuis zullen doen gevoelen, en tot hemelsche krachtsoefening in staat zullen stellen.

En dit nu kan uw bezit niet worden, of ge moet met uw God in zielsgemeenschap zijn getreden, en uit God moeten die krachten des Koninkrijks in u werken, die metterdaad adel voor de eeuwigheid geven.

Ge moet in Christus met uw God verzoend zijn, ge moet gelooven, de Vader moet komen en woning bij u maken, en dan leeft er dat heel andere in uw hart op, dat uit den hemel gevoed wordt, u hoogere kracht toebrenge, en uw innerlijke leegte van binnen uit God aanvult.

Dan komt in u de rijkdom dien God in uw hart uitstort.

Rijk zijn in God is God zelven bezitten, God den Heiligen Geest ten tempel zijn, en Hem, den Heilige en Heerlijke, omdragen in uw hart, waar ge ook henen gaat, en alzoo elken morgen en elken avond innerlijk verfrischt en besproeid worden uit de Fontein van het water des levens.

Nu is er op aarde nog, o, zooveel dat u verhindert, om daar den vollen toevloed van te genieten; maar juist dat is dan ook het heerlijke voorrecht van rijk in God te zijn, dat die rijkdom steeds toeneemt, hoe meer ge van de wereld losraakt, en eens met vollen stroom zal toenemen, als heel die wereld u ontvalt.

Het is een rijkdom die niet opteert, maar zich steeds vermeerdert. Rente op rente in den heiligsten zin. Altoos de Fontein, en nooit de waterput. Een schat, die altoos de stoutste verwachting te boven gaat, omdat het is rijk zijn in den Oneindige.

En dan natuurlijk is er de erfenisse.

Gedurig en gedurig weer wijst u de Schrift daar op.

Er is een erfenisse der heiligen in het licht, en wie rijk in God is, wordt bovendien nog met die erfenisse verrijkt.

Het verschil tusschen rijk in God zijn en die erfenisse hangt aan het inwendig en uitwendig leven.

Rijk in God zijn is innerlijk. Nu reeds ten deele. Straks nog meerder.

Maar bij dat innerlijk rijk zijn in God hoort dan ook een rijk zijn in uiterlijken staat, en dat derven we hier nog;

maar dat komt, als de erfenisse zal worden uitgedeeld, die nu in den hemel voor u bewaard wordt.

Een erfenisse van glorie. Een omgeving van enkel uitverkoren personen en uitverkoren engelen. Een wonen in de paleizen van het eeuwige licht. Een uitbreken in heerlijkheid, gelijk het hier in ons hart nooit is opgeklommen.

Geen zonde meer en geen smarte meer.

Eeuwig in Christus met onzen God in de volste, rijkste bevrediging van wat ons menschelijk hart in zijn edelste opwelling begeeren of verwachten kan.

Rijk in God, en daarom rijk door God.

O, wat zijn we toch diep gezonken, dat dit rijk zijn in God nog zoo weinigen bekoort, en hen dien het bekoort, toch nog zoo telkens doet hunkeren naar wat van God aftrekt, en daarom onzen persoon verarmt.

IV. „IN HET VERBORGENE UWER VLEUGELN.”

Ik zal in uw hut verkeeren in eeuwigheden; ik zal mijne toevlucht nemen in het verborgene uwer vleugelen.

Psalm 61 : 5.

De diepste vraag die onze vroomheid beheerscht, blijft altoos die rakende onze persoonlijke gemeenschap met God. En ge ziet dan ook hoe in den Psalmbundel, die rijkste zielsuiting van het vroom gemoed, altoos weer het heimwee naar die gemeenschap met God uitgaat.

Zeer zeker is er in den psalmbundel óók sprake van den band, die ons aan God als Schepper en Onderhouder aller dingen in ons levensbestaan zelf bindt; en sprake evenzeer van de betrekking, waarin wie God vreest door het geloof tot den Heilige staat; maar èn die band èn die betrekking zijn toch nog iets anders dan de Gemeenschap met het Eeuwige Wezen.

Het hart van wie God vreest, rust niet eer het in zulk een bewuste gemeenschap met zijn God is gekomen, dat er tusschen ons hart en het hart van onzen God, over en

weder, een afweten van elkander zij, en wel met een klaar besef dat God van ons en wij van God weten.

Wat we tusschen menschen onderling omgang, gemeenzaam verkeer, aaneensluiting van ziel aan ziel in trouwe en in liefde noemen, dat werd van ouds bedoeld als het in het lied heette: „Gods verborgen omgang vinden zielen waar zijn vrees in woont; 't heilgeheim wordt aan zijn vrienden naar zijn vreêverbond getoond”.

Zooals twee innig verbonden vrienden op aarde saam door het leven wandelen, en onder dat wandelen zich aan elkander openbaren, en in dit wandelen door het leven de vertrouwelingen van elkanders geheimen zijn, zoo staat er ook van de geloofshelden des Ouden Verbonds: „dat ze wandelen met God.”

En al zijn dit nu beelden en woorden, ontleend aan wat tusschen menschen onderling voorkomt; en al mogen we nooit anders dan met diepen eerbied voor de Majesteit onzes Gods die beelden en woorden bezigen, als we aan ons gemeenschapsgevoel met onzen God uiting wilden geven; toch staat evenzeer vast, dat God-zelf ons juist daarvoor die woorden en die beelden heeft aangewezen.

De Schrift gaat hierin zelfs zoover, dat ze zich niet ontziet voor die gemeenschap met God beelden aan het leven der dieren te ontleenen. Gelijk Jezus zijn teedere liefde voor Jeruzalem teekende in het beeld van de klokken, die haar kiekens onder haar vleugelen vergadert, zoo waagt David het voor zijn God uit te roepen, niet alleen dat hij eeuwiglijk verkeerden zal in de hut of in de tente des Heeren, maar zelfs „dat hij zijn toevlucht zal nemen in het verborgene van de vleugelen Gods.”

En waarom ook niet?

Of is het dan niet God zelf, die in de wereld van het gevelegeld gedierte deze uitdrukking van teedere gemeenschap schiep, als uitdrukking van wat zijn eigen Goddelijk hart bewoog? En ook, is niet elk veelzeggend, roerend beeld van zulk een liefdesgemeenschap, dat in de schepping voorkomt, een hulpe ons van God geboden, om wat we in de mystieke diepte van het hart gewaar worden en gevoelen, of zelfs nog maar beseffen, voor ons bewustzijn te doen opleven?

Zelfs schoot de rijke schepping hierin te kort, en heeft de Heere opzettelijk nog een ander treffend beeld voor ons bewustzijn geschoven, om ons in het besef van innige gemeenschap met Hem in te leiden; het beeld namelijk van het saamwonen in één huis, in ééne tente, in één hut.

Het huis, de woning, of bij nomadische volken de tent, zijn niet uit de schepping, maar werktuigelijk door 's menschen hand opgericht. Eerst met Jabal kwam de menscheit tot die vondst, en daarmede deed het menscheit saamleven een ongelooflijke schrede voorwaarts.

Wel was ook die woning in de schepping voorgebeeld. Of wees niet Jezus zelf er op, dat de vossen holen hebben en de vogelen des hemels een nest, en sprak er niet een diep gevoel van gemis in wat Jezus er op volgen liet, dat hij, de Zoon des Menschen, geen eigen thuis, geen eigen woning had, niets had, waar hij het hoofd kon nederleggen?

Eerst uit het saamwonen wordt de innigheid des levens geboren; het menscheit huis is de kweekplaats en tente der liefde; het is de uitwendige omsnoering met den band van nauwere levensgemeenschap.

En zoo zien we dan ook, hoe dat huis, die tent, die woning ons telkens in de Schrift als hulpmiddel wordt geboden, om onze gemeenschap met God voor ons besef vorm en gestalte te doen aannemen.

God heeft ook een huis, een tent, een hut, een woning; en nu is het denkbeeld om bij God in dit Zijn huis in te wonen, de rijkste gedachte die ons geschonken wordt, om ons de innigste en teederste gemeenschap met God af te beelden.

Opzettelijk zelfs wordt daartoe in de woestijn de Tabernakel, de Tente des Heeren, opgericht, en wordt die Tabernakel straks in den Tempel op Sion tot een zeer vast huis, om in te wonen, bevestigd en bestendigd. En wat nog meer zegt, er staat bij, dat God het beeld van den Tabernakel aan Mozes op Horeb zelf toonde. Feitelijk was alzoo Tabernakel en Tempel een afbeelding van wat in de hemelen is.

En in verband hiermede nu vindt telkens en telkens het smachtend heimwee uitdrukking, om in dien Tabernakel, in dien Tempel, in die Tente, in die Woning des Heeren te

mogen verkeerem. Liever dorpelwachter aan Gods huis, dan de weelde in de paleizen der goddeloozen.

„Eén ding heb ik van den Heere begeerd, dat zal ik zoeken, dat ik al de dagen mijns levens in het Huis des Heeren mocht wonen, om de liefelikheden des Heeren te aanschouwen en te onderzoeken in zijn tempel.”

Toch was dat het duurzame niet.

Tabernakel en Tempel deden slechts tijdelijk dienst. Ze waren een voorbijgaande vorm in de rijke ontwikkeling van het vrome leven. En als Jezus verschenen is, heet het: „Vrouwe, de ure komt en is nu, dat men noch te Jeruzalem noch op dezen berg zal aanbidden, maar dat de ware aanbidders den Vader aanbidden zullen in geest en waarheid.” In geest en waarheid, d. w. z. zonder zinnebeelden, zonder symbolen, zonder uitwendige vormen, rechtstreeks geestelijk, als van hart tot hart.

Als wij derhalve voor David's smachtend heimwee, om in Gods tente te verkeerem, heilige sympathie gevoelen, mogen wij dit nochtans, wat ons zelve betreft, niet meer toepassen op eenig aardsch huis, en evenmin op de zichtbare kerk. Dat ware terugtreden in de bedeeing der schaduwen. Voor ons moet dat Huis Gods, die Tempel des Heeren niet meer zijn een zinnebeeldig Huis Gods van hout of steen, maar moet het rechtstreeks zijn de woning, het geducht paleis van onzen God in de hemelen.

In de hemelen woont onze God. Daar is de tente zijner Majesteit. Daar het paleis zijner eere. En als Jezus ons bidden leert: „Onze Vader, die in de hemelen zijt,” maakt hij onze ziel van al wat op aarde is los, en heft ons hart op naar boven, opdat we van de Majesteit onzes Gods niet langer aardschelijk gedenken zouden.

Al de dagen onzes levens wonen in het Huis onzes Gods, beteekent alzoo voor ons: al de dagen onzes levens, elken morgen, elken middag, elken avond zoo klaar en helder in het bewustzijn van onze gemeenschap met den levenden God verkeerem, dat onze gedachten naar Hem uitgaan, dat we Zijn stem in onze ziel vernemen, dat we Zijn heilige tegenwoordigheid om ons ontwaren, Zijn werking op ons hart en op onze conscientie ervaren, en mijden al wat we

niet zouden durven doen, zoo onze God vlak bij ons stond, en met ons verkeerde en sprak.

Maar nu gaat de Psalmist nog een stap verder, waardoor zoo duidelijk blijkt, hoe ook reeds de vromen onder het Oud Verbond, door de schaduwen heen, de hoogere werkelijkheid grepen. Immers, hij voegt er bij: Ik zal mijn toevlucht nemen in het verborgene uwer vleugelen.

Denken aan de heerlijkheid Gods daarboven, inleven in zijn heiligen Tempel, wandelingen hebben onder de engelen en de heiligen die voor God staan, is nog niet genoeg. De woning des Heeren zal onze gemeenschap met Hem omsluiten, maar in die woning zullen we God zelven zoeken.

Men moet met iemand in zijn woning verkeeren, om hem te genieten; maar die woning zonder hem is ons niets, en in die woning is het ons allereerst om hemzelven te doen.

En zoo nu ook is het bij het zoeken van de gemeenschap onzes Gods.

Sursum corda! Het hart naar boven. Ik zal mijn hart opheffen tot de aanspraakplaats uwer heiligheid!

Maar hierbij blijft het niet, en kan het niet blijven.

We moeten in het Huis onzes Gods verkeeren, om onzen God te vinden, maar in dat Huis nabij onzen God te zijn is van alle vroomheid doel en toelig.

En om dit nu hartstochtelijk-innig en gewaagd-sterk uit te drukken, zegt David in heiligen overmoed: Ik zal mijn toevlucht nemen in het verborgene uwer vleugelen. Gemeenschap van wezen tot wezen. Heilige aanraking. Gewaarworden en ervaren en bevinden en gevoelen, dat er niets meer tusschen ons en onzen God is; dat Zijn armen ons omvangen, en dat wij aan onzen God als kleven.

Gevaar dreigt hier. Misvatting kan zulk een beeldspraak letterlijk duiden, en zoo het wezen van onzen God in onheilig besef stoffelijk vervalschen. De valsche mystiek heeft genoegzaam getoond waartoe dat leiden kan.

Maar mits ge dáártegen op uw hoede zijt, is het beeld innig rijk en overheerlijk.

God zelven bezitten, de gemeenschap met uwen God tot een werkelijkheid in uw leven hebben gemaakt.

Mits in Christus.

Gij de onreine en onheilige, die alleen door uw Heiland in deze teedere gemeenschap met uwen God wordt ingeleid.

V. „ZICH GEWEND TOT HET GEBED.”

Als de Heere Sion zal opgebouwd hebben, in zijne heerlijkheid zal verschenen zijn.

Zich gewend zal hebben tot het gebed desgenen, die gansch ontbloot is, en niet versmaad hebben hunlieder gebed.

Psalm 102 : 17, 18.

Hoe nu? Wendt de Heere zich eerst na lang wach- tens tot ons gebed? Is Hij dan niet de alomtegen- woordige? Is niet elk stamelen en fluisteren des gebeds Hem bekend. eer er nog een woord op uw tong is? En hoe kan Hij, de Alwetende, dan eerst onaandoenlijk van verre staan, om eerst op een later oogenblik op te merken, dat wij biddende waren, en zich alsnu te wenden tot ons aanvankelijk door Hem verwaarloosd gebed?

En toch, dat dit bedoeld wordt, is buiten twijfel. De psalmist staat voor een gesloten hemel. Er gaat smeeking op uit de ellende, maar de ellende houdt aan, en de Heere rookt tegen het gebed van zijn volk. De ervvijand die niet bidt en God niet kent, wordt door Jehovah gesterkt. Jeho- vah's eigen bondsvolk blijft teruggeslagen. God verbergt zijn aangezicht. En nu roept de Psalmist: „o, Heere, hoor mijn gebed en laat mijn geroep tot u komen. Verberg uw aangezicht niet voor mij. Op den eigen dag dat ik tot U roep, verhoor mij haastelijk.”

Dit ontlast zijn benauwd gemoed. In profetischen over- moed grijpt hij den dag reeds, waarop de Heere het gebed van zijn volk weer zal hooren, en zegt alsnu door die ge- dachte bezielde: „Als de Heere zich gewend zal hebben tot het gebed van wie gansch ontbloot zijn, en niet versmaad zal hebben hunlieder gebed, dan zullen alle koningen der aarde den Heere vreezen.”

Feitelijk verkeert hij dus nog in een periode, dat de Heere zich doof houdt voor zijn volk, en dat nog in de toekomst ligt het oogenblik, dat de Heere zich wenden zal tot de smeeking van zijn volk.

Wat dunkt u nu? Heeft de psalmist de bedenkingen, die uit het wezen Gods tegen deze menschelijke voorstelling rijzen, niet gevoeld en niet gekend, en staat gij zooveel hooger dan de psalmist dat bij u gedachten opkomen, die hem vreemd waren?

Maar eilieve, wie heeft dan de alomtegenwoordigheid en de alwetendheid Gods rijker bezongen dan juist hij? Zijn niet al uw uitdrukkingen, waarin gij uwe bede kleedt, uit zijn zangen genomen? Zong niet hij: „Zal die God, die het oor geplant heeft, niet hooren?” Zong niet hij het uit: „Eer er nog een woord op mijn tong is, zie, Heere, gij weet het al”? En heette het niet in zijn lied: „Gij bezet mij van achteren en van voren; de kennis is mij te wonderbaar, zij is hoog, ik kan er niet bij”?

Maar immers, het is de psalmist, die heel de Christenheid Gods deugden heeft voorgezongen, en de verborgenheden van het Eeuwige Wezen liggen nergens klaarder dan in zijn taal voor ons, al naar ge wilt ontsluierd of omsluierd.

En als dan toch diezelfde innig-vrome zanger ons keer op keer van onzen God, ook in de zake des gebeds, op zoo echt menschelijke wijze spreekt, wat ligt hierin dan anders uitgedrukt, dan dat die omgangstaal uit het verkeer tusschen mensch en mensch ook bij den verborgen omgang met onzen God, zijn beteekenis behoudt, en dat er daarom oogenblikken zijn, dat God van ons gebed is afgewend, en daarna, Hem zij lof, weer andere, dat Hij zich tot ons gebed wendt.

Ge gelooft in den Christus. Ge gelooft, dat waar is, wat Christus sprak: „Wie mij gezien heeft, die heeft den Vader gezien, wat zegt gij dan: toon ons den Vader?” Ge knielt zelf met de betuiging: Mijn Heere en mijn God! voor Hem neder.

Maar wat is de vleeschwording van het Woord dan anders dan de menschwording Gods? En wat baat u die

menschwording Gods, zoo ge niet voelt, hoe in den Christus uw God u menschelijk naderbij is gekomen.

Tot op Bethlehem sprak uw God u toe in het menschelijk woord, maar in den Christus verschijnt uw God u in uw menschelijke natuur. Hij ontdekt, Hij openbaart zich aan u als de Zoon des menschen. Een menschelijk hart spreekt hier in menschelijke taal, menschelijke gewaarwordingen uit. Zooals de apostel het zegt: Ze hebben in Jezus niet alleen wat Godes is gezien en gehoord, maar ze hebben in Jezus getast, menschelijk aangeraakt, reëel voor zich gezien, het eeuwig-Goddelijke in menschelijke gestalte en in menschelijken vorm.

Heel uw Christelijk geloof, heel uw Christelijk belijden rust alzoo in de klare overtuiging, dat uw God u niet op heeft gelegd dat ge in oneindige begrippen u uw God zoudt laten ontglippen, maar, omgekeerd, dat Hij u in uw menschelijke natuur, in menschelijken vorm en in menschelijke taal steeds naderbij zou komen, om door uw menschelijk hart warme, rijke gemeenschap met uw God voor u mogelijk te maken.

Jezus geeft u geen hooge begripsbepalingen van het oneindige in den Eeuwige, maar hij toont u in God uw Vader en roept u op om zijn kind te zijn, en in kinderlijk vertrouwen, op kinderlijke wijze, en kinderlijk gemeenzaam met uw God te verkeerem.

Meer nog, ge zult verstaan dat hier werkelijkheid aan ten grondslag ligt. Dat dit alles niet schijn, maar wezenlijk is, want dat God u schiep naar zijn beeld. Dat dus in het menschelijke, bij al het breed verschil, Goddelijke realiteit ligt afgedrukt. En dat, als het Woord vleesch wordt, deze menschwording van den Zone Gods met uw schepping naar den beelde Gods rechtstreeks saamhangt.

En nu zoudt gij dat alles te niet willen doen, door voor deze warme, rijke gemeenschap, die gij niet anders dan op menschelijke wijs met uw God kunt oefenen, heel een stel van afgetrokken begrippen over Gods oneindigheid in de plaats te schuiven, en zoo een afstand tusschen u en uw God te scheppen, die alle verkeer, allen omgang, alle zielsgemeenschap uitsluit.

Laat dat over aan wijsgeeren, die geen bidders; aan dorre Godgeleerden, die geen kind van hun Vader in de hemelen zijn; en gij, heb uw God lief, zooals alleen de kindsomgang met uw God die liefde tot warme uitdrukking brengt.

Bovendien, ge merkt immers zelf gedurig, hoe de practijk van uw bidden het zegel op het woord van den psalmist zet. Hoe de ééne maal de hemel voor u geopend was, en onder uw bidden de engelen Gods opklommen en nederdaalden om uw gebeden voor Gods troon te dragen; maar ook hoe een ander maal uw gebedstaal verdorde en uw woorden als terugvloegen, en de ommegangen des hemels, gelijk Job het noemt, voor u gesloten waren. De ééne maal zal er een onmiddellijk hooren en een rechtstreeks verhooren zijn, een ander maal voelt ge u ommuurd en op uzelf teruggeworpen, en is het, of er geen God leeft om u te verhooren.

En als er dan een keerpunt komt, dat ge in die benauwde afgeslotenheid de poorte des hemels weer voelt opengaan, en voelt hoe nu uw gebed vrijen doorgang tot den troon des Almachtigen verkrijgt, dan verstaat ge zoo ten volle uit eigen gebedspractijk, wat de psalmist hier zong van het heerlijk oogenblik, waarop de Heere zich weer wendt tot het gebed van een ziel die gansch ontbloot was.

En is, welbezien, alle oplossing van dit schijnbaar tegenstrijdige hier wel zoo volstrekt uitgesloten, als het schijnt?

Stellig niet, mits ge een oog hebt voor de werkzaamheid van uw God ook in uw gebedsleven.

Ja, als ge waant, dat uw bidden uit u zelf opkomt; zoo ge niet geloofst dat ook de geest der gebeden van uw God in u uitgaat; en u dus inbeeldt, dat de eerste actie van uw God in uw gebed eerst aanvangt als Hij uw gebed hoort en verhoort, dan zeer zeker staat ge hier voor een onoplosbaar raadsel.

Maar neem het nu eens anders, en immers meer waar, en maak het u duidelijk, hoe ook uw gebedsleven door God zelf in u gewekt, geleid en gedragen wordt, en immers het licht gaat voor u op.

De landman zaait het zaad in de omgeploegde voren, en laat het stil zijn werking doen, om eerst als de dauw des hemels en zonnearmte het zaad heeft doen uitspruiten en

de halm heeft doen opschieten en in de halm de aire heeft doen rijpen, zich alsnu weer tot dien akker te wenden, om zijn sikkel in het koren te slaan.

En is het zoo ook niet in ons gebedsleven?

Ook hier begint onze Vader die in de hemelen is, met het zaad des gebeds in ons hart uit te strooien. Maar dan volgt een langzaam proces. Dan moet dat gebedsleven in ons tot ontwikkeling komen, en moet het gebed in onze ziel rijpen. En eerst als dit resultaat verkregen is, en het gebed in ons zich in dien hoogerem vorm ontplooit, dan wendt de hemelsche Landman zich weer tot het gebedsleven in ons, en dan komt het rijke hooren en het verhooren van wat uit onze ziel tot Hem opklom.

Zoo is het met ons gebedsleven als één geheel genomen. Door dwaze gebeden komen we tot gezuiverde gebeden. Door aardsche gebeden tot die heiliger gebeden, die door de dauw van boven zijn nat gemaakt en den glans uitstralen van hooger zonnegloed. Maar zoo is het ook met onze enkele gebeden.

Ook die enkele gebeden zijn niet aanstonds gelouterd en rijp. Ook die doorloopen in onze ziel een proces. Ook die komen uit een wortel op en ontwikkelen zich eerst van lieverlede tot een gebed, zooals onze Vader die in de hemelen is, ze van zijn kind verwacht. Tot een gebed, dat niet maar een klank der lippen is, maar opkomt diep uit het hart. Tot een gebed, waar eigen zin en neiging mee overeenstemt. Tot een gebed, waarin niet een opwellende gedachte, maar heel onze persoon zich uitspreekt. Tot een gebed waarin waarlijk de ziel zich uitstort voor den Heilige.

Daarvoor laat God ons dan tijd. Op eens kan dit niet. Als Hij terstond toetrad, zou er geen gebedsleven in ons ontwikkeld, zou geen enkel gebed in ons geheiligd worden.

Onkruid, dat tusschen onze gebeden opschiet, moet eerst uitgewied. Allerlei schadelijk insect dat er in kroop, moet weggenomen. En het gebed moet zich louteren, moet zich heiligen, moet in hemelschen zin door het geloof rijpen kunnen.

Daarom laat Hij ons dan een tijdlang aan onszelf over, om door druk de boter uit de melk voort te brengen.

En is dan eindelijk ons gebed genoeg gevorderd, om als een gebed van Gods heiligen op het altaar te kunnen gedragen worden, dan ja, wendt Hij zich weer tot uw gebed; en dankt gij uw Vader in de hemelen, dat Hij u in die heilige school des gebeds geleid heeft.

VI. „LUISTER NAAR MIJ, MIJN VOLK.” „HEERE, LUISTER NAAR MIJ.”

Luister naar Mij, mijn volk, en mijne lieden, neigt naar Mij het oor; want eene wet zal van Mij uitgaan, en Ik zal mijn recht doen rusten tot een licht der volkeren.

(Jesaia 51 : 4.)

Heere, luister naar mij, en hoor naar de stemme mijner twisters.

(Jeremia 18 : 19.)

Oorspronkelijk beeldde men zich in, dat het geluid zelf uit de keel kwam. Dat geluid had slechts een beperkte kracht. Van daar, dat het slechts op kleinen afstand ons woord verstaanbaar kon maken. Verder droeg ons woord niet, en was men dus van dengene, met wien men spreken wilde, afgesloten.

Op verderen afstand, dan ons keelgeluid ons woord droeg, kon een ander naar ons niet luisteren, en wij niet luisteren naar hem.

Wie dan toch iets te zeggen had, zond een bode om zijn woord over te brengen, en later, toen de groote uitvinding van het schrijven was gedaan, verzond men wat men te zeggen had, in een epistel.

Sinds echter is dit alles anders geworden.

Men weet thans, dat onze keel geen eigen geluid heeft, maar ons in staat stelt trillingen in de lucht te weeg te brengen, en dat die trillingen, in het oor van wie luisteren moet, een kunstig werktuig vinden, dat deze trillingen opvangt.

Als wij spreken, brengen we dus onze gedachte in die trillingen over. Langs de luchtgolven glijden die naar het

oor van wie ons hoort. En door het oor wekken ze in hem dezelfde gedachten.

Zoo is ons spreken.

Maar hierbij bleef het niet.

Er werd ontdekt, dat men ook zonder keel en oor, en dat op veel verderen afstand, aanraking kon krijgen door de electriciteit. Eerst vond men uit, hoe dit te doen met zichtbare teekens, en zoo ontstond de telegraaf. Maar later ontdekte men, dat gelijk contact ook van keel op oor was te verkrijgen, langs een gespannen metalen draad; een ontdekking die ons den telefoon bracht.

En nu eindelijk is men nog verder gekomen, en is gebleken dat men ook zonder gespannen metaaldraad, los door de lucht, verstaanbare gemeenschap kan krijgen, en heeft men op afstanden van 2 à 300 kilometer, zonder telegraaf- of telefoondraad, met elkander van gedachten gewisseld.

Zoo zijn dingen, die eertijds geheel ondenkbaar waren, thans werkelijkheid geworden. En wie nagaat hoe snel deze al wonderbaarder uitvindingen elkander zijn opgevolgd, vermoedt terstond, dat we nog veel meer te verwachten hebben, en dat het op ongelooflijke afstanden met elkaar spelen en naar elkaar luisteren, ten slotte misschien aller gemeengoed staat te worden.

Dit nu komt ons ongelooft te hulp.

Dat God de Heere tegelijk „een God van verre” en een „God van nabij” was, drukte in profetische taal uit (Jeremia 23 : 23), dat voor God de afstanden wegvallen, en dat Hij óns kan toespreken en naar ónze stem kan luisteren, al is de hemel zijn troon en al knielen wij hier op aarde neder, ja, al fluistert onze stem een gebed, dat wie vlak bij ons staat niet eens hoort.

Het geloof bezat hiervoor geen andere verklaring dan de vraag: Zou hij die het oor geplant heeft niet hooren? En zoo ook: zou Hij die de stem geformeerd heeft niet spreken?

Men rustte in de belijdenis van Gods alomtegenwoordigheid, en daarin, dat Hij is de Alwetende; maar er was niets dat onze voorstelling daarbij steunde en droeg.

En juist dat is thans anders geworden.

Nu het zelfs ons, machteloze creaturen, mogelijk is geworden, om op afstanden als van hier naar Brussel, en

veel verder, onze stem voort te planten en ons voor elkander verstaanbaar te maken; en nu zelfs, zonder draad of iets, gedachtenwisseling op honderden mijlen afstands voor ons mogelijk is geworden; en het al den indruk maakt, alsof dit nog slechts het begin is van een gemeenschap, die nog veel, veel verder zal gaan; nu bezitten we metterdaad een voorstelling, hoe die gemeenschap ten slotte zich zonder eind kan uitbreiden, en hoe de Heere onze God, die volstrekt over alle middelen beschikt en ze zelf scheidt, van den Troon zijner heerlijkheid op ons neer kan zien, en tegelijk ons toefluisteren kan in de ziel. En zoo dan ook omgekeerd, hoe, als onze stem, hoe zwak ook, naar Hem uitgaat in onze smeeking, die stem des gebeds door Hem beluisterd kan worden, onder wegvalling van allen afstand die ons scheidt.

Voor het leven der heerlijkheid onder de gezaligden wordt het ons steeds duidelijker, hoe er niet slechts gemeenschap, af en toe, met enkelen, maar levensgemeenschap onder en met al Gods heiligen tegelijk zal kunnen zijn, als eens alle beperktheid van dit leven wegvalt, en de heerlijkheid ingaat.

Doch ook dan zal dat alles uitdrukking en uitwerking zijn van ons geschapen zijn naar den Beelde Gods. Het zal wel niet zijn zooals God met ons gemeenschap heeft, maar toch een gemeenschap op gelijksoortige wijze.

Daarom brengt het ons Gode nader in ons gebed, en God zelve ons nader, als Hij tot ons spreekt, nu we zelf wel onder menschen op zoo ontzettende afstanden met elkander spreken kunnen.

En het: „Luister naar Mij, mijn Volk!” gevolgd door de bede: „Luister naar mij, o Heere mijn God,” heeft meer realiteit voor ons bewustzijn gekregen.

Er is in onzen verborgen omgang met God, als we ons zoo mogen uitdrukken, nog een geheel andere phase, die we de phase der heilige innigheid noemen, opkomende uit de inwoning in ons van den Heiligen Geest.

Zoo dikwijls die inwoning werkt, is er geen afstand. Dan spreekt de Heere ons in de binnenkamer van ons eigen hart toe, dan ontwaren we niet van verre, maar vlak bij, zijn heilige tegenwoordigheid, en is ook ons spreken

tot den God onzes vertrouwens het fluisteren als van mond in oor.

Zoo is het bij het suizen der zachte koelte, als hoogere vrede ons hart doordringt, en de zalige genieting van het kindschap ons in stille verrukking brengt.

Doch van die phase handelen we hier niet.

Hier is sprake van wie wel gelooft, maar door zonde of ellende van die zalige gewaarwording van het kindschap ten deele is vervreemd, en zich nu weer zelf op een afstand van zijn God, en zijn God op verren afstand van zijn ziele bevindt.

Zielstoestanden die ook bij de allerheiligsten gedurig in dit leven voorkomen. En dan is het, alsof God eerst niet hoort, en alsof wij den Heere hebben aan te roepen, dat Hij toch weer luisteren moge naar de stem onzer smeeking.

„o Heere luister naar mij!” is de zielsuiting van wie een gevoel heeft, alsof God op zijn gebed geen acht sloeg. En zoo ook, als God bij Jesaia zegt: „Luister naar Mij, mijn volk!” dan ligt hierin uitgesproken, dat het volk eerst geen acht gaf op het spreken des Heeren.

Beide hooren dus thuis in de phase der tijdelijke vervreemding, als de gemeenschap tusschen God en onze ziel, en tusschen onze ziel en God door zonde of door ellende gestoord is, en dan moet de gemeenschap weer aangeknoopt. Dan schelt, om in telefoontaal te spreken, God ons op, en wij roepen God op, om naar óns te luisteren, en zoo herstelt zich de verbroken verbinding.

Verbinding, gemeenschap met God, is de groote heiligende, beveiligende kracht, die ons in het leven staande houdt.

Niet wij apart hier beneden, en God afgezonderd in onze gedachten daarboven in den hemel, zoodat we slechts enkele minuten van den langen dag, op de knieën Zijns gedenken; maar gestadige, voortdurende, zoo min mogelijk verstoorde of afgebroken gemeenschap met onzen Vader in de hemelen, is het geheim van de geloofskracht van Zijn kind.

Dit nu was vroeger, toen het leven minder gejaagd, minder druk was, lichter dan thans.

Het tegenwoordige leven spant zoo geweldig ons zenuw-

leven, en overstelpt ons zoo rusteloos met nieuwe gewaarwordingen, dat het stil verzamelen van zijn ziel voor God al minder wordt; en het is hieronder vooral, dat in onze dagen de verborgen omgang met God schade lijdt.

Maar juist daarom ligt er in die nieuwe ontdekkingen van gedachtengemeenschap een tegenwicht.

Die nieuwe vindingen komen onze voorstelling te hulp, en geven zoodoende aan ons pogen, om de gebroken gemeenschap te herstellen, meer dan vroeger realiteit.

Zoo kunnen ook deze vondsten der wetenschap een steunsel voor onze vroomheid worden. Ons luisteren naar God kan er bij winnen, en ons gebed: o, God luister naar mij en merk op de stem mijner smeeking! kan er sterkte aan ontleenen, bij ons naderen voor Gods troon.

VII. „BEHALVE WAT IK ZIE, LEER GIJ MIJ.”

Behalve wat ik zie, leer Gij mij;
heb ik onrecht gewrocht, ik zal het
niet meer doen!

Job 34 : 32.

De kennis, die ge van uzelfen, of wilt ge, van uw inwendig bestaan hebt, verschilt naar herkomst. Een deel van die zelfkennis gaardet gij zelf op, een ander deel ontvingt ge van uw God.

En vraagt ge nu, waarin die twee deelen van uw zelfkennis verschillen, begin dan eens met op dit onderscheid te letten, dat ge de kennis van wat er goed aan u is, vlijtiglijk zelf pleegt saam te lezen, en dat daarentegen het kwaad, dat in u schuilt, u bijna altoos getoond en herinnerd moet worden door uw God.

Reeds bij een kind merkt ge dat. Prijs, dien het krijgt, gaat er gaaf in en blijft zitten; maar als het berispt wordt, verzet het zich, gelooft het niet dat het verkeerd deed, en speelt het er over heen. En dit neemt dán pas een keer, als in het kinderhart de conscientie wakker wordt en God zelf het kind onderwijst in zijn zelfbeschaming.

Op later leeftijd gaat zulks wel meer bedekt, maar toch feitelijk evenzoo toe. Men heeft dan het hart niet zoo op de tong als in de kinderjaren; sommigen slagen er zelfs in, al wat in hen omgaat voor anderer oog onleesbaar te maken; maar nauwelijks ontdekt het persoonlijk leven zich voor het vriendenoor, of men komt altoos weer bij hetzelfde resultaat uit; er is een deel zelfkennis dat we met voorliefde zelven verworven hebben, maar ook een ander deel dat we zelven allicht verwaarloosd hadden, maar dat ons met harde lessen in de consciëntie geleerd is door onzen God. Een verschil, dat dáárom veelal zoo sterk uitkomt, omdat we meest beginnen met dit consciëntie-onderwijs niet alleen niet te zoeken, maar het zelfs niet te willen, en we er eerst in berusten en er ons bij neerleggen, als God het tegen onzen wil ons inprent.

En zoo blijft het bij meer dan één tot zijn dood toe, dat God hem aldoor die zelfkennis, het zij met eerbied gezegd, moet opdringen, en dat hij er niet aan wil; ja, dat hij, sterker nog, telkens en telkens het er weer op toelegt, om een deel van wat God hem aangaande zichzelf leerde, van zich te werpen, door het te vergeten.

Toch zijn er ook anderen, mannen en vrouwen, wien het in oprechtheid om heldere zelfkennis, of wilt ge, om de waarheid met opzicht tot hun eigen persoon te doen is. Nathanaels, die den vleier nooit lokken, maar verjagen, die het valsche beeld, dat ze van zichzelf in den spiegel zagen, haten, en die niet rusten kunnen eer ze zichzelf kennen zooals ze waarlijk bestaan en zijn. Bij hen is er, als God in de consciëntie spreekt, een willig luisterend oor. Ze verstaan die les van God in de consciëntie als een waarschuwing, en ze doen er hun profijt mee.

En voegt zich hier hoogere genade bij, dan gaat het nog verder; dan legt men niet alleen het oor willig te luisteren als God spreekt, maar dan zoekt men die les van God in de consciëntie, en komt zoo tot de diepzinnige bede: „Behalve wat ik zelf zie en in mij ontdek, leer Gij mij, o, mijn God.”

Nu vindt ge die twee deelen van onze kennis op elk gebied. Aldoor eenerzijds een deel dat we zelf opzamelen, en anderdeels kennisse die God ons toebrengt.

Zien is waarnemen, en gemeenlijk noemen we daarom dit eerste deel van onze kennis, de kennis die op waarneming gegrond is. Maar daarnaast staat een ander deel kennis, waartoe de mensch nooit uit zichzelf zou gekomen zijn, en die God hem onderwees.

Dat ziet ge aan de kennis der menschheid in het gemeen.

Overal en alle eeuwen door neemt de mensch waar, doet ervaring op, onderzoekt, verrijkt zijn ondervinding, en komt zodoende onder alle natiën tot zekere kennis van de natuur en van het leven, en doet met die kennis zijn winste.

Het ééne volk toont daarbij scherper oog en fijner oor, hooger vindingrijkheid en meer volharding te hebben, en brengt het daarom in ontwikkeling verder; maar in hoofdzaak is en blijft al deze kennis gelijksoortig. Ze rust op wat de mensch ziet. Ze is gegrond op waarneming. Ze is door nadenken ontwikkeld.

Maar daarbij komt nu een heel andere kennis, die God rechtstreeks geeft, en dat wel op tweeërlei wijs. In de eerste plaats door onder een volk genieën te doen opstaan, en in de tweede plaats door ontdekkingen te schenken. Genieën toch zijn scheppingen van God, die Hij aan een volk geeft, en het is door deze geniale personen, dat onze menschelijke kennis verdiept en verrijkt is in een mate, zooals ze zonder die genieën nooit verrijkt of verdiept zou zijn.

En evenzoo staat het met de groote ontdekkingen, waarin altoos een mysterie is; ontdekkingen die, zonder dat men het eerst vermoedt, welhaast een geheel nieuw terrein van kennis voor ons ontsluiten, en die te danken zijn aan wat het ongeloof noemt het toeval, maar die wie gelooft in dank verklaart uit Goddelijk bestel.

Ook hier dus, behalve de kennis die wij menschen krijgen door wat we zien, een andere kennis die ons deel wordt, omdat God ze ons toont en leert.

Hier komt nu nog iets anders bij.

Als er in den mensch en in een volk een ideaal streven te bespeuren valt, is dat hooge bedoelen een der krachtigste drijfveeren, die naar waarheid en naar kennis uitdrijven.

Mist iemand dien idealen zin, dan kan er daarom wel dorst naar platte, stoffelijke kennis zijn, maar de kennis van

het hoogere in ons menschelijk leven laat hem koud en onverschillig. Een geldwolf is uitgeslagen in de kennis die hem woeker belooft; maar wat bekommert of bekreunt zulk een goudslaaf zich om de hoogere kennis van het edeler deel van ons menschelijk leven? Even weinig als de doove om de wondere scheppingen van een Bach, of een blinde om de kunstproducten van een Rafael of Rembrandt.

Dat gaat door bij een enkel persoon, het gaat ook door bij een volk.

Mist een volk dien idealen zin, dan verzinkt het in materialisme en in zingenot, en sluit zich af voor alle hooger leven. Het komt zelf niet verder en kan op andere natiën niet verrijkend inwerken. Ten deele gaat het zelfs achteruit, en trekt vaak andere volkeren in die inzinking mede.

Zelfs kan dit in de ééne eeuw bij hetzelfde volk van de andere eeuw verschillen. In de zestiende eeuw stond Nederland in idealen zin hoog, en heeft het bezielend op heel West-Europa gewerkt; in de achttiende eeuw daarentegen zonk het in en heeft in niets de andere natiën gezegend.

En dit nu, of zulk een ideale zin in een volk krachtig en bezielend werkt, hangt aan God.

Doet Hij den adem van zulk een hooger bedoelen over een volk uitgaan, dan begint het voor hooger doel te leven, en wordt verrijkt met de kennis van ons edeler aanzijn. Neemt Hij dien adem weg, dan verstompt het en gaat die edeler kennis te loor.

God kan een volk in idealen zin tot zich trekken en het iets van de warmte van zijn eigen Goddelijk leven meedeelen, maar Hij kan ook zich van een volk terugtrekken, het aan zich zelve en in een verkeerden zin overgeven, en onverbiddelijk boet het dan alle hooger en edeler kennis in.

En zoo komen we ook hier weer tot dezelfde uitkomst. Er is een deel van onze kennis, die we rondom ons ziende en waarnemend, in eigen macht hebben; maar er is ook een deel van menschelijke kennis, en wel een kennis van hooger en edeler orde, die God alleen zelf aan een volk leert.

Breng dit nu op uzelf, op de enkele personen terug, en ge voelt aanstonds, dat de kennis die God u toebrengt, volstrekt niet uitsluitend uit de conscientie opkomt, maar heel anders, en op veel breeder schaal nog, u toekomt, deels

uit Gods bestel, deels uit den band dien Hij aan uw geest wil aanleggen.

Ge moogt uit uw ouders geboren zijn, en veel van hen in uzelf terugvinden, toch blijft die u schiep de Heere, en is de formatie van uw persoon, met uw aanleg, uw inborst en uw overwegende neiging Zijn werk.

Is het alzoo, dat ge een dorst naar hooger kennis en een vatbaarheid voor edeler weten, in uzelf ontdekt, dan is de drijving, die daaruit geboren wordt, een drijving in u van Gods Geest, en verkrijgt ge de vrucht der kennis die u hierdoor toekomt, niet door uw waarneming, maar dank zij de hoogere aandrift die Hij in u wekt en gaande houdt.

Omstandigheden werken hiertoe evenzoo mede. U kan een vriend geschonken worden van hooger karakter die u optrekt; ge kunt ervaringen en ontmoetingen hebben, die u prikkelen tot hooger nadenken; er kan u plichtsbetrachting, bitter verdriet of hooge verantwoordelijkheid zijn opgelegd, die u ongemeen veel verder brengen; en wederom is het God alleen die dit alles voor u en over u gehengde.

Maar bovenal, ge kunt in u voelen opkomen een sterk trekken van God zelf, dat de Heere u geen rust laat, dat Hij u loswikkelt uit uw aardsche nietigheden, en u innerlijk op mystieke wijze vervult met een Goddelijke aandrijving, die u dwingt en noodzaakt om u te bekommeren om de hoogere dingen des levens, u daarin rijpen doet, en u telkens weer verrijkt.

En is dit zoo, dat zijt niet gij het, die uzelf aldus tot God hebt opgeheven, maar dan is het God die u aldus tot zich optrok. U wel, een ander niet alzoo. Waarom u en niet dien ander? *Mysterie.* Wij weten het niet.

Maar het feit blijft niettemin, dat ge ook alzoo de twee deelen van uw kennis bezit. Behalve wat ge dankt aan eigen zien en waarnemen, dat andere en hoogere, dat God u heeft geleerd.

Het rijkst ontplooit zich dit, indien er in uw ziel hooger genade werkt.

Niet alsof elk begenadigd kind van God reeds daarom tot zoo hooge kennis voortschreed. Ook hier is zeer onderscheidene bedeeing. Er zijn geloovigen, die bijna elk ver-

mogen missen om door te dringen in de mysteriën des hoogerens levens. Er zijn er die het mystiek doen langs den gevoelsweg, maar die in kennis arm blijven. Er zijn er ook, die wel rijke kennis verwerven van den weg der zaligheid, maar zonder dat de hoogere, edeler kennis van het menschelijk leven hun belang inboezemt. Maar er zijn er ook, en dat is het heerlijkste, die, warm van gevoel, mystiek rijk, en in kennisse der zaligheid van klaar en helder inzicht, nu bovendien tot die innerlijke ontplooiing komen, die hun kennisse tot de edeler deelen van ons menschelijk weten uitbreidt, en hen niet alleen diep-religieus, maar ook van hoog idealen zin doet zijn.

Dan staat zulk een op den top van den berg van Gods heiligheid. Een licht als bóven het licht der zon gaat aan zijn gezichteinder op. En zijn kennis wordt de kennis der volmaakten.

Doch juist dan is er het diepst besef van volstreckte afhankelijkheid en een dorst naar altoos meerdere kennis.

Een dorst, die zich in de bede van Gods kind uit, en het in heilig heimwee voor zijn God doet uitroepen:

O, mijn God, behalve wat ik zelf zie en ontdek, leer Gij mij, leer Gij mij altoos meer in uw heilige gemeenschap.

VIII. „GOD MIJN MAKER, DIE PSALMEN GEEFT IN DEN NACHT.”

Maar niemand zegt: Waar is God,
mijn Maker, die de psalmen geeft in
den nacht?

Job. 35 : 10.

De nacht is en blijft in ons leven een mysterie. Jarenlang, soms tot dertig en meer jarigen ouderdom, is de slaap voor verreweg de meeste kinderen der menschen niets anders dan een even uit het leven uitgaan om na zeven á acht uren in het leven terug te keeren. Als ze inslapen, wat ze meest onmiddellijk doen nadat ze het hoofd nederleggen, zijn ze weg, en als de wijzer op de

wijzerplaat zeg zeven uur verder staat, staan ze op en nemen weer aan het leven deel. Hoogstens hebben ze een enkel maal herinnering van een droombeeld dat door hun slaap schoof, maar overigens weten ze van niets. Die zeven uren die ze in onbewustheid nederlagen, zijn ongemerkt opgeteerd, zonder dat ze zelve het uit de herinnering op meer dan ten hoogste twee à drie uur schatten zouden.

Een derde deel van het leven wordt op die wijs feitelijk uit hun existentie weggenomen. Als ze dertig jaar zijn, hebben ze feitelijk maar twintig jaar geleefd, en zijn de tien overige jaren in den slaap verneveld.

Die slaap was daarom niet doelloos. Wie moede zich ter ruste begaf, staat met nieuwe kracht aangegord op, maar de slaper zelf is voor zijn eigen besef werkeloos geweest. Zijn denken, zijn gevoelen, zijn willen, zijn arbeid, het heeft alles stil gestaan. En er kan bijgevoegd, dat zoo volstreckte stilstand van leven de eigenlijke ordinantie van den nacht is, want zoolang de mensch kerngezond, in de volheid van zijn kracht en niet door zorgen beklemd is, slaapt hij, zoolang niets van buiten hem stoort, zóó en niet anders.

Waarom dit nu zoo verordend is, blijft het raadsel. Want of men al zegt, dat onze kracht na uren arbeids uitgeput raakt en dan rust vraagt om zich te herstellen, zegt niets. Dan toch rijst terstond die andere vraag: Waarom is er uitputting van kracht? God, onze Maker, naar wiens beeld we geschapen zijn, wordt nooit moede noch mat. De hemelsche heerschare der engelen slaapt niet. En ook van de gezaligden in het nieuw-Jerusalem lezen we, dat „aldaar geen nacht meer zijn zal”. Op zichzelf is alzoo een wezen, dat zijn kracht niet gedurig uitput, en alzoo geen slaap behoeft, zeer wel denkbaar. Waarom God, onze Maker, voor ons een leven bestelde met gedurige uitputting van een door slaap te herstellen levenskracht, blijft alzoo een geheimnis.

Zonder doel en wijs bestel is ook deze ordinantie des Heeren stellig niet uitgegaan, maar niemand onzer doorgrondt het.

Een derde deel van onze existentie op aarde wordt in onbewustheid van het gekende leven afgetrokken, zonder dat we weten of verstaan waarom.

Of dan toch de Schrift niet betuigt, dat in den nacht onze nieren ons onderwijzen, en of niet reeds hierdoor de slaap een hoogere beteekenis erlangt?

Ongetwijfeld! Maar vooreerst kwam dit wel bij David zoo voor, maar grijpt dit volstrekt niet alzoo plaats bij gewone menschen. En ten anderen, ook al ware dit zoo, voor een geestelijke onderwijzing in het verborgen onzer ziel zou een telkens terugkeerende periode van zeven lange uren buiten alle evenredigheid vallen. Denk eens in, hoe lang de dag van 's morgens negen tot 's middags vier uur is. En toch, ook dat zijn maar zeven uren, en zulk een lange periode verslaapt ge op elk etmaal.

Wijziging komt daarin slechts door krankheid, door klemmende zorg of door ouderdom, drie oorzaken waardoor de slaap verkort of verstoord of uitgesteld wordt, en er een deel van den nacht buiten slaap doorworsteld wordt. En dan zeer zeker verkrijgt de nacht heel andere beduidenis, maar, helaas, juist daardoor dat de slaap of niet gevat kan worden, of te dikwijls gebroken, of te vroeg beëindigd wordt.

Ook aan den droom in den slaap mag daarom niet alle beduidenis ontzegd worden. Er kunnen droomen zijn die zelfontdekkend werken. Er kunnen droomen zijn, waaruit een vruchtbare gedachte straks het leven meê ingaat. Er kunnen ook droomen zijn, die ons een oogenblik met onze dooden doen saâmleven, en die daarom een weemoedig genot schenken. Zelfs kan God de Heere zich van een droom bedienen, om ons iets te openbaren. Maar toch neemt dit alles niet weg, dat de meeste droomen ons ontsnapt zijn bij het ontwaken, en ook waar ze een herinnering achter lieten, niets dan vage, verdwijnende, verwarde beelden voor onzen geest doen voorbij zweven. De bede in den avondzang: Laat mij slapend op U wachten, en wees in den droom mijn lust! bepaalt niet dan uiterst zelden den inhoud onzer droomen.

Dat Gods Geest daarom, zonder dat wij er iets van merken, ook onderwijl we slapen op onzen geest inwerkt en ons innerlijk leven opbouwt, is daarom allerminst ontkend. Ook in dat opzicht verbergt het mysterie van ons nachtleven zeker machtige werkingen Gods. Maar ook hiermede kun-

nen wij niet rekenen, eenvoudig wijl het buiten ons bewustzijn omgaat. Soms moge bij het ontwaken een inzicht bij ons opkomen in moeilijke verwickelingen, die ons den avond te voren verbijsterden, en wie God vreest zal daar God in zijn lied voor danken, maar ook dat is en blijft dan toch een onbegrepen werk Gods, waarop de psalmregel toepasselijk is: „Wij zien het, maar doorgronden 't niet.”

Neen, bewuste beduidenis verkrijgt ons nachtelijk leven eerst, als krankheid, zorg of ouderdom ons den gewonen slaap komen verstoren, en het is dáárop dat ook de Schrift doelt, als ze zegt dat „in den nacht onze nieren ons onderwijzen,” als de psalmist „in den nacht in zijn hart overleidt”, Jesaja den Heere „met zijn ziel begeert in den nacht,” en zoo ook als Job betuigt: „God is mijn Maker, die mij psalmen geeft in den nacht.”

Doch juist hier ligt dan ook een leerschool, waarmede meer ernst moet worden gemaakt.

Slapeloosheid is een bang verschijnsel, dat heel den dag nawerkt, maar een kwaad, dat òf tot zonde wordt, òf tot heerlijkheid opleidt, al naar ons geloofsleven zulke slapeloze uren in den nacht doorbrengt.

Verleidt slapeloosheid u tot niets dan tot sombere, gemeelijke klachte op den dag en tot een morrend u om en om wentelen op uw leger in den nacht, dan wordt ze u tot zonde. Wordt daarentegen zulk een ure van wakker liggen op uw leger gebruikt om uw gemeenschap met God te bevestigen, inniger te maken en te versterken, dan ligt er verheerlijking voor het innerlijk zielsleven in. Iets waar dan nog bijkomt, dat het vroom doorleven van zulk een slapeloosheid, medicijn tegen de slapeloosheid zelve is, terwijl juist de morrende onrust de slapeloosheid bestendigt.

Tegen God inworstelen in zulk een ure, stemt tot onrust en benauwdheid, en maakt dat de slaap steeds verder van u wijkt; terwijl omgekeerd het verkeer met God in zulk een slapeloze ure u rust en kalmte aanbrengt en den slaap u doet naderen.

Toch is dit slechts een bijkomende vrucht; hoofdzaak is dat zulk een slapeloos nederliggen op uw leger, als vanzelf aangewezen is om in die ure uwen God te zoeken en

te maken dat wat de psalmist zong: „Maar 't is mij goed, mijn zalig lot, nabij te wezen bij mijn God,” ook op uwe „uren zonder slaap” van toepassing worde.

Wat in het drukke leven ons gedurig van God aftrekt en vervreemdt, is de drukke bezigheid, is de veelheid van het gedruisch om ons heen, is het gedurig verkeer met ons toesprekende personen. Maar juist dat alles valt in die nachtelijke ure weg. De doodscheid om ons heen maakt dat het oog rust. De nachtelijke stilheid stelt ons oor buiten arbeid. Geen arbeid dringt of perst. Voor het jagen en drijven is kalmte in de plaats getreden. Er is niets dat ons aftrekt. Er is niemand die ons vermoeit of ophoudt. Juist alle voorwaarden zijn dus aanwezig om het stil gemoed in stilheid met zijn God te doen verkeerren. Meer dan eenige andere ure is het zulk een ure in den nacht, die ons als uitnoodigt om in Gods tente in te gaan. Er is in het nachtelijk uur iets van het plechtig stille van den Sabbath.

Ingeleid en ingeluid wordt die stilte door uw avondlectuur uit Gods Woord, en door het avondgebed, wanneer ge op de knieën uw ziel voor uw God hebt uitgestort. En nu rust ge, en is uw eenige strijd, om de zorgen en nooden, die ge uit den dag meê op uw leger bracht, óf van u te zetten, óf zoo in gemeenschap met uw God op te nemen, dat Hij ze draagt voor u.

Toch hebt gij hierover geen zeggenschap.

Het is toch niet genoeg dat gij zelf aan uw God wilt denken, en tot Hem naakt. Gemeenschap moet van beide zijden komen, en zoo uw God niet tegelijk tot u nadert, kunt gij zijn zielsinnige gemeenschap niet genieten.

Te denken: God staat altoos gereed, en op mij te wachten, zoodat het alleen van u zou afhangen of gij Hem ontmoeten wilt, is niet afhankelijk. niet vroom genoeg gedacht. Te denken aan God is nog niet zijn gemeenschap smaken. Gemeenschap is iets nog veel innigers, en zoo dikwijls u de gemeenschap met uw God ten deel valt, geschiedt u genade, wordt u een weldaad bewezen, en hebt ge daarvoor te danken. Het is niet dat gij dan zoo goed en zoo vroom zijt om wel u tot uw God te willen opheffen, maar het is dan zijn Goddelijk ontfermen dat tot u neder-

daalt, om u met de bevinding zijner nabijheid te verrijken en te zegenen.

Het is reeds zooveel gewonnen, als vóór het inslapen uw laatste bevinding een genieten van de teederheid des Heeren mag zijn, en als ge 's morgens bij het ontwaken weer uw eerste bewuste gewaarwording naar uw God voelt uitgaan. Dit went aan God, en bereidt voor op het heengaan in den nacht van het graf, om dán door niets meer in uw gemeenschap met uw God gestoord te worden.

In den nacht, op ons leger, als we niet slapen kunnen zijn we klein. Veel kleiner dan overdag als ons kleed ons siert, als ons woord onzen invloed doet gelden, als we strijden om onze plaats in het leven te winnen of te behouden, We liggen op ons leger en staan niet meer overeind. We zijn roerloos en bewegen ons niet. En juist die kleine, die nietige gestalte maakt ons voor de ontmoeting van onzen God geschikter.

En dan wordt onze God voor ons zoo groot. Dan voelen we wat het zegt, dat Hij onze Maker is. Dan treden zijn getrouwigheden voor ons. De armen der eeuwige ontferming ondervangen en omvatten ons. Vreugde verdrijft de droevige stemming der ziel; blijdschap de angstige zorg. We geraken in de stemming der aanbidding van Gods eeuwige liefde, en als dan zijn Geest ons inwendig aanraakt, dan rijst de toon des lofs ook uit ons binnenste op, en wordt het letterlijk aan ons waar gemaakt, dat God, onze Maker, ons psalmen geeft in den nacht!

IX. „IK ROEP, EN GIJ ANTWOORDT NIET.”

Mijn God, ik roep des daags, maar
Gij antwoordt niet, en des nachts, en
ik heb geene stilte.

Psalm 22 : 3.

Geen antwoord te krijgen! als men aan de gesloten deur klopt, en er wordt niet opengedaan, maakt angstig.

Men klopt dan harder, al harder, en als het kloppen

niet helpt, gaat men roepen, luid en nog luider roepen; en als men dan toch niets hoort, en alles blijft stil, en er komt geen stem, geen geluid, geen ritseling, dan slaat vreeze om het hart, of er misschien iets gebeurd mocht zijn, ja, of aan het kind, aan den broeder, die we weten dat in het vertrek moet zijn, een ongeluk mocht zijn overkomen.

Geen antwoord krijgen! als men in nood en ellende zit, en de hulp inriep van zijn beschermer, en nu wachtte, aldoor wachtte op antwoord, en dat het toch niet kwam, hoe vaak deed het niet den levensmoed in moedeloosheid omslaan.

Geen antwoord krijgen! het maakt zoo onrustig, als men vreeze koestert of het met zijn kind, met zijn broeder op verren afstand wel goed gaat, en men schrijft, en schrijft nogmaals om bericht, en het bericht komt niet, en men telegrafeert antwoord betaald, en het antwoord komt toch niet.

Geen antwoord krijgen! het doet den schrik om het hart slaan, als een onzer ernstig krank op het ziekbed ligt, en we naderen zijn sponde, en we fluisteren eerst zacht, dan luider zijn naam, en het blijkt dat de kranke ons niet hoort.

Geen antwoord krijgen! het is zoo doodelijk angstig, als bij een mijnongeluk of bij zandverschuiving door putdelving, slachtoffers in mijn of put beklemd zitten, en men roept, roept aldoor, en luistert dan met ingespannen adem, of men iets hoort, en zie, het blijft alles stil, en er komt niets.

Geen antwoord krijgen! het greep zoo onrustwekkend aan, toen kortgeleden bij de geweldige ramp op Martinique, naar de plaats des onheils getelegrafeerd werd, om te hooren wat er gaande was, en er, hoe men ook aanhield, geen tik, geen taal, geen teeken terugkwam.

Ook de Baälprofeten op den Karmel kenden dien angst, toen ze van den morgen tot den middag riepen: „o, Baäl, antwoord ons!” en ze opsprongen tegen het altaar en zich sneden met messen en staken met priemen, maar zie, „er was geen stem en geen antwoorder.” (1 Kon. 18:26). Angst vooral in het hart van den Baälprofeet, toen Elia van zijn kant ook riep: „Antwoord mij, Heere,

antwoord mij!" en toen Elia antwoord kreeg en het vuur vanboven de var aanstak.

En toch kreeg wie God liefhad niet altoos antwoord.

Lees het maar wat Asaf klaagt in Psalm 83: „O, God, zwijg niet, houd u niet als doof, en zijt niet stil o God!" Of ook hoe David schreit in psalm 28: „Tot U roep ik, Heere, mijn Rotssteen, houd U niet doof van mij af, opdat ik niet, als Gij u van mij stilhoudt, worde als die in den kuil nederdaalt."

Of wat nog sterker is, denk aan het Lamma Sabachtani van Golgotha, weerklink op de profetisch verdiepte klacht uit Psalm 22: „Mijn God, ik roep tot U des daags, maar Gij antwoordt niet, en des nachts, en ik heb geen stilte."

Hier nu is het verschil tusschen het niet onvrome kind der wereld en het vrome kind van God.

Van den man die geheel in de wereld opgaat, spreken we nu niet. Zulk een bidt ganschelijk niet, en roept veel min tot God, en verwacht nooit antwoord.

Maar zoo zijn alle kinderen der wereld niet.

Er zijn er ook, en niet zoo weinigen, die nog niet onvroom zijn. D. w. z. ze hechten nog wel aan eenigen vromen vorm. Ganschelijk gaven ze het bidden nog niet op. Meestal, het is zoo, dorre gewoontevorm. Aan tafel „een goed woord spreken," eer men de spijs neemt, een zoogenaamd „spreken", dat dan onveranderlijk in „fluisteren" bestaat. En 's avonds, eer ze zich ter ruste leggen, een geleerd dank- en bidgebed.

Toch verlevendigt zich dit soort gebed van den niet onvromen wereldling in dagen van bezorgdheid en in oogenblikken van angst, als een krankheid in huis ten doode dreigt te gaan, of harde tegenspoed de ziel klein maakt. Dan wordt het ook bij zulk een bidden en roepen. En als dan dat roepen niet baat, en het gevaar wordt toch niet afgewend, zoodat men geen antwoord krijgt, valt dof en loodzwaar hun zulk een doelloos gebleken gebed op het verbitterd gemoed terug.

Zoo heel anders als bij het vrome kind van God.

Het vrome kind van God zoekt zijn Vader. Het weet

bij ervaring dat het mogelijk is, om reeds hier op aarde met dien Vader in den hemel gemeenschap te hebben. De wezenlijk vrome kent bij eigen zielsbevinding „de verborgen omgang met zijn God.” Hij weet wat het is, op zijn soms zoo harden levensweg „met zijn God te wandelen.” En hij kent het bij zalige bevinding, dat bij dien verborgen omgang de gemeenschap een wederkeerige is, zoodat niet alleen hij zijn Vader zoekt, maar ook die Vader zich van zijn kind laat vinden.

Hij kan dan wel niet zeggen: Daar of daar is mijn God, maar toch voelt en ervaart hij dat zijn God nabij hem is. Hij kan niet bewijzen, dat zijn God hem toespreekt, en toch weet hij dat hij de stem van zijn God hoort. Hier is geen schijn maar wezen, geen zelfbedrog maar rijke werkelijkheid. En achter den goeden Herder gaat hij aan, vertroost door den staf en stok dien hij voor zich uit hoort.

Bij het niet onvrome kind der wereld bloote werktuigelijkheid; bij het vrome kind van God, heilige, volzalige mystiek.

Doch in deze heilige mystiek is een lijdenshistorie.

Niet slechts een enkel maal, maar gedurig komt het voor, dat de gemeenschap met zijn God voor het hart van Gods kind is afgebroken.

Vroeger had men geen voorstelling van zulk een onzichtbare gemeenschap. Thans wel, nu we over land en over zee gemeenschap oefenen met wie op duizenden en duizenden mijlen van ons af zijn; nu we op groote afstanden spreken kunnen met wie we niet zien, en dan stem terugkrijgen; nu men zelfs zoover vorderde, dat de telegraaf zonder draad gemeenschap gunt zonder eenig zichtbaar, tastbaar geleide. En nu verstaan we ook, hoe zulk een gemeenschap gestoord, gestuit en afgebroken kan zijn.

Welnu, het vrome kind van God bezit zulk een mystieke gemeenschap met zijn Vader in de hemelen. Een mystieke telegraaf, een mystieke telefoon, een mystieke gemeenschap zonder draad of eenig geleide. En zoo weinig als een neger onze telegraphische gemeenschap begrijpt, zoo weinig begrijpt het kind der wereld die geheimzinnige gemeenschap

van het kind van God met zijn Vader, die verre is en toch nabij.

Maar juist daarom geldt het voor hem, dat die gemeenschap gestoord kan zijn, soms zelfs afgebroken. Oogenblikken dat de ziel roept, dat de ziel God zoekt, dat het hart naar God uitgaat, en dat er toch niets terugkomt, dat er geen teeken van boven wordt gegeven, dat het is of God weg is, dat alles stil blijft, en er geen stem komt en geen antwoord.

Waarom God zich dan van zijn kind terugtrekt, kan gestig, maar nooit doorgrond. Alleen reeds het roepen van Jezus: „Mijn God, mijn God, waarom hebt gij mij verlaten” plaatst ons hier voor een ondoorgrondelijk mysterie.

Toch heeft gissen ook hier haar waardij.

Ge ontwaakt in den morgenstond, en uw eerste gedachte richt zich op het Eeuwige Wezen.

Nu schenkt u dit anders het zalig besef van Gods nabijheid, zoo, dat ge als aan de hand van uw God den dag tegengaat; maar zie, ditmaal is dat anders. Ge ontwaart niets. Er is geen aansluiting van uw hart aan den Eeuwige. En of ge al bidt, de gemeenschap komt niet. O, God, houd u niet als doof, waarom antwoordt Gij niet!

Ge voelt, zelfs in die verlatenheid werkt dan de vroomheid, want het gemis van de gemeenschap met uw God maakt u ongelukkig.

Nu zal dit er veelal aan liggen, dat er zondige trekkingen door uw hart gaan, verborgen zonden die de gemeenschap verstoren, of ook dat uw hart bekommerd is om velerlei dingen, en dat God uw Heere uit het centrum van uw zielsleven is verschoven. En dan doet het gemis u goed. Het brengt u tot zelfinkeering, en tot een weer verzamelen van uw hart tot de vreeze zijns Naams.

Ook het lichaam kan storend werken, dat pijn in hoofd of leden u drukt, en aan uw geest de vrije uiting belemmert of uw aandoenlijkheid vermindert, en ook dit noopt u, om de zorg voor de rust en de kalmte van uw lichamelijk leven vooral met het oog op uw God toch niet te verwaarloozen.

Maar soms zal toch het krijgen van geen antwoord zich

noch uit het één, noch uit het ander verklaren, als er niets is dat u aanklaagt of beschuldigt, en dat God zich toch aan u onttrekt.

Doch ook dan laat niet alle gissing naar de oorzaak ons in den steek.

Maar al te licht toch overschat het kind van God zijn vroomheid, raakt aan de liefde van zijn God gewoon, vergeet den afstand die hem van zijn God scheidt, en begint het als een vanzelfsheid, als iets dat zoo hoort te aanschouwen, dat hem die verborgen omgang met zijn God gegund wordt; soms zelfs als een bijzondere vroomheid, dat hij die gemeenschap zoekt.

En dit mag niet, dat zou gemeen maken wat heilige genade is en moet blijven. En nu leert zielservaring, dat juist het op vollen prijs schatten van die gemeenschap met onzen God door niets zoo gesterkt wordt als door tijdelijk gemis.

Als de ziel een tijdlang geen antwoord kreeg, en ten slotte komt er dan toch weer antwoord van haar God, dan juist vloeit er in het „eenzaam, maar met God gemeenzaam” nog inniger zaligheid, en baadt de ziel zich in de volheid van de liefde Gods.

X. „ZOEK MIJN AANGEZICHTE.”

Mijn hart zegt tot U: Gij zegt: Zoek mijn aangezichte. Ik zoek uw aangezichte, o Heere.

Psalm 27 : 8.

Voor tijden was niets gewoner dan een vroom man, op zijn dagen gekomen, met lust en liefde te hooren verhalen, „hoe hij den Heere had leeren kennen.”

Dat was toen de term, de zegswijs, de manier van uitdrukking: „toen en toen heb ik den Heere leeren kennen.”

Later werd dit anders. Toen heette het: „Ik ben aan mijzelfen zóó en zóó ontdekt,” of „ik ben toen en toen bekeerd,” of ook: „ik heb toen en toen mijn ziel aan Jezus

overgegeven," „ik heb in dien en dien weg mijn Heiland gevonden," of wat anderen term men koos, om weer te geven wat in de eigen ziel was omgegaan.

Nu heeft zeker elk van die zegswijzen haar eigen bekooring, maar kwalijk ontkend kan toch worden, dat de oude manier van zeggen: „Ik heb den Heere leeren kennen", in juistheid, diepte en innigheid niet voor de later gekozenen onderdoet.

Jezus zelf sprak het uit: „Dit is het eeuwige leven, dat z e U kennen," en bevestigde daarmee slechts den klaagroep van den Profeet over deze verachtering in Israël, „dat er geen kennisse Gods in het land is".

En toch, men verhele het niet, heeft dat spreken van „ik heb den Heere leeren kennen", op den duur dáárom niet bevredigd, omdat het ongemerkt van zijn mystieken achtergrond werd losgemaakt en in uitwendige, verstandelijke, leerstellige kennis verzwakt werd.

Er zit in het „kennen van God" meer dan ééne beteekenis. Zeker kent God niet, wie alle wetenschap derft omtrent zijn Wezen, Deugden en Werken. Evenmin kan iemand gezegd worden God te kennen, die Hem niet aanbidden leerde in zijn heilige Drievuldigheid. En ook mag bij de kennisse Gods nimmer de betuiging van onzen Heiland uit het oog worden verloren: „Niemand kent den Vader dan de Zoon, en wien het de Zoon wil openbaren"; een openbaring waaronder ongetwijfeld ook het licht te verstaan is, dat uit het Evangelie van Jezus Christus ons tegenstraalt.

Maar even grif als we dit toegeven, dient toch met klem en nadruk te worden volgehouden, dat hierin de kennisse van God niet opgaat; dat er in de kennisse Gods ook een geestelijke werkelijkheid ligt uitgesproken, die dieper gaat dan ons verstandelijk denken, en die de afgetrokkenheid van begrip en leerstelling slechts aanwendt als middel ter verheldering van ontvangen indrukken, zielsgewaarwordingen en innerlijke gebeurtenissen.

En juist dat laatste werd allengs vergeten. De kennisse Gods werd in het afgetrokkene gehouden. Zoo werd de kennisse Gods een in zich opnemen van formeele en leerstellige uiteenzettingen. En tenslotte waande hij in de kennisse Gods het verst te zijn voortgeschreden, die het

scherpzinnigst, het schranderst en het volledigst u een stuk dogmatiek over God wist uit te leggen.

Dat nu kon op den duur niet voldoen, en toen is de zielsbevinding van het genadeleven in een ander uiterste overgeslagen, en is de mystiek de religie geheel, of bijna geheel, in het verlossingswerk van Christus gaan zoeken, met natuurlijk hetgeen men daarvan op zich zelve vond toegepast.

Of dit winste was?

Ten deele ongetwijfeld. Veel beter nog een inwendig zielsbestaan dat zich warm verkwikt in het verlossingswerk en roemt in het wandelen op den weg der behoudenis, dan een soort Christendom dat enkel webben spint uit leerstellige fijnigheden.

Maar het hoogste is het daarom toch niet.

Hooger, veel hooger stond men oudtijds, toen men het „den Heere leeren kennen,” nog beide én leerstellig én mystiek verstond. Immers op dit standpunt bleef God zelf het middenpunt, en kwam de religie (wat dan toch is en blijft de dienst van God) veel beter, veel vollediger, veel inniger tot haar recht.

Naar den beelde Gods geschapen, is het natuurlijk en noodzakelijk, dat we in onze verhouding tot God zooveel doenlijk gelijke gewaarwordingen hebben als bij onze verhouding van mensch tot mensch.

Er is een sprake in de natuur; er is een sprake die tot ons komt uit het dier, maar heel anders en veel rijker is de sprake die tot ons komt van den mensch, ook al zwijgt zijn stem.

Het gelaat, het aangezicht spreekt. Spreekt door geheel de uitdrukking, maar vooral door en uit het oog. Het oog is als een venster van het lichaam waardoor wij in iemands ziel inzien, en waardoor hij uit zijn ziel uitkomt, om ons aan te zien, te begluren, en toe te spreken.

Het overige van ons lichaam is, vergeleken bij ons gelaat, stom en wezenloos. Het is zoo: men toovert ook met de hand, en vooral zuidelijke volken hebben de gewoonte, elk woord met een beweging van de hand te versterken en te begeleiden, en ook is waar, dat bij zeer heftige gemoedsaandoeningen heel het lichaam zich verwringt en meëspreekt; maar dit alles neemt niet weg, dat hoe hooger de mensch

komt te staan, des te meer het overige liehaam in rust en kalmte blijft, om alleen het gelaat, het aangezicht te doen spreken, en juist daardoor aan het gelaat veel rijker en veel fijner uitdrukking te geven.

Een ruwe klant op de markt spreekt met handen en beenen; een vorst op de troon veel meer door den blik en de majesteit van het gelaat.

Vandaar kon het niet anders, of bij ons spreken over de verhouding waarin we tot God staan, moest wel „het aangezichte Gods” op den voorgrond treden, en in dat aangezichte Gods onderscheiden worden, wat uitgaat uit zijn mond, wat zich uit door zijn oog, en wat blaast in toorn en verbolgenheid uit zijn neus.

Mensch en mensch ontdekt zich in edeler zin door van aangezicht tot aangezicht te spreken, en zoo kon er ook van onzen omgang met God niet anders verklaard, dan dat dit het hoogste was, zoo ook wij onzen God van aangezicht tot aangezicht mochten ontmoeten.

Nu mag dit niet grof-zinnelijk worden verstaan, iets wat anders zeer voor de hand ligt, en er zelfs heengeleid heeft om God den Vader in de gestalte van een grijsaard af te beelden.

Bekend is het, hoe zelfs Mozes hier in feil verviel, en een oogenblik bad of hij Gods eigen aangezicht mocht aanschouwen. Een vermete bedde, die tot antwoord ontving: „Gij zoudt mijn aangezicht niet kunnen zien, want geen mensch zal Mij zien en leven.”

Dit blijft alzoo uitgesloten. Nimmer zullen we van den heiligen God aardschelijk gedenken. De beeldspraak, die ons hier steunen moet, blijft in mystieke nevelen gehuld. Een zichtbaar gelaat vertoont alleen wat lichamelijk is, en God is een geest, bij Wien alzoo van lichamelijke trekken geen sprake kan zijn.

De zaak is deze.

Als wij iemand in het gelaat zien, zoo inzien, dat we ten slotte zijn innerlijk wezen grijpen, dan is het uitwendige gelaat voor ons slechts het middel geweest om tot de kennis van zijn inwendig bestaan te geraken, en ten slotte kunnen we ons dan denken, dat al het uitwendige wegviel en

dat we toch de kennisse van zijn persoon konden overhouden.

Welnu, bij God den Heere is deze wijze van kennisneming een andere. Hier treedt het lichamelijk hulpmiddel niet tusschenbeide. Hier dringt onze geest rechtstreeks in het geestelijke Gods in, zoodra Gods Geest dringt in ons. Maar het resultaat is dan toch, dat we evenzoo, ja veel beter nog, een geestelijke kennisse van het bestaan, van het zijn, van het wezen Gods erlangen, en dat we, om die kennisse te verklaren, slechts de beeldspraak van het aangezicht gebruiken.

Hoofdzaak is maar, dat we niet langer ons vergenoegen met een begrip van God, met een wetenschap aangaande God, met een spreken over God, maar dat we met God zelve in aanraking zijn gekomen, dat we God zelve ontmoet hebben, dat Hij zich op en door onzen levensweg aan ons ontdekt heeft, en dat er een persoonlijke verhouding is ontstaan tusschen den levenden God en tusschen onze ziele.

Dat mystieke kennen van God vindt in de Schrift velerlei uitdrukking. We hooren gedurig van „Gods verborgen omgang,” van „verkeeren in Gods tente,” van „wandelen met God” en zooveel meer, en het Evangelie zelf verdiept dit tot de rijke, heerlijke gedachte, dat „de Vader komt en woning bij ons maakt”; — maar toch, de meest gebezigde term, om dat hoogere kennen van God uit te drukken, wordt ontleend aan het „aangezichte Gods.”

Van Mozes, den man Gods, staat dit als het hoogste, het hem van alle profeten onderscheidende opgeteekend, dat God „tot Mozes sprak aangezicht tot aangezicht, gelijk een man met zijn vriend spreekt.”

Wat aangezicht hier beteekent, wijst zich aan.

Als dan ook de Schrift ons de betuiging des Heeren brengt: Zoek mijn aangezichte, schuilt hierin een diepe zin.

Men kan iemand uit de verte waarnemen, men kan van iemand hooren, en merken dat hij er is, maar zonder nog tot hem te zijn gegaan, zonder nog zich voor hem geplaatst te hebben, zonder zich nog tegenover hem te hebben gevoeld, en zonder nog zich zóó tegenover hem te hebben bevonden, dat hij ons aanzag en wij hem.

En zoo is er ook in het leven van Gods kind een oogenblik, dat hij drang en behoefte gevoelt niet te rusten, eer

hij zijn God vindt; eer hij, na Hem gevonden te hebben, zich voor Hem gesteld heeft; en nu, voor hem staande, zijn aangezicht zoekt; en van dat zoeken van zijn aangezicht niet kan aflaten, eer hij Gods oog ontmoet heeft en in dat ontmoeten de aangrijpende gewaarwording ontving, dat God hem in de ziel zag en hij God in zijn Genadeoog. En eerst wanneer het daartoe kwam, ontsluit zich het mysterie der genade.

XI. „MIJN EENZAME.”

Red mijne ziel van het zwaard, mijne
eenzame van het geweld des honds.

Psalm 22 : 21.

De eenzaamheid kan maatstaf zijn, zoo ge let op de uitwerking die ze heeft op iemands gemoed.

Het sterkst komt dit uit bij een klein kindeke, dat in de eenzaamheid bang wordt en vanzelf gaat schreien. Maar zij het ook minder sterk, toch teekent het zoeken of mijden der eenzaamheid zich ook bij veel volwassenen scherp genoeg af, om uit hun minnen of mijden van de eenzaamheid iets omtrent hun karakter af te leiden.

Of is het niet zoo, dat er zijn, die als ze slechts even kunnen, alle drukkere omgeving vlieden, om zich in de eenzaamheid bijna te verschuilen; en dat er omgekeerd anderen zijn, die in de eenzaamheid zich beklemd gevoelen, en eerst weer op hun dreef komen, als ze met anderen saâm zijn.

Naar drieërlei kant teekent dit zich af.

Het duidelijkst al naar het hart koos bij den tweesprong van goed of kwaad. Om het kwaad te doen schuilt en verbergt men zich. In den nacht werkt de booze. Maar als het kwaad gedaan is en de conscientie klopt, werkt de eenzaamheid benauwend, en zoekt men afleiding in anderer bijzijn.

Minder teekenend, maar toch kennelijk genoeg, komt het minnen of mijden van de eenzaamheid uit in het verschil

tusschen zinniger of bedrijviger aanleg. De een leeft meer inwendig, zint en peinst en voelt diep; de ander leeft uitwendig, draaft en slaaft en houdt er van zijn druk en bezig zijn aan anderen te toonen. Zelfs bij geheele volken teekent zich dit onderscheid. Bij het éene volk leeft men binnenshuis, bij het andere, als het even kan op straat; een onderscheid veelal door klimaat en natuur nog verscherpt.

En eindelijk in de derde plaats scheidt zich dat zoeken of schuwen van de eenzaamheid af in het bewustzijn van bezit of van gemis aan kracht. Verlegen, onhandige, innerlijk laffe naturen zijn schier bang om in gezelschap te komen en trekken zich met neergeslagen oogen terug; en omgekeerd, wie flink, krachtig en met moed beziel is, houdt ervan zijn stem in anderer oor te doen weerklinken en met eigen oor anderer stem op te vangen.

Het is zoo, er komt nog meer bij. De eenzaamheid is gemind door den man van studie; ze lacht den oude van dagen meer dan den man in zijns levens kracht toe; en ook wie zwak van hoofd is of overgevoelig van zenuwen, huilt terug voor te veel drukte om zich heen; doch dit alles komt voort uit bijkomende oorzaken, en is geen maatstaf voor karakter of zielsbestaan.

En juist in verband met dat laatste nu treft het, dat de Psalmist tot tweemaal toe, èn in den lijdenspsalm van het geprofeteerde Golgotha, èn in het klaaglied van Psalm 35 zijn ziel zelve de eenzame noemt: „Red mijn ziel van het zwaard, mijn eenzame van het geweld des honds,” in Psalm 22 : 21; en bijna gelijkloidend in Ps. 35 : 17: „Breng mijn ziel weder van hunlieder verwoestingen, mijn eenzame van de jonge leeuwen.”

Uw ziel is: uw eenzame.

Dit spreekt de kostelijkheid uwer ziel uit. Voor een ouderpaar dat slechts één kind heeft, is dit eenzame kind dierbaarder dan een uit een zevental waarin een ander mag roemen. Sterft dit eenzame kind, dan sterft het geslacht uit en is de levenslijn van dat ouderpaar afgesneden.

Toegepast op de ziel staat uw ziel tegenover uw goed,

tegenover uw lichaam. Hoe ge ook gehecht zijt aan uw goed, voor dat goed, ging het teloor, is ander goed te verwerven, en al zinkt eens uw lichaam in de groeve weg, straks kunt ge verrijzen in het verheerlijkte lichaam in de glorie van uw Heiland.

Maar zoo is het met uw ziel niet. Uw ziel is uw eenzame. Ze kan niet vervangen worden. Gaat ze verloren, dan blijft ze verloren eeuwiglijk. En dat is het waarom Jezus ons zoo zieldoordringend waarschuwde: Vreest niet voor wie het lichaam doodt, maar vreest veeleer hem die uw ziel kan verderven, ja, zeg ik u, vreest dien.

Alle verlies is te herstellen, alleen het verlies van „uw eenzame” niet.

En daarom scheidt zich het bewustzijn van uw ik hier van uw ziel af. Gij, menschenkind, die uzelfen beschouwt, die over uzelfen nadenkt, gij vindt om u die drukke, bezige wereld, gij vindt om u het bouwvallige, zienlijke lichaam, dat groeit en bloeit of krank is en verkwijnt. Maar ge hebt nog iets anders in u, verborgen in uw inwendig wezen, en dat verborgene, dat „eenzame” daarbinnen schuilende, dat is uw ziel, „uw eenzame,” die ge zult liefhebben, en die ge eens bij uw sterven aan uw God in eere en heiligheid zult teruggeven, omdat ge die ziel van Hem en van Hem alleen ontvingt.

Doch juist daaruit ontwikkelt zich dan ook het besef, dat uw ziel eenzaam in uw binnenste verkeert.

Zeker, uw ziel is genaakbaar voor de wereld en de wereld is genaakbaar voor uw ziel.

Ge ontvingt zintuigen van uw God, die, als zoo vele vensters, u in de wereld doen uitzien en met die wereld gemeenschap doen hebben. Ge hebt een gevoel en een medegevoel van uw God ontvangen, waardoor gij ook al is niemand bij u, met anderen meêleven kunt, met anderen kunt jubelen op verren afstand, en zoo ook om anderer leed kunt lijden. Ge hebt van uw God de sprake ontvangen, waardoor uw ziel zich kan uitspreken, en anderer ziel zich kan uitspreken voor uw oor. Die sprake is allengs in schrift geboekstaafd, en dank zij die heerlijke uitvinding, die onze God ons schonk, kan uw ziel gemeenschap hebben met het

voorgeslacht dat wegstierf, of met tijdgenooten die ge nooit hebt ontmoet. Ge hebt, niet het minst in u, een besef en wetenschap van een hoogere wereld daarboven, die het u kan maken, alsof de engelen Gods op u nederdaalden en van u opklommen. En wat het allerhoogste is, ge hebt voor uw ziel een poorte in uw hart, waardoor God tot uw ziel kan naderen, en uw ziel kan uitgaan tot uw God.

Maar niettemin blijft bij dit alles uw ziel zelve van die wereld, van die natuur, van die engelen en van uw God onderscheiden, en in zekeren zin afgescheiden; en zoo nu op zichzelf genomen, is uw ziel in u uw eenzame, die iets is en iets heeft, wat eenig en alleenlijk het hare blijft, en ten opzichte waarvan de eenzaamheid daarbinnen nooit kan verbroken worden.

Tweeërlei nu valt hier voor.

Of de ziel is te eenzaam, óf wel de ziel is in haar eenzaamheid te weinig aan u zelve bekend.

Te eenzaam is uw ziel in u, als ge verlaten wordt door wat u steunen en u verzellen moet. En dat is die eenzaamheid der droefenisse en der verlatenheid, die drukt en benauwt.

Uw ziel is aangelegd op sympathie, op medeleven, op het winnen en geven van vertrouwen, op het zijn van mensch onder menschen, en op het uitslaan van de vleugelen in een sfeer van vrede en geluk.

En als die u niet ten deel valt, als haat u afstoot en laster u vervolgt, insteê dat liefde u trekt en sympathie u verkwikken zou, dan trekt uw ziel zich schrill en huiverend in zichzelf terug, en kan zich niet uitstorten en niet uitspreken, en kwijnt in zichzelf opgesloten, in weemoed en verdriet.

Of ook als het geluk des levens u ontvliedt, en zorge u hart toenijpt, en slag op slag u treft, en de gezichtseinder zich steeds meer om u toetrekt, dat het uitzicht zich verdonkert en de ster der hope zich achter steeds dikker wolken terugtrekt, — dan wordt uw ziel in drukkende verlatenheid op zichzelf teruggeworpen, en hijgt uw eenzame ziel naar lucht, en doet Satan soms tot de gedachte aan zelfmoord in u sluipen.

Maar evengoed als de ziel benepen en benauwd kan worden door te bange eenzaamheid, evenzoo kan uw ziel schade lijden zoo haar eenzaamheid niet door u op waarde wordt geschat, het gewoon gevolg van een oppervlakkig, onnadenkend, aan allen ernst gespeend bestaan.

Dan wordt de ziel nooit in haar eigen, eenzaam, zelfstandig bestaan gekend noch geëerd. Dan moet het rustelooze afleiding en altoos verstrooiing zijn. Nooit een inkeeren in zich zelf, nimmer een saâmvoegen van zijn ziel tot stille gedachten, nooit een zoeken van uw ziel om uw ziel zelve, maar de ziel altoos gejaagd, aldoor dienende haar omgeving en nooit tot ruste, innerlijken vree en zelfonderzoek komend.

En zoo ziet ge feitelijk in de wereld om u heen de kinderen der menschen in tweeërlei strooming uiteengaan. Eenerzijds de ellendigen en bedrukten van ziel in innerlijke eenzaamheid verkwijnend, en anderzijds de lachende, altoos bezige, drukke en zich veruitwendigende menigte, die noch ooit de eenzaamheid zoekt, noch ooit der eigen ziel in haar eenzaamheid gedenkt.

Tegen dat te veel en tegen dat te weinig in de eenzaamheid der ziel nu is ons slechts één medicijn geboden, en dat medicijn is het inkomen in de eenzaamheid onzer ziel van de gemeenschap onzes Gods.

Ook in onze ziel is een heilige der heiligen, een heilige en een voorhof.

De wereld nu komt nooit nader tot onze ziel dan in den voorhof. Daar blijft ze staan, en van hetgeen dieper in onze ziel ligt, merkt en verstaat ze niets.

Dieper door dringt intieme, geestelijke vriendschap. Een kleine kring van enkelen om ons heen, die ons beter verstaan, helderder doorgronden, en daardoor zooveel inniger steunen en vertroosten kunnen. Maar toch, tot in het heilige der heiligen dringen ook zij niet door. Nog altoos blijft er een diepe achtergrond over, waar ook zij niet binnen komen. en waar de ziel in u geheel eenzaam blijft.

Er is er maar Een, die ook in dat heiligste en intiemste van onze ziel kan binnendringen, en dat is God de Heere door zijn Heiligen Geest.

En daarom is Hij het alleen, die onze eenzaamheid in ons ten volle breken kan, om te troosten wie als met banden des doods bekneld is, en om de ziel te redden van wie in de wereld zich zelve verstrooide.

XII. „GOD SCHIEP DEN MENSCH NAAR ZIJN BEELD.”

En God schiep den mensch naar zijnen beelde, naar den beelde Gods schiep Hij hem. Man en vrouw schiep Hij ze.

Gen. 1 : 27.

Uit uw schepping naar Gods beeld vloeit ook voor u alle ware religie, alle echte vroomheid, alle wezenlijk Godzalig bestaan.

Zoover zijt ge toch, dat ge, de melk die der kinderens is nu te boven gekomen, teert op vaste spijs. Ge verstaat dus nu, dat een roepen tot God en een loopen in het pad zijner inzettingen, uw bestaan zelf nog niet vroom, religieus en Godzalig maakt, en dat het heilgeheim eerst in Zijn verborgen omvang omsluierd wordt, als het tot gemeenschap met het Eeuwige Wezen komt, en ge in het verborgene zijner vleugelen vernacht.

Ook de meer uitwendige vorm van aanbidding is daarom niet van alle waarde ontbloot. Aanvankelijk is dat meer uitwendige zelfs het eenig denkbare; en al bouwt het niet voor den hemel, voor het leven hier oefent die uitwendige vorm van godsdienst toch op duizenden en duizenden een saambindende kracht, die de ontbinding der maatschappij tegenhoudt.

Maar de plant der echte Godsvrucht ontgroeit ten leste aan dit uitwendige, en vaart voort, gelijk de apostel het noemt, tot de volmaaktheid. Ze komt tot een bloeien in den eigen glans van Gods majesteit. Ze wordt door de eigen uitstraling van zijn gloed gekoesterd en door den dauw van boven nat gemaakt.

Zoo komt het tot een persoonlijk kennen van den HEERE, gelijk een man zijn broeder kent. Tot een verkeerren van uw ziel in de Tente des Heeren, en tot een inkeerren van den Heilige in den tempel van uw hart.

Hierop moet telkens opnieuw nadruk gelegd.

Alle vorm van godsdienst kan wisselen en vergaan, maar wat onder alle hemelstreek gelijk blijft, en tot in uw sterven niet afneemt, maar in kracht wint, is het Godzalig saamleven van uw ziel met uw Vader in de hemelen, dat ge met uw God u ter ruste begeeft, bij het krieken van den dageraad Hem terugvindt, en achter Hem als uw goede Herder aanwandelt heel uw pelgrimspad hier beneên.

Ook is hierin alleen de intiemere gemeenschap der heiligen.

Zeker, het bindt u aan anderen, zoo ge ontwaart, dat ze één met u in het belijden zijn, zoo ge met hen tot één kerk behoort, zoo ge met hen één brood breekt en één wijn plengt.

Maar toch, sâam de groote reis naar de zalen des eeuwigen Lichts ondernemen, dat doet ge het liefst met hen, die, onder wat vorm ook, zich van ziel tot ziel aan u openbaarden als levende in de gemeenschap van heiligen omgang met den levenden God.

En dit nu gaat terug tot op uw schepping.

Dit is bedoeld, dat uw wezenlijke religie, ja de mogelijkheids van echte Godzaligheid voor u en voor elk kind van God, eeniglijk opkomt daaruit, dat ge geschapen zijt naar Gods beeld en naar de gelijkenisse van God Almachtig.

Dat ge in zonde ontvangen en in zonde geboren zijt, verandert hieraan niets. Echte religie bestaat zonder wedergeboorte niet, en in de wedergeboorte leeft de grondtrek van uw geschapen zijn naar Gods beeld weer op.

Uw geboren zijn in zonde kan hier alzoo geheel buiten het geding blijven. Het komt hier op de bewuste, op de wezenlijke gemeenschap met uw Vader in de hemelen aan. En die gemeenschap nu rust in de noodzakelijke overeenstemming, die vanzelf bestaat tusschen het oorspronkelijke en tusschen datgene, wat het beeld van het oorspronkelijke vertoont.

Die saâmhoorigheid van het oorspronkelijke en van

het beeld voelt en tast ge onmiddellijk. Iets kan geen beeld zijn, dragen of vertoonen, tenzij het een band hebbe aan het oorspronkelijke waarvan het een beeld is.

Het is het geval van een portret of afbeeldsel. Is het portret goed, dan is het wat het is, omdat zóó het wezen is, waarvan het afbeeldsel werd.

Zelfs voelt ge dit bij een photographie nog sterker dan bij een geschilderd portret of een uit marmer gehouwen beeld.

Bij een geschilderd portret toch, of bij een buste, komt de schilder of beeldhouwer als derde tusschen u en uw beeld in. Maar niet alzoo bij een photo. Dan zijt gij het zelf, die door de lichtwerking op de gevoelige plaat, uw eigen beeld scheidt, en die trekken naar uw beeld vormt.

En wat nu op die wijs uw eigen persoon in de photo maakt, is nog niets anders dan een uiterst zwak gelijkvormig iets, dat slechts van verre gelijkt op wat God deed, toen Hij sprak: Laat ons menschen maken naar onze gelijkenis, en den mensch naar zijn beeld schiep.

Alleen met „zijns gelijke” heeft men inniger gemeenschap.

Er is ook een meer verwijderde gemeenschap. Zoo voelt een ontvankelijk gemoed, als de lente ontluikt, gemeenschap met de natuur, in haar nameloos schoon. Die gemeenschap is teederder met de wereld van plant en bloem en ooft, dan met het starrenheir aan het firmament. En nóg gevoeliger wordt die gemeenschap met de wereld der dieren, en onder die dieren met het paard dat ge berijdt, met den hond die u toeblaft en tot u opspringt, met de leeuwrik die u zijn morgenlied zingt met trillenden slag.

Maar toch, bij berg en stroom, bij maan en star, bij bloem en huisdier blijft het altoos een gemeenschap op een afstand. Hoe veelzeggend en veel-uitdrukkend een trouw dier u ook kan aanzien, ge verstaat zijn leven niet, want zijns is een ander leven dan het uwe. En tot wezenlijke gemeenschap komt het eerst, als ge aansluiting krijgt aan een mensch.

„Wie van de menschen verstaat wat des menschen is, dan de geest des menschen die in hem is?” vraagt Paulus aan de Corinthiërs, en zoo is het. Alleen wie mensch is,

kan een mensch verstaan, en hoe meer mensch ge zelf zijt, des te beter zult ge het echt menschelijke in anderen begripen.

Maar ook hier met verschil.

Hoe gelijkjer ge zijt, hoe meer ge over en weder eenzelfde beeld, eenzelfde gelijkenisse vertoont, des te inniger zal de gemeenschap zijn. Een landgenoot staat u nader dan een vreemde. Een van hetzelfde geslacht, van gelijk bedrijf, van gelijke levenspositie, van gelijksoortig levenslot en levenservaring, staat u nader dan een die in dat alles van u verschilt.

Alleen het gelijke verstaat onder menschen elkaâr volkomen.

Toen dus God de Heere sprak: „Laat ons wezens scheppen naar ons beeld en naar onze gelijkenis”, lag hierin vanzelf de Goddelijke intentie uitgesproken, om wezens te scheppen die bekwaam zouden zijn om met God gemeenschap te oefenen, en die vatbaar zijn zouden om zijn heerlijke gemeenschap te ontvangen. En is het nu alzoo, dat in deze wederkerige gemeenschap de echte, de hooge, de heerlijke religie bestaat, dan volgt hieruit, dat God, toen Hij een wezen naar zijn gelijkenis schiep, daarmee tevens de religie schiep.

In de schepping der natuur verheerlijkte God zijn almachtigheid, en hoe meer in die natuur het eerst chaötische leven zich verfijnde, tot het geklater der wateren opklom tot den slag van den nachtegaal, hoe majestueuzer die almachtigheid des Heeren HEEREN zich in luister openbaarde. De gansche aarde is van zijn heerlijkheid vol.

Maar in dat alles ontstond voor God nog geen zelfbewuste en beantwoorde gemeenschap met zijn schepping.

God stond boven de natuur, en de natuur was aan Zijn majesteit onderworpen, maar in die natuur was geen begripen, geen kennen, geen verstaan van God, en uit die natuur klom geen toon van dank, van aanbidding en van gemeenschap op, die naar God terugging.

Er was Macht; wat er nog niet trilde was de gemeenschap der Liefde.

En ook dit begeerde de Heilige. Zijn schepping moest Hem, Hij zijn schepping toespreken. Er moest innige, ver-

borgen gemeenschap, wederkeerige gemeenschap met zijn schepping komen. Kennend, minnend, zoekend, wilde de Eeuwige Vader gekend, gemind, gezocht zijn. De vlam der religie moest zijn schepping innerlijk doorglansen, gelijk zijn zon het aardrijk doorglansde in de sfeer der uitwendigheid.

En dit nu kon niet, dit was noch denkbaar, noch mogelijk, tenzij Hij een wezen schiep naar zijn eigen beeld, en naar zijn eigen gelijkenis, een wezen dat van Gods geslacht zou zijn, zijn kind zou wezen, en aan Hem als Vader zou kleven.

Een wezen, peilloos diep van de oneindige Majesteit gescheiden en onderscheiden, en toch, in het eigen leven zijn leven gevoelende en kennende, als een vriend met zijn broeder zóó met zijn God verkeerende, ingeleid en ingewijd in zijn heiligverborgen omgang.

Zoo is uw religie niet om u, maar om God, in uw schepping zelve naar den beelde Gods, gefundeerd.

Uw ernstig inleven in de verborgen gemeenschap met uw God is het doel verwezenlijken, dat in uw schepping naar den beelde Gods gesteld is.

Want het is wel zoo, dat dit hoog bestel u onuitsprekelijk rijk, gelukkig en zalig maakt, u zalft tot priester en koning, u doopt tot Gods kind, en u adelt als een prinselijk schepsel in het heiligdom; maar toch, ge faalt en feilt, zóó dát u de wortel der zaak blijft.

Eerst in rang en orde is ook hier, niet, wat u zaligt, maar wat uw God zijn doel doet bereiken; en dat doel is en blijft, dat Hij gekend, gemind, gezocht en aangebeden wil zijn; dat Hem de bewuste, de aanbiddende gemeenschap uit zijn schepping moet tegenkomen; dat Hij niet maar groot, maar als groot gekend, geloofd en gemind wil zijn.

Daartoe nu schiep Hij den mensch. Daartoe schiep Hij ook u. En daartoe schiep Hij ook u naar zijn beeld en naar zijn gelijkenis.

XIII. „MIJNER NIET GEWILD.”

Maar mijn volk heeft mijne stemme niet gehoord; en Israël heeft mijner niet gewild.

Psalm 81 : 12.

Het nieuwe heidendom, dat in breeden kring opkomt, is op één punt heel anders dan het heidendom, waartegen profeten en apostelen den strijd aanbonden: het heeft geen afgoden.

Overdrachtelijk wel. Zoo zegt men volkomen terecht, dat een moeder een afgod van haar kind maakt, een vrouw van haar man. Zoo eert de een zijn afgod in de kunst en de ander in Mammon. Maar hoe gemeen het gebruik ook zij om op die wijze in overdrachtelijken zin van een afgod te spreken, toch is dit alles heel iets anders dan de eigenlijke afgoderij, die zichtbare afgoden in beeld uitstalt, voor de afgoden tempels en pagoden sticht, ter eere van die afgoden priesters instelt, offeranden branden laat en festijnen verordent.

Het oude heidendom met zijn zichtbare en waarneembare afgoderij was persoonlijk; het thans opkomende heidendom zweeft in vage bekoringen.

Wel hebben zich in Parijs en Londen, en naar men zegt ook in New-York, reeds kleine kringen gevormd van mannen en vrouwen die in een heidensche kapel of pagode saamkomen, en voor een daar opgezet afgodsbeeldje knielen en gebeden prevelen, maar het zijn niet deze lieden die onder ons de heidensche beweging leiden. Deze soort offeraars zijn meest personen, die een stuk van hun leven in heidensch-Aziatische landen hebben doorgebracht, en nu in Europa nabootsen wat ze in Azië hebben gezien, en waaraan ze in Azië meededen. Dat is en blijft een kleine olievlam op de breede wateren, die voor de groote beweging der geesten ganschelijk zonder beteekenis is. De echt-heidensche beweging daarentegen wordt gedreven door een geheel onpersoonlijk voorwerp, denkt er niet aan afgodsbeelden op te richten en ziet op de eigenlijke afgoderij, gelijk die nog in Indië, China en Japan gekend wordt, even laatdunkend als spotziek neer.

Wat deze nieuwe heidensche beweging drijft, is tweërlei. Ontkennenderwijs de loochening van een persoonlijk levend God, en stellenderwijs het dwepen hetzij met vage idealen, hetzij met zingenot en geld.

Juist dit maakt den strijd tegen dit nieuw-opkomend heidendom zooveel pijnlijker en moeilijker dan de strijd dien profeten en apostelen tegen het afgodisch heidendom voerden.

Oudtijds stond naam tegenover naam, persoon tegenover persoon, beeld tegenover beeld.

Niet Baäl, maar Jehovah.

Niet Jupiter, maar de Heere der Heirscharen.

En zoo ook niet het beeld der groote Diana, maar Christus het beeld des onzienlijken Gods.

Zoo dwong het persoonlijk karakter dat het heidendom aan de zichtbare afgoderij ontleende, om er een even persoonlijk voorwerp van zijn aanbedding tegenover te stellen.

Het was Sion tegenover Basan, Jerusalem tegenover Gerizim, priester tegenover priester, en zoo ook God, de levende God, het eeuwig en aanbeddelyk Wezen tegenover Moloch en Baäl.

Vandaar de spot tegen de afgoden. Ooren hebben ze maar hooren niet, oogen maar zien niet, een mond maar spreken niet. Dat die ze gemaakt hebben hun gelijk worden. En gij, Israël, verheug gij u in den Heere.

Maar thans ontgaat ons dit.

Men dweept met humaniteit, men ijvert voor kunst, men voelt aandrifft en liefde voor hooge levensvormen, of ook men jaagt zingenot en weelde na en gehoorzaamt aan den prikkel van den hartstocht.

En dit nu juist heeft bij terugslag het droef gevolg, dat ook de anders nog trouwe Christenen zich van het persoonlijke in den levenden God veel te veel losmaken, en op hun beurt dwepen gaan met de schoone denkbeelden van liefde en barmhartigheid, van vrede en hooger heil, maar zonder meer zoo diep die persoonlijke gemeenschap met den persoonlijk levenden God te gevoelen, waarin juist de kracht en de sterkte van het geloof onzer vaderen lag.

Natuurlijk is het volkomen waar, dat het onsterfelijke ideaal van liefde en ontferming, niet anders zegt dan de onder woorden gebrachte uitdrukking van het Wezen onzes

Gods; maar de fout is, dat men in plaats van te belijden: God is de liefde, of ook de liefde is God, zich een denkbeeld van liefde vormt, dat denkbeeld toespitst in een ideaal, en nu God zelf, den levenden God achter dat denkbeeld, achter dat ideaal schuil laat gaan, en nu dweept met die schepping van zijn eigen gedachte, en van den levenden God vervreemdt.

Nader toegepast op den Christus, komt ge tot hetzelfde resultaat.

Tegenover het beeld van een afgod heeft God het beeld van zich zelve gesteld in zijn eeniggeboren Zoon, gelijk de Christus in het vleesch geopenbaard is.

Daarmee was het denkbeeld teruggedrongen, het ideaal naar achteren geschoven, en op den voorgrond staat nu klaar en helder de Christus, het vleeschgeworden Woord.

Al de geestdrift, waarmee het Christendom de wereld is ingedragen, kwam dan ook voort uit dat hemelsbreed onderscheid.

Bij de wijsgeeren van Griekenland en Rome een dwepen met schoone idealen, maar bij de apostelen de hartstochtelijke liefde voor den levenden Christus, het tastbaar beeld van den levenden God.

Het is die persoonlijke geloofsverkleefdheid aan den levenden Christus in eigen persoon, waarin het geheim van hun kracht school. Het is een liefde van hart tot hart, waardoor de toenmalige wereld overwonnen is. Het is de liefde en verkleefdheid aan den Middelaar Gods en der menschen, die het heidendom ten val heeft gebracht.

Als Thomas zijn vinger steekt in de wonde, en dan neerknielt en uitroept: Mijn Heere en mijn God! openbaart zich al de kracht van het persoonlijk aanbidden van God in Christus, waardoor de kerk van Christus werd wat ze is.

Maar ook dat gaat te loor.

Eerst werd het verzwakt door een sentimenteel zich vastklemmen aan den Christus als mensch, waarbij God zoo al niet vergeten, dan toch verdonkerd werd in zijn majesteit.

En nu is men zelfs onder Christenen reeds zoover, dat men den persoon van Christus terugdringend, ook in den Christus een ideaal gaat minnen, om straks sterker band

aan dit ideaal dan aan den persoon van den Christus zelven te kennen.

De bewondering van het ideaal breekt af het geloof.

Dit nu is de klacht des Heeren in Asafs lied: Ze hebben Mijner niet gewild.

Persoonlijker is het niet uit te drukken.

Ze hebben mijn schepping lief, ze genieten van de wereld die Ik tot aanzijn riep, ze bewonderen de wijsheid die Ik als licht in de duisternis liet schijnen, ze dwepen met de liefde en de ontferming, waarvoor Ik het gevoel van hun hart deed ontgloeien, maar Mij verlaten ze, Mij zien ze voorbij, om Mij denken ze niet, Mij wijden zij geen persoonlijke liefde van hun hart toe, met Mij zoeken ze geen gemeenschap, Mij kennen ze niet, Mij n persoonlijk omgang boeit hen niet, ze hebben wel al het Mijne, maar niet Mijner gewild.

Een klacht ook onder menschen zoo vaak gehoord. Dat men van het uwe geniet, met uw goed zich verzadigt, uw denkbeelden eert, zich met de bloemen uit uw hof tooit, ook wel uw daden loven wil, maar vreemd blijft aan alle persoonlijke gehechtheid, van verkleefdheid aan u geen spoor in het hart ontdekt, van sympathie voor u niets in zich waarneemt, en van u persoonlijk niets weten wil.

Dit nu ligt onder menschen maar al te vaak aan den persoon zelf. Dat men u bewondert, dat men u eert, dat men uw daden prijst, maar toch zeggen moet: geen persoon om persoonlijke genegenheid in te boezemen.

Maar natuurlijk, bij God valt dat ten eenenmale weg. Hij is de alleen aanbeddelijke, het hoogste Goed, de Liefde zelf, in alles beminlijk, eeuwiglijk te zoeken.

En als het dan toch tot een klacht van Gods zijde komt: ze hebben Mijner niet gewild, dan is dit één doordringende aanklacht tegen ons hart, tegen ons geloof; dan spreekt zich hierin het diepst gevoelen van Goddelijke miskenning uit. Ik ben de eenige dien ze willen moesten, en zie, ze hebben Mijner niet gewild. Ze hebben Mij niet lief, ze kleven niet aan Mij met hun hart en ziel, voor hun persoonlijke verkleefdheid ben ik hun God niet het machtige, het alles te boven gaande aantrekkingspunt.

En hier nu is de aanklacht tegen het ondiepe, het vage,

het onwezenlijke van onze vroomheid, tegen het verflauwd en verzwakt begrip van onze religie, tegen de feitelijke geloofloosheid van ons hart. Een religieuze verzwakking, die zich uit in ons gemis aan heilige geestdrift, in het gebluschte vuur van ons hooger enthousiasme, in het stollen van de wateren der heilige mystiek.

Deels een persoonlijk kwaad, opkomend uit te hoogen dunk, uit te machtige zelfgenoegzaamheid, uit gemis aan afhankelijkheid en eigen trouw. Maar ook een kwaad van den tijd waarin wij leven, een gemeenschappelijke, ansteekelijke ziekte, waardoor de een den ander vergiftigt, een afval van de wereld der geesten, die ook ons hart afkeert van den levenden God.

Daartegen nu moet de strijd gaan.

De strijd tegen het eigen hart voorop om zelf weer tot de persoonlijke gemeenschap met den levenden God door te dringen.

Die strijd uitgebreid tot heel onzen kring, om alle valsche religie met haar vage idealen terug te dringen, en de persoonlijke verkleefdheid aan den levenden God er voor in de plaats te stellen.

Die strijd met geestdrift en onvergankelijke trouw gevoerd in onze prediciën en stichtelijke schriften en in ons heilig roepen, om den levenden God in ons persoonlijk leven terug te roepen.

En dan ten slotte dien strijd uitgedragen in de wereld buiten ons, om ook dus die afgedoolde wereld terug te roepen van het denkbeeld naar de realiteit, van de idee naar het wezen, van de religie naar het eenig Voorwerp onzer aanbidding, van de dweepzucht met het afgetrokkene naar de liefde van het geloof, dat zich eeniglijk richt naar Hem die zich in Christus als den persoonlijk levenden God geopenbaard heeft.

XIV. „EEN ZON.”

Want God de Heere is een zon en schild. De Heere zal genade en eere geven. Hij zal het goede niet onthouden dengenen, die in oprechtheid wandelen.

Psalm 84 : 12.

Van een jong, lief, aardig kind, vooral zoo het een dochterken is, pleegt vader en pleegt moeder vaak te roemen: „Ons lieve kind is het zonnetje van ons huis, ze is het zonnetje van ons leven.”

Maar hoe innig dankbaar ook gestemd mag zijn, wie in sombere dagen zulk een zonnetje ter opvroolijking in zijn huis mag toejuichen, oneindig hooger toch staat de roemtaal die de psalmist aandorst, toen hij Jehovah als de zon op zijn levenspad verheerlijkte, en het voor het oor van al Gods heiligen uitzong; De zon van mijn leven is mijn God!

Aan die innig-diepe gevoelde taal der Schriftpoëzie moest ons Westersch hart minder ontwend zijn. Bij het zingen doet het ons nog altoos zoo weldadig aan, als er wordt aangeheven: „Want God de Heer zoo goed, zoo mild, is 't allen tijd een zon en schild.” Wanneer ook ingezet, altoos vindt die taal weerklank in ons hart. Alleen maar, en dat toont een leemte, uit onszelfen komt het zoo niet op. Van een zonnetje in zijn huis spreekt men in alle kringen, onder arm en rijk, maar wanneer hoort ge ooit uit rijke zielservaring betuigen: Mijn God is mij levenslang een zon in mijn leven geweest, Hij is het nog, en Hij zal het tot mijn sterven zijn.

Het beeld wordt nog wel gebruikt, maar dan liefst leerstellig, bijna uitsluitend in den beperkten zin van „Zonne der Gerechtigheid”, om ook daarbij de gerechtigheid hoofdzak te laten zijn, en het rijke beeld van de zon te doen verflauwen.

En toch, in die weelderige beeldspraak van de zon ligt zulk een schat. Het is niet maar een vergelijking, maar zoo ge er werkelijk in leeft, dat God de zon van uw leven is, bezit ge in die zalige wetenschap een schat, die u uw

God nader brengt, glans op heel uw leven werpt, en aan uw vroomheid een werkelijkheid leent, die u vrijmaakt van dorre afgetrokkenheden.

Het is zoo, de zon is voor ons niet wat ze in het Oosten voor den Psalmist was.

Het uitspansel gloort en schittert in het Oosten met trezoren, waarvan ons westersch oog de fonkeling van verre niet vermoedt.

Het firmament overdekt én het land waaruit Abraham wegtoog, én het land dat God aan hem in zijn zaad gaf, met een lichtgloed en een hemelschen glans, waarbij vergeleken onze hemel in schemering gehuld schijnt.

Een nachtelijke hemel als de herders boven Bethlehem aanstaarden, was op de komst en ontvangst der engelenheiren als voorbereid en ingericht. En waar op die wijs reeds de sterren het oog verrukten door haar betooverend schoon, en de maan het gemoed als optrok in dwepende bezieling, wat moest in zulk een landouwe de zon niet zijn, waarvan de psalmist zong: Een vuurgloed gaat haar voor, ze heeft haar zwaai en spoor den ganschen hemel door.

Zoo er dan ook ooit eenige afgoderij begrijpelijk en verstaanbaar is geweest, dan was het niet de beeldendienst, en niet de geestendienst, maar dan was het die stille aanbidding waarmee in die overheerlijke landstreek de omzwervende Bedouin bij nacht tot de sterren en bij dag tot den glans der zon opzag, zich in zijn verrukking tenleste inbeeldend, dat die wondere, die majestueuse, die alles doorringende en alles beheerschende zon daarboven, niet maar een hemelbol, neen, maar God zelf was.

Die dwaling nu heeft de psalmist in Israël recht gezet. Neen, niet die zon is God, maar God is mijn zon, de zon van mijn leven. Die zon is door God zelven besteld, om ons te zegenen in de natuur, maar ook om een heerlijke, rijke sprake in beeld uit te geven van wat God voor ons in de leegte van ons leven is.

Niet wij zijn op den inval ingekomen, om onzen God bij de zon te vergelijken, niet wij hebben de zon als beeld van God gekozen, neen, maar de zon is beeld in de natuur van wat God zelf voor ons in ons leven is. Hij spreekt zelf ons in

die zon en in de werkingen van die zon toe van wat hij als God voor ons in heel onze existentie is. En als ge met al uw ontledingen van de deugden Gods, en met al uw redeneeren van de Voorzienigheid Gods tenleste bij dorre, afgemeten begripsbepalingen zijt uitgekomen, en niet meer voelt, en niet meer warm kunt worden, is het of plotseling, of op een maal de gloed van hooger leven weer heel uw wezen doortintelt, als ge alles samentrekt in die ééne roem- en juichenstaal: God is mijn zon, de zon van mijn leven.

Voor al hierin is de heilige beeldspraak zoo doordringend, dat ze ons zoo klaar en zoo levendig de doordringing der verborgen kracht van onzen God in ons innerlijk bestaan voor oogen stelt.

De zon is hemelhoog boven u, en toch vlak nabij u, om u heen; ge voelt en tast haar, en ontwijkt haar in de schaduw; ge sluit ze buiten uw kamer door uw luiken; ze is een macht die van verre, maar die evenzoo nabij is; en van die macht, die werking der zon weet ge, hoe ze tot in het aardrijk indringt, en daar onder den bodem, voor elk menscheijk oog verborgen, het zaad ontkiemen doet en het zaaisel doet uitspruiten.

En juist dezelfde werking bij dezelfde tegenstelling is er ook bij uw God. In de hemelen, hoog boven u, is zijn troon, en toch is dezelfde hooge God om u en nabij u met zijn alomtegenwoordige aanwezigheid, en toch dringt diezelfde hooge God in uw hart binnen, dringt tot in den bodem van uw hart in, werkt daarbinnen in u met verborgen kracht, en zoo er ooit heilig zaad in u ontkiemd of ooit een heilige bloem aan den stengel uwer ziel ontloken is, dan is het God, uw zon, die dit met mogendheid in u bewerkte.

Denk u een oogenblik de zon uit uw leven weg, en immers wat nu aan de Noordpool gevonden wordt, zou ook de natuur om u heen vertoonen. Al wat leeft zou wegsterven, elke plant en elk kruid; verbleeken zou elke tint, en als met één onafzienbare lijkwade van sneeuw en ijs zou het al zijn overtogen. En dat het nu anders is, en dat alles leeft en trilt, en kleur en gloed vertoont, en dat het het voedsel uit de aarde spruit en de bloemkelk zich opbuigt,

en zoete aanminning heel de natuur, ja, heel het leven doorademt, dat komt alles, dat komt alleen van de zon, van de zon die leven en levensgloed uitstraalt, en met dien wondergloed het leven uit den dood toovert en de dorre wildernis omzet in een vruchtbaar land.

En niet anders is het immers tusschen uw ziel en uw God.

Denk u een oogenblik uw verlaten en beroofde ziel van de genadigde instraling en inwerking van uw God verstoken, en immers het zou dan voor uw hart zijn of het leven in u verstierf, of alle gloed en warmte u verliet, om ijzige koude uw ziel te doen bevriezen. Geen bloem zou meer in u ontluiken, geen heiliger beweging zich meer in u ontluiken, geen heiliger beweging zich meer in u roeren. Het zou alles verdorren, alles versterven en uw hart in u zou ophouden een menschelijk hart te zijn.

Of dat nu heet: bij U, Heere, is de fontein des levens, of dat de psalmist uitroept: in uw licht zien wij het licht; of dat het hart roemt: God is mijn zon, het is in andere taal altoos die ééne, alles beheerschende gedachte: met God het leven, zonder God de dood in mijn ziel, uit Hem en Hem alleen alle leven, kracht en bezieling mij toevloeiende.

Al wat de zon zoo verrukkend rijk voor heel de schepping is, dat is mijn God voor mijn hart en voor heel mijn menschelijke existentie. Met Hem zoo overrijk, zalig en welgelukzalig, en zonder Hem zoo arm, leeg en koud.

Maar er is meer.

De zon koestert niet alleen door haar warmte, ze tint en toont ook het leven door haar lichtglansen. Bij de lange schaduwen in den nacht is alles vaal en vaag en nevelachtig tot in donkerheden, maar als de zon opgaat komt het vriendelijk licht, en met dat licht ziet ge evenredigheden, meet ge afstanden, herkent ge vorm en tinten en kleuren, en spreekt de natuur, die die glansen opvangt, door haar klaarheid uw hart toe.

En juist zoo is deze zon, uw God, voor u in uw innerlijk leven. Waar uw God voor uw verdonkerd oog schuilging, daar is uw leven niets dan sombere vaalheid, een leven zonder uitgangspunt, zonder gang en zonder einddoel. Alle kennis en inzicht faalt dan. Er is geen moed om voorwaarts te treden. Geen bezieling om den weg te

voleinden. Een tasten als van den blinde naar den wand. Een opgesloten zijn als in u zelf. Zonder vroolijke, vriendelijke gemeenschap. Zonder kennis. Zonder zelfbewustzijn. Zonder kleur of teekening. Een leven als in de graven, waarin het onkruid welig tiert en de adder rondsluipt en de nachtvogel u verschrikt door zijn krijschen.

Tot dat weer uw God door de nevelen heenbreekt, en de zon weer in uw ziel mag opgaan; en dan keert het alles als met een heilige tooverroede. Het licht heeft de duisternis in u overwonnen. Vrede ontsluit vriendelijk uw beklemd gemoed, en met een hemelsche klaarheid, bij het licht van Gods aanschijn, uw weg voor u ziende, treedt ge moedig voort en verder, en de Zon uit den hooge vervroolijkt en heiligt uw hart.

Ook hierin is het beeld van de zon zoo veelzeggend, dat ook de beschijning van ons hart door uw God geen onafgebroken glanzen is.

Gelijk er op den dag een nacht volgt, en op den zomer een winter, zoo ook is het steeds in het leven van Gods heiligen bevonden.

Nu een tijd van klare, bewuste gemeenschap met den Onzienlijke, dat het leven als van uur tot uur een wandelen met God was, en dan volgen er weer overkropte bezigheden die aftobden, bemoeienissen die heel de ziel innamen, zorgen die het hart toenepen. Een wisseling als van dag en nacht ook in het geestelijk leven. En wel hem die zeggen mag, dat in elk etmaal zijn vervreemding van zijn God niet langer heeft geduurd dan de uren van zijn slaap.

Maar ook behalve dat op en neergaan, schier elken dag, de innigheid der gemeenschap met onzen God, is er ook in het glanzen van deze zon een zich terugtrekken en dan weer toenaderen, waardoor ook in het leven onzer ziel zomer en winter elkander afwisselen.

De zalige, door niets verstoorde, altoos even innige gemeenschap met onzen God is niet van deze aarde: die wacht ons eerst daarboven in de zalen van het eeuwige licht. Hier op aarde waren steeds en zullen steeds zijn kenteringen en afwisselingen, waardoor het ééne jaar van ons leven

zooveel rijker oogst biedt dan het andere. Worstelingen die onze ziel doormaakt, om van lager tot hooger standpunt op te klimmen. Worstelingen waarbij het telkens door de diepte van de donkerheden moet gaan, en waarbij telkens weken en maanden kunnen intreden, die onze ziel met een ijslaag overdekken.

Dan is onze zon wel niet weg, maar dikke wolken beletten haar doorbreken. En dat houdt aan tot Gods ure gekomen is. En dan verdunnen de wolken weer allengs, tot ze ten slotte geheel verdwijnen. Het wordt weer lente in de ziel. Die lente is voorspel van heerlijken zonnegloed. En in het eind danken we onzen God ook voor die koude schraalheid van den geestelijken winter, die ons nu èn lente èn zomer zooveel rijker genieten doet.

Er is nog één trek van vergelijking, die niet mag worden veronachtzaamd.

In de natuur heeft dezelfde zonnegloed op den akker deze tweërlei geheel verschillende uitwerking, dat ze eenerzijds verwarmt, koestert, ontkiemen en ontluiken doet, maar ook anderzijds de kluit verhardt en toeschroeit, of ook het blad verzengt en den bloesem doet verdorren.

Dit nu raakt onze conscientie.

Als we in God als de zon van ons leven roemen, is daarmee tevens uitgesproken, dat het misbruik van de liefde en de genade Gods nooit straffeloos gepleegd wordt.

Verharding is iets zoo vreeselijks, en toch, verharding kwam over Israël, en verharding komt ook onder ons nog telkens voor. Verharding, doordat de gloed die van God op ons uitstraalt, ons niet week maakt en innerlijk verwarmt, maar, stuitend op verzet in ons, ons vrome leven in zijn uitwendigheid aangrijpt en verschroeit.

En nu spreken we daarbij liefst niet van de doodelijke verharding, die tot een eeuwig verderf leidt. Wie er zoo aan tostaat, leest toch onze meditatieën niet.

Maar er is ook tijdelijke verharding, een verharding die dan ten slotte wel weer vergaat, maar toch het proces van ons geestelijk leven zoo gevaarlijk ophoudt; en het is die tijdelijke verzenging door de genade, die tijdelijke verharding door de liefde Gods, die tijdelijke toeschroeiing door de uit-

straling van Gods trouwe, die zoo keer op keer valt waar te nemen.

Dan is er een zonde waarmee we niet breken wilden, een offer dat we niet brengen wilden, een stap dien we niet wilden doen, een inspanning waarvoor we terugdeinsden, zonde in het zinnelijke, zonde in het huislijke, zonde in het openbare of kerkelijke leven, die wij met de genieting van Gods genade pogen te vereenigen en saam te binden; en dat juist kan niet, dat is in Gods wezen ondenkbaar, en als we dan toch doorgaan, blijft de zon wel schijnen, fel schijnen zelfs, maar de uitkomst is dat er geen wortel meer uitspruit, en juist de gloed van Gods genade ons verhardt.

God mijn zon, de zon van leven! o, het is een taal des roemens om de eeuwigheid mee in te gaan, maar zie toe, dat die taal des roemens niet eens tegen u betuigt.

Ten val of ter opstanding geldt ook hier.

XV. „IN DE SCHADUW DES ALMACHTIGEN.”

Die in de schuilplaats des Allerhoogsten is gezeten, die zal vernachten in de schaduw des Almachtigen.

Psalm 91 : 1.

Alle creatuur is uit de gedachte Gods; van daar dat omgekeerd al het geschapene aan het Goddelijke ten zinbeeld kan dienen.

Niet in ons zou het opkomen in het gevleugeld gedierte een zinbeeldige uitdrukking van het Goddelijke leven te begroeten; maar de Schrift doet het, de Schrift gaat er ons in voor en nu door de Schrift aan die beeldspraak gewend, erkent elk vroom gemoed, zonder aarzelen, hoe ons die beeldspraak verwarmt en verrijkt.

In wat Jezus van Jerusalem sprak, komt dit onder ieders bereik. De klokken met haar kiekens is een beeld van Goddelijk ontfermen, dat door zijn schoonheid en teederheid

zelfs den buitenstander roert. „Jerusalem, Jerusalem, hoe dikwijls heb ik uwe kinderkens willen bijeenvergaderen, gelijk een hen haar kiekens bijeenvergadert onder haar vleugelen, maar gij hebt niet gewild.”

Toch heeft dat woord van Jezus veel dieper zin, dan de buitenstander die het looft, waant. o, Gewisselijk, het spreekt van bescherming en ontferming, want dat is hier het doel der bijeenvergadering; maar toch er schuilt veel meer in. Er ligt ook in, dat de kiekens bij de moederhen hooren; en dat ze door niets anders dan door terug te keeren, tegen gevaar van guurheid en omsluipend ongedierte veilig kunnen zijn. Ja, ook dit ligt in dat treffende beeld, dat aan de kiekens van nature dicht, vlak bij de moederhen een schuilplaats is aangewezen, en dat eerst in de onmiddellijke nabijheid van het moederleven, onder de gespreide vleugelen die hen omvatten en omvangen zullen, levenswarmte en levensbeveiliging voor hen te vinden is.

Zoo was dat aangrijpend zeggen van Jezus geheel uit de oud-testamentische beeldspraak genomen, en werd omgekeerd die beeldspraak er door verduidelijkt.

Als het dan ook in Psalm 91 heet: „Die in de schuilplaats des Allerhoogsten is gezeten, zal vernachten in de schaduw des Almachtigen,” hebben we geheel met dezelfde zinbeeldige voorstelling te doen.

Het is de saamtrekking van wat de psalmist elders aldus nitdrukt: „In de schaduw uwer vleugelen zal ik betrouwen.”

En het is wederom diezelfde grondgedachte, die ook in de vleugelen der cherubs over den verzoendeksel tot uitdrukking kwam.

Altoos dat ééne, dat het God zelf was die schiep een vogel haar jongskens onder haar vleugelen saamlakkend en met die vleugelen ze dekkend en koesterend; en nu ons dit rijke beeld voorgehouden, opdat onze ziel onder de schaduw des Almachtigen zou vluchten en zou schuilen onder de verborgenheid zijner vleugelen.

Niet aan wat wemelt in de wateren wordt zulk een beeldspraak ontleend. Veel min nog aan wat kruipt en sluipt langs den bodem der aarde. En ook bijna niet aan het viervoetige gedierte. Het is in hoofdzaak alleen het gevleugeld gedierte, dat boven de aarde zich verheffen kan,

en als ware het tusschen ons en den hemel in leeft, dat ons dit zinbeeld afgeeft.

De engelen om Gods troon worden met vleugels als Serafs afgebeeld. Bij de nederdaling van den Heiligen Geest op den Zoon des menschen wordt van een nederdalende duive gewaagd. Of ook wij vleugelen hebben mochten om op te varen, is de stille bede van de aan het stof gebonden ziel. En zoo is het conform de scheppingsorde, zoo beantwoordt het aan den van God verordenden stand der dingen, en zoo spreekt het ons als iets geheel natuurlijks toe, dat om het teederste en het innigste van het wezen der vroomheid uit te drukken, het gevleugeld creatuur ons ten zinbeeld wordt voor gehouden en dat de stoutste beeldspraak dienst doet, om ons het „dicht nabij God te zijn” als voor onze oogen zichtbaar en voor ons zingevoel voelbaar te teekenen.

Te ver mag zulke zinbeeldige taal niet worden getrokken. Tegen het gevaar van alle innige mystiek, om het heilige onzes Gods stoffelijk op te vatten, moet ons hart steeds op zijn hoede zijn. God is een geest, en alle poging om anders dan zuiver geestelijk met onzen God contact, gemeenschap en aanraking te zoeken, straft zichzelf.

Dit voert of tot afgoderij, dat men zijn God zich in een stoffelijk beeld boetseert uit steen of edel metaal; of wel het doet u wegzinken in de pantheïstische modder, geest met stof doorenmengend, en tenslotte in vleeschelijke uitspatting wat geestelijk begon, eerst bezoedelend en dan versmorend.

Maar hoe broodnoodig het uit dien hoofde ook zij, om de gemeenschap met uw God zuiver geestelijk te houden, geestelijk mag daarom niet met onwezenlijk verward; en juist dat is het, helaas waarin zoo menige ziel vervalt en waardoor zij verdort.

We zien dan aan wat voor oogen is, de natuur om ons heen, den blauwen hemel boven ons, ons eigen lichaam met onze eigen zintuigen, en dat alles is dan het wezenlijke, dat heeft vorm, lichaam en stof, dat is het grijpbare en het werkelijk bestaande. En afgescheiden en onderscheiden daarvan is dan wat we denken, wat we ons voorstellen, wat in onzen geest wordt uitgewerkt, en dat is dan het afgetrokkenene, onze gedachtenwereld, een wereld zonder wezenlijkheid en het middenpunt van die onwezenlijke wereld is dan onze God. Een God die alleen in onze gedachten, in onzen geest,

in ons begrip bestaat, en met Wien we ook alleen door ons denken gemeenschap hebben kunnen.

Dan kent men geen mystiek van het gemoed. Dan is er geen saamvoegen van ons hart tot de vreeze van Gods Naam. Dan is er geen ervaren van Gods verborgen omgang. Dan bestaat God wezenlijk en buiten onze gedachten voor ons niet. En van een nabij God te zijn en te verkeerren in zijn tente is voor de zelfgenoegzame ziel dan geen sprake.

Tegen dat gevaar nu protesteert in de Heilige Schrift alle diepe gemoedsleven, met name het zielsleven van psalmisten en profeten. Aldus hebben zij hun God niet bevonden. Hun God is bevonden een wezenlijk, een levend God te zijn, die tot hen nadert, die hen ondervangt met de armen zijner eeuwige ontfermingen, een God wiens heiligen gloed ze als een vuur in het merg hunner beenderen hebben voelen gloeien, ja, een God bij wien ze vrede, rust en zielsverwarming hebben gevonden, als ze voelden hoe ze schuilden in het verborgene zijner vleugelen, en vernachten mochten in de schaduw des Almachtigen.

Ontleden kunt ge dit overzalig besef niet. Ge moet het gewaar worden. Ge moet het genieten. Het hebbend, moet ge er tegen waken dat het u niet weer ontglipt noch gestoord wordt. Maar het ontleden, het uitleggen, het verklaren kunt ge niet. Dat ware de wigge van uw critisch oordeel er in schuiven, en daarmee den gloed doen verkouden waardoor ge gekoesterd wordt.

De weg er toe is, uw zelfgenoegzaamheid valsch bevinden. Die hooge zelfgenoegzaamheid is de kanker, die aan alle religie knaagt. Ze is de inbeelding van een kleine, nietige wereld, waarvan ons kleine ik de groote persoon is, wiens denken het al begrijpt, wiens wil het alles beschikt, wiens geld het alles beheerscht en wiens kracht het alles doorzet. Zoo wordt uw ik zelf een kleine god in een kleinen tempel, en dan natuurlijk zijt gij in uw zondig isolement doodelijk-koud, afgevroren van den levenden God en is alle vernachten onder de schaduw van Gods vleugelen onmogelijk.

En mocht ge in waarheid getuigen, zoo is het met mij niet, eer voel ik mij hulpbehoefdig, krachteloos en verlaten, welnu, dan is de weg tot de gemeenschap met uw God voor

u daarin gelegen, dat ge het zondig steunen op andere menschen afeert. Niet alle steunen op uw medemensch. Verre van dien. Anderer geloof steunt uw geloof. Anderer moet bezweert uw lafheid. Anderer voorbeeld kan uw kracht verdubbelen. We zijn op saamgelooven en saamleven met andere menschen aangelegd. Maar wat ge te boven moet komen, is het zondig steunen op andere menschen, en zondig is elk steunen, dat in den ander iets anders ziet dan een instrument ons door God ter onzer hulp besteld, en voor zoolang Hij het ons laat. Nooit mag het zijn een steunen op den mensch zoolang het maar even kan, om eerst als alle mensch ons begeeft, bij onzen God hulpe te zoeken. Van God moet onze hulpe altoos zijn, 't zij de kracht tot redding uit ons zelve opkomt, 't zij ze ons van anderen gewordt. En dat zóó, dat waar ten slotte alle mensch ons ontzinkt, we nog niets, niets hoegenaamd verloren hebben. omdat onze God de Onveranderlijke is en onveranderlijk dezelfde blijft.

En in deze uwe geloofsrust zult ge staan, mits ge er rusteloos op uit zijt, om met tak en wortel den twijfel uit te roeien, die u moedeloos vragen doet, of er wel steun en hulp, of er wel uitkomst en redding voor u is. Die twijfel ook slechts even toegelaten, ook slechts een oogenblik gevoed, ontzenuwt en ontuchttert u geheel en al. Ge zijt dan als het kieken, dat in angst rondwaart, en nergens de moederhen meer ontwaart, en nu hulpeloos her- en derwaarts vliegt en strompelt, tot het ondier het merkt en het verloren dierken wegsleept. Dan is uw gevoel van hooge zekerheid weg, weg uw besef van levensroeping, weg uw geloof dat uw God u tot hiertoe geleid heeft en u verder zal leiden. Dan zinkt uw kracht in. De profetie in uw hart verstomt.

En ten slotte is dan door uw wanhoop uw gemeenschap met satan inniger geworden, dan uw verborgen omgang met uw God.

Let er op, de psalmist roemt niet maar van een rusten in de schaduw van zijn God, maar van een schuilen in de schaduw des Almachtigen.

Dat moest er bij.

Vergeleken bij het weerloos kieken is de moederhen, die zelfs het ondier, om haar jong te redden, aanvliegt en verjaagt, beeld van een macht, die ons hier de Almachtigheid des Heeren gedenken doet.

Anders geeft uw rusten aan het Vaderhart van uw God u niets. Wie onder de schaduw van Gods vleugelen rust, maar niet betrouwt, maakt zijn God te schande. Of wat anders is dit, dan de vreeze koesteren, dat een ander, machtiger dan uw God, u aan de hoede van uw God zou kunnen ontrukken?

Ongeloof nu als gij uw God verre zijt, is nog te verzoenen, doordien ge tot Hem vlucht, maar ongeloof ook in het hart aanhouden als ge tot Hem gevluht zijt, is een doodelijk kwaad, dat de liefde schendt die uw God bij u zoekt.

En daarom die zalige vrede, die heilige ruste, dat stil en kinderlijk vertrouwen, dat Gods uitverkorenen zelfs in het bangste gevaar bij hun God genoten hebben, is niet de vrucht van redeneering, is niet de vrucht van uitredding, maar eeniglijk en alleen de zoete vrucht van het toevlucht nemen tot de schuilplaats des Allerhoogsten, van het nauw verkeeren bij den Almachtige, van het kennen en genieten van het dicht nabij God te zijn.

Beeld u dan ook niet in, dat ge, dusver van die gemeenschap met uw God vervreemd, als er gevaar komt, en het onweder zich boven u saampakt, en alle menschenhulp u begeeft, nu plotseling uw schuilplaats in de schaduw des Almachtigen zoudt kunnen vinden.

Dat is in de ure van angst en verslagenheid door de tijdgeloovigen wel beproefd, maar ze zijn er nimmer in geslaagd.

De weg is hier juist omgekeerd.

Niet in de ure van nood vindt men, om gered te worden, Gods verborgen omgang, maar wie in stiller dagen Gods verborgen omgang gevonden had, die kende de vleugelen waaronder redding zou zijn te vinden, en die heeft, toen zijn ziel belaagd werd, rust en veiligheid onder de vleugelen van zijn God gevonden.

Er is niet een klokken zonder kiekens, die de vleugelen uitbreidt voor wie bij haar schuilen wil, maar het zijn haar eigen kiekens, die ze zelve uitgebroed heeft, die ze kent, en voor wie ze haar leven wil wagen, die hulpe en bescherming bij haar vinden.

En zoo ook is het met deze schaduw onder de vleugelen des Almachtigen. Het zijn de zijnen die Hij roept en opwacht; het zijn zijn gekenden die Hij dekken wil met zijn eeuwige liefde.

Wie onder de vleugelen van zijn God thuis is, die zal in de ure des gevaars in de schaduw des Almachtigen vernachten.

XVI. „AAN DEN WIND DES DAAGS.”

En zij hoorden de stemme des Heeren Gods, wandelende in den hof, aan den wind des daags. Toen verborg zich Adam en zijne vrouwe voor het aangezichte des Heeren Gods, in het midden van het geboomte des hofs.

Gen. 3 : 8.

Wilde stormwind heeft in het Paradijs niet gewoed. Geen andere wind kan den Hof van Eden doorwaaid hebben, dan de zachte zuiging die bij warmer klimaat de morgen- en de avondkoelte aanbrengt. Daarom wordt in het Paradijsverhaal niet van een los opkomenden, maar van een vast terugkeerenden wind gesproken, van „een wind des daags”, en het was die wind des daags die voor Adam en Eva de nadering van God aankondigde.

Die symboliek is nog in te denken. Te midden van de weelderige stilheid van het Paradijs, waar het alles rust en vreê, vreê en kalmte ademt, wordt plotseling een zacht geritsel vernomen, dat door het loover henenruischt, juist een geluid zooals het nog ons oor treft, als we, bij dicht geboomte gezeten, door dat dicht geboomte iemand naderen hoorden, die door zijn gang de lichte twijgen verzet, het blad in trilling brengt en een stil gedruisch voor zich doet uitgaan. En op hetzelfde oogenblik dat in het paradijs dit geritsel door het loover wordt vernomen, strijkt een zachte koelte langs de slapen, en is het of Adam en Eva zich zacht voelen aangeraakt. En met dit stil geritsel en deze heerlijke aandoening gaat tegelijk de inspraak des Heeren in en tot hun ziel uit, en zoo ontstond de voorstelling dat de stem des Heeren tot hen kwam, wandelende in den Hof op den wind des daags.

In den wind een drager en symbool van het heilige te zien, is aldus uit het paradijs heel de openbaring ingegaan.

Van onzen God wordt gezegd, dat Hij „wandelt op de vleugelen des winds”; dat Hij „snellijk op de vleugelen des winds door het luchtruim vliegt.” Op den Pinksterdag werd, toen de Heilige Geest tot de Gemeente kwam, „het geluid gehoord als van een geweldig gedreven wind”, en toen Nicodemus het onderricht over de wedergeboorte ontving, paste de Heiland opzettelijk het symbool van den wind op God den Heiligen Geest toe. Gij hoort zijn geluid, maar gij weet niet van waar hij komt, noch waar hij heengaat, en alzoo is het met den Heiligen Geest.

In een noordelijk land als het onze, waar de wind een gewoon verschijnsel is, voelt ons besef dit zoo sterk niet meer. Maar in de streken, waar de Openbaring opkwam, waar de weersgesteldheid rustiger, en daardoor het opkomen van den wind scherper geteekend is, heeft de wind in zijn ruischen steeds als vanzelf van hooger dingen gesproken.

Men was natuurkundig nog niet tot de ontleding van den windstoot gekomen. Men vatte den stormwind nog op, gelijk hij met de donkere wolken door het zwerk op komt zetten, en met zijn geweldig gedreun en gebulder heel het woud schudden doet.

Die ontzettende windkracht kwam van boven. Ze kwam uit den hooge. Ze kwam als een geheimzinnige, onverklaarbare kracht. Men voelde ze, maar kon ze niet tasten. Men hoorde ze, maar kon ze niet zien. Ze was een raadselachtige, ongreijpbare en toch alles voor zich uitstuwende en uitdrijvende macht. En van die macht ontving men de gewaarwording, alsof ze rechtstreeks van God op den mensch inwerkte, zonder tusschenschakel, ja alsof God zelf met zijn majesteit in dien stormwind zich over hem boog. „Des Heeren weg”, roept Nahum uit, „is in den wervelwind, en de wolken zijn het stof zijner voeten.”

In dit windsymbool spreekt het omgekeerde van wat ons toespreekt in het zinbeeld van den tempel.

De tempel spreekt van een God die in ons als zijn tempel woont; die niet verre is, maar nabij; die zijn woonstede in ons hart heeft gekozen, en die alzoo van uit de diepte van ons eigen hart ons opwekt, straft of troost.

De tempel verzinbeeldt aldus de inwoning van den Heiligen Geest in de verborgenheid onzes harten. Hij verzinbeeldt de innigheid, de teederheid, de nauwheid der gemeenschap. En al mag er ook in den tempel een voorhangsel zijn, en soms in ons eigen hart de gemeenschap met den in ons wonenden Geest verstoord zijn, de herwinning der liefde komt dan toch nooit van buiten, maar altoos uit de diepte van ons eigen wezen. Het is en blijft altoos: Immanuel, God met ons. In Christus met al zijn volk. In den Heiligen Geest persoonlijk met zijn kind.

En daartegenover staat nu het symbool, dat aan den wind is ontleend.

De wind des daags strijkt zacht en ritselend van buiten in het paradijs in. Die wind des daags is er eerst niet. Hij nadert ongemerkt, maar komt altoos van buiten. En alzoo komt hij tot den mensch, die hem eerst zelfs niet ontwaarde.

Hier begint het alzoo met een scheiding, met een tweehed. Bij het symbool van den wind is de mensch eerst zonder God; God zelf is eerst van den mensch gescheiden; en nu gaat niet van den mensch in het gebed, maar van God in den wind des daags de beweging uit, waardoor Hij zich naar zijn mensch toebegeeft, hem wekt, op hem aandringt, en hem ten slotte geheel vervult.

Die beide nu hebben elk hun recht van bestaan. Op beide moet onze vroomheid zich richten. En eerst wie deze beide gelijkelijk tot hun recht laat komen, leeft in de bezieldede gemeenschap met den Eeuwige.

Tusschen God en ons bestaat een zoo alles doorsnijdend onderscheid, dat we op zichzelf onzen God in Zijn majesteit nooit anders dan hoog boven ons denken kunnen. Hij zijn troon in den hemel gevestigd, en wij ons nederbuigende op deze aarde als de voetbank zijner voeten.

Dat is de verhouding die in het symbool van den wind tot zijn recht komt. De wind hoog uit de wolken op ons neerstrijkende, en wij soms tot in het merg van ons gebeente de snerpende aandoening van den wind ervarend.

Maar er bestaat ook tusschen God en zijn kind een vrije gemeenschap die allen afstand te niet doet; die alle verwijdering opheft, en die dringt naar innige vereeniging, en het

is die verhouding die in het symbool van den tempel uitkomt.

Ons hart is een tempel des Geestes.

God zelf inwonende in ons innerlijk zielsleven.

De tempel, dat is de overstelpende weelde der alomvattende liefde. De stormwind blijft het zinbeeld van de majesteit des Heeren.

En eerst waar die beide zuiver elk op eigen gebied werken, is er èn de zaligste aanbidding van Gods majesteit, èn tegelijk de zaligste genieting van zijn eeuwige Liefde.

Zoo ga de slinger in ons zieleven steeds op en neder.

Voelt ge, dat ge een tijdlang u te licht en te gemakkelijck aan het zoet der mystiek hebt overgegeven, en in uw mijmerende gemeenschap met uw God, het diep ontzag voor zijn majesteit verliezen zoudt, dan moet met één ruk uw ziel zich uit die benevelende voorstelling losrukken, om de hoogheid des Heeren Heeren tegenover de kleinheid en nietigheid van uw creatuurlijk bestaan weer in al haar heilige verhevenheid te doen uitkomen.

En omgekeerd, zijt ge een tijdlang zoo machtig door de majesteit des Heeren aangegrepen geweest, dat ge, ja wel den Heilige hoog daarboven kent, maar in uw hart van uw God verlaten zijt, zoodat ten leste alle inniger liefde van uw God aan uwe ziel zou afsterven, dan moet eveneens met één ruk uw bevroren hart onder den gloed der eeuwige ontfermingen worden gebracht, en moet de zielsgemeenschap met den Eeuwige door u gesmaakt worden.

Maar winste is het, zoo deze slingering niet met zoo forschen stoot toegaat, en indien de innigheid van het „Onze Vader”, met de eerbiedenis van het: „die in de hemelen zijt”, in de dagelijksche bevinding van ons innerlijk leven mag afwisselen.

Geen leven van enkel mijmering en over-teedere beseffen. Wie zich daaraan overgeeft, verzwakt en verslapt zijn geestelijk bestaan, wordt voor zijn Goddelijk beroep in de wereld ongeschikt, en boet de frischheid zelfs van het leven zijner vroomheid in.

Bij gezonden staat des harten is hier gestadige, is hier geregelde afwisseling. Gedurig en ernstig bezig zijn in ons beroep, en daarbij onzen God boven ons, uit Wien onze

sterkte tot ons afdaalt en in Wien onze hulpe staat. En dan weer het zoeken van het gebed, het verzinken in het Woord, het innerlijk verteederd worden door een gevoel van heilige liefde. Onze God een God van verre en toch een God van nabij!

Zóó verstaan, verkrijgt die wind des daags nog een andere dan natuurlijke beduidenis.

Elke dag van uw leven vormt een geheel op zichzelf, en elken dag van uw leven is er in al wat om u voorvalt, en wat u treft, en wat u aangrijpt, een bestel en bestier van uw God.

Zoo gaat er door elken dag van uw leven een wind des daags. Eerst die uren en oogenblikken, dat er nog niets tot uw hart spreekt, dat het zich alles in het gewone verliest en dat het is of er geen sprake van dien dag tot u komt. Maar dan, soms in het onbeduidendste, iets dat u treft, dat uw opmerkzaamheid gaande maakt, dat u doet nadenken en u de gedachten in u doet vermenigvuldigen; iets dat een kind u toeroept, een vriend u in het oor fluistert, iets dat ongemerkt uit uw eigen ziel opkwam, of ook iets dat ge verneemt, iets dat men u bracht, dat voorvalt in uw huis of in uw zaken, kortom iets, dat kleur en teekening in de vaalheid van uw levensdag bracht, en dat juist was dan dien dag „de wind des daags”, waarop de stem van uw God u nabij kwam.

Zoo gaat God de Heere elken dag zoekende naar ons uit. Zoo wandelt de stem van onzen God ons heel ons leven achterna, om ons te lokken, te boeien, en voor de trouwe onzes Gods te winnen.

En daarom verloren is elke dag, waarin de stem uws Gods op den wind des daags wel langs u gleeed, maar u niet aangreep en niet wakker schudde.

Maar ook gezegend is elke dag van uw aanzijn, dat alzo in den wind des daags uw God tot uw ziel mag naderen, en zoo dat naderen in de innigheid der gemeenschap overgaat, dat ge uw God weer met versche teugen in zijn eeuwige liefde genieten kondt.

XVII. „GIJ DRUKT U IN DE WORTELEN MIJNER VOETEN.”

Gij legt ook mijne voeten in den
stok, en neemt waar alle mijne paden;
Gij drukt U in de wortelen mijner
voeten.

Job 13 : 27.

Nog altoos stuit het ons bij het lezen, als we in Psalm 39 toekomen aan die harde woorden van David tot zijn God: o, God, wend u van mij af, dat ik mij verkwikke!

Of is er een meer tegen-natuurlijke uitroep denkbaar?

Mensch en God is de diepste tegenstelling, en alle heilige religie, opkomend uit onze schepping naar Gods beeld, doelt er eeniglijk op, om den mensch met zijn God in de innigste gemeenschap te plaatsen, of waar die gemeenschap verbroken is, ze te herstellen. En hier schreit en schreeuwt de psalmist, die immers nog steeds als de zanger der diepst opgevatte vroomheid geldt, niet om de toenadering van zijn God, maar daarom dat zijn God zich van zijn ziel verwijderen zal, hem zal verlaten, hem rust gunnen, en daardoor de laatste uren van zijn leven, eer hij sterven gaat, zal verkwikken: „Hoor, Heere mijn gebed, en zwijg niet tot mijn tranen, wend u van mij af, dat ik mij verkwikke, eer dat ik heenga en ik niet meer zij.”

In Psalm 42: „Gelijk het hert schreeuwt naar de waterstroomen, zoo dorst mijn ziel naar u, o God!”, en hier vlak het omgekeerde: „Wend u van mij af, opdat mijn ziel zich verkwikke.”

Eenerzijds het smachtend begeeren om de tegenwoordigheid van zijn God te genieten, en anderzijds de angstkreet, de smartkreet om van de tegenwoordigheid van zijn God verlost te worden, — zeg zelf, schijnt het op 't eerste hooren niet, alsof het één letterlijk vloekt tegen het ander?

En toch staat die bittere verzuchting van David niet alleen. In het boek dat aan den psalmbundel voorafgaat, in Job, vindt ge bijna nog pijnlijker uitdrukking voor zulk een doodelijk verpletterend gevoel van de tegenwoordigheid des

Heeren, als hij om zijn verterende smart in den diepsten toon uit te schreien, het in vertwijfeling naar zijn God uitroept: „Gij legt mijn voeten in den stok en Gij drukt u in de wortelen mijner voeten”.

Op zichzelf ligt er in deze gewaarwording niets vreemds.

Ook goddelooze menschen kennen die angstige ontzetting. Als onverhoeds, plotseling, een doodelijk gevaar hen overvalt, tasten ze als 't ware met de hand die macht van God die op hen aandringt. Bij schipbreuk in volle zee is het telkens en telkens weer gezien, hoe goddelooze spotters, die zoo straks nog om hun wijn gezeten met al wat heilig is den spot dreven, plotseling in doodsangst opvlogen, en overluid den uitroep: o, God, o, God! uitstieten, en bleek van schrik om hun leven worstelden.

En al laat gij dien spotter nu varen, bij de gewone lieden, die niet spotten, maar feitelijk toch zonder God in de wereld leven, merkt ge, als ernstige ziekte hen overkomt, of een ramp van diep ingrijpenden aard hen treft, gedurig dezelfde uitwerking; deze namelijk, dat ook zij opeens in zulk een oogenblik ontwaren hoe ze met de vreeslijke, de onbekende macht van dien lang miskenden God te doen hebben, en beven in hun hart.

In ons gewone leven zijn we ons zelve genoeg. We redden ons zelf uit kleine ongelegenheden. We beschikken over de middelen om in den nood van het leven te voorzien. Tegenspoeden van kleinen omvang weten we te boven te komen. En zijn ze overwonnen, dan verhoogt die triomf nog ons besef van zelfgenoegzaamheid.

Onder dit alles voelen we ons vrij en onbeklemd en onbelemmerd. Bij dit alles blijven we onze eigen heer en meester. We voelen dan een kleine kracht, een kleine macht tegen ons opkomen, en duwen die opzij, en vervolgen frank en vrij en fier onzen weg.

Maar anders wordt dit, als er gevaren, als er angsten, als er rampen tegen ons opkomen, die ons overmannen, waar we niet tegen op kunnen, waar geen kruid tegen gewassen is, en waar tegenover we plotseling onze machteloosheid gevoelen.

Dan voelen we ons als aangegrepen door een overmacht

die ons overweldigt, die ons neerwerpt, die zich op ons werpt, en die alle tegenworstelen belachelijk maakt en verijdt.

Die macht plaatst zich dan voor ons als een ongeziene en ongekende tegenstander, die op geheimzinnige wijze ons de pees onzer kracht doorsnijdt, ons met banden als des doods bindt, ons doodelijk beknelt en beklemt, en ons niet anders overlaat dan een gil van ontzetting.

En hoe vreemd nu ook de wereld aan haar God is, in zulke oogenblikken leeft toch in het hart zelfs van den meest verstokte nog de beving voor de Majesteit Gods op. Ze gelooven niet, en toch bekruipt hen een bang gevoel, alsof ze nu toch met dien God te doen krijgen, en juist het innerlijk verwijt dat ze dien God zoolang miskend hebben, maakt die gewaarwording nog banger.

Maar het diepst grijpt die gewaarwording toch den vrome aan, zoodra het geloof hem ontzinkt en God zijn ziel voor een oogenblik loslaat.

Dan is het of God zijn ziel loslaat, maar op hetzelfde oogenblik hem te vaster in zijn lichaam, in heel zijn existentie aangrijpt.

Een man als Job kon zich niets denken, of het kwam hem van God toe. Allen vrede had hij ingedronken als uit een beker door God hem toegereikt. En toen nu de booze dag kwam, en ramp op ramp hem trof, hij kon het niet anders verstaan, of elk van die rampen was een nieuwe pijn door God op den boog van zijn toorn gelegd, om hem diep te treffen en hem doodelijk te wonden.

Doch juist omdat Job zoo innig vroom bestond, kon het daarbij niet blijven. Waar het eerst den indruk op hem maakte, alsof God in zijn toorn nog van verre stond en met pijn na pijn hem uit de verte wondde, ziet hij nu almeer dien God in zijn toorn op hem afkomen, hem naderen, en ten slotte hem persoonlijk als met de hand zijner almacht aangrijpen.

En op dat oogenblik nu waarop hij voelt dat God in zijn toorn hem als man tegen man genaderd is, hem aangrijpt, en hem wil nederwerpen, verkrijgt zijn vreeze een nog aangrijpender karakter.

Een geweldenaar die Job aangreep, en hem overmande, zou hoogstens zijn voeten in den stok kunnen slaan, en

hem daardoor feitelijk machteloos maken, maar nu God hem aangrijpt blijft het daarbij niet.

Nu ontwaart hij iets, alsof God niet voor hem blijft staan en hem uitwendig aangrijpt, maar alsof God met zijn almachtigheid tot in zijn eigen wezen indringt, hem geheel doordringt, en verstijven doet, zoodat hij ten slotte tot in zijn voetzolen, tot in de wortelen zijner voeten, dien almachtigen God voelt ingedrongen, en zich verpletterd weet door de grimmigheid des Heeren Heeren.

Zóó doodsche benauwdheid nu kan alleen den vrome overkomen.

Aldus wordt God in zijn toorn alleen gevoeld door wie in heel zijn leven het diepst van de mogendheid zijns Gods vervuld was.

Zoo is er tweeërlei ontwaren van Gods hooge tegenwoordigheid: de eene maal in de zalige gemeenschap die met God in de ziel wordt gesmaakt, en een ander maal in de ontzettende gewaarwording van Gods vreeslijke tegenwoordigheid in de bangheden die over ons komen.

Ging het nu naar onze zonden, en naar dat wij het verdiend hebben, zoo zou uitsluitend die laatste gemeenschap ons deel zijn, de gemeenschap met den heiligen God in zijn verbolgenheid.

In de hel nu zal het eeuwiglijk alzoó zijn.

Juist dat is de hel.

Hier op aarde is nog verstrooiing, is nog afleiding, zijn ons nog allerlei middelen geboden, om de gedachte aan God verre van ons te zetten, en zelfs de goddeloozen genieten hier op aarde dan nog het ontzettend voorrecht, dat ze helaas zondigen kunnen, zonder door de tegenwoordigheid van God Almachtig meer dan enkele oogenblikken in hun conscientie bekneld en benauwd te worden.

Ze kunnen op aarde nog een scherm tusschen zich en hun God plaatsen, en zoo van God verre zijn.

Maar in de eeuwigheid is dat niet zoo. Daar staan ze van oogenblik tot oogenblik in de tegenwoordigheid huns Gods. En juist die ontzettende gewaarwording van de tegenwoordigheid huns Gods, zal de worm zijn die nooit sterft, en het vuur dat nooit gebluscht wordt. De hel.

Anders daarentegen is het met wie God reeds op aarde in zijnen vrede gekend heeft.

Hun is genade geschied. Voor hen trekt God zelf zich zoo terug, dat Hij zijn toorn bedekt, zijn vreeslijke majesteit omsluiert, en alzoo, niettegenstaande onze zonden, verkeer en gemeenschap, buiten doodsangst, met Hem mogelijk maakt.

Dan staat tusschen God en het schepsel niet het scherm van de ijdelheid der wereld, maar de Christus, de Verzoener, de Goël, de Middelaar Gods en der menschen. En van daar dat in Christus reeds hier op aarde zalige gemeenschap met God kan genoten worden.

Maar ontzinkt, begeeft u een oogenblik dat geloof, schuift het schild van Christus een oogenblik van voor u weg, en voelt ge u in nood en dood weer plotseling voor de naakte majesteit van God in zijn toorn geplaatst, dan is de gewaarwording der ziel juist in Gods anders vrome kinderen nóg banger en benauwder dan de kinderen der wereld het ooit op aarde doorworstelen.

Dan is Gods kind als voor een oogenblik reeds nu in de bangheid der hel bevangen.

Zoo was het bij Job.

Dat was het wat hij uitriep: „o, mijn God, Gij drukt u tot in de wortelen mijner voeten”.

Dat was het wat David smeekte: „o, mijn God, wend u van mij af, dat ik mij verkwikke eer ik sterve”.

En hierin nu is de genade, dat in zulke oogenblikken de Trooster over onze ziel komt, dat het schild van Christus weer voor ons schuift, en dat God, die zijn toorn voor ons flikkeren deed, Zich aan zijn kind in zijn doodsangst weer openbaart als Abba, Vader!

XVIII. „MIJN SCHILD.”

Want God de Heere is eene zon en schild. De Heere zal genade en eere geven. Hij zal het goede niet onthouden dengenen, die in oprechtheid wandelen.

Psalm 84 : 12.

Nog steeds weerklinkt het in 't Wilhelmus door zalen en langs straten:

„Mijn schild ende betrouwen
Sijt Ghij, o, Godt, mijn Heer,
Op U so wil ik bouwen
Verlaat mij nimmermeer.”

En wat het Wilhelmus, als het door anderen wordt aangeheven, daarmee in onze ziel inzingt, wat is het anders dan nagalm op de zielsuiving van den psalmist van voor dertig eeuwen, wiens lieds ons nog keer op keer in huis en kerk bezielt:

„Want God de Heer zoo goed, zoo mild
Is 't allen tijd een Zon en Schild
Hij zal genade en eere geven
Hij zal hun 't goede niet in nood
Onthouden zelfs niet in den dood,
Die in oprechtheid voor Hem leven.
Welzalig, Heer, die op U bouwt
En zich geheel aan U vertrouwt.”

Bij ons speelt het Schild geen rol meer. Het gevecht wordt thans op groote afstanden geleverd met geschut en snelvuurgeweer, waartegen men zich dekt op den grond of achter aardhoop.

Maar het vechten in die dagen, toen David zijn psalm zong, ging, de boog uitgezonderd, (en boogschutters waren slechts enkelen,) man tegen man, vlak lijf tegen lijf, oog in oog, soms de voeten elkaar rakend, en het zwaard van den een indreunend op het zwaard van den ander. Een wor-

steling die niet kon eindigen, eer van de twee, die elkaar aangrepen, een in zijn bloed verzonk.

En natuurlijk, in zulk een worsteling was het schild 't leven. Zonder schild tegen een die wèl door schild gedekt was, was men zóó weg.

Vandaar dat 't schild hoofdzaak in de worsteling was onder alle volken der oudheid, gelijk het nu nog den neger dekt, als hij aanvalt met zijn assegaai.

Dat schild ving de pijl op. Op dat schild brak de lansstoot af. Met dat schild werd de zwaardslag gepareerd.

En daarom, als die duizenden en duizenden in Jeruzalem, die zelf het schild gehanteerd hadden, en aan hun schild hun leven dankten, den lofzang in Sions voorhoven aanhieven, en in Jehovah roemden als het Schild van hun vrouwen, dan voelden die mannen bij dat zingen, wat wij er nooit in al zijn diepte meer bij voelen kunnen: wat het is, wat het zegt, wat het beteekent, in God als in zijn Schild zich te verblijden.

Een schild, merk hierop, was een dekking van het lijf, die niet een ander voor den strijder hield, maar die de man zelf in zijn doodsnoed hanteerde.

Het schild gegrepen met de linkerhand, rustte aan den arm.

Eigenlijk was het van dien arm niet dan een verbreding.

In gevaar heft wie aangevallen wordt met scherp, nóg vanzelf en onwillekeurig zijn arm op, en poogt, op gevaar van verwonding af, nóg zijn gelaat en zijn hart met zijn arm te dekken.

Om nu bij dit verweer den arm niet te wagen, en breeder stuk van het lijf te dekken, vond zucht naar levensbehoud toen het schild uit; eerst het lange schild, zoo lang als men zelf was, en toen het korte schild, de rondas of beukelaar, om in het kort gevecht met het zwaard de slagen er op te doen afketsen.

Maar altoos zoo, dat men zelf het schild hanteerde, en 't zelf bewoog, en 't zelf tegen den slag in strekte.

„De Heere is mijn Schild” zegt dus niet, dat God uit de verte ons beschermt, en buiten ons eigen toedoen ons dekt.

„De Heere mijn Schild” is uitspraak van het geloof. Is gesproken uit het besef, dat God vlak bij ons is, dat ons

geloof God aangrijpt, en dat we dat geloof in God hanteeren, tegen den aanvaller te weer stellen, en zoo in het geloof met God één, ons gedekt weten en voelen met zijn Almachtigheid.

De moeder kan in doodsgevaar vlak voor haar kind gaan staan, zoodat ze haar lieveling dekt met haar eigen lichaam, en ook dan kan men zeggen, dat die moeder haar kind ten schild was. En zoo is God nog het schild der kleinen die Hem niet kennen, en geen geloof in Hem in actie kunnen brengen.

Maar daaruit kwam deze heilige beeldspraak niet op. Die beeldspraak kwam op bij den man, die zelf in bangen, harden strijd 't schild gehanteerd, en er zijn leven door gered had.

Het schild is voor den man wat de vleugel voor den gier of adelaar is. Het schild hoort voor den geoefenden strijder als bij zijn lichaam. Het is met zijn arm één, en zijn redding hangt er van af, of hij dit schild te hanteeren weet.

En zoo nu is God de Heere een Schild voor wie op Hem betrouwen, voor wie gelooven, voor wie in nood en dood het afdoend gebruik van het geloof kennen, en die juist in dit geloof verstaan, hoe het Godzelve is die hun arm daarbij bestuurd heeft.

Het schild ziet op strijd, op worsteling.

Op worsteling tegen al wat tegen ons opkomt, om ons naar lichaam of naar ziel te verderven,

Hij is ons schild tegen giftige krankheid en tegen de macht der natuur, en tegen doodsgevaar uit ongeluk. Doch let nu wel, niet zoo, dat wij lijdelijk er bij neer zitten, en nu God ons dekken laten. De beeldspraak van 't schild duldt die uitlegging niet. God ook schild tegen krankheid en pestilentie, tegen waterstroom en vuur, wil veeleer omgekeerd zeggen, dat we met de uiterste inspanning elk middel van verweer aanwenden, dat God aan onze kennis ontdekt heeft; dat we in het gebed onze kracht ter inspanning stalen; en dat we zoo in het geloof onzen God tot een schild hebben, een schild dat we zelf in het geloof tegen den aanvaller keeren.

En niet anders is het met onze ziel.

Geen slappe opvatting past hier. Niet zeggen, dat we de zonde mijden moeten, neen, we moeten tegen de zonde strijden. We zullen verstaan, dat in de zonde zich een

aanvallende macht tegen ons keert; dat achter die macht de denkende, zinnende geest van Satan loert, die ongemerkt op ons aandringt, en het toelegt op het moorden van onze ziel, en die, als we geen schild hebben om tegen hem op te heffen, en geen kennis om dat schild te hanteeren, ons gewisselijk overmant en neerwerpt.

Zekerlijk, meer nog dan in de worsteling voor uw lichaam, is uw God uw schild in de worsteling voor de behoudenis van uw ziel; maar dan hoort het er bij, dat gij zelf voor uw ziel strijdt; dat gij zelf den aanvaller, die het op uw ziel toelegt, in het oog vat, tegen hem het zwaard opheft, en inmiddels uw schild, ter dekking van uw ziel, tegen hem uitstrekt.

God uw schild in de worsteling voor uw ziel, wil dus zeggen, dat gij zelf naar uw God de hand uitstrekt, zelf worstelt met alle geestelijk verweermiddel, en dat dan uw God wordt bevonden uw Schild te zijn, dat ge in het geloof tegen Satan hoog houdt.

Men spreekt van een wapenschild, en bedoelt daarmee een schild, waarop de man wiens het is, zijn blazoen gegraveerd heeft. Een persoonlijk herkenningsteeken voor wie hem kent, uitdrukkende wie het is die achter het schild schuilt.

Zoo drukt het schild den persoon uit. Zoo wordt het schild iets op zich zelf. Een verpersoonlijking. Aan het schild herkende men de groote of kleine kracht van verweer.

Zoo nu is God het schild, van wie op hem vertrouwen. Een schild waarop niet mannentrots in leeuwenkop of stierenkop zich afbeeldde, maar een schild, waarop de man die gelooft, niets plaatst dan den naam Jehovah. In stille nederigheid, in rustige ootmoedigheid, in afzien van zich zelf, en in betrouwen op zijn Vader die in de hemelen is.

De Heere mijn Schild, is het voorhouden aan de machten van de natuur en van Satan, van den Naam des Heeren. Een in vlammend schrift aan de wereld toonen, dat we tot de heirscharen van den levenden God behooren. Dat we niet strijden op ons zelf, maar dat de Held die ons aanvoert, de Gezalfde des Heeren is. En daarmee een uitspreken, dat onzer die hoogste kracht van aller menschenziel is, de onoverwinnelijke kracht van 't geloof.

Zoo ziet ge, hoe diep het schriftuurlijk zinbeeld gaat.

We zagen het in de belijdenis dat God onze Zon, de Zon van ons leven is. Hier verstaat ge het van die oude belijdenis, dat God ons Schild, ons rondas in de worsteling om levensbehoud is.

Maar dan tast en voelt ge ook, hoe het niets zegt, of ge al zingt en jubelt, dat God uw Schild is; maar dat het er op aankomt, om in allen nood, in alle worsteling, dat Schild niet aan den wand te laten hangen, maar dat het heilig Schild gehanteerd moet, gehanteerd door een levendig, door een beziel, door een heldenmoedig geloof.

XIX. „IMMANUËL”.

Daarom zal de Heere zelf ulieden een teeken geven: Zie eene maagd zal zwanger worden, en zij zal eenen Zoon baren, en zijnen naam Immanuël heeten.

Jesaja 7 : 14.

Niets staat voor velen zóózeer aan innige gemeenschaps-oefening met hun God in den weg, als wat aldus de Samaritaansche te Sichar van Jezus' lippen opving: „God is een geest, en wie Hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest en waarheid.”

Al ons voorstellen, en niet minder al ons denken, begint met wat we zien, hooren, rieken of tasten kunnen. Aan wat niet zinlijk is heeft ons denken en ons voorstellen geen vat, en willen we er dan toch over spreken, en het ons toch voorstellen, dan blijft ons geen ander hulpmiddel, dan dat we hetgeen onzienlijk is, vergelijken met iets dat we zien.

We weten dat we een ziel hebben, maar niemand heeft zijn ziel ooit gezien; en zelfs op de vraag, waar onze ziel in onzen persoon huist, kon nooit anders dan bij benadering worden geantwoord.

Evenzoo staat het met de geestenwereld en met de geesten der ontslapenen.

Zoo goede als gevallen engelen zijn lichaamloos. Ze hebben vorm noch gestalte, waardoor ze waarneembaar zouden zijn. Of een engel ruimte noodig heeft om te bestaan, niemand weet het. Of niet, als we eenzaam op ons ziekbed liggen, duizend engelen met ons in onze ziekekamer kunnen zijn, het is niet uit te maken. Eerst als de engel, om ons te verschijnen, een gestalte ontvangt, is de moeilijkheid opgeheven. Maar zoolang hij nog enkel engel zonder meer is, ontsnapt hij ten eenenmale aan onze waarneming.

Met de in Jezus ontslapenen die van ons gingen, is het niet anders. De gestorvene, wiens lichaam hem ontviel, bestaat tot op de komst des Heeren enkel geestelijk, en ook omtrent de zielen der verstorvenen kunnen we ons begrip noch voorstelling vormen.

En door juist ditzelfde bezwaar nu blijven we dan ook gedrukt, als we ons hart tot onzen God pogen op te heffen.

Ook onze God ontdekt zich niet voor ons zienlijk oog. Hij is de Onzienlijke, omdat Hij Geest en de Vader der geesten is. En juist dit maakt, dat we in den weg van ons gewone weten en ontdekken, onzen God nooit vinden noch ontmoeten kunnen.

De aanraking van onze ziel met onzen God geschiedt op geestelijke manier.

Geschiedt van zelf in Immanuël.

Wat is het, dat ons onszelfen plotseling thuis doet gevoelen, als we in den vreemde onverwachts onze eigene taal door anderen hooren spreken?

Is het niet het besef, dat die taal een ons met onze landgenooten gemeenschappelijk bezit is, waarin en waaruit we zelf leven, dat ons met anderen gemeen is, en waarin die anderen ons nader komen, dan iemand die alleen een vreemde taal spreekt, het ooit kan.

Datzelfde voelen we nog veel machtiger tegenover de dieren. Hoog bewerktuigde dieren naderen den mensch op een aanmerkelijke hoogte. In den omgang van een herder of jager met zijn hond, of van een ruiter met zijn paard, komt het niet zelden tot zeer beteekenende verstandhouding. Maar toch, hoe na een enkel maal het dier den mensch

dan komen mag, als we, na met het dier ons te hebben ingelaten, weer met den mensch te doen krijgen, ontsluit zich toch terstond een heel ander, veel rijker wereld voor ons. Vleesch van ons vleesch, been van ons been, een ziel als onze ziel. En dit juist scheidt en verinnigt de gemeenschap.

Vooraf werkt dit, als we onder menschen in aanraking komen met dezulken, die met ons van eenzelfden zin en bedoelen zijn. Er zijn onder de menschen groepen, soorten, standen en tal van andere indeelingen. En als men ons nu naderen, meer van nabij kennen wil, zoodat zich over en weer voor gemeenschap het hart ontsluit, dan moet wie ons zoekt met ons tot diezelfde groep, tot diezelfde soort behooren, en als ware het, op de zee van het leven in eenzelfde scheepske met ons zijn ingescheept.

En dat juist is de beteekenis van Immanuël.

In het Kindeke van Bethlehem nadert God zelf ons in onze natuur, om straks in ónze taal, door ónze gedachtenwereld, en met behulp van ónze voorstellingen zich te doen voelen in ons menschelijk hart naar de gewaarwordingen waarvoor ons menschelijk hart vatbaar is.

In onze natuur. D. w. z. niet van ons wordt geëischt, dat wij, om God te vinden, uit onze natuur zullen uitgaan en enkel geestelijk voor ons besef bestaan zullen. Neen God, onze God wil ons zegenen, en maakt van zijn zijden overgang die ons gespaard wordt. Niet wij gaan tot Hem, maar Hij komt tot ons. Niet wij moeten ons tot Hem opheffen, maar Hij daalt tot ons neêr, om ons daarna tot Zich op te trekken. Hij gaat in onze natuur, neemt die natuur aan, en ligt in de kribbe van Bethlehem met een bestaan gelijk onze menschelijke natuur dit met zich brengt.

Aldaar is de afstand tusschen onzen God en ons weggenomen. De spanning en inspanning om het louter geestelijk te grijpen, wordt ons gespaard. Wat we ontwaren is menschelijke natuur, wat we straks beluisteren is menschelijke taal, wat we waarnemen zijn menschelijke levensuitingen, en door en achter dit alles speelt en schittert een ongekende glans, een geheimzinnig hooger, een heilig doorschij-

nend, doch dat nu niet afstoot, maar veeleer trekt en boeit, omdat het in onze eigen menschelijke natuur ons naderbij komt.

Zoo is die menschelijke natuur van Immanuël niet slechts een scherm om de te helle glansen te temperen, neen, ze is het middel en instrument, om ons het Goddelijk leven intiem en innig tot bij ons eigen hart te brengen.

Het is of de menschelijke natuur in ons zich met de menschelijke natuur in Jezus vereenigt, om alzoo God en onze ziel in onmiddellijke aanraking te brengen.

We zeggen niet, dat dit op zichzelf noodzakelijk was. Veeleer scheen het feit, dat we naar Gods beeld geschapen zijn, ons alles te schenken, wat voor onze gemeenschap met God onmisbaar was.

Doch vergeet niet, hoe de zonde dat beeld Gods verloor.

En nu, in dien verzwakten, in dien ontredderden toestand kon alleen een vinding van heilige genade de leemte aanvullen, en dit is geschied in Immanuël, in het komen van onzen God tot ons in het behulpstel van onze menschelijke natuur.

Dat dit moest, sprak zelfs de afgoderij uit, toen ze in een beeld van een mensch zich den Heere van hemel en aarde afbeeldde; en daarom kon alleen de Christelijke religie alle afgoderij en heidendom ternederwerpen, daar immers alleen de Christelijke religie ons in Immanuël het waarachtige beeld van God hergeeft. Iets waar de uitkomst het zegel op heeft gezet. Of is het niet zoo, dat het alleen onder Christus tot die innige gemeenschap met den levenden God is gekomen, die zich in lied en toonstuk zoo telkens heerlijk heeft geuit.

Buiten Immanuël is er filosofie over God. Buiten Immanuël is verloochening van God, of is er hoogstens afgoderij en koel Deïsme.

In en door Immanuël alleen is er een leven in en met God vol gloed, verheffing en bezieling.

In Immanuël nadert God ons tot in ons eigen natuurbestaan, en door Immanuël klimt onze ziel uit die natuur tot den Vader der geesten geestelijk op.

In Immanuël is de doorgang, niet het eindpunt.

Het begint met Jezus, maar het eindigt daarmede, dat de Vader zelf woning bij ons maakt, als ook voor uw ziel de dag aanbreekt, waarvan Jezus zeide: „In dien dag zeg ik niet dat ik den Vader voor u bidden zal, want de Vader zelf heeft u lief”.

Dan ontplooit zich de rijke werkzaamheid des Heiligen Geestes, van den Trooster die niet komen kon eer Jezus verheerlijkt was.

Zij er daarom niets gemaakts of gemanieëreeds in ons zoeken van onzen God.

Niet een opzettelijk, voorbedachtelijk naar Jezus uitgaan met onze voorstelling, om zoo eerst de gemeenschap met onzen God te vinden.

Wat Immanuël ons aanbrengt is de verzoening, zoodat we weer durven naderen, en tegelijk het Goddelijke in de menschelijke natuur, zoodat we weer kunnen naderen. Wat we hem danken is het Woord, is de rijke wereld van voorstellingen en gedachten, is de ons toevloeiende vrucht van zijn werk, de toestrooming van krachten des Koninkrijks, die ons innerlijk vernieuwt.

Maar onder en bij dat alles blijft de persoonlijke aanraking, de eigenlijke gemeenschap met onzen God altoos een verborgen geestelijke aandoening, zoodat we innerlijk zijn stem hooren, en we met Job kunnen zeggen: Nu ziet U mijn oog.

Het van man tot man met onzen God verkeerd hebben.
Jacob bij Pniël!

XX. „IN 'T LICHT UWS AANSCHIJNS”.

Welgelukzalig is het volk, hetwelk het geklank kent. O Heere, zij zullen in het licht uws aanschijns wandelen.

Psalm 89 : 16.

In oogenblikken van hoog gespannen vreugd straalt het menschelijk gelaat een lichtglans van vergenoeging uit.

Is de ziel gedrukt, dan staat de blik somber, het oog wordt donker, en het is of de ziel, in plaats van op het

gelaat uit te komen en door het gelaat te spreken, van het gelaat een ineengekrompen masker maakt, en zich achter dat masker terugtrekt.

Zoo is er samenhang: Bij vreugde licht, bij smart de donkere tinten, tot in het zwart van den rouw zich uitsprekend.

En diezelfde tegenstelling gaat ook door, als ge in de geestenwereld doordringt. Satan is nooit anders dan in grauw-zwartentint afgebeeld; de goede engelen daarentegen verschenen steeds als vriendelijke lichtgestalten.

In het Vaderhuis schitteren de zalen van het eeuwige licht, voor satan is de buitenste duisternis. De rechtvaardigen zullen blinken als de zon in het uitspansel, lichtgewaad is om hun lenden gegord. En als de Christus op Pathmos aan Johannes verschijnt, vangt de Apostel een lichtgloed op die hem verblindt.

Kon het dan anders, of diezelfde rijke gedachte van het licht als uiting van het hooge, heilige en heerlijke moest ook in de wereld onzer aanbidding haar uitdrukking vinden door toepassing op de majesteit Gods?

God is een licht, en gansch geen duisternis is in hem. Hij bewoont het ontoegankelijk licht, en Vader der lichten is zijn heilige naam.

Na de schepping kon God dan ook niet in zijn geschapen wereld verschijnen, of het eerste wat geschiedt, is, dat het woord uitgaat: „Daar zij licht”, en daar was licht. In een vuurkolom openbaart de majesteit des Heeren zich bij de Roode zee, in een lichtwolk in Jeruzalem's tempel. Als Mozes als gezant des Heeren gemerkt zal worden, straalt van zijn gelaat een verblindende glans uit. Op Thabor openbaart de Heiland zich als in een geheel zijn persoon omvattende lichtuitstraling. En als ons 't nieuw Jeruzalem wordt geteekend, is dit het hoogste van Jeruzalem's glorie, dat er geen zon en geen maan meer zijn zal, omdat God-zelf door zijn vriendelijk aanschijn de wereld der heerlijkheid zal verlichten.

Gewijde kunst drukte dit sinds eeuwen uit, door om het gelaat van den Christus en van Gods heiligen een lichtkrans, een heiligen nimbus te doen uitkomen, en het

aanschijn van den Verlosser en van zijn verlostten te doen glinsteren in hoogerem zielegloed.

Stoffelijk gaan we hier niet op in.

Wel is bekend, hoe enkele magnetisch sterk bezwangerde personen met name uit de toppen der vingers bundels van electriche lichtstralen kunnen doen uitvloeien; en er behoeft niet aan getwijfeld, of ook de uitstraling van hoog gespannen vreugd op het gelaat hangt saâm met stoffelijke werkingen; maar de bron van dat gelaatslicht is toch niet in den magnetischen stroom, maar in den geest, in de ziel, in het verborgen wezen, en gebruikt al dat overige slechts als voertuig en geleidemiddel.

Wie vooral een kind, dat niets verbergt, een enthousiast kind met rozen op de wangen in zulk een oogenblik van hooge blijdschap nauwkeurig begluurt, neemt in het uitwendige waar, dat het oog meer uitreedt en sterker glanst; dat de gelaatskleur zoo sterk opleeft dat ze doorschijnt en sprankelt, en dat het vooral het eminent bewegelijke is, waardoor die zielsuitdrukking zich op het gelaat afteekent.

Ten deele is die afteekening op het gelaat van de ziel zelfs duurzaam. Tegenover het edele gelaat van zelfopofferende vroomheid, staat het brute, doffe, uitdrukkingslooze gelaat van den zinlijken botterik.

Vooral bij jonge, tengere personen met jeugdigh vuur in het oog en met doorschijnenden huidtint kan de uitdrukking van de edele, hooglevende ziel op het gelaat zoo onovertreffbaar sympathiek in lichttinten zijn.

Aldus ontvangt de heilige taal die van „een wandelen in het licht van 't Goddelijk aanschijn” spreekt, uit het leven zelf een ongedwongen toelichting.

Natuurlijk valt bij God al het stoffelijke weg, maar wat blijft is de uiting van het geestelijke, de rijke, volle uitdrukking van het wezen. God kan niet uit zijn verborgenheid naar buiten treden, of al wat zich openbaart is majesteit en glans, is bezieling en gloed.

Dat die openbaring ook een uitkomen in toorn en in verbolgenheid kan zijn, spreekt vanzelf, maar dat blijve voor ditmaal rusten. Wat hier alleen ter sprake komt is, dat er een ziel is die God zoekt. Een zoekende ziel die

haar God vindt. Een ziel die in die vinding zalig, naar haar God in het heilig aanschijn staart, om in zalige stilheid op te vangen al wat uit het aanschijn van haar God haar toekomt. En dan is er maar ééne zielservaring, en ze is deze: wat uit God haar toestraalt is nooit duisterheid, nooit somberheid; het is niets dan licht, diep trillend, zacht verkwikkend licht, en in dat licht van het Goddelijk aanschijn ontplooit zich de eerst gesloten bloemknop van het eigen hart.

Dat is de eerste uitwerking.

Sombere lieden zijn misschien vroom en braaf, maar ze kennen het dagelijksch verkeer met hun God niet. Ze zien hun God niet in het licht van zijn aanschijn, en in het licht van het Goddelijk aanschijn wandelen ze niet.

Zelfs als anders blijmoedigen van hart donkere trekken op het gelaat krijgen, toont u dit hoe ze uit het licht van Gods aanschijn zijn uitgeraakt, en hoe ze worstelen om dat licht van Gods aanschijn weer terug te winnen.

Reeds onder menschen is een echt vriendelijk, van sympathie stralend gelaat niet te weerstaan, en ontlokt het glans ook aan uw aanschijn, het eerst in edelen lach zich teekenend.

Maar veel sterker nog is dat bij God den Heere.

Ge kunt uw God niet in het licht zijns aanschijns aanbiddend aanstaren, of ook op uw eigen gelaat wijkt wat somber was voor hooger ontspanning.

In dit licht van Gods aanschijn kent ge uw God. Als het licht van Gods aanschijn uitstraalt, komt zijn geest uit de verborgenheid uw ziel nader, om u te doen zien, gewaarworden en gevoelen wat uw God voor u is. Niet in leerstelligen vorm, niet in een stuk belijdenis, neen, maar in geestesuitingen van onnoembare genade en barmhartigheid, van een u overstelpende liefde en teederheid, van een Goddelijke deernis, die tegelijk in alle wonden van uw ziel indringt, en ze alle op eenmaal zalft met heiligen balsem.

Dat licht van Gods aanschijn dat u bestraalt, omvangt u, sluit u in, neemt u op in hooger lightsfeer, en ge gevoelt u als op de vleugelen van dat licht door de zorge van uw God, door de voorzienigheid van uw God, door de almachtigheid van uw God gedragen. In dat licht van

Gods aanschijn is alles, is heel uw leven voor u doorschijnend geworden, en ziet ge door elk Golgotha heen telkens de heerlijkheid, die er uit opdoemt.

Ook dit.

Dat licht van Gods aanschijn doorglanst uzelf, en laat niets in u bedekt van uw zonden, die bedekt zijn door genade.

Natuurlijk, het kan niet anders, zóó als ge het licht van Gods aanschijn door uw persoon voelt uitstralen, is alle verbergings van zonde ijdel; dat licht van uw God schijnt nog heel anders dan de X-stralen, heel uw wezen, uw leven, uw verleden door. Niets kan gespaard worden. Het is al doordringend licht, licht dat door niets, niets wat het ook zij, kan gestuit worden.

Zoo zou dus het licht van Gods aanschijn u verschrikken, en toch, . . . dat doet het niet. En dat kan het niet, omdat het licht van Gods aanschijn de volheid der genade die in Gods Vaderhart leeft, voor u bloot legt.

Vandaar dat als er iemand is, die nog niet aan de volkomen vergeving van zijn zonde gelooft, voor dien Gods aanschijn zich verbergt; en eerst als het volle geloof aan de verzoening doorwerkt, straalt het licht van het Goddelijk aanschijn naar u uit, omvangt en doordringt u.

En dan komt het „wandelen in dat licht.”

Wandelen wil hier zeggen, dat ge niet slechts nu en dan een enkelen straal van dat licht uit het Goddelijk aanschijn opvangt, maar dat het licht van dat aanschijn voor u constant is geworden. Dat het er voor u is, ook als gij er niet aan denkt, en dat ge het telkens terug vindt, als uw ziel er naar dorst.

En dan zet ge de wandeling op uw levenspad voort, van Sabbath tot Sabbath voort, in het licht van het Goddelijk aanschijn.

Niet meer beziel door eigen phantasie, niet meer aangevuurd door de valsche gebleken idealen der wereld, en ook niet meer met een donkeren hemel boven u, waar hoogstens nog een enkele ster in flonkert, neen, maar voort bij dat licht dat boven het licht der zon is, bij de uitstraling van steeds rijper genade in het licht van het aanschijn van uw God.

XXI. „ZOEK UWEN KNECHT.”

Ik heb gedwaald als een verloren
schaap; zoek uwen knecht, want uwe
geboden heb ik niet vergeten. 176

Psalm 119 : 176.

Het zoeklicht van den torentrens over stad en omtrek
geworpen, is treffend beeld van de uitvlamming van
't Alziend Oog.

Te midden van donkerheid en duisternis schiet, met de
snelheid van den oogwenk, een bundel stralen van wit, zacht,
helder licht, uit één punt als bron, in steeds breeder ont-
plooiing zich spreidend, over breed terrein omlaag; en op
dat bestreken en beschenen terrein komt opeens alle voorwerp,
alle vorm in scherpe lijnen uit. Niets blijft verborgen.

Zoo nu straalt uit het Alziend Oog daarboven het hart en ziel
doorzoekend licht tot in de diepste plooiën van uw consciëntie.

Toch is het niet dit zoeken en doorzoeken, waarop
de psalmist doelt, als hij smeekt: „Zoek, Heere, uwen knecht.”

Beeld der Schrift hierbij is de herder, op de bergen om-
dolend, en zoekend het lam van de kudde, het schaap dat
afzwierf en dat hij daardoor verloor. De psalmist legt 't
zelf zoo uit:

„Gelijk een schaap heb ik gedwaald in 't rond,
Dat onbedacht zijn herder had verloren,
Ai, zoek uw knecht, schoon hij uw wetten schond,
Want hij volhardt naar uw geboôn te hooren.”

En dat beeld uit het landleven, wat staat het niet veel
hooger dan het beeld aan het zoeklicht ontleend.

Hier is de liefde, de prijsstelling op het weer bezitten
van wat verloren werd, het niet kunnen laten varen van
wat bij de kudde hoort, van het zoeken de drijfveer, of wilt
ge de prikkelende, de aanzettende drift van het hart.

Er is hier weerkeerigheid.

Hulpeloos blaas het verdwaalde schaap om zijn herder,
en de herder speurt het bergpad af om het verloren schaap
weer te ontdekken.

Het verloren schaap wil teruggevonden zijn, en de herder wil het verdoolde schaap terugvinden.

Het geblaas is een roepen: zoek mij, o, herder!, en door zijn blaten werkt het schaap zelf meê om gevonden te worden.

En zoo nu ook is hier dat smeekend roepen uit de ziel: Zoek uw knecht.

Bede om gevonden te worden, en tegelijk een uiting der ziel die het terugvinden mogelijk maakt.

Wie zoo smeekt, is niet het kind der wereld, niet de man die ver van God de weelde zoekt, of zich-zelf in zijn hart als zijn eigen afgod aanbidt.

Van den nog onbekeerde is hier geen sprake.

Die hier bidt, weet dat hij Gods knecht is geworden, dat hij in dienst van den Almachtigen is overgegaan; dat hij bij God geweest is, en nu van God is afgeraakt. Ook in het beeld van den herder met het lam ligt dit klaarlijk uitgesproken. Wie afdoolde van de kudde is bij de kudde geweest; wie roept om den herder heeft den herder gekend.

Zoek uw knecht! is het rechtstreeks smeeken van het kind van God, dat zijn Vader in de hemelen in zijn liefde gekend heeft, en nu in het gemis van die liefde zich verlaten, zich wee aan het hart voelt, en terug verlangt naar de teedere genieting, die het in de nabijheid van zijn God gesmaakt heeft.

Misduid daarom den innigen zin van dien noodkreet der ziel niet.

Het is geen geroep om bekeering, maar een roepen om terugkeer.

Wie nog niet bekeerd is, kan zoo niet roepen. Wie zoo roept, ontviel aan een gevonden liefde, en verlangt met al het heimwee dier verloren liefde naar die liefde terug.

Telkens komt dit voor.

Men was door de enge poorte ingegaan. Men zag hooger licht op zijn pad gezaaid. Gevoel van levensvernieuwing doortintelden het hart. Krachten des Koninkrijks doorstroonden de aderen der ziel. Men wist nu waarvoor men leefde. Boordevol werd de beker der verzoening gereikt. Men

jubelde in zijn Heiland. En zaliglijk ontlook daarbinnen het heilige intieme gemeenschapsleven met God in Christus.

Maar het bleef niet zoo. Weer trokken nevelen over het innerlijk gemoed. Van het gaan op den rechten weg kwam het tot dolen, van dolen tot afdolen. En toen werd weer alles onzeker, onrustig, ongetroost. Invloeden uit de diepte, die de heilige invloeden uit de hoogte terugdrongen.

Wat scheen God toen weer ver! Hoe verslapte weer de eens zoo krachtig gespannen band des geloofs in Christus.

Zoo was het weer donker voor de ziel, en in die donkerheid omving gevoel van eenzaamheid en van verlatenheid het hart, tot dat hart 't niet meer uit kon houden, en naar zijn God terugverlangde en zich weer inspande om zijn God terug te zoeken.

Maar op dit zoeken volgde geen vinden. Geen spoor teekende het pad. Nu her-, dan derwaarts gaande bleef men van God even ver, of week zelfs tenslotte nog verder van zijn God af.

Neen, het is niet in uw macht gesteld, om als ge eenmaal met Gods liefde verrijkt zijt, met die liefde te spelen, ze eerst te winnen, dan te laten varen, dan ze weer terug te nemen.

Wie God gekend heeft, en dan zijn God verlaat, vindt Hem zelf niet weder.

Zoo leert ge dan uw innerlijke machteloosheid verstaan. Gij kunt niet. Maar dit behoudt ge, dat ge buiten uw God niet kunt. Dat het gemis van zijn liefde een snijdend ledig in uw ziel doet schrijnen.

En dan eindelijk breekt het door: Niet ik kan mijn God terugzoeken, maar mijn God kan mij weer zoeken.

En dan komt het angstig blaten van het afgedoolde schaap, het roepen diep uit de ziel tot dien God dien men verloren heeft.

Het smeeken: o God, zoek Gij uw knecht!

Dat heimwee, om zijn God terug te vinden, kan soms wonderbaar eens menschen hart aangrijpen.

Er zijn er, aan wie God, toen ze nog jong, toen ze nog kind waren, half ongemerkt van zijn liefde genieten deed. Dat Hij ze wederbaarde, zonder dat het bewuste geloof tot voller kennis van zijn naam doordrong.

Zoo verkreeg men dezen ongewonen toestand der ziel, dat God inwendig met zijn kracht werkte, en dat toch de twijfel ziel en zinnen doordrong.

Personen, ge hebt ze ook wel gekend, die het geloof niet grijpen konden, en die toch u door zoo menige edele uitademing van hun ziel, boeiden en verkwikten; soms veel sterker u aantrokken dan starre belijders.

Bloemen in den knop die niet ontluiken konden, en die toch uit den gespleten bloemknop u reeds tegengeurden.

Zielen, inwendig door heimwee naar God verteerd, maar die heur eigen heimwee niet verstonden. Die niet wisten dat ze reeds bij God hoorden, en toch soms een innerlijk zuigen in de aderen der ziel naar Hem gewaar werden.

Dezulken bidden zelve nog niet, maar wie bidden kan bidt voor hen: Heere, zoek dezen uw knecht, zoek deze uw dienstmaagd, want alle levensuiting spelt het, dat ze toch tot de knechten en dienstmaagden des Heeren behooren.

Kinderen van den huize, maar aan hun vader nog niet ontdekt.

En dat smeeken vindt verhooring. Niet het lippengebed, maar het zielsgebed, voor onszelven en voor hen die God op ons hart bond.

Dan zoekt God ze, en God vindt ze, en laat zich vinden van hen.

Hoe dit toegaat, is onder geen regel te brengen. Hiertoe gebruikt God 't lot, dat hij doorleven laat. Hij bezigt er toe een geschreven gedachte, die hij ons lezen doet; een ingrijpend woord, dat hij ons doet opvangen. Hij werkt met leed, dat Hij ons hart te lijden geeft. Spanningen, waardoor Hij ons angstig beproeft. Ontmoetingen, die Hij ons op onzen weg doet vinden. Aandoeningen van engelen, die Hij om ons zweven doet. Inwerkingen die Hij op ons hart rechtstreeks doet werken.

Het is een borduren van God op onze ziel van een heilig kunstwerk in allerlei tinten en in allerlei vormen.

Maar, hoe ook wisselend en onnaspeurbaar, de uitkomst is zeker.

God zoekt ons, en God vindt ons, tot we eindelijk zelve ontdekken dat we gevonden zijn, en de nabijheid van onzen

God weer levendig, bezielde en krachtig om en in ons hart genoten wordt.

Gij, vertraag dit vinden in het zoeken van uw God niet.

Niet alleen twijfel, ook neiging tot voorliefde voor twijfel is zondigen tegen Gods liefde.

Als God u zoekt, en de hand op uw schouder legt, trek dan dien schouder niet terug, maar val op de knieën, dank en aanbid.

XXII. „MET KRACHT VERSTERKT TE WORDEN.”

Opdat Hij u geve, naar den rijkdom zijner heerlijkheid, met kracht versterkt te worden door zijnen Geest in den inwendigen mensch.

Epheze 3 : 16.

Niemand betwist langer, dat de dampkring, waarin we ademen en leven, van ongemeenen invloed is op ons gestel. Frissche lucht kweekt op en sterkt. Men ziet het den bergbewoners aan, hoe de zuivere berglucht staal in hun bloed perst, en even beslist ziet ge het aan bewoners van moerasbodem, hoe de met moerasgif bezwangerde lucht hen ten onder houdt en doet kwijnen.

En hoe kan dat ook anders? Of is niet ons ademen een rusteloos en aldoor met volle teugen in ons opnemen wat in lucht en dampkring ons omvloeit. Ja, moet niet erkend, dat niet alleen ons ademhalen, maar, zij het in mindere mate, toch ook het zuigen van de duizend en tienduizend openingen in onze huid, een drinken is van wat haar toevloeit, en alzoo invloeden doorlaat die werken op geheel ons gestel.

Vandaar altoos weer het vermaan aan wie bleekzuchtig, bloedarm of beklemd is: „Zoek frissche lucht en ga ademen in gezonder atmosfeer.” En vandaar evenzeer in zoele, zwoele zomerdagen het hijgen om den avond te halen, en, woont men niet te ver van de kust, bij het suizen van den avondwind, de koeler, prikkelender strandlucht te gaan insnuiven.

Nu zijn we lichaam én ziel, tweezijdig in ons wezen, en zoo komt het dat deze machtige invloed van de atmosfeer, waarin we leven, op ons gestel natuurlijk een nevenstuk vindt in de sterke inwerking, die het zedelijk karakter van de omgeving waarin we onze dagen slijten, uitoefent op onze eigen zedelijke ontwikkeling.

Ook dit wordt niet betwist; de droeve en de blijde feiten toonen het telkens opnieuw, hoe slecht op iemands karakter een zedelijk laagstaande levenskring werkt, maar ook hoe een gestadig verkeer in zedelijke en gezonde omgeving, het eigen zedelijk besef opscherpt.

Licht- en schaduwzijde in het stuk der opvoeding wordt, zeker niet geheel, maar toch voor zeer aanmerkelijk deel door dien atmosferischen invloed beheerscht; en het geheim van moeders invloed op onze vorming ligt stellig niet het minst daarin, dat we als kind het langst onder haar constanten invloed opgroeiden.

Heel de schoolstrijd hing aan ditzelfde vraagstuk, en de openbare school ten onzent graaft onder socialistische invloeden thans almeer haar eigen graf.

Het zedelijk leven kent ook wetten en geboden, uit zich in feiten en handelingen, zet zich af in geschriften en gesprekken; maar ook buiten dit alles vormt het zedelijk leven nog iets anders, een soort geestelijke lucht, een zedelijken dampkring, een zedelijke atmosfeer die òf gezond en krachtig, òf giftig en schadelijk, òf ook neutraal en daardoor verslappend is. En al bezit ge nu het sterkste karakter, van die lucht, van dien dampkring, van die atmosfeer ondergaat ook gij de invloeden tot uw geestelijk profijt of tot uw bederf.

Doch hierbij blijft het niet.

Er is niet alleen in de lucht die ge indrinkt, een macht die op uw gestel, en in de zedelijke omgeving waarin ge verkeert, een macht die op uw zedelijk leven werkt, maar er is ook een persoonsatmosfeer die u haar invloed doet ondergaan.

Verkeert ge veel en druk met een zinlijk aangelegd persoon van weinig verheffing, dan drukt dit uw eigen karakter neer; en omgekeerd, gaat ge dagelijks om met een persoon van hooger aanleg, van ernstiger zin, van heiliger streven,

dan wekt dit u op, dan is zulk een als een goede genius om u, dan houdt zulk een omgeving u van wat u neertrekt af.

Vooraf komt dit uit, zoo die persoon metterdaad een man van degelijk karakter of een vrouw met beheerschenden geest is. Personen oefenen op elkaar een aantrekking uit, die gelijkmaking bewerkt. De één is sterker dan de ander, en de sterkere vormt den zwakkere in gelijkvormigheid aan eigen aard. Nabootsing ligt op den bodem van onze menschelijke natuur, en ongemerkt en onbedoeld neigt de zwakkere er toe, om te doen en te zijn zooals de sterkere uitkomt. Soms tot in toon en inhoud van het gesprek.

En deze persoonsinvloed nu leidt vanzelf tot den invloed van de godsdienstige atmosfeer, die zeer stellig van de zedelijke onderscheiden is.

Alle religie is in haar kern persoonlijk.

Mozes heeft het stempel van zijn persoon op heel Israëel gedrukt. Het Christendom is door de Apostelen de wereld ingedragen. Augustinus heeft de Middeleeuwen bezielde. Luther en Calvijn zijn de geestelijke vaders der Reformatie. En nu nóg kunt ge in elken kring, groot of klein, waar krachtig bezielde godsdienstig leven heerscht, de personen aanwijzen van wie die rijke atmosfeer uitging.

Het is dan vuur uit het hart van den één, dat vuur in het hart van den ander aansteekt.

Een hemelsch schoon kind van God wint voor God ook de ziel in zijn omgeving.

Doch nu komen we tot den hoogsten trap, waarmee gemeenlijk te weinig gerekend wordt.

Er is een inademen van berg- en zeelucht. Er is een indrinken van de zedelijke atmosfeer die ons omringt. Er is een in ons opnemen van de bezieling die ons toekomt uit een rijk besnaard hart in onze omgeving. Maar er is ook, en dit is het hoogste, een „verborgen omgang met God zelf;” en het is de invloed die van dezen verborgen omgang uitgaat, die voor de sterking van ons hart zeer verre alle andere invloeden te boven gaat.

Paulus bidt aan die van Efeze toe, dat ze „met kracht versterkt mogen worden door zijnen Geest in den inwendigen mensch.”

Ziedaar dan de hoogste, de rijkste, de heiligste atmosfeer die op u kan en moet inwerken.

Denk u dat Jezus nog op aarde was, en dat ge, zeg een maand lang, elken dag met Jezus kondt verkeeren, dan voelt ge zelf hoe ge hierdoor in een atmosfeer van hoog en heilig leven zoudt zijn verplaatst, die u op ongeëvenaarde wijze „sterken zou met kracht in den inwendigen mensch”

In die heilige atmosfeer drie lange jaren te leven, is het alles overtreffend voorrecht van de Apostelen geweest, en zie hoe „sterk in den inwendigen mensch” ze straks, zonder Jezus, de wereld zijn tegengegaan.

En nu, dit heeft thans uit. We kennen Jezus thans niet meer naar het vleesch. Maar door hem hebben we de toeleiding en den toegang tot den Vader zelve, en de dagelijksche, persoonlijke, verborgen omgang met uw God staat voor u open.

Verstaat ge dit nu zoo, dat alles affloopt met de korte oogenblikken dat ge bidt, dan vertoeft ge in die heilige atmosfeer slechts zeer kort. Al uw gebeden saam vullen in den regel weinig meer dan één half uur in het etmaal.

Maar zoo bedoelt de Schrift het dan ook niet. David reeds zong: „Ik zal in uwe tent verkeeren, Heer der Heeren, voor uw oog in eeuwigheid.” En alle heiligen die voor en na den koninklijken Harpenaar, Gods verborgen omgang gezocht, gevonden, gekend en genoten hebben, verstonden er wel ter dege onder, een telkens weer denken aan God, een gedurig opheffen van de ziel tot Hem, een overleggen van alle dingen met het oog op Hem die ons lief heeft, een steeds nabij Hem zijn, en een gestadig gevoelen en ondergaan van Gods heilige, moedgevende en bezielende nabijheid. Een persoonlijk opvangen van zijn alomtegenwoordigheid. Een als gedompeld zijn van heel ons leven en heel onze existentie in den heiligen nimbus die van zijn Goddelijk wezen uitstraalt. Een voelen aan ons eigen hart van het kloppen van het vaderhart van onzen God.

Kringen waarin dat zoo zijn mag, die leven. Kringen waarin dat gemist wordt, al staan ze dogmatisch zuiver, zijn dood.

Een prediker die dát in zijn gemeente brengen mag, is een gezant van Godswege. Predikers die hier geen oog

voor hebben, omdat hun hart er niet naar uitgaat, zijn een luidende schel.

Als „nabij God te zijn” uw lust en uw lied is; zoo ge verkeert in zijn tente, en de verborgen omgang met uw God uw dagelijksche rijkdom is, dan ondergaat onze geheele persoon dag aan dag den machtig sterkenden invloed van de heilige atmosfeer daarboven.

Van die atmosfeer, waarin de engelen ademen en waaruit de ontslapen heiligen de nooit verwelkende frischheid hunner ziel indrinken. Aldus vloeien u toe de krachten des koninkrijks in den inwendigen mensch. Dit is hemelsch ozon dat uw ziel doorwaait. Kracht die het onreine en onheilige in u terugdringt. Droppelen uit de Fontein des levens, die u de borst van frissche levenskracht doen zwellen. De Geest, de Heilige Geest, waarin Godzelf u aanraakt en u tot hooger krachtsbetoon bezielt.

o, Wat keer zou ijlings in heel het maatschappelijk leven komen, als alle ziel in dien heiligen dampkring ademen kon.

Doch zie hier de zonde.

Als ge tot de zwakbloedigen zegt, „zoek berg-, of zoek zeelucht!” dan taalt hij aanstonds naar de middelen of hij tot die berg- en zeelucht geraken kon. Dan is ieder willens!

Maar als ge zegt: „Ontruk u aan uw omgeving, en zoek een kring die zedelijk hooger staat,” dan beweegt ge een enkele, maar verreweg de meesten blijven lust vinden in het zich wentelen in hun slijk.

En gaat ge nóg verder, en roept ge: „Dring door tot Gods verborgen omgang en drink den dampkring van het leven daarboven in!”, — dan is er niemand die zich verroert, of God zelf moet hem trekken.

Wel een bewijs van de gansch uitnemende genade die a an u geschied is, zoo gij dien verborgen omgang kennen moogt.

o, Buig ook gij dan evenals Paulus de knieën voor den Vader van onzen Heere Jezus Christus, opdat dit heerlijke niet van u genomen worde, maar dat veeleer rijk en overvloedig uit dien verborgen omgang u gestadig kracht toe vloeie, om ook u te sterken in den inwendigen mensch.

XXIII. „AAN WIEN IS DE ARM DES HEEREN GEOPENBAARD”.

Wie heeft onze prediking geloofd? En aan wien is de arm des Heeren geopenbaard?

Jesaja 53: 1.

Er is geen gedachte, die ons beslist boven de macht van het stof, en dus ook boven de verleiding der zinnen verheft, dan de belijdenis, dat God een geest is; een belijdenis waaruit van zelf het tweede volgt, dat wie Hem aanbidt, Hem niet anders kan en mag aanbidden dan in geest en waarheid.

Hier blijft dus geen plek of plaats over voor iets, wat ook, dat in onzen God of in de aanbedding van zijn Naam, iets stoffelijks, iets zinlijks, iets aan den vorm gebondens zou willen indragen.

God een geest, dat is de vrijmaking van uw innerlijk bestaan, van uw ziel, van uw eigen geestelijk wezen, van allen band die u inwendig zou willen binden en knellen tegen den aard van uw zielsbestaan in. Altoos natuurlijk onder dit vast beding, dat gij dien God, die geest is, ook persoonlijk in geest en waarheid met al de liefde van uw hart aanbidt.

God een geest, dat is de te niet doening van alle afgoderij, van allen dienst van het creatuur, van alle beeldvereering in onheiligen vorm en daarmee uitbanning van al den zinlijken gruwel die door de afgoderij in het leven werd geroepen, en die den ondergang der volkeren van de oudheid heeft verhaast.

God een geest, dat is, om niet verder den rijkdom dezer allesbeheerschende gedachte uit te spinnen, een verheffen van uw menschelijk bestaan boven heel de zichtbare wereld, en een opheffen van uw geest in u tot die hooge sferen van de onzienlijke wereld, waar God zelf het ontoegankelijk licht bewoont. Immers is God een geest, dan is God van heel deze zienlijke wereld onafhankelijk; dan bestond Hij eer de bergen geboren werden: dan is er een eeuwigheid waarin nog niets stoffelijks geschapen was; en dan komt dienvolgens al het zienlijke in de tweede plaats, in afhankelijke betrekking.

Dan is de afsterving van uw lichaam ook voor u niet de wegsterving van uw bestaan. Dan kunt ge er zijn, bestaan, ook dan als gij ook zelf voor een wijle niets dan geest zult zijn. En dan geniet ge reeds hier op aarde zielsgenot in het rijk besef, dat ge als het moet heel de wereld verachten kunt, en toch geestelijk hoog kunt staan, geestelijk weelderijk kunt zijn in uw God.

Maar hoe machtig en overrijk uw belijdenis dat God een geest is, ook zijn moge, de zonde bederft ook haar.

Ge voelt dat het scherpst, als ge een oogenblik aan satan denkt en aan heel de wereld der demonen.

Het is wel zoo, dat de zich bij voorkeur „beschaafd” en „hoog ontwikkeld” wanende lieden, satan en zijn demonen voor een verzinsel van de kleinzieligheid houden. Al wie gelooft, oordeelt ook hier, dat Jezus het beter weet dan deze kwansuis verlichte lieden, en Jezus leerde ons toch in het Onze Vader bidden: „Verlos ons van den Booze”, en vlocht er omgekeerd den goeden regel in, toen hij ons de bede op de lippen legde: „Uw wil geschiede op aarde gelijk in den hemel.” „In den hemel,” dat moet dan toch beduiden: door uw engelen.

Engelen nu, wat zijn ze anders dan lichaamlooze wezens die enkel geest zijn. En is nu satan, wat niet anders kan, niet boos geschapen, maar oorspronkelijk een goed en eminent creatuur van zijn God geweest, thuis hoorende in de engelenwereld, wat rest ons dan anders dan ook van satan te getuigen, dat ook satan is een geest, en dat ook zijn demonen geesten zijn.

Maakt dit nu dat de zonde enkel geestelijk is en buiten de zinnenwereld blijft?

In het minst niet. Maar wel dit, dat alle zonde, ook de zonde van wellust en brooddronkenheid, haar oorsprong in den geest vindt, en dat de psalmist zoo naar waarheid zong:

Weerhoud o Heer uw knecht,
 Dat hij zijn hart niet hecht.
 Aan dwaze hoovaardij.
 Heerscht die in mij niet meer,
 Dan leef ik tot uw eer,
 Van groote zonde vrij!

Niets is dan ook stuitender, dan dat in onze gewone maatschappij een „onzedelijk gedrag” schier uitsluitend gezocht wordt in dronkenschap, brasserij of wellust, en dat de hoogmoed, de trots, de zelfverheffing, en de daaruit opwellende laatdunkendheid, bitterheid, nijd en wraakzucht in niets den goeden naam van gevierde mannen schijnen te deren.

Langs die lijn wordt dan de heerlijke belijdenis dat God een geest is, overgeleverd aan het schromelijkst pantheïsme, hoogmoedige trots ten slotte tot zulk een verheffing leidend, dat men van zichzelf droomt God te zijn.

En zelfs in de kringen der vromen is hieruit, en hieruit alleen, de gedrochtelijke waanzin opgekomen, dat men met zijn „nieuwen mensch in den geest”, alle verantwoordelijkheid van zich kon werpen voor wat „de oude mensch” in zinnelust zondigde.

Geheel dezelfde afdoling als die thans in de school van Maeterlinck herleeft, als ontvingen de reine zielen van binnen geen smet van wat door het lichaam zinnelijk misdaan werd.

Dit alles nu keert de Heilige Schrift, door ons wel eenerzijds de belijdenis in de ziel te prenten, dat God een geest is, maar even beslist anderzijds ons alle werkingen Gods als persoonlijke werkingen, als werkingen van een persoon die naast en tegenover ons optreedt, voor te stellen.

God een geest, maar daarom niet een latente kracht, niet een heil de schepping doorademende geestelijke aandrift, niet een vage, telkens verdwijnende, ongrijpbare werking; neen, en driewerf neen, maar een God die onze Vader in de hemelen is, die tot ons spreekt, die luistert naar ons gebed, in wien een hart vol Goddelijke ontferming klopt; een persoonlijk God, die als een vriend met ons verkeert en omgaat, die inkeert om bij ons te vernachten, en die het ons toestaat dat we verkeerden in zijn heilige Tente.

Vandaar het gedurig ons afschilderen van de werken Gods als persoonlijke daden, en in verband hiermee het wijzen op het aangezichte Gods, op den mond des Heeren, op het oor dat Hij tot ons neigt, op de voetstappen van den Heilige, op de hand die Hij zegenend over ons opheft, en zoo ook op den arm met kracht, waarmee de Heere onze God allen tegenstand breekt.

Dit alles is nu zeer zeker voor een deel een verpersoonlijking, d. w. z. een overbrengen op God van wat aan den mensch gevonden wordt. Maar toch, er ligt meer in. Zou Hij, zoo vraagt de psalmist, die het oor geplant heeft, niet hooren? Zou Hij, die het oog gemaakt heeft, niet zien?

Ons oog, ons oor, onze mond, onze hand, onze arm zijn dus niets anders dan het lichamelijk uitkomen van de in ons schuilende krachten, en wel de krachten die God alzóó in ons schiep, omdat Hij ons schiep naar zijn beeld. Zeggen we dus dat God hoort, ziet, spreekt, zegent en strijdt, dan is dit niet overdrachtelijk naar mensचनाard gesproken, maar dan is dit alles in God oorspronkelijk, en in ons slechts naar zijn beeld uitkomend.

Getuigd en spreekt derhalve de Schrift van een arm des Heeren, dan beduidt dit, dat er niet maar een vage, uitvloeiende kracht van God is, maar dat God zelf zijn inwonende en uitgaande kracht beheerscht, richt op een bepaald doel, gebruikt of ongebruikt laat naar zijn welbehagen; en dat, zoo God zijn kracht aanwendt, tegen ons of voor ons, dit evenzeer, en nog in hoogerem zin, een persoonlijke daad is, als wanneer wij menschen onzen arm opheffen, om den één te beschermen of den ander van ons af te weren.

Vraagt nu de profeet: Aan wien is de arm des Heeren geopenbaard geworden?, en richten wij die vraag persoonlijk tot u: Is aan u de arm des Heeren reeds geopenbaard?, dan bedoelt dit niet de algemeene, de vage vraag, of gij gelooft dat er een God is, en dat er een kracht Gods is, en of ge wel aanneemt dat die kracht Gods werkt; maar dan ligt hier heel anders, en veel meer de vraag in, of gij in uw levensbevinding en in uw zielservaring reeds tot de ontdekking zijt gekomen, dat die Almachtige God persoonlijk met u handelt, zich als God persoonlijk tot uw persoon heeft gewend, met u in aanraking is gekomen, zooals een man met zijn vriend of met zijn tegenstander handelt, en of ge in die streng persoonlijke verhouding den arm des Heeren ontdekt hebt, nu eens zich over u opheffend om u te dekken en te beschermen, en dan weer zich tegen u keerend, om u te weerstaan en terneder te werpen.

En dit juist is het, wat in der meesten geloofsleven, ook

helaas onder de belijders des Heeren, ontbreekt. Hun ontbreekt wat van Mozes geschreven staat; dat hij was als ziende den Onzienlijke. Ze verstaan het niet als van Jacob geschreven staat, dat hij met God worstelde als met een man. Ze hebben een vaag besef van invloeden, van werkingen, van krachten die uitgaan, maar ze zien den Heilige niet, ze hebben niet met God te doen als met hun Vader, die tot zijn kind komt, en dat kind aanziet met zijn oog, en dat kind beluistert met zijn oor, en zijn hand op dat kind legt, en dat kind dekt met den arm van zijn kracht. Ze bidden tot God, ze loven hun God, maar ze ontmoeten Hem niet op den weg, ze voelen Hem niet als bij zich op hun leger, ze voelen zijn heiligen adem niet over zich uitgaan, ze zien niet dien „arm met kracht” waarin al hun zekerheid en hun behoud ligt.

En daarom kan het niet genoeg ingeprent, dat toch het lezen der Schrift ernst zij; dat we ons ontwennen aan die valsche neiging om het alles in de Schrift overdrachtelijk te nemen.

De Schrift, Gods woord, is de lamp voor onzen voet en het licht op ons pad, omdat juist de Schrift en zij alleen ons deze twee in de ziel grift: én dat God een geest is, én dat die God als onze Vader in de hemelen ons tegen komt op den weg, ons ontmoet, en met ons handelt als een man met zijn naaste.

Onzienlijk en toch gezien.

XXIV. „DAT ZIJ U KENNEN”.

En dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen den eenigen waarachtigen God, en Jezus Christus, dien Gij gezonden hebt.

Johannes 17 : 3.

„**D**it is het eeuwige leven, dat zij U kennen den eenigen waarachtigen God!” Dieper zin noch hooger bedoelen kan in een menschelijk woord zich uitspreken. Het is dan ook een woord niet door een ziener tot ons menschen, maar door den Zoon tot den Vader gesproken; een woord dat door wie God zoekt tel-

kens op nieuw beluisterd moet worden, wijl het daartoe voor ons bestemd en tot ons gekomen is.

Van de gebeden hier op aarde, meer dan dertig jaren lang, door Jezus gebeden, gebeden te Nazareth in Jozef's woning, gebeden op den berg of in woeste plaatsen, gebeden in den morgen en als de zon ten ondergang neigde, gebeden bij dag en in den nacht, is ons niets overgeleverd dan een enkele vluchtige zielsuiting, en dan de angstkreet in Gethsemané. Hier daarentegen, in Johannes 17, is het hoogepriesterlijk gebed van den Heiland in al zijn innige verhevenheid tot ons gekomen, en heeft Hij, die ons de Schrift meêgaf op den pelgrimsweg, het aldus besteld en verordineerd, dat wat Jezus hier tot den Vader bad, een echo aan ons eigen biddend hart kan ontlokken.

Stel, dat ons al de gebeden van den Heiland geboekstaafd waren, het zou een schat zijn om niet uit te putten. Eerst het kinderlijk gebed uit het pas ontluikend zielsleven, maar toch dat zielsleven reeds op twaalfjarigen leeftijd zoo goddelijk doorgebroken, dat het ook in nog gebonden vorm onmiddellijk de volmaaktheid uit en grijpt. Dan die periode in Jezus' gebedsleven van twaalf tot dertig jaar, in afzondering en voorbereiding voor de aanvaarding van het groote verlossingswerk. En toen die derde periode van drie jaren, zoo kort, zoo snel doorleefd, en toch verreweg de rijkste om de stormen die opkwamen en doorworsteld zijn, meer dan duizend dagen met duizend nachten, en met wie zal zeggen hoeveel uren biddend doorworsteld in elke week, die van Sabbath tot Sabbath verliep.

En toch, van al dien schat der gebeden is niets ons te beluisteren gegeven, is niets tot ons gekomen, is zoo goed als niets ons opgeteekend, dan dat ééne: „Ik dank u, Vader, Heere des hemels en der aarde, dat gij deze dingen voor de wijzen en verstandigen verborgen hebt, en hebt ze den kinderkens geopenbaard. Ja, Vader, want alzo is geweest het welbehagen voor u!”

En nu, hier, in het hoogepriesterlijke gebed, dat heilig diadeem dat ons ongeschonden en onafgekort is overgeleverd, in den grond der zaak diezelfde gedachte: „Dit is het eeuwige leven dat zij U kennen, den eenigen waarachtigen God.”

In Mattheus 11: Niet de verstandigen en de wijzen, maar de kinderkens. Hier in Johannes 17: Niet de wereld, maar degenen die Gij Mij uit de wereld gegeven hebt.

Beide malen: de Kennisse Gods, het geopenbaarde van den Heilige, het hoogste.

En in dat alles alleen aanbiddeijk het welbehagen Gods.

Een bidden, niet als critiek op het heilige, maar een opvangen, een indrinken van het Heilige, en door dat indringen van het Heilige in ons leven, leven niet maar eeuwiglijk, maar met een leven dat eeuwig is in zijn aard.

Leven is, als er zich iets in ons roert, en als er uit die innerlijke ritseling iets wordt. Zoo is het met de zwangere moeder die leven voedt, omdat ze in zich roering gewaar wordt, en daaraan weet ze, dat er straks leven uit haar schoot staat geboren te worden.

Zoo, en niet anders is het met onzen persoon, met ons ik, met het inwendig bestaan van onze ziel in ons. Blijft het stil in u, hoort ge niets uit uw ziel, roert zich niets in uw binnenste, dan blijft het u verborgen of uw ziel leeft. Ge maakt dan wel het leven van de wereld meê, zooals de golving der wateren in den Oceaan aan geen enkelen druppel ruste gunt, maar gestadig rusteloze beweging meêdeelt. Edoch, dit is voor u nog geen eigen leven. Nog geen innerlijke beweging, waarvoor de stoot uit uzelf opkomt.

Ook zulk meêgolven met de golving der wereld kan daarom wel warmte in u ontwikkelen en u óf verstandelijk óf voor uw gevoelswezen óf bij ervaring verrijken, en ook genieten doen, maar het mist in u een eigen wortel, een eigen aandrift, en kan u daarom geen duurzaam bezit schenken. En als tenslotte het oogenblik komt, waarop de Dood u uit die golving van het leven der wereld uittilt, schudt ge dit onpersoonlijk louter meêleven af, en hebt niets.

Het eigen persoonlijk leven in u komt op uit een kiem, die God uit het in u gelegde zaad deed opschieten, en die kiem vraagt, om zich te kunnen ontwikkelen, gestadige voeding, en voeding naar haar aard.

Vindt de kiem in u die voeding naar haar aard niet,

dan verarmt ze en verschrompelt. Het helpt dan niets, of ze al overladen wordt met haar vreemde stoffen. Die kan ze niet opnemen en niet in zich verteren. En voorzoover ze toch in haar dringen, wordt ze er door vervalscht.

En ook helpt het niet, of ze een enkel maal, en in zekere mate, voeding naar haar aard ontvangt. Om zich tot haar volle maat te ontwikkelen, moet ze de bij haar passerende voeding geregeld, gestadig ontvangen, en mag die voeding geen einde nemen, eer ze voleind is in haar groei en wording.

Dit nu is „eeuwig leven” voor de ziel. Niet enkel een leven hiernamaals, maar een ontplooiing van uw innerlijk wezen naar zijn aanleg, naar zijn aard en bestemming, een ontplooiing waarbij uit wordt gestooten wat het innerlijk levensbloed vergiftigt; waarbij nooit ontbreekt wat dat levensbloed behoeft; en waarbij die innerlijke voeding, sterking en heiliging zóó gestadig, zóó duurzaam, zóó in haar wezen eeuwig wordt toegebracht, dat de voleinding bereikt wordt.

Dat is eeuwig leven.

Eeuwig leven voor het innerlijk wezen van den naar Gods beeld geschapen mensch.

En nu is dit het woord van Jezus, dat uw ziel die voeding voor eeuwig leven alleen vindt in het eeuwig Wezen zelf.

God zelf mijn deel, mijn eeuwig goed! Wat zou mijn hart, wat zou mijn oog op aarde nevens U toch lusten?

God zelf het hoogste goed!

In uw licht zien wij het licht. Bij U is de bron, de fontein van mijn leven.

Ongetwijfeld, alles van God ons toekomende, alles Hem dank te weten, alle volmaakte gifte en goede gave afdalende van den Vader der lichten. Uit Hem, door Hem en tot Hem alle dingen. Maar het einde en het einddoel is en blijft toch, dat God zij alles en in allen.

Reeds heerlijk het belijden dat onze God de Heere der heeren, de Koning der koningen is, en dat Hij alle dingen bestelt, gehengt en regeert; maar dieper, oneindig dieper de belijdenis indringende van God den Heiligen Geest, die

woning in u maakt, u kiest tot zijn tempel, en innerlijk in en voor u bidt met onuitsprekelijke verzuchtingen.

En daarin alleen rust het hart.

Al wat genade ons toebeschikt, zijn slechts uitstralingen van glans en gloed; de brandende haard zelf van allen gloed en glans in God zelven.

Elke druppel van het water des eeuwigen levens ons verkwikkend, maar de Fontein waaruit die wateren opwellen, in het eigen Goddelijk hart van het eeuwige Wezen.

En daarom heel de Schrift, heel de Kerk, en alle ziel der heiligen door, altoos weer die ééne hartstocht ruischende: Het is mij goed, mijn zalig lot, nabij te wezen bij mijn God.

Hem zoekt het oog, Hem begeert het hart; en eerst als de ziel binnen in ons in God haar hoogste goed heeft gevonden, buigt de kiem in ons zich uit haar verdorring op, en vangt ritselend dat ontplooiën, dat ontluiken aan, waarbij de bloesem des eeuwigen levens uit de gespleten knop te voorschijn treedt.

Dit kan niet anders om de natuur van uw ziel.

Die ziel hebt gij niet zelf gemaakt, niet de wereld heeft haar aard bepaald, ook is ze niet bij geval geworden wat ze is. Wat de ziel van een mensch zou zijn, had God en God alleen besteld, en gelijk God ze besteld had, zoo is de ziel in haar aard, en zoo blijft uw ziel, onverschillig of ge daarbij aan de ziel van een Judas of aan de ziel van een Johannes denkt.

Ze kan zich heilig ontwikkelen, ze kan ook zondig verdorren en verkankeren; maar of ze in glorie ontluikt óf in gif verschimmelt, én die ontluiking én die verschimmeling zijn beide wat ze zijn krachtens den aard van de ziel, gelijk God dien bepaald heeft.

Van God ging alle scheppende bepaling uit. Een bepaling voor de starren aan het firmament, voor de aire in den halm, voor den leeuwrik die tusschen de takken zingt, voor den engel die het heilig, heilig, heilig! daarboven uitjubelt, maar den aard, de natuur, het wezen van eens menschen ziel bepaalde en bestelde God anders dan den aard van dit alles.

Verleidelijk helder teekent het Woord u die natuur van

de ziel in dien enkelen trek, dat ge geschapen zijt naar den Beelde Gods. Daarin schuilt alles. Daaruit verklaart zich alles. En daaruit komt het, dat de ziel nooit anders haar „hoogste goed” kan hebben dan in Hem, naar wiens beeld ze ontstond. En niet minder dit andere, dat al wat de ziel op een ander goed dan op God als het hoogste richt, de ziel wondt, vervalscht en vergiftigt.

Nu is het pijnlijk om te zien, hoe de volkeren in hun woelende menigte hiervan niets verstaan. Nog pijnlijker is het, te zien hoe velen er zijn onder de ernstige lieden, die overal heen grijpen, maar nooit naar God. En het allerpijnlijkst, dat er zelfs zoo menige vrome is, die naar alles jaagt en dringt, maar toont van zijn „Hoogste goed” niets ooit genoten te hebben.

Toch wanhoopt Jezus niet.

Hij blijft bidden, ook nu daarboven, voor zijn heiligen op aarde: „Vader, dit is het eeuwige leven, dat ze u kennen, den eenigen, waarachtigen God!” en nog telkens ontsluit zich in een kind van God het innerlijk zielsleven, en zegt op dat gebed een: Amen, ja, Amen!

XXV. „TOON ONS DEN VADER.”

Philippus zeide tot Hem: Heere, toon ons den Vader, en het is ons genoeg.
Joh. XIV : 8.

Hoofdgedachte ook in deze Meditatie blijve het aangrijpende woord van Jezus: Dit is het eeuwige leven dat zij U kennen, den eenigen waarachtigen God. De zin van dat zeggen is te vol, te rijk om op eenmaal in- en doorgedacht te worden. Daarom komen we er ditmaal, en straks nader op terug.

We deden gevoelen wat leven, wat eeuwig leven is. We hebben niet gepoogd het eeuwige leven in een begrip samen te vatten, veel min hebben we het begrip ervan ontleed. Al wat we poogden was, in het leven zelf de gewaarwording van het leven te doen grijpen, en ook om

het denkbeeld van het leven dat eeuwig is, dieper op te vatten dan als ware het bloot een leven zonder eind. Een leven zonder eind gerekt, zou u niet dan troostelooze wanhoop aanjagen; eeuwig leven, heel iets anders, bezielt en verjongt.

Doch nu verder.

Er staat niet, dat wie den Vader kent, het eeuwige leven zal ontvangen. Het heet niet: „Als gij zoo vroom en volijverig zijt, om God te leeren kennen, dan zult gij als loon daarvoor, na uw dood het eeuwige leven u zien schenken.” Er staat, heel anders, dat God te kennen het eeuwige leven zelf is. En ge gevoelt, dat scheelt hemelsbreed. Eeuwig leven als loon voor uw inspanning om God te leeren kennen, is een oppervlakkige uitwendige opvatting, werktuigelijk en gemanieerd. Daarentegen een eeuwig leven dat zelf in het kennen van God bestaat, is een gedachte zoo diep, dat ge, er in glurend, geen bodem ziet.

Eeuwig leven loon voor kennis hoort bij de examen-manie. Veel studie, veel van buiten leeren, veel nazeggen wat men u voorzegt, en dan als loon promotie uit een vergankelijke en ondergaande in een altoosdurende, nooit eindigende existentie. In anderen zin, dan waarin het woord gemeenlijk op de reclameplaat voorkomt: een soort hoogere levensverzekering.

Het wordt dan geheugenwerk. Een spitsvondig gesteld leerstellig boek, elken halven volzin uitgedroogd, om u het alles ordelijk voor te leggen, wat in den loop der eeuwen over het wezen en het werk, over den persoon en de eigenschappen van den Oneindige in stelsel is gebracht. En als het dan ten slotte alles dor en verdord voor uw zielsoog is geworden, tot er u geen enkele geur des levens meer uit tegenademt, dan zou die dorre, doode kennis het loon ontvangen van het eeuwige leven.

Maar dit alles valt weg, zoo ge het neemt gelijk het er staat: De kennis van God zelf is het eeuwige leven. Wie reeds hier die kennis bezit, bezit alzo dit eeuwige leven reeds nu, reeds hier. En omgekeerd, wie afsterft zonder die kennis Gods hier gevonden te hebben, die vindt ze ook nimmer hier namaals. Voor dien daagt de eeuwige morgen nooit.

Ge voelt, ge tast het: Zóó opgevat (en zóó moet, zoo alleen mag het verstaan worden) dringt dit woord van

Jezus als een macht op u aan. Als een macht die indringt in uw wezen en consciëntie, om u af te vragen: Hebt gij die kennisse Gods reeds verworven? En evenzoo als een macht die prikkelt om nu nog, eer het te laat is, naar die kennisse te grijpen, zóólang te grijpen, tot ge in uw eigen zielstrilling de golving van dit eeuwige leven voelt deinen.

En nu komt Filippus, en vraagt naïevelijk: Heere, toon ons den Vader.

Kinderlijk-naïef, en toch koos hij het juiste uitgangspunt, om verder te komen. Want wie zoo vraagt, bewijst dat hij 't meent, dat het hem ernst is. Hij begeert tot de kennisse Gods te geraken. Er blijkt uit zijn zeggen, dat hij geen boekenkennis, maar levenskennis van God begeert. Hij wil God kennen, God zelve. En wat dan natuurlijker, dan dat hij begint met te vragen: Toon mij den Vader.

Een der schaduwzijden van het godsdienstig leven, gelijk ons dit uit de Reformatie toekwam, is, dat het zich te zeer leerstellig, in tegenstelling met Rome, ontwikkeld heeft. Dit moest zoo, het kon niet anders. Het leerstellige kon niet ontbeerd worden. Maar toch, het heeft iets bedenkelijks, als het te eenzijdig op den voorgrond treedt. Het is hetzelfde verschil als tusschen de Evangelieën en de Brieven, omdat ook in die brieven reeds leerstellige strijd wordt gevoerd. En zelfs in de Evangelieën hebt ge hetzelfde onderscheid tusschen de Bergrede en den strijd van Jezus met de Schriftgeleerden.

In den eersten aanloop was de Reformatie beter dan later. Wat verrukkelijke taal soms in de Belijdenis, in het Avondmaalsformulier en in de Geuzenliedekens. En omgekeerd, hoe verdord en vernagerd reeds zijn de latere formulieren. Eerst stroomt er leven, later is er niets meer dan de leeggelopen bedding, met nog een zwak adertjen, doodlopend in het zand. O, het is niet te zeggen, wat dit 's Heeren volk verarmd heeft.

Nu weet Filippus van deze tegenstellingen en formules nog niets. Hij staat er nog kinderlijk naïef voor. God is hem werkelijk het eeuwige Wezen. Hij begeert zijn God, hij zoekt zijn God, en daarom is het de bede van zijn

hart of hij God mocht kunnen zien, en zoo spreekt hij het in den drang zijner ziel uit: Toon ons den Vader.

Als er van een persoon sprake is, en men vraagt u: Kent ge hem? dan is, zoo ge hem ganschelijk niet kent, niets natuurlijker, dan dat ge zegt: ik heb hem zelfs nooit gezien.

Zien is het eerste, een indruk door het zien ontvangen, het vanzelf sprekende. Vandaar dat in oud en nieuw Verbond dat zien van God telkens op den voorgrond treedt. Bij Mozes reeds, toen hij bad: Toon mij uw heerlijkheid! en toen Jehovah antwoordde: „Mij zal geen mensch zien en leven.” En ge weet wat later Paulus in het nieuwe Verbond jubelde: „Wij allen, met ongedekten hoofde de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwende, worden naar hetzelfde beeld van gedaante veranderd, van heerlijkheid tot heerlijkheid.” Dát hier reeds, en daarna: „Dan zullen wij zien aangezicht tot aangezicht; nu ken ik ten deele, maar dan zal ik kennen, gelijk ik ook gekend ben.”

In zulke woorden trilt het leven der Schrift. Hier is alle dorheid weg. Het is alles wezenlijk, het is alles volle realiteit. Het is om God, om den levenden God te doen. Om Hem te zien, Hem te aanschouwen, en dan zielsinnig te genieten in dien leven-instortenden aanblik.

En daarom wat Filippus vroeg: „Heere, toon ons den Vader”, het was het juist gekozen begin, opkomend uit diepgevoelden dorst naar den levenden God.

Maar helaas, buiten u is God niet te zien, en het is volkomen duidelijk, waarom niet.

Buiten u kunt ge iets, wat het ook zij, alleen dan zien, als het zich in de wereld als een afzonderlijk stuk of deel van die wereld aan u voordoet, en genoegzaam beperkt is, om in den omvang van uw blik te vallen.

Niemand kan de wereld zien, wel stukken en deelen ervan. Nu dit, dan dat, voor zoover het onder uw bereik valt. Doch al kondt ge de wereld zien (des neen), dan zoudt ge toch God niet kunnen zien, want de wereld is eindig, God oneindig, en zelfs het wijdst begrip dat ge u van de wereld maakt, zinkt weg in het niet, vergeleken bij den oneindigen God.

En dan, zien kunt ge alleen wat in uw blik valt, wat alzoo een vorm, een gedaante, een gestalte heeft; en God is een geest, en wie Hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest en waarheid.

God buiten u te zien, is daarom onmogelijk. Hem buiten u te willen zien, is God verkleinen, is aan God een gestalte geven, en uw God als geest te niet doen.

En hier nu treedt de afgoderij in.

De afgoderij was, dat de volken „de heerlijkheid des onverderfelijken Gods veranderd hebben in de gelijkenis van den verderfelijken mensch” (Rom. 1:23).

Dat begon niet uit boosheid, het begon uit vroomheid. Het waren niet de slechtsten, maar de besten uit de natiën, die tempelen bouwden en er een beeld van God in plaatsten. Ook onder die natiën ging het geroep op: Toon ons God. En toen toonde de priester hun God, in een beeld dat ze maakten.

Zoo waanden ze God aan het volk nader te brengen, en toch, juist door dat ellendige beeld deden ze alle kennis Gods voor het volk te loor gaan.

Met elke afbeelding van God, is God zelf weg.

Vandaar dat doordringend vermaan van Johannes, eer hij stierf: Kinderkens, bewaart u zelven van de afgoden!

En zoo blijven die twee tegenover elkander staan.

Eenerzijds dat dringen en roepen: Toon ons den Vader! De zielskreet, die aan een dogma, die aan een begrip, die aan een formule niet genoeg heeft; die God zelven wil bezitten. De echt vrome, kinderlijk-vrome, dorst naar den levenden God. En daartegenover anderzijds: Ge kunt God niet als een voorwerp voor u stellen, noch met uw oog zien. Hij is de Onzienlijke. En met elke poging, om Hem in beeld voor u te stellen, verliest ge den Oneindige en raakt steeds verder van uw God af.

De verzoening nu van deze elkander uitsluitende gewaarderingen: dat ge innerlijk gedreven wordt, om niet te rusten eer ge God ziet, en dat ge, door God u voor te stellen, Hem juist geheel en al verliest, ligt in wat Jezus aan Filippus antwoordde: „Die Mij gezien heeft, die heeft den Vader gezien, en nu zegt gij: Toon ons den Vader”.

Maar hoe?

Er is een zien buiten u, maar er is ook een zien in u. Doch niet in u als eenling. Niet gij op uzelf, maar gij in uw menschenlijke natuur.

Nu treedt in den Zoon des menschen God zelf in die menschenlijke natuur voor u. En door uw gemeenschap met den Zoon des menschen ziet aldus ook gij uw God, in Jezus, door Jezus, en in uzelfen door den Heiligen Geest.

Niet het beeld van God in den afgodstempel, maar het beeld Gods in Messias!

XXVI. „DIE MIJ GEZIEN HEEFT, DIE HEEFT DEN VADER GEZIEN.”

Jezus zeide tot hem: Ben ik zoo langen tijd met ulieden, en hebt gij Mij niet gekend, Philippus? Die Mij gezien heeft, die heeft den Vader gezien; en hoe zegt gij: Toon ons den Vader?
Joh. 14 : 9.

Meer dan eens vloeiden van Jezus' lippen uitdrukkingen, verklaringen, woorden, die u nog bij 't lezen huiveren doen, en doen terugdeinzen, ... tenzij ge Hem aanbidt.

Zóó, wanneer Jezus tot u en tot een ieder zegt: „Wie zijn vader of zijn moeder liefheeft boven Mij, is Mijns niet waardig.”

Denk u dat iemand in onze dagen op een vergadering, op een meeting zoo iets uit dorst roepen, elk hoorder zou immers aan waanzin denken. Of erger nog, als iemand uw woonvertrek binnentrad, en aldus uw kind in uw bijzijn toesprak, zou het u niet bedacht doen zijn op het zekerst middel om dien bederver van uw kind voortaan van uw kind af te houden?

Toch sprak Jezus aldus; en ge prent het zelf uw kind in, dat het zoo waar is, en zoo zijn moet, ... omdat ge Hem aanbidt.

En juist zoo staat het met wat Jezus Filippus antwoordde: „Wie Mij gezien heeft, die heeft den Vader gezien”.

Hier dezelfde stuiting.

Wie zoo sprak, zoudt ge pogen onschadelijk te maken door hem onder de waanzinnigen weg te leiden . . . tenzij ge zelf God in hem eerdet en aanbadt.

Keuze blijft ook hier niet.

Tegen een schepsel, met zulk een Godtergende pretentie optredend, zou de publieke opinie onder elk nog niet aan alle religie afgestorven volk, om maatregelen tot afweer vragen. Maar dan ook omgekeerd, uw hart geeft een echo, een Amen op dit aangrijpend zeggen van Jezus . . . omdat gij zelf Hem aanbidt.

Daar hangt het dus aan.

Het Sanhedrin, de gillende Jood op 't gerechtsplein te Jerusalem, handelden op hun standpunt logisch, toen ze in Jezus een Godslasteraar zagen en Hem uitwierpen, zoolang ze zelve Hem niet aanbaden.

Zoolang hun oog voor Jezus' goddelijke majesteit gesloten bleef, konden ze niet anders. En hun fout, hun zonde, hun doodelijke schuld, was niet dat ze Jezus uitwierpen, maar dit dat ze God niet in hem zagen. D. w. z. dat ze wel den mond over God vol hadden, maar toen God in Jezus voor hen trad, God niet kenden, en loochenden dat het God was.

En zoo is het nog.

In tijden als het godsdienstig waarnemingsvermogen verhelderd wordt, zien weer duizenden God in Jezus, die het vroeger niet ontwaarden. En omgekeerd, in tijden als de onze nu het godsdienstig waarnemingsvermogen beperkt en verzwakt is, sterft de massa aan dat geloof af, en paait zich met aan Jezus andere eeretitels te geven, als daar zijn: de ideaal-mensch, het toonbeeld van echte vroomheid, de held des geloofs, de martelaar voor een heilige zaak. Altemaal woorden en nogmaals woorden om de consciëntie te sussen, en toch maar te ontwijken dat eenig ware waartoe het komen moet, dat ze met Thomas neerknielen en in heilige bewondering uitroepen: Mijn Heere en mijn God.

Voltaire viel in de razernij der vermetelheid, toen het l'infâme uit zijn roekeloze pen vloeide. En toch, Voltaire was kloeker geest dan die halve geesten, en in den wortel der zaak staan die halven, waar Voltaire stond.

Ook zij gelooven niet, dat wie Jezus zag, God zag. Alleen maar, ze wagen het niet uit te spreken, hoe dan te oordeelen over Jezus, die dit toch zóó zeggen dorst.

Dat zien van God in Jezus is de hoogste daad waartoe 's menschen geest komen kan.

Velen nemen dit zoo aan als kind, denken er niet veel over na als ze ouder worden, en laten voorts die overtuiging, onverwerkt en zonder aanpassing aan hun later ontwikkeld bewustzijn, in dat bewustzijn als iets vreemdsoortigs rusten.

Te hard moogt ge hierover niet oordeelen. Velen kunnen niet verder komen. Hun hand grijpt niet verder. En het kinderlijk geloof kan ook aan zulk een onvoltooide overtuiging een zedelijke kracht ontleenen, die hooge waardij bezit.

Maar de welgelukzaligen, die tot warmer inniger vroomheid worden ingeleid, kunnen daarin niet rusten. Zij zinnen, zij peinzen, zij ondergaan gewaarwordingen en zielservaringen, die hen dieper in het mysterie doen indringen, dan het zonder die zielsbezigheid, enkel door begripsontleding, ooit gelukt.

Het zien is voor hen nog iets anders dan het zien met het zinlijk oog. Zelfs is dat zien met het zinlijk oog niet het rijkste, niet het klaarste, niet het voltooide zien.

God zag eer wij zagen, zonder het oog der zinnen. Zuiver geestelijk en onmiddellijk.

Toen nu God ook dat zien aan den mensch toebedeelde, en toebedeelde in de schepping naar zijn eigen beeld, kon het niet anders of dat zien moest ook in den mensch oorspronkelijk een geestelijk, innerlijk, onmiddellijk zien zijn. En alleen omdat God den mensch óók met een lichaam bekleedde en deswege in een zinnelijke wereld plaatste, formeerde Hij hem den oogappel om die wereld te zien.

Doch ook daarvoor alleen. Voor niets anders. En dientengevolge kon dit zinlijk oog voor geen ander zien, dan voor het bezien van die zienlijke wereld dienst doen. Voor die andere, diepere, veel rijkere, veel meer omvattende wereld, die niet zienlijk is, kon daarentegen dat oog in zijn lichaam hem niets baten. Daarvoor ontving hij een ander oog, het oog in zijn ziel, waarvoor het oog in zijn lichaam slechts hulpdienst deed als ondergeschikt instrument.

Twee werelden alzoo: de geestelijke wereld en de zinlijke wereld, en in verband hiermede tweeërlei oog: het oog in de ziel en het oog in het lichaam. En dienvolgens tweeërlei zien, het zien onmiddellijk in den geest, en het zien middellijk door uw oogappel. Een zien van binnen, en een zien naar buiten.

Een denkbeeldig zien, waarvan we nog steeds zoo klaar besef hebben, dat niets gewoner is dan het zeggen: „Ziet ge nu wel dat ik gelijk heb,” waarbij het zien slaat op iets dat gezegd, beredeneerd, uitgelegd, en niet op iets dat getoond is aan het zinlijk oog.

In Jezus den Vader te zien was uiteraard geen primitieve daad van het zinlijk oog. God is een geest. Wie in Jezus den Vader zou zien, moest derhalve in Jezus dien Geest zien die God is.

In zooverre kan er uit dien hoofde hier niet anders dan van een geestelijk zien met het oog der ziel sprake zijn.

Eerst ontwaart ge dan in Jezus iets geestelijks, gelijk in andere heilige personen. Bij verder ingluren in zijn verborgen wezen, ontwaart ge dat dit geestelijke in Jezus hooger staat dan in iemand anders, en in hem klaarder, voller, rijker is.

Doch ook dit verklaart u Jezus nog niet.

Hooger, rijker, voller geestelijkheid dan in anderen en in de besten, zegt u nog niet genoeg. Er ontsluit zich in Jezus nog een onpeilbaarder diepte, zoodat ge ten leste bekennen moet, dat in Jezus het geestelijke leeft en schittert, rijker dan uw besef en uw begrip het u als mogelijk stelden.

Zoo gaat het in Jezus over het mogelijk geachte heen, boven het denkbare uit, en aldus glijdt uw geestelijke waarneming bij Jezus vanzelf in het oneindige over. Ge onderscheidt niet meer. Het is op den achtergrond van zijn wezen het eeuwig volkomene dat u tegenschittert. En nu verschuift het alles voor uw zielsblik. Ge zijt uit het eindige ongemerkt in het oneindige overgegaan, en aldus voelt, aldus tast ge, dat het God zelf is, dien ge ontwaart, ontwaart door Jezus heen en in Jezus, en ge knielt neder, en ge aanbidt.

Toch is deze uw gewaarwording daarom niet los van wat uw zinlijk oog ziet in het vleesch geworden Woord.

Ge scheidt, om alzoo in Jezus in te dringen, niet zijn geest af van zijn persoonlijke verschijning. Ge denkt u het lichaam niet weg om tot de ziel door te dringen, maar ge neemt Jezus gelijk hij was, sprak, optrad en werkte.

Het is één verschijning, één geheel, één mysterie dat voor u staat.

En gelijk reeds onder ordinaire menschen soms een oogeblik komt, dat ze beginnen door te stralen, en op hun gelaat, in hun oog, om hun lippen, in hun woord, in hun optreden, in hun daad hun ziel laten doorschijnen, zoodat ge door de uitwendige gestalte heen ziet in het innerlijke, — zoo was het nog veel sterker bij Jezus en bij Jezus altijd.

Zijn verschijning moet overweldigend zijn geweest. De indruk dien hij maakte, moet hebben verrast. En als ge u indenkt, wat ziel er in dat heilig oog lag, wat uitdrukking er in die gelaatstrekken uitkwam, en wat zieletoon in zijn woord weerklonk, dan voelt ge terstond, hoe de lichamelijke verschijning bij Jezus geen hinder was om tot het Goddelijke in hem door te dringen, maar veeleer voertuig om het te naderen. Het was of door Jezus God-zelf in de zichtbare wereld uitkwam, al wie hem zag uitnoodigend en verlokkend, om God in hem te bewonderen en te aanbidden.

Ware, toen Jezus op aarde verscheen, de mensch nog als vóór den val in het paradijs geweest, ieder mensch zou in Jezus terstond ten volle God gezien hebben.

Nu met het verduisterd zielsoog van den zondigen mensch kon dit niet; het was onmogelijk. God was daar in Jezus, maar de wereld kon het niet zien. Er lag een blinddoek op het oog van de ziel. En eerst als God-zelf den mensch dien blinddoek van het zielsoog lichtte, zag die mensch God in Jezus.

Dat oog in de ziel is in de ziel niet een apart iets. Veeleer is dat oog de saamvatting van alle vermogens in de ziel die dienen om te ontwaren, bewust te worden, te ontdekken en te genieten. Dat geestelijk zien is een voelen, een ontwaren, een gewaarworden met alle krachten die in de ziel sluimeren. Het is een wakker worden van heel de menschelijke natuur in ons, die naar het beeld van God geschapen, op haar oorspronkelijk beeld teruggaat, den

samenhang tusschen beeld en oorspronkelijk, en tusschen beeld en afdruksel klaar opvangt, afdrukt in het eigen zelfbesef, en alzoo God kent met een innerlijk kennen.

Zoo nu heeft alleen de menschelijke natuur in Jezus God ten volle gegrepen en gekend. In een iegelijk onzer is niet de menschelijke natuur, maar die natuur in ééne variatie, in één bijzonderen, bepaalden vorm. In Jezus was daarentegen die menschelijke natuur zelve belichaamd. Daarom heette hij de Zoon des menschen. En vandaar dat Jezus niet alleen God was, maar ook als mensch alleen onder allen den Vader geheel greep en begreep.

„Niemand kent den Vader dan de Zoon, en wien het de Zoon wil openbaren.”

Ge kunt dus niet op uzelf staande, en aan uzelf overgelaten, met uw innerlijk zielsbesef God grijpen, en met het oog van uw ziel God zien. Dat kon en kan wel Jezus, maar gij niet. En voor u wordt de weg hiertoe dan alleen ontsloten, als gij tot Jezus gaat, in Jezus' gemeenschap wordt opgenomen, zoodat ge levend lid wordt van dit mystieke lichaam waarvan Jezus het Hoofd is. En dan ja ziet ook gij niet alleen God in Jezus, maar komt God ook in u woning maken door den Heiligen Geest.

Want juist dat inwonen van God in uw ziel, dat is voor u de ontsluiting van het Goddelijk mysterie aan uw eigen verborgen ik in uw heimelijk binnenste.

Filippus, ben ik zoolang met u, en zegt gij nu nog: Toon mij den Vader!

Die mij gezien heeft die heeft den Vader gezien, in mij en door mij, uw Heiland!

XXVII. „MET HEEL UW ZIEL.”

En Jezus zeide tot hem: Gij zult liefhebben den Heere uwen God met geheel uw hart, en met geheel uwe ziel, en met geheel uw verstand. Dit is het eerste en het groot gebod.

Matth. 22 : 37, 38.

Als de vraag opgaat, of er iemand, of er één mensch is, die God zoekt, betwist de Psalmist dit beslist, en klaagt bitterlijk: „Allen zijn ze afgeweken, er is

niemand rechtvaardig, ook niet één, er is niemand die verstandig is, er is niemand die God zoekt, ook niet tot één toe!"

Huichelde de zanger zelf dan, toen hij 't voor 't oor van alle eeuwen zoo roerend uitzong: „Gelijk het hert schreeuwt naar de waterstreamen, alzoo schreeuwt mijn ziel naar U, o God! Mijn ziel dorst naar God, naar den levenden God!"? Of ook veinsde Asaf een stand van zijn ziel, die niets dan zelfbedrog was, toen hij het zijn God toejubelde: „Ik zal dan gedurig bij U zijn, in al mijn nooden, angst en pijn, U al mijn liefde waardig schatten"?

Stellig niet.

Maar de vraag bedoelde, of er in het hart ook maar van één mensch van nature nog de magnetische trekking zoog, die naar God trok en elken hinder, elken weerstand overwon. En daarop moet: neen, en altoos weer neen worden gezegd, want die trekking is er niet in ons menschelijk hart, zooals dat hart, geschonden en verminkt, niet meer is, wat God het schiep, maar wat het werd door zelfbederf.

Ge ziet het dan ook voor oogen.

Of is het niet om bij te schreien, zoo volstrekt niets als de groote massa der menschen voor God voelt, en naar God dorst. Op zichzelf is het getal reeds zoo klein van wie nog eenigen ernst met hun religie maken, en veel kleiner nog het getal van wie het type van vroomheid weergeven. Maar beweeg u nu onder die nog alleszins godsdienstige lieden, bezie ze, ga ze na, beluister hun gesprekken, doe meê in hun omgang; en hoe verbaast het u dan telkens weer, dat het alles zoo uitwendig, zoo opgekleefd, zoo werktuigelijk toegaat; en hoe heel zelden ontwaart ge dan, te doen te hebben met een ziel, die er haar werk van maakt, om God te naderen, God meer nabij te komen, en haar God te vinden.

Zelfs in veler overluid bidden, in de kerk en buiten de kerk, rijst telkens weer de kwalijk te onderdrukken vraag bij u op: Komt die man, komt die vrouw, als het Amen over de lippen gaat, van God vandaan, of is die ziel zelfs in het bidden even ver van God gebleven als altoos?

Toch, er is geen twijfel aan, er zijn er altoos enkelen, die niet zelden onder het bidden en buiten het bidden,

zoekend naar gemeenschap met het Eeuwige Wezen in hun ziel verkeerem. Alleen maar, dan blijkt, bij onderzoek, telkens weer, hoe de magnetische aantrekking niet uit hen zelve opkwam, maar hoe God-zelf met magnetische kracht hen trok.

Waarom die kracht op den één wel, op den ander niet werkt, we staan er voor en weten het niet. Maar het feit blijft, dat zooals de magneet het staal, alzoo God de ziel kan aantrekken. En dan is dit trekken onweerstaanbaar. Dan zoekt die ziel God, omdat God die ziel trekt.

Hoe werkt dit nu?

Gaat die toenadering van de ziel tot God door ons verstand, door onzen wil, door ons gevoel, door onze verbeelding of door een onverklaarbaar mystieke werking waar geen naam voor is?

En dan loopt 't antwoord uiteen al naar de aard is van wie antwoordt. Dan werpt de één het op het verstandelijk en leerstellig kennen van God; de ander op de gemeenschap der liefde; een derde op de eenswillendheid in den wil; een vierde weer op droomgezichten; een vijfde op ingevingen; en hoe verder ge rondvraagt hoe verder de antwoorden niteenloopen. Aanleg en inborst spelen daarbij een hoofdrol. De spitsvondige ontleder van begrippen en begrip-bepalingen zoekt zijn kracht in het leerstellig sterk belijden. De man van de daad in het practisch zich toewijden. Wie fijn in zijn gevoel besnaard is, in den toon van heimwee, dien hij aan zijn bewegelijk gemoed ontlokt. En zoo de verbeeldingsrijke en tot fantasie geneigde in voorstellingen en zinrijke beelden. Ieder naar zijn aard, zou men zeggen kunnen. Zoo is het nu, en zoo was het in vroegere eeuwen. Uit oude geschriften ziet ge de menschen van voorheen nóg voor u opleven, en het blijkt eertijds als nu geweest te zijn. Allerlei stroomingen, allerlei scholen, allerlei richtingen, de één zus en de ander zóó. Nimmer vindt ge eenparigheid. Nooit is het God zoeken met heel de ziel!

Reeds dit toont, dat ge door te kiezen voor ééne enkele methode om God te zoeken, wegen naar God afsluit, die u wel terdege gemeenschap konden ontsluiten, en dat de kinderen Gods vrije wandeling op alle deze wegen moeten

behouden, om in niets hun gemeenschap met het Vaderhuis beperkt te zien.

Dat ligt daaraan, dat het vinden van God niet met één enkel vermogen van de ziel, maar met heel de ziel zelve plaats grijpt.

Het is niet ons kennen, het is niet ons willen, het is niet ons zinnen en verbeelden, dat God grijpt en bezit, maar het is de kennende, de willende, de peinzende ziel in haar geheelheid, in haar innerlijke eenheid en ongedeerdheid, in haar verborgen wezenheid. Straal bij straal valt in, maar alle straal wordt in het ééne brandpunt van het gewaarwordend zieleleven opgevangen, en dat opvangen heet geloof.

De moeilijkheid komt ook hier voort uit de ontreddering van binnen, die de zonde teweegbrengt.

Van die ontreddering maken we ons nog altoos een te zwakke voorstelling, doordien we ze veel te uitsluitend op zedelijk gebied zoeken. En toch, de volle schade die ze aanbrengt, wordt eerst gekend als ge ze naspeurt in haar noodlottige werking op godsdienstig terrein.

In uw verhouding tot God luistert het zooveel fijner. Het gaat hier om het eerste en groote gebod. Om het liefhebben van God met heel uw ziel, met al haar kracht. En dit kan. Daar is de ziel op aangelegd. Ja, vrij uit kan gezegd, dat uw ziel, zoodra ze normaal werkt, niet anders kan dan zich op God richten, geheel en met al haar kracht. Maar bij niets komt dan ook zoo sterk uit, hoe in alle opzichten abnormaal uw ziel door de zonde is geworden. En het ergste is, dat de ziel het op dit gebied zoo weinig zelve ontwaart.

Wie zedelijk misdeed, althans grovelijk misdeed, heeft er weet van, en heeft geen moeite om op de knieën voor God schuld te belijden. Bij de fijnere overtredingen moge ook op zedelijk gebied dat innerlijk besef ons in den steek laten, als er ruw gezondigd is, spreekt de consciëntie nog altoos in bijna ieder mensch.

Maar bij de schennis van het eerste gebod en het groote gebod, voelt dat bijna niemand.

Die duizenden en duizenden, die bij dag en bij nacht God alle lietde ontzeggen, heel hun ziel Hem onttrekken, en

al hun kracht Hem ontrooven, de ruwe misdadigers op religieus gebied, denken er zelfs niet aan dat ze zondigen.

En al neemt ge nu de ontdekten, de vrijgekochten, de verlostten, die wel waarlijk de liefde voor God bekend hebben, och, het blijft al om het even. Ook onder hen vindt ge er telkens weer die, keer op keer, heel een dag lang, hoogstens een klein stukje van hun ziel aan hun God geven, en ten hoogste zwakkelijk met een enkele van hun krachten bewust voor hun God gewerkt hebben; en die toch, als ze 's avonds neerknielen, het niet als zonde voelen, dat ze het eerste en het groote gebod, laat ons zeggen voor negen tiende, hebben geschonden.

En dit zelfde werkt nu zoo diep noodlottig bij het eenzijdig laten werken van wat krachtens onzen aanleg en onze inborst vanzelf het eerst in werking komt, en dus de minste zelfoverwinning kost.

Een verstandelijk aangelegd man, als hij vroom wordt, zoekt zijn kracht, bij het zoeken van God, in de leerstelligheid.

Is dit het eeuwige leven, dat ze u kennen, den eenig waarachtigen God, welnu, hij spitst zich daarop. Van een ander kennen dan door verstandelijke ontleding kreeg hij nooit weet, en in dat ontleden is hij machtig. Zoo put hij zich uit, om na te speuren, wat de fijnste denkers in hun leerstellingen bepalen, omtrent het Wezen, het Werk, den Persoon, de eigenschappen en zooveel meer van het Goddelijk Wezen hebben saamgesteld. Daarin verdiept hij zich. Dat trekt hem aan. Tegenover anderen pronkt hij er mee. En beeldt zich nu in, dat alzo de waarachtige kennis van God zijn deel werd.

Neen, zegt een ander, Jezus heeft gezegd, dat wie doet den wil zijns Vaders die in de hemelen is, de heerlijkheid van het geloof zal bekennen; en hij, man van de daad, geeft zijn geld, ijvert als weinigen, brengt willig offer na offer, en wijdt zich aan de dingen des koninkrijks met alle kracht toe, maar . . . heeft een afkeer van alle leerstellige spitsvondigheid. De belijdenis met woorden doet het niet; waar het op aankomt is maar de belijdenis in de practijk van het leven.

Een derde heeft noch in het leerstellige, noch in het practische lust, maar is gevoelsmensch, en zoekt zijn kracht in teedere aandoeningen die hij opwekt, in gevoelvolle uitingen, in mystieke liefdesgewaarwordingen, en acht zóó zijn God nader te komen.

De verbeelding is het spel der fantasie, van wie meer in gezichten en voorstellingen zijn kracht zoekt, en zich het liefst vermeit in wat zijn zin hem voor het zielsoog toovert. Of heeft niet zelfs Paulus geroemd in verrukkingen van zinnen en in een opgenomen zijn in hooger sferen?

Voeg daarbij nog de ingeving, het indachtig maken, het in de ziel ontwaren van plotselinge aandoeningen, en zooveel meer, en ge gevoelt, hoe scherp onder menschen de gewaarwordingen en de bewegingen der ziel uiteengaan, als er een dorst naar God in de ziel ontwaakt.

En nu is dit het jammerlijke, dat Gods kinderen, in plaats van te verstaan dat alle deze werkingen, alle deze krachten, alle deze inspanningen saâm in de liefde voor God moeten uitkomen, om eerst alzoó het liefhebben van God met alle krachten te verwerkelijken, zich meest een ieder op hun eigen terrein houden, God zoeken met één van de krachten hunner ziel, om de andere ongebruikt te laten, en dan nog vaak scherp optreden tegenover een broeder die in een andere zielskracht zijn heil zoekt dan zij zelve.

„Met heel uw ziel,” riep Jezus. Zij zeggen: „Met één deelke van mijn zielsleven,” en juist omdat ze toch waarachtiglijk vroom zijn en het vroom bedoelen, sidderen ze niet op de gedachte, wat gruwel het is, al het overige van hun ziel werkloos voor hun God te doen zijn.

XXVIII. „ZOO ZAG IK DEN HEERE.”

In het jaar, toen de koning Uzzi stierf, zoo zag ik den Heere, zittende op eenen hoogen en verheven troon, en zijne zoomen vervullende den Tempel.

Jesaia 6:1.

„**D**it is het eeuwige leven dat ze U kennen, den eenigen, waarachtigen God!” maar dan moet het ook zijn een kennen van God, niet enkel verstandelijk, maar met alle middel dat den mensch om tot kennis te geraken ten dienste staat.

Een kennisse moet het dan zijn, die de uitkomst en slot-som is van alle waarneming en van alle gewaarwording.

Hierbij dringt zich nu aanstonds de vraag naar voren, of ook onze verbeelding, of ruimer nog genomen, ons voorstellingsvermogen hierbij meêspreekt.

En oppervlakkig zou men dan geneigd zijn, die vraag met een stellig neen te beantwoorden.

Immers is God een geest; en bedoelt hier de uitdrukking geest, dat we alle lichamelijkheid of zelfs stoffelijkheid buitensluiten, dan valt niet in te zien, hoe er toch bij den Heere onzen God van een verschijning, welke dan ook, sprake zou kunnen zijn. En is hier alle verschijning ondenkbaar, hoe zou men zich dan een voorstelling van God kunnen maken? Zeker, men kan, zooals de heidenen veelszins deden, een gedaante, een gestalte van een afgod verzinnen, maar dat blijft dan ook een puur verzinsel; en natuurlijk bij die kennisse Gods, die ons het eeuwige leven zal zijn, is het ons niet te doen om een loos uitdenksel of verzinsel, maar om wezenlijkheid.

Hierop afgaande, zou men dus zeggen moeten, dat er van God geen voorstelling kan zijn, noch een verschijning zich toonen kan, omdat alle denkbeeld van stof, vorm of afmeting, bij het Eeuwige Wezen, uithoofde van zijn volstrekt geestelijk wezen, ten eenenmale is buitengesloten.

En toch, hoe overtuigend dit schijne, ge zijt er niet meê af.

Of wat te zeggen van wat Jesaia ons in zijn verhaal van het roepingsvisioen (hoofdstuk 6:1, v. v.) meldt?

Daar toch heet het, zelfs met opgave van het jaar waarin zulks plaats greep: „Ik zag den Heere, zittende op eenen hoogen en verheven troon, en zijne zoomen vervullende den Tempel.”

Nu ruste hier de vraag, of Jesaia iets zag dat buiten hem bestond, of wel iets dat alleen in zijn innerlijk gezichtsveld zich aldus aan hem voordeed. Ons is het hier genoeg, dat Jesaia een verschijning van God had, en dat hij in staat was, van die verschijning in zijn profetie eenige voorstelling te geven. En wel een verschijning, die hem zoo geweldig aangreep, en waarbij zooveel voorviel, en dat in zoo gewichtige profetie uitliep, dat het een met het ander heel Jesaia's verder leven geheel heeft beheerscht.

Voor ons, die in zijn bezieling, ingeving en godsspraak het werk van den Heiligen Geest eeren, is het uit dien hoofde onmogelijk, in het roepingsvisioen, dat hem ten deel viel, slechts vrucht van onware verbeelding te zien. Er was in dat visioen werkelijkheid, er was in dat visioen een handeling van Gods zijde. En alzoo komen we tot de slotsom dat God zelf, onder de vele middelen om zich aan den mensch kenbaar te maken, ook gebruik heeft gemaakt van de waarneembare voorstelling, ook al was die voorbijgaande.

Er is meer.

Herhaaldelijk lezen we in het Nieuwe zoowel als in het Oude Testament van engelverschijningen en van verschijningen van den Messias vóór zijn vleeschwording.

Zijn nu ook niet de engelen geesten, evenals God-zelf onlichamelijk en onstoffelijk? En toch verneemt ge telkens dat er engelen zijn, die verschijnen, die spreken, die iets doen. De engel die Sanherib's leger uiteensloeg, staat hier geheel op één lijn met den engel die Petrus uit de gevangenis nitleidde.

Ook de Christus bestond vóór zijne vleeschwording enkel geestelijk, en toch, gaat de verschijning en, hiermede saâmhangend de klare voorstelling, niet ook bij Messias reeds in oude dagen zóóver, dat de patriarch hem in zijn tente ontvangt en hem spijsz genieten doet aan zijn tafel?

En nu is het wel bekend, hoe men in onze dagen met dit alles den spot drijft en het op de rekening schuift van

kinderlijke verdichting; maar minder oppervlakkige zielkunde gevoelt zich hiermede niet bevredigd en wordt weer ontvankelijk voor het hechten aan zulk een verhaal van veel hogere, innerlijke waarde.

Let ge er nu op, hoe de Christus zelf, toen Hij op aarde verkeerde, stukken uit het Oud verbond waarin zulke verschijningen gemeld staan, ook stukken die op Hem zelven sloegen, letterlijk aanvaard en in hun rechtstreeksche beteekenis bezegeld heeft, wie kan dan tot een andere slotsom geraken, dan dat zekere verschijning en dus ook zekere voorstelling van een Wezen dat in zichzelf louter geest is, en dus ook van God, op zichzelf niet ondenkbaar is te achten?

Dit optreden van een beeldende en verbeeldende werking ook in de religie en in het leven der vroomheid heeft in de Schriftuur dit eigenaardige, dat de trekken ervoor altoos aan den mensch zijn ontleend. We lezen bij den Cherub ook wel van de diergestalten, van een leeuw als anderszins, die dienst doen voor de voorstelling van groote macht en heerlijkheid, maar in alle ontmoeting met den mensch grijpt de verschijning van een engel, van Messias, of ook, gelijk in Jesaia 6, van het Eeuwige Wezen zelf, plaats in menscheelijke vormen, in menschelijk gewaad, en met het gebruik van menscheelijke taal.

Zelfs van de vleugelen, die aan de dierenwereld ontleend zijn, is bij niet één engel die verschijnt sprake; van die vleugelen leest ge bij de Serafs daarboven, omzwevend Gods troon.

Dit vaste aanwenden van de menscheelijke gestalte heeft hier beteekenis.

Immers dit optreden van de geesten juist in menscheelijke gestalte hangt onmiddellijk saam met de schepping van den mensch naar Gods beeld.

Het Beeld des Onzienlijken Gods heet de Christus zelf, evenals het „uitgedrukte Beeld zijner zelfstandigheid.” En naar dit Beeld, zoo vernemen we, is de mensch geschapen, zóo dat er zekere gelijkenis tusschen den mensch en dat Beeld ontstond.

Wat lag dan meer voor de hand, dan dat het Eeuwige

Wezen, om zich aan den mensch, hetzij zelf, hetzij door zijn engelen, te openbaren, van Zichzelven op zijn Beeld, en van zijn Beeld op den mensch overging?

Reeds in de enkele gedachte dat er een Beeld van God is, ligt toch uitgesproken, dat zich vergist, wie acht, dat in een geest geen onderscheiding en geen uitdrukking kan vallen. Het toont, dat God voor Zich zelven niet als een gelijk Eenerlei, maar met een oneindige volheid van onderscheiden en toch ongedeeld leven bestaat, en dat dit voor God in zijn bewustzijn tegenwoordig, voor Hem het Beeld van zijn Goddelijk Wezen is.

In elk geval, dit staat vast, dat toen God den mensch naar zijn Beeld schiep, dat Beeld er moest zijn, eer Hij er den mensch naar kon scheppen. En dus ook, dat in dat Beeld altoos de overgang lag om zich in menschenlijke gestalte aan den mensch te openbaren.

Dat is eerst voltooid in de voleinding te Bethlehem, maar het was reeds voorafgeschaduwd in de voorafgaande verschijningen; en ontkend kan op dien grond niet, dat voor „de kennisse Gods, die het eeuwige leven is,” ook de voorstelling, óók het beeldend leven van onzen geest in aanmerking kan komen.

De sleutel tot dit geheim nu ligt hierin, dat geest en stof, God en de wereld wel tegen elkander overstaan, zoo dat de onderscheiding tusschen beide nooit mag versmelten, omdat we dan, gewild of niet, onweerstaanbaar naar het Algodendom worden gedrongen; maar dat van den anderen kant nooit te loochenen valt, dat God zelf de wereld geschapen heeft, zoodat hetgeen in de wereld is niet anders kan uitdrukken dan wat in God het Gedachte, het Woord was van eeuwigheid.

En zoo ook wat in onszelven ziel en lichaam betreft, zoo moet streng en onverbiddelijk worden vastgehouden, dat ziel en lichaam twee zijn, in dien zin twee, dat de ziel na onzen dood tot aan de opstanding haar leven lichaamloos voortzet; maar aan den anderen kant mag evenmin vergeten dat ziel en lichaam in elk opzicht op elkaar zijn aangelegd, en dat de ziel alleen door het lichaam haar volle kracht kan openbaren.

Hierdoor ontstaat een drieledig gebied van werkzaamheid. Er is een gebied van louter geestelijke werkzaamheid; er is een tweede gebied van werkzaamheid door en met behulp van het lichaam; maar er is ook een gemengd gebied, waarop de geest wel louter geestelijk werkt, maar met gegevens uit de zinlijke wereld.

Hiertoe is niet te rekenen het gebruik van beelden in onze spreektaal. Dan toch weten we zeer goed, dat we iets overdrachtelijks, iets buiten de werkelijkheid bedoelen.

Als de rechtvaardige moedig als een leeuw heet, verstaat ieder zeer wel, dat hier van geen wezenlijken, verscheurenden leeuw sprake is. Maar heel anders reeds is het in onze droomen. Dan zien we ook beelden, maar werken er zelf in meê. We voeren gesprekken. We worden aangetast. En alles dunkt ons zóó wezenlijk, dat we, in schrik wakker geworden, moeite hebben om te gelooven dat de inbreker die ons naar het leven stond, niet metterdaad bij ons bed staat.

Ditzelfde nu, dat werkelijk zijn voor ons besef van een verbeeld iets, is in het visioen nog sterker en nog veel scherper. Zulke visioenen zijn, kan men haast zeggen, droomen die men droomt, niet in zijn slaap op bed, maar overdag, terwijl men volle wakker is. En al is dit visioenleven nu in het Oosten veel sterker dan bij ons, toch vergist zich wie waant dat het bij ons niet bestaat.

Intusschen wordt én de droom én het visioen nog verre in klaarheid en wezenlijkheid overtroffen door de verschijning; en dat we op dit terrein ons zoo weinig thuis gevoelen, is alleen daaraan te wijten, dat de wetenschap tegenover alle deze geestelijke werkingen nog steeds als een onwetende staat. Ze mist genoegzaam zekere gegevens voor haar waarneming, en kon uit dien hoofde dusver dit geheimzinnig terrein nog niet binnen dringen. Er is hier een wereld van wezenlijkheid van werking, waartegenover zij onmachtig staat. Iets wat er de ongeloofige wetenschap in haar hoogheidswaan dan toe brengt, om de realiteit van dit alles kortweg te loochenen, terwijl de geloovige wetenschap, haar onvermogen belijdend, dankbaar het in de Schrift geopenbaarde aanvaardt.

We zullen ons dus wel wachten om te zeggen, dat het

beeldende en verbeeldende leven niets te zeggen heeft voor onze kennis van God.

De man van de verstandelijkheid, die zoo iets beweert, weerspreekt de Schrift al te stout.

Alleen dit staat vast, dat het tweede gebod ons bindt; wat zeggen wil, dat we zelve ons geen beeld van God mogen maken, ook niet in onze verbeelding.

Voor de kennisse Gods mag het beeldend leven dan alleen werken, indien God zelf het in ons opwekt; gelijk in het roepingsvisioen van Jesaja, of in de verschijningen aan Abraham.

Dit beeldende in de Godskennisse heeft ten slotte zijn voltooiing gevonden in „de menschelijke natuur” van den Christus; en de Christus in zijn menschelijke natuur is, na ingegaan te zijn in heerlijkheid, op Pathmos verschenen aan Johannes, en het beeld van die verschijning is ons geboekstaafd.

Dit alzoo is de eenige verschijning die aan de kerk van Christus op haar weg is meêgegeven, en ons verbeeldingsleven beheerschen mag en moet.

Iets waarbij dan dit tweede komt, dat ook in het kind van God iets van zijn Vader wordt gezien.

Hoe hooger de kinderen Gods staan, des te meer.

Hoe meer ze verdorren, des te minder.

Maar leeft het kind van God diep en rijk, dan ziet een ander kind van God, dat even diep en rijk leeft, door hem heen, als het ware, iets van het Beeld van het eeuwige Wezen.

Iets waaruit volgt, dat ook gij, zoo ge een kind van God zijt, de hooge roeping hebt, om, nu niet door uw verbeelding, maar door de beeldende verschijning van uw geheele persoonlijkheid iets van den Vader te doen zien aan wie van Gods geslachte zijn.

XXIX. „ZOO IEMAND WIL ZIJN WIL.”

Zoo iemand wil zijn wille doen, die zal van deze leere bekennen, of zij uit God is, dan of Ik van Mijzelven spreek.
Joh. 7 : 17.

Voor de kennisse Gods ligt ongemeene kracht in het zich conformeeren aan Gods wil.

Er is kennisse Gods die ons toekomt door ons denken, door ons verbeelden, door inuerlijke ervaring en zooveel meer; maar in geen geval kan ontkend, dat er ook een deel kennisse Gods is dat ons toekomt door ons willen.

De wil trad in de laatste halve eeuw machtig op den voorgrond als middel ter verklaring van veel, waarbij vroeger niemand aan onzen wil dacht.

Heel een invloedrijke school van wijsbegeerte, die nóg haar invloed staande houdt, stelde zelfs den wil in die mate op den voorgrond, dat alle overige werkzaamheid van onzen geest zelfs op bedenkelijke wijze in beteekenis slonk.

De wil alleen, zoo was hierbij de grondgedachte, brengt iets tot stand, richt iets uit, schept werkelijkheid, en openbaart zich als een macht; en hoe dieper men het vraagstuk indenkt, hoe sterker men zelfs naar de erkentenis wordt gedrongen, dat de wil is de macht, de eenige macht, die alle overige vermogens beheerscht en gebruikt.

Dit bleek in de historie; dat nam men nog keer op keer in het heden waar. In elke omgeving kwam het uit, hoe een man met een wil kracht oefende en anderer zwakheid terugdrong, en zoo was het in den mensch dat men met deze wonderbare kracht van den wil kennis maakte. Ook in de dierenwereld viel wel soortgelijk verschijnsel op te sporen; maar van de dieren weten we te weinig, en het veiligst ging men derhalve met uit te gaan van het vermogen tot willen, gelijk zich dat in den mensch vertoont.

Maar natuurlijk kon men hierbij niet blijven staan. Het verschijnsel van den wil stond te hoog en was te allesbeheerschend, om in den mensch anders dan afgeleid te bestaan. Primair, d. i. in oorspronkelijken stand, bestond de wil buiten den mensch, en was de mensch-zelf product van den grooten, oppermachtigen, alles tot stand brengenden Heelal-wil.

Wat men dusver onder de eenvoudigen als God had aanbeden, of ook als Satan gevloekt, was niet anders dan die Heelal-wil, d. w. z. dan de reusachtige wilskracht, door welke is al wat is.

Wat de wereld ons toont is dan ook allerminst Wijsheid, veel min Liefde, het is niet anders dan het product van een monsterachtige Wilskracht. Vandaar het onbevredigende van den toestand der wereld.

En daar nu ook in ons menschen, op kleine schaal, een wil met kracht van wil woont, bestaat de adel van ons menschelijk leven hierin, dat we onzen wil oefenen, onzen wil ontwikkelen, onzen wil tot machtige daden aanwenden, en dat we ons met dezen sterk geoeffenden menschelijken wil tegenover dien Heelal-wil handhaven.

Zoo is al wat bestaat, en al wat historie heet, en heel ons leven tot ééne kracht herleid, en het eenige wat hoog staat, en het eenige wat in ons heilig zal heeten, is onze persoonlijke wil.

Dat de wijsgeerige school, die aldus orakelde, lijnrecht tegen alle religie, en met name lijnrecht tegen de Christelijke religie overstaat, behoeft geen nader betoog.

Maar wat in hooge mate de aandacht trekt is, dat de Christelijke religie, in de Christelijke kerk, zich gelijktijdig in een verwante richting openbaarde, die insgelijks den wil op den voorgrond drong, en ten slotte in den wil elke andere uiting van het Christelijk geloof deed ondergaan.

We bedoelen die richting op godsdienstig gebied, die de belijdenis telkens lakser opvatte, het gevoel, het sentiment telkens zwakker liet spreken, en steeds meer de behoefte en de neiging openbaarde, om het Christendom eeniglijk in daden, in krachtsbetoon, d. i. in uitingen van den wil te openbaren.

Deze zin en neiging werd niet geboren noch overgenomen uit de wijsgeerige school, die uit den wil het heelal verklaarde, maar dankte met haar het opkomen aan een algemeen verschijnsel, dat in het menschelijk leven viel waar te nemen.

Zoo had men op kerkelijk gebied, na de levenskrachtige Reformatie, eerst de dorre periode leerstelligheid door-

worsteld in de 17de eeuw, daarna de periode van de gevoelsdrukte in de 18de eeuw, en naardien beide onvoldaan lieten, en men gevoelde hoe met beide het Christendom verzandde, kwam men er tenslotte als vanzelf toe, om met terugzetting van het spitsvondig belijden, en met terugdringing van de gevoesslapte, over te slaan in een ander uiterste, om nu het Christendom uitsluitend te gaan zoeken in daden van den wil.

Niet de hoorder, maar de dader der wet zal heilig zijn.

Niet die daar zegt, Heere, Heere! maar die daar doet den wil van mijn Vader die in de hemelen is, zal zalig worden.

Zoo iemand deszelfs wil doet, die alleen zal van deze leer bekennen, of zij uit God is.

Kortom, tal van klare, sterke uitspraken van de Heilige Schrift konden voor dit nieuwe streven worden ingeroepen.

En zoo vond allerwegen een richting ingang, die dit uitnemende had, dat ze op Christelijk krachtsbetoon kon bogen, maar ook, die dit tegen zich had, dat zij de belijdenis en de mystiek onderschatte.

Krachtig werkte hiertoe het bekende feit mede, dat in de Christelijke worsteling der 19e eeuw de Engelsche Christenen vooraan stonden.

De periode der kernachtige belijdenis was door Zwitserland, Frankrijk en Nederland beheerscht. De gevoelsperiode was door Deutsche en Fransche Sentimentalisten tot heerschappij gekomen. Maar met de 19e eeuw trad Engeland op den voorgrond. Engeland met zijn matter of fact-stelsel, met zijn koopmansgeest, met zijn koele wilskracht.

Uit Engeland is die zucht naar daden toen op het vasteland van Europa, en zoo ook in ons land, overgekomen, en niet genoeg kan geroemd worden in hetgeen ook in ons land deze wils-richting op het gebied van philanthropie en zending tot stand bracht.

Er is nieuw leven door gewerkt, er is behoefte aan krachtsuiting door ontstaan. Geheel ons Christelijk schoolwezen dankt aan deze uiting zijn opkomst.

Deze richting beschaamde tegelijk de dorre en povere resultaten van de verstandelijke rechtzinnigheid en de weeke en ziekelijke vrucht van de gevoelsmystiek.

Er bleek nu van een offervaardigheid, van een toewijding, van een geloofsenergie, als sinds de dagen der Hervorming hier niet aanschouwd was.

En zelfs in het Leger des Heils dat van deze wilsrichting het scherpst belijnde beeld en tevens de meest gedrochtelijke uiting te aanschouwen gaf, openbaarde zich een veelbezige werkzaamheid ten behoeve van ongelukkigen, die zelfs in ongelooovige kringen sympathie vond.

Te betreuren bleef slechts de eenzijdigheid van zulk een streven, dat van meet af gevaar liep, de rechtvaardigmaking door het geloof te verzaken, en de zaligmaking door goede werken er voor in de plaats te stellen.

Het zwaartepunt werd te veel van God in den mensch verplaatst. Het uitwendige verdrong het innerlijke leven der vroomheid. En naar mate ook in ongelooovige kringen veel moeilijke werkzaamheid op philanthropisch gebied uitging, beleefden we al spoedig de zonderlinge verhouding, dat de mannen en vrouwen van dit „Christendom door daden” zich nauwer één gevoelden met de ongelooovigen die in soortgelijk streven hun ideaal vonden, dan met de belijders van den Christus die in daadwerkelijk optreden tekort schoten.

Vooraf, en dit sneed nog dieper in, men kon zich niet ontveinzen dat in dit Christendom van den wil de eigenlijke religie, d. i. het zoeken van gemeenschap met het Eeuwige Wezen, almeer teloor ging.

Men miste te veel wat men als teedere Godsvrucht minde, en vond de plante der Godzaligheid almeer beschimmeld.

Gods verborgen omgang, de stille wegen van het Heilgeheim, de zaliging door het geloof en het in Christus geborgen zijn, raakte èn in de prediking èn in den omgang te veel zoek.

Men hoorde er niet meer van.

Het moesten alles daden, niets dan daden, altijd facts en nogmaals facts zijn. En zelfs kwam de methode in zwang, om die daden in cijfers te berekenen, en uit die cijfers, zoo ze gunstig waren, af te leiden, dat Gods zegen op zijn werk rustte.

Dit waren de cijfers van bekeerlingen, cijfers van geofferde

gelden, cijfers van leden van zijn vereeniging, cijfers van hongerigen die men gevoed, van naakten die men gekleed, van kranken die men genezen had.

Zelfs van een flatteeren van zulke cijfers was men daarbij lang niet altoos afkeerig.

En als ge dan tegenwierpt, dat op die wijs het Christendom toch veruitwendigd werd, en de kennisse Gods die het eeuwige leven is, in het vergeetboek raakte, kreeg ge ten slotte tot antwoord, dat uw vermoeden ganschelijk op een vergissing berustte, want dat juist de echte kennisse Gods niet komt door het verstand, en niet komt door het gevoel, maar u toekomt door den wil.

Alleen wie den wille Gods doet en wil doen, kent den Eeuwige.

Voor ditmaal kan dit voorgeven niet meer getoetst worden. We doen dit in een volgende meditatie.

XXX. „WASSEDE IN DE KENNISSE VAN GOD.”

Daarom ook wij, van dien dag af dat wij het gehoord hebben, houden niet op voor u te bidden, en te begeeren dat gij moogt vervuld worden met de kennisse van zijnen wil, in alle wijsheid en geestelijk verstand; opdat gij moogt wandelen waardiglijk den Heere tot alle behagelijkheid, in alle goede werken vrucht dragende en wassende in de kennisse Gods.

Col. 1 : 9, 10.

Wie Gods wil doet, wast door dat inleven in den wil van God, vanzelf ook in de kennisse des Heeren.

Als er twee personen zijn, de één een stipt en strikt belijder maar in zijn leven afdolend, en de ander een stipt en strikt belever, maar in zijn belijdenis slordig, dan heeft de belever, die Gods wil doet, betere kans, om zijn God te kennen, dan de belijder die u verbaast door de haarfijne uitspinning van zijn begrippen.

Het dusgenoemde „Christendom van de daad,” het „prac-

tische Christendom," de richting die in „Christian works," d. i. in „Christelijke werken," heil zocht en zoekt, had dus in zooverre volkomen gelijk, dat het doen van den wil Gods zeer zeker een der middelen is, waar niet buiten kan wie tot rijke kennisse Gods wil geraken.

Is de kennisse Gods het eeuwige leven, dan kan de kennisse Gods niet buiten het leven omgaan. Eeuwig leven, herinner het u toch telkens, is niet leven hiernamaals, maar een leven, dat niet uit den put, maar uit de fontein komt. Een kennisse Gods die zelve zulk eeuwig leven zijn zal, kan derhalve niet buiten uw practisch doen, uw werkelijk bestaan, uw zinnen en handelen worden gedacht.

Werkt nu in al uw doen en optreden een wil, en is uw doen en optreden dan alleen goed, zoo het aan den wil des Heere conform is, dan voelt ge op die wijze reeds, dat er tusschen de kennisse Gods en het doen van Zijn wil verband ligt.

Een os kent zijn bezitter, heet 't bij Jesaja, maar Israëls verstaat niet. In ons land zouden we zeggen: een paard kent zijn berijder. De trekos neemt bij ons die groote plaats niet in het leven in. Maar hoe kent de trekos zijn bezitter, hoe kent het paard zijn berijder? Zeker ten deele door het oog en ten deele door het oor, maar stellig niet het minst door de manier, waarop met het trekdier en het paard wordt omgegaan. Als de ruiter van achteren opkomt, zoodat zijn paard niets van hem ziet, en hij geen woord of geluid uitgeeft, zoodat het dier niets hoort, dan kent het edel paard zijn ruiter toch terstond, en weet onmiddellijk of zijn bezitter dan wel een vreemde in het zaal sprong. Dat paard, zoo het een goed rijpaard is, kent den wil van zijn berijder en conformeert zich daaraan, zóó sterk zelfs, dat ten laatste het paard één met zijn ruiter wordt, en het paard met name op het slagveld vanzelf doet wat zijn ruiter wil, ook al liet deze allen teugel glippen. Aldus is het dier, door zich scherp te laten dresseeren, zoozeer tot kennis van zijn bezitter gekomen, dat het hem een levend ondergebonden instrument werd.

En zoo nu ook is het kind van God, dat in Gods wil inleefde, en zich door niets dan door Gods wil zelf naar Gods wil conformeerde, tot een instinctieve kennisse van zijn

God gekomen, als geen Catechismus en geen confessie geven kan.

We zeggen niet, dat deze aldus verkregen kennis de eenige, noch ook dat ze voldoende is, en evenmin dat ze genoegzaam helderheid biedt; wat we beweren is alleen dit, dat het doen van Gods wil een eigen trek in de kennisse Gods aanbrengt, die er zijn moet, zal die kennisse levend zijn, en die door niets anders, hetzij dan verstand of gevoel, is te vervangen.

Neem het vergeven van wie tegen u misdeed.

Ge weet als kind van God zeer wel dat dit uw plicht is. Zóó uw plicht, dat ge er niet meê van af zijt, zoo ge uitwendig u goed houdt, en geen kwaad met kwaad vergeldt. Het Christelijk vergeven reikt veel verder en gaat veel dieper. Het moet een oprecht vergeven zijn, zoodat er niets bij u blijft zitten. Niet één enkel onkruidzaadje van wrok of bitterheid mag er in u overblijven. Anders deugt het niet.

Ge moet aldus uw ergsten vijand vergeven, en vergeven op zulk een voet, dat ge zegent wie u vloekte en metterdaad uw vijand liefhebt.

Let er op: ge moet uw vijand liefhebben. Niet hem liefde bewijzen, om te toonen hoe grootmoedig gij zijt, en hem door uw liefdebetoon feitelijk vernederen. Neen, ge moet hem liefhebben als uzelf. Bijna onbegrijpelijk, en toch het moet.

Ge bidt in het Onze Vader: Vergeef mij mijn schuld, gelijk ik vergeef mijn schuldenaren.

Uw uit liefde vergeven, is alzoo de maat van de schuldvergiftenis die gij voor uzelf van God afbidt.

Niet alsof God aan uw maat gebonden zou zijn, of ook u vergeven zou omdat gij vergeeft. Dat alles ware het Evangelie omkeeren. Neen, maar het beduidt, dat gij niet meer durft vragen van uw God, dan gij zelf weet dat in uw hart is om aan uw schuldenaars te doen.

En wat wil dit nu anders zeggen, dan dat gij, den wil van uw God in het vergeven van uw vijand volbrengende, aldus voelt wat vergeven is, van uw God den zin en den wil om te vergeven ontvangt, en alzoo tot de kennisse van uw God komt, voor wat aangaat Zijn zin en wil om u te vergeven.

Wie zelf niet vergeeft, wie tegen Gods wil in, haat blijft dragen, en zich niet naar Gods wil in het vergeven conformeert, die mist die bepaalde kennis van Gods, die hem duidelijk maakt, hoe zijn God hem vergeeft.

Klaar ziet ge het dus reeds in dit ééne voorbeeld, hoe het doen van Gods wil u in de kennis van God doet wassen.

Niet overdrachtelijk, niet oneigenlijk, maar in der daad en waarheid.

Tevens merkt ge hieruit nog iets anders.

Het „practisch Christendom van de daad,” dat uit Engeland naar ons overwoei, legt bijzonderen nadruk op het doen van iets extra's, van iets buiten het gewone leven om. Het spreekt daarom bij voorkeur van „Christian works” van „Christelijke werkzaamheden,” en verstaat daaronder dingen die buiten het gewone leven van beroep, gezin en maatschappij omgaan. „Christian works” heet dan ijveren voor de zending, bezig zijn voor de Christelijke school, armen bezoeken, voor zieken en blinden zorgen, en zooveel meer.

En ten deele is deze opvatting instinctief juist.

Als het Christendom levenskrachtig de wereld ingaat, kan niets van dat alles uitblijven. Het hoort er alles bij. Het echte, ware Christendom kan zich niet vergenoegen met het gewone leven te bezielen. Het treedt ook op met allerlei, dat onbekend blijft zoolang het Christendom ontbreekt.

Alleen maar, het is een groote fout te wanen, dat het alleen te doen is om de rozen die tegen den muur groeien, en dat men dien muur achter de rozen wel in puin kan laten vallen.

Neen, het doen van Gods wil bestrijkt heel ons leven, ons gewone leven zoowel als het extra-leven, en juist de kennis van Gods wil in het gewone leven is veel fijner, veel ingewikkelder, veel moeilijker dan in die buitengewone dingen.

Wat Gods wil is in uw persoonlijk leven, in uw roeping, in uw levenstaak, in uw gezin met al zijn verhoudingen, in de maatschappij en in uw omgang met menschen, is een levensstudie, waarin ge nooit uitgeleerd zijt, en die tot aan uw dood doorgaat. En er toe te komen, om in dat alles niet alleen in te zien wat Gods wil is, maar ook om uw

zin naar dien wil van God om te buigen, en uw leven naar dien wil van God in alles, tot in het kleinste toe. te conformeeren, is een dagelijksche studie niet alleen, maar een dagelijksche worsteling, waarin alleen hij die door Gods Geest geleid wordt, triomfeert.

Welnu, wie zich daartoe zet, wie daartoe zich opmaakt, wie daarmede elken dag bezig is, die leert telkens meer van Gods wil verstaan, en met elke overwinning die zulk een behaalt, wast hij ook dagelijks in de kennisse Gods. Een kennisse, die hij niet met zijn verstand, maar met heel zijn persoon opdoet.

Kind van den Vader in de hemelen wordt ge meer en inniger, hoe meer gij gevoelen gaat en gezind zijt zooals God is.

Immers niet dit is dan de wille Gods, zoo ge een enkel maal, tegen uw zin in, heroïek u zelve weerstaat, en voor God zwicht. Neen, doen den wille Gods, is, aldus omgezet worden in uw zin en neiging, dat gij zelf wilt wat God wil. En wie daartoe geraakt, en daarmede dagelijks bezig is, die wast vanzelf in de kennisse Gods, door te wassen in de kennisse van zichzelf.

Ge zult dit beseffen, zoo ge wel indenkt, dat in God zijn Wezen en zijn Wil niet twee, maar één zijn.

Gods wil is de kristal-zuivere uitdrukking van zijn Wezen. Kennisse van Gods wil wordt alzoo vanzelf kennisse van zijn Wezen. Het één is niet van het ander af te scheiden

Alleen maar, de wil van God kan alleen langs den wilsweg waarlijk gekend worden.

Of ge al de Tien Geboden opzegt, en uit heel de Schrift elke uiting van Gods wil opzamelt, dat geeft u nog niet het minste recht, om te zeggen, dat ge alsnu Gods wil kent.

Van buiten ja maar de wil is van binnen, en kan alleen van binnen gekend worden, door met uw persoonlijken wil in den wil van God in te gaan.

Wat het is, een schip door den stroom in veilige haven te sturen, weet niet hij. die in een boek over zeevaartkunde las, wat een schipper in den storm te doen heeft; maar is alleen aan hem bekend, die zelf in den stroom geweest is, het schip er door heen heeft gestuurd, en behouden in de haven is binnengevallen.

En zoo ook hier is het kennen van Gods wil niet te verwerven door een van buiten leeren van zedelessen, maar moet ge met het orgaan van uw eigen wil zóó Gods wil vatten, dat ge zelf dien wil volbrengt. En zóó alleen komt ge langs den wils-weg tot die kennisse Gods, die uitsluitend langs dien weg te leeren is.

Ge moet daarom dat Engelsch practische Christendom niet afkeuren als ware het tot niets nut. Integendeel, het is volstrekt onmisbaar. Alleen maar, ge moet het verdiepen. Ge moet het op heel uw leven toepassen. En ook, ge moet helder inzien, dat de wilskennisse van uw God, wel verre van al de kennisse Gods te zijn, er slechts een deel van uitmaakt. Een deel, dat zeer zeker niet ontbreken mag, maar dat toch eerst met die andere kennisse Gods, die ge door verstand, gevoel en verbeelding verkrijgt, saâm één geheel, en saâm die volle kennisse Gods uitmaakt, die het eeuwige leven is.

Slechts zult ge dit in het oog houden, dat het dagelijksche wassen in de kennisse Gods voornamelijk langs den wilsweg verkregen wordt.

Er is tweeërlei wille Gods, de ééne over u, de andere voor u.

Er is een wille Gods over u, die uw leven, uw levensgang en levenslot bepaalt. Het was die wille Gods, waarvan Jezus bad: Niet mijn wil, uw wil geschiede.

Maar er is ook een wille Gods voor u, die u zegt hoe gij zult willen en wat gij zult doen en laten; en het is die wil Gods, waarvan het in het Onze Vader heet: Uw wil geschiede gelijk in den hemel door uw engelen, zoo ook op aarde door mij.

En het is die tweede, die laatstgenoemde wil van God, die, zoo ge er in leeft en er u naar vervormt, u ongemerkt elken dag der week in de kennisse van uw God doet wassen.

XXXI. „ZACHTKENS AAN ZEER STILLE WATEREN.”

Hij doet mij nederliggen in grazige
weiden; Hij voert mij zachtkens aan
zeer stille wateren.

Psalm 23 : 2.

Op uw wil is, zoo ge naar kennisse Gods taalt, nog nader te letten. Het veld waar onze wil op werkt, kreeg in de dagen onzer vaderen geen ploeg en geen eg naar behooren. De groote strijdvraag was toen, of de wil vrij of gebonden is. En zelfs in de predicatie en op de catechisatie werd voor het overige de hooge beteekenis van onzen wil verwaarloosd. Ja, zijn er niet kringen, waar zelfs nu nog heel het terrein van den wil onontgonnen ligt?

Natuurlijk wil dit niet zeggen, dat er én in den tijd onzer vaderen én in ons eigen verleden, geen kennisse Gods door den wil gewassen is. Hoe zou dat kunnen? Alsof de wil alleen in actie kwam door wat over den wil zelf in een boek gedrukt staat, of van den kansel wordt geleeraard. Het is de Heere, die uw wil in actie zet, en bij die actie richt ten goede. Hij is het die „in u werkt beide het willen en werken naar zijn welbehagen,” en hoe zou uw God daarbij aan predicatie of lectuur gebonden zijn?

Slechts dit bedoelen we, dat wie zoo rijk en gelukkig is, niet alleen elken morgen en elken avond uit de Fontein der Goddelijke Ontferming met een druppel genade verkoeld te worden, maar ook tijd en inzicht ontving, om denkend in de heilige dingen in te leven, toch verkeerd doet, met een zoo belangrijk bestanddeel van zijn zielskracht als in onzen wil is gelegen, zoo goed als geheel buiten zijn onderzoeking te laten. Dit verarmt; en er terdege zijn aandacht bij te bepalen, verrijkt. Onze wil is zoo iets onnaspeurlijk wonderbaars, zoo Goddelijk gewrocht van schepping in onze ziel, en zoo diep ingesneden trek van het Beeld Gods 't welk zich in ons afspiegelt, dat er zelfs gemis aan eerbied en bewondering uit spreekt, zoo we er den sluier voor laten hangen.

Bovendien, onze wil is een zoo machtig instrument, dat wie het onnadenkend hanteert, er zich zoo licht zelf meê wondt.

Ook moet ge tusschen tijden en tijden onderscheiden.

Er is een kinderleeftijd, en ook daarna een leeftijd van nog jong in jaren zijn, waarin men instinctief leeft, en doet wat men doet, zonder te weten waarom men het doet.

Maar er komt ook een tijd, dat de troebelheid uit de wateren bezinkt, en de spiegel van het bewustzijn helder wordt, en dan komt er nadenken. Nu is onze eeuw weer verder dan de eeuw onzer vaders, omdat ze ouder is. Het vroegere instinctieve leven gaat almeer over in bewust leven. En wie dien overgang niet meemaakt, raakt ten achteren.

Heel de Kerk zal 't ontwaren, dat ze kracht inboet, als ze staan blijft bij het oude, zonder haar inzicht in dit oude met de eischen van ons verhelderd bewustzijn in overeenstemming te brengen. Dan raakt ze buiten het leven; haar predicatie sluit zich niet aan bij wat in het leven gist en woelt. Zoo wapent ze haar geloovigen niet, en wordt zelve oorzaak, dat ze in steeds zwakker positie buiten gevecht raakt te midden van de groote worsteling der geesten.

En zeg zelf, gaat het dan aan, voor een tijd als den onzen, nu de wil allerwegen voorwerp van onderzoek en nadenken is, onder Christenen te doen als ging ons de kennisse van den wil niet nader aan?

Toch bepalen we ons hier in onze lijn.

Deze meditatiën strekken, om de ziel nader den verborgen omgang met haar God in te leiden. Dit vraagt om kennisse Gods. Om zulk een kennisse Gods die zelve het eeuwige leven is. In die kennisse Gods moeten we wassen. En dat wassen nu in de kennisse Gods gaat meer nog door den wil, dan door ons verstand.

Dat is het punt, dat we thans aandringen.

De heilige apostel spreekt het zoo beslist uit: „Wandelen waardiglijk den Heere tot alle behagelijkheid, dát is het waardoor we in alle werken vrucht dragen en tegelijk wassen in de kennisse Gods” (Col. I : 10).

Wie zijn wil zoo buigt, dat hij tenslotte zelf niet anders wil dan zijn schuldenaar vergeven, die komt door dezen zijnen wil tot de kennisse van den ontfermenden God die hém vergeeft.

Voor God is het vergeven geen uitwendige regel, dien Hij

toepast. Het vergeven komt uit zijn wil om te vergeven, en die wil om te vergeven, komt uit zijn Wezen. Komt gij er nu toe, om ook zelf alzo te willen, zoo wordt ge hierin gelijkvormig aan uw Vader die in de hemelen is. Wat Jezus zei: Wees dan gij volmaakt, gelijk uw Vader die in de hemelen is, volmaakt is, wordt dan in u verwezenlijkt; verwezenlijkt op dit punt; en alzo u van Gods geslacht voelende, komt ge tot die kennis Gods, die niet een van buiten geleerde les is, maar uit uw verwantschap zelf aan God opkomt.

Verstaat ge het heerlijke, het intieme, het Godzalige hiervan?

Nu dit.

In denkracht is niet alle mensch eender, en evenmin in vrijen tijd.

Er zijn er, die diep en scherp met hun denken alle dingen ontleden en doordenken kunnen, maar er zijn er veel meer nog, eenvoudigen in den lande, die dit niet kunnen. We zullen de laatsten daarom nog niet stompzinnig noemen, maar een feit is het toch, dat zelfs de meesten niet in staat zijn, alle stuk van onze heerlijke belijdenis in volle fijnheid door te speuren.

Ze kunnen dat eenvoudig niet.

Ze missen er het vermogen toe.

En ook de vrije tijd verschilt zoo bij den een en bij den ander. Een werkman, die 's morgens vóór dag en dauw zijn woning verlaat, om er eerst 's avonds moede terug te keeren, wat tijd blijft hem voor studie der heilige dingen, vooral zoo ge hem vergelijkt met een predikant of een hoogleeraar in de Godgeleerdheid, die er heel den dag in verkeer kan? Waar dan nog bijkomt, dat, behalve de tijd, ook de gelegenheden zoo uiteenloopen. Voor zulk een studie is voorbereiding, is lectuur, is stilte noodig. En wat verschil dan niet tusschen een knecht achter den ploeg, en een predikant met voorstudie, gevulde boekenkast en eigen studeer-vertrek?

Zoekt ge nu de kennis Gods voornamelijk in het weten, en zegt ge dat de aldus verkregen kennis Gods het eeuwige leven is, hoe wreed wordt ge dan niet? Alsof het eeuwige

leven het meest aan gestudeerde personen toekwam, en de herder achter zijn schapen dolend voortging.

Ge gevoelt zelf, dat kan, dat mag niet.

Is de kennisse Gods het eeuwige leven, dan moet het wassen in die kennisse Gods te koop zijn voor iets waar een ieder over beschikt, voor den geleerde in zijn studie, voor den daglooner bij zijn werk, voor de bezige moeder in haar gezin.

En dan komt ge immers vanzelf op den wil, en kunt ge met verstandelijke studie niet uitkomen. Of toont ook de uitkomst niet, hoe heel wat geleerden al den indruk maken van schier buiten alle kennisse Gods te staan, onderwijl tal en tal van drukbezige eenvoudige zielen een geur van eeuwig leven van zich geven?

En hier nu raakt ge de gevoelszenuw van het leven zelf.

Een wil werkt in een iegelijk mensch. De wil komt in actie elken dag. De wil is in allen en bij alles werkzaam. De werking, de actie, de kracht van den wil, zijn drift en aandrift moge sterk uiteenloopen, maar zonder wil is geen handeling, geen daad, geen optreden in het leven.

Hier valt dus het verschil tusschen mensch en mensch weg. Een ieder staat er dagelijks voor. In wat stille of armelijke levenspositie ook geplaatst, er is een wil die wil, een wil die werkt.

Dit gaat stil en rustig toe.

Het is niet iets aparts dat bij het leven komt; het is de zielsdrang zelf die in alle ader van het leven klopt.

Zachtkens, aan zeer stille wateren, zet die wilsactie zich heel den dag door in ons leven voort. Bij allen. Op ieder oogenblik. In elke ontmoeting. Het is een nooit rustende, telkens opnieuw gevoede stroom van wilskeuze, wilsbeslissing, wilsactie, die gestadig, rustig voort kabbelend, het leven zelf verzelt, en het ten deele draagt.

Het is alzoo in aller macht, door die gestadige wilsuitingen tot steeds wassende kennisse Gods, en hierdoor tot steeds rijker bezit en genieting van het eeuwige leven te geraken, indien we maar die wilsuiting steeds minder afscheiden van den wille Gods en ze steeds meer uit Gods wil afleiden.

Zoo valt alle wreedheid weg.

Of ge een klein leven hebt, of een groot leven, het doet er niet toe; ook al verloopt uw leven als het stil vloeien van een zachte beek, de kennisse Gods kan er elken dag door verrijkt worden, en ge kunt er dagelijks door wassen in het eeuwige leven. Een vorstin op den troon even goed als een daglooner achter den ploeg, een geleerde in zijn studeervertrek niets beter dan een die de spoel wentelt in het weefgetouw.

Zachtkens gaat dit, als aan zeer stille wateren; en ook heeft het dit kostelijke, dat het geen extra-tijd buiten het dagelijksch leven vraagt.

Alle studie van het verstand vergt tijd apart. Men moet er zijn dagtaak voor afbreken. Er tijd afzonderlijk voor nemen. En juist dat kan zoo menigeen bijna niet. Het leven is voor velen een molen die nooit stil staat.

Maar ook dit komt bij de kennisse Gods door „het willen van uw wil” niet in aanmerking, is er zelfs ondenkbaar bij.

De wil werkt nooit buiten, altoos alleen in het leven. Of ge dus achter den ploeg loopt, of achter de schoolbank staat, thuis uw kinderen verzorgt, of uw zieken verpleegt, het is al om 't even. Het is al wilsuïting, wilsbezigheid. En mits ge daarbij met dien wil niet tegen Gods wil ingaat, en niet van Gods wil afwijkt, maar uw wil met den wil van God saamvalt, is 't al één bezig zijn waardoor ge wassen kunt in de kennisse Gods, om door die kennisse te rijpen in 't eeuwige leven.

XXXII. „DIE IN U WERKT HET WILLEN.”

Want het is God, die in u werkt
beide het willen en het werken naar
zijn welbehagen.

Philipp. 2 : 13.

Door ook zelf te willen, wat God wil, dat ge doen zult, wast ge op in de kennisse Gods; en dat wel niet in dorre boekenkennisse, maar in die levende zielskennisse van uw God, die zelve het eeuwige leven is.

Dit komt uit allerlei oorzaak, doch niet 't minst daaruit, dat uw zelf-willen niet uit u zelf geboren, maar door God in u gewrocht wordt. „Hij is het, betuigt de apostel, die in u werkt, beide het willen en het werken naar zijn wel-behagen.” Eerst dus het willen, daarna pas het werken door en volgens uw wil, en geheel die wilsbeweging en wilsactie werkt wel uw ik in uw ziel, maar God in uw ik.

Dit laatste onderscheid moet er, gelijk van zelf spreekt, bij gemaakt. Anders toch zou uw zelf-willen enkel schijn, en Gods kind, bij het goede werken, een ledepop zijn, louter werktuigelijk bewogen. Daarom moet het onderscheid scherp ingesneden en helder gevat zijn. Uw ik wil, niet omdat uw ik op zich zelf zou willen, maar omdat God uw ik alzoo bewerkt, dat nu metterdaad en werkelijk uw ik het zelf alzoo en niet anders wil.

Nu kost het wel éenige inspanning om dit klaar in te zien, en het vindt licht ingang, als iemand u aanraadt, u liever met al die onderscheidingen niet te vermoeien; maar ge doet u zelf te kort, als ge aan dien raad der geestelijk-tragen het oor leent.

Vraag eens aan uw dokter, hoeveel onderscheidingen hij niet in een enkele zenuwgroep of in uw aderenweefsel maakt, of ook hoeveel onderscheidingen hij niet maakt in de ziektekiemen die in uw bloed kunnen sluipen.

En gaat het dan aan, dat de mensch die inspanning wel over zou hebben voor zijn lichaam, dat vergaat, maar niet voor zijn ziel, die zooveel kostelijker is? En toch, dat is tegenwoordig de richting die heerscht. Bijna ieder heeft een of ander handboek, liefst met platen, om er achter te komen, hoe ons lichaam in elkaar zit; maar over de ziel leest men niets. Over de ziel blijft bij de groote massa alle onderzoek en naspeuren achterwege.

En dan spreekt men in het honderd over zijn ziel, zijn wil, zijn verstand, zijn ik, alles in een chaos, en blijft zoodoende tot zijn dood toe een vreemdeling in zijn eigen binnenste. Men weet dan van alles te verhalen. Men kent zijn huis, zijn dorp, zijn stad, en veelal zelfs vreemde landen, maar de sleutel tot de kamers en de gewelven van zijn eigen ziel kreeg men nooit zelfs in handen. En daar nu gebrek aan zielskennisse bovendien gestraft wordt met zeer

magere Godskennisse, verkort men zodoende zijn eigen aandeel in het eeuwige leven, dat toch boven alles gaat.

We dringen er daarom op aan, dat men het aangegeven onderscheid zich wel inprente.

Als een martelaar zegt: Ik wil sterven voor den naam van den Heere Jezus, dan moet hij zelf dat metterdaad willen, en dan moet dat willen sterven voor Jezus een daad van zijn ik zijn en blijven. Maar dat zijn ik het alzoo wil, dat komt niet uit zijn eigen ik van nature, maar dat wordt in zijn ik gewrocht door God.

Een beeld is hierbij niet te onpas, en het klaarst kunt ge het u voorstellen, zoo ge denkt aan een schip.

Aan dat schip is van achteren een roer, en aan dat roer de roerpen, en die roerpen rust in de hand van den bootsman.

Beweegt nu dat schip zich op zee, onder zuiging van wind en golven, zonder dat het gestuurd wordt, dan zwenkt, als het schip over stag gaat, ook het roer, en als het roer zwenkt draait de roerpen, en als de roerpen draait gaat hand en arm van den man aan het roer, willoos meê op en neer.

Ziedaar het beeld van een willoos mensch.

Hij zwalkt op de zee van het leven. Zooals wind en golven drijven, zoo drijft hij meê af, onder de zuiging en invloeden van buiten en van binnen, van omstandigheden, van zijn hartstocht. En zooals het leven hem op en neer doet gaan, zoo gaat hij, en zoo zwenkt het roer in zijn innerlijk bedoelen, en zoo draait de pen en de hand aan het roer, d. i. zijn wil, meê.

De willooze.

Maar heel anders gaat het, als er stuur in het schip zit. Dan houdt de man aan het roer koers. Hij weet waar hij heen wil. En als nu wind en golf hem uit zijn koers zou drijven, dan werkt hij daartegen in. Dan grijpt de hand krachtig de roerpen aan, draait die roerpen, en daardoor het roer zelf, tegen wind en golf in, en het schip dat naar het roer luistert, snijdt door de golven, niet zooals tij en wind het zou willen, maar zooals de man aan het roer het wil.

Dat is de man van karakter, de man met wilsbesef en wilskracht, die niet zwalkt, maar stuurt.

Maar nu is er nog een derde.

Dan staat op de brug van het schip, ver van het roer, de Schipper, en aan het roer heeft hij een bootsman geplaatst. Nu moet die Schipper op de brug weten, hoe het schip loopen moet. Hij staat op de brug veel hooger, en weet het dus veel beter, hoe het schip links of rechts uit moet. En zoo heeft de bootsman aan het roer slechts één roeping, om namelijk te luisteren naar wat de Schipper op de brug commandeert, en die orders voert hij uit.

Op de ziel overgebracht, is nu God die Schipper op de brug, en ons ik de man aan het roer. En als nu ons ik, met de roepen van het scheepke onzer ziel in de hand, nu maar wil wat God wil, en naar links of naar rechts het roer omwerpt, al naar gelang God het beveelt, dan is er geen gevaar meer te duchten, en loopt straks het scheepke, door wind en golven heen, toch veilig de haven binnen.

Gaat dat nu zoo heel ons leven door, dan went ons ik daaraan; dan weet het tenslotte vooruit reeds of de Schipper op de brug links of rechts zal commandeeren; zoo kent dan ons ik Gods wil almeer vanzelf; en zoo brengt die kennis van God ons nader aan de haven der behoudenis, d. i. aan het eeuwige leven.

Nu komen we van het beeld weer tot de zaak.

Als God ons zoo in ons ik bewerkt, dat ons ik tenslotte zelf wil wat God wil, dan gaat dit niet uitwendig, maar inwendig toe.

Het is niet zóó, dat wij hier beneden op aarde zijn, en dat God verre van ons, en hoog boven ons, in de hemelen zetelt, en nu op dien oneindigen afstand, heel uit de verte, een mechanischen stoot aan ons ik geeft. Neen, God dringt daartoe in ons.

Tot op zekere hoogte is dit zelfs zoo bij den schipper op de brug, die den bootsman aan het roer toeroept.

Wat toch is roepen?

Wie roept, brengt de golven van de lucht in trilling en die trillingen zetten zich voort tot de plek waar de man aan het roer staat. Dus dringt die trillende luchtgolf in het oor van den bootsman, raakt zijn gehoorzenuw, en die gehoorzenuw brengt de bewegingen over tot in zijn ziel.

Er is dus een rechtstreeks voortgaande beweging, die van den schipper tot in de ziel van den bootsman doordringt.

Het beeld gaat dus door.

Maar hier is het nog veel sterker.

Als God onze ziel en in onze ziel ons ik bewerkt, is Hij de alomtegenwoordige, die èn hoog in den hemel, èn toch vlak bij ons is. En zelfs „vlak bij ons” is nog te zwak, want God is in een iegelijk van ons. Er is geen plek in ons wezen waar God niet alomtegenwoordig is.

Dat is zoo bij ieder mensch. Maar heeft God nu met een van zijn kinderen te doen, dan is die innerlijke aanwezigheid nog veel nauwer en inniger, want dan woont Hij in zulk een door zijn Heiligen Geest. Geloof ge nu, dat die Heilige Geest God zelf is, dan verstaat ge het, hoe God-zelf in zijn kind inwoont, in het diepst verborgene van zijn wezen zijn troon heeft, en alzoo niet uit de verte, maar binnen in het heiligdom van zijn eigen persoon met zijn ik gemeenschap heeft.

Daar nu arbeidt God aan ons ik. Hij arbeidt er aan bij dag en bij nacht, ook als wij er niets van bespeuren. Hij is onze Beeldhouwer, die het beeld van zichzelf in onze ziel uithouwt, en ons steeds meer op zijn eigen Wezen doet gelijken.

Aldus vervormt Hij ons ik, ook het willen van ons ik.

En zoo is het God die in ons werkt, niet alleen onze aandoeningen, maar ook ons willen, door „het ik dat wil,” te vervormen.

Zóó nu verstaan, wordt het een gestadig, een heiliglijk indringen van Gods wil in onzen wil, dank zij de loutering en zuivering en omzetting van ons ik.

Een werk, dat meest ongemerkt, en onbewust, in ons omgaat, zoo teeder en zacht als Gods hand dat innerlijk werk aanlegt. Toch gaat het zoo niet altijd. Soms moet de beeldhouwer met kracht heel een stuk van het marmer blok afkappen, dat het knarst en splijt en afsplintert. Dat zijn de perioden in ons van geweldige worsteling. Dat het alles in ons trilt en dreunt met zedelijke schokken.

Maar hetzij dan dat 't zacht, hetzij dat het hard toegaat, het blijft altoos een beeldhouwen. En deze Beeldhouwer

werkt niet naar een model, dat hij voor zich plaatst, maar is zelf model. Hij vormt ons naar zijn eigen beeld.

Zoo brengt deze Goddelijke arbeid op het gebied van onzen wil, ons ik telkens nader aan het Beeld van God. En steeds meer naar het Beeld van God vervormd worden, wat is het anders, dan dat Gods wil steeds meer in ons dringt? En wat is het steeds meer indringen van Gods wil in onzen wil anders, dan het altoos beter God verstaan, God kennen, God in zijn willen en bedoelen doorzien?

Ge merkt dus wel, hoe er nog een heel andere weg om God te kennen is, dan door van Hem te leeren uit een boek of uit de predikatie.

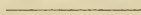
Later komen we er op, waarom ook die kennis Gods uit boek en predikatie zoo volstrekt onmisbaar is. Doch nu rust dat. Het is zoo dringend noodig, dat veler oog, dat voor Gods werk in het innerlijk zielsleven gesloten is, toch eindelijk eens voor dat heerlijk werk openga.

Zonder indringen in de realiteit van het zielsleven, en van Gods werk in dat zielsleven, is er geen kracht, geen uitstraling van kracht, en geen vrucht van die kracht in het leven. Dan is het een doode gemeente, die klanken uitgalmt als ze waant Gode te psalmzingen. Dan schuift de wereld ons op zij, en wij niet die wereld.

En daarom moet op den wil, op het willen, op het ik dat wil, en op God die in het ik het willen werkt, de aandacht saamgetrokken.

Om gevoel, verbeelding, heldenmoed, bad de dichter voor zijn zangen.

Om gevoel, wilskracht en heldenmoed smeeke elk kind van God tot zijn Vader.

XXXIII. „HETGEEN IK WIL, DAT DOE IK NIET.”

Want hetgeen ik doe, dat ken ik niet; want hetgene ik wil, dat doe ik niet, maar hetgene ik haat, dat doe ik.
Rom. 7 : 15.

De afstand, waarop zelfs de edelste, de geniaalste en de machtigste mensch op aarde van den Heere onzen God staat, is zoo onmetelijk, zoo onafmeetbaar groot, dat het te verstaan is, zoo iemand schier vertwijfelend uitroept: „Wat zullen we nog naar kennisse van God trachten! De Heere is groot en wij begrijpen Hem niet. Al wat we doen kunnen, is ons nederbuigen in aanbidding voor den onbekenden God.”

Dat was het wat de twijfelaars bedoelden, die te Athene voor den „Onbekenden God” een altaar hadden opgericht. Ze bedoelden daarmee niet, dat er behalve de vele goden, die reeds hun altaar hadden, nog een andere God was, maar wiens naam ze niet kenden, en wien ze daarom als een onbekenden god hun offers opdroegen. Neen, er sprak in dat altaar voor den Onbekenden God een stelsel, een standpunt.

Ze wilden er meê zeggen: „Onze medeburgers in Athene die voor Minerva of Jupiter knielen, vergissen zich, met al de verhalen omtrent de goden voor goede munt aan te nemen. Al wat men beweert van God te weten, rust op zelfbedrog. We kunnen van den Oneindige niets te weten komen. Zeker, er is een Oneindige, of althans iets Oneindigs, maar wie en wat dat Oneindige is, blijft voor ons menschen een ondoordringbaar mysterie. Aanbid dien Oneindige als den grooten Onbekende; doe het met belijdenis van uw onwetendheid; kom er voor uit, dat alle kennis van God u onthouden is; en zoo heilige mystiek zal u weldadig aandoen. Maar beweer nooit te hebben, wat ge niet hebt, en doe u nimmer voor als in de kennisse Gods ingewijd en ingeleid. Of wat anders is dit dan zelfmisleiding, die tot misleiding van anderen moet voeren, en de sleutel is tot alle priesterbedrog.”

Zoo dacht toen die kleine groep van mannen te Athene.

Zoo denken thans nogmaals velen onder de kundigsten en edelsten van ons geslacht. „Agnostieken” is de naam waarmee ze zich bij voorkeur tooien. En hun doel en toeleg is, u wel te doen verstaan, dat ze volstrekt niet goddeloos, in het minst niet zonder godsdienst zijn; dat ze veeleer tot de vroomsten onder de vromen behooren; en dat ze juist daarom in stille nederigheid er oprecht voor uitkomen, dat God, dien we aanbidden, een God is, die zijn kennis aan ons menschen door zijn hooge Majesteit onttrekt.

Doch hoe vroom dit ook klinke, het is een innerlijk onhoudbaar standpunt, waarop ze zich plaatsen.

Het Christendom staat lijnrecht tegen deze mannen over.

Wat Paulus te Athene sprak: „dien God, dien gij dient, zonder Hem te kennen, verkondigen wij u”, — blijft onveranderlijk de belijdenis die we tegen deze misleide personen moeten overstellen.

Zeker, had God zich niet geopenbaard, geen onzer zou Hem kennen.

Maar God heeft zich geopenbaard. Dat Hij zich geopenbaard heeft, is juist de blijde boodschap die al wie Christen is de wereld indraagt.

En daarom, tegenover dat vroomschijnend niet-weten van de Agnostieken, plaatsen wij fier en zonder een oogenblik terug te treden, het woord van den Christus: Dit is het eeuwige leven, dat ze U kennen, den eenigen waarachtigen God.

Toch wordt er evenzoo overdrijving aan den anderen kant gevonden.

Er zijn voorgangers en er zijn leeken die over den hoogen God, die over het Eeuwige Wezen, zoo zonder allen schroom, zoo zonder alle schuchterheid, familiaar weg kunnen redeneeren, en in hun bidden overluid zoo zonder alle ontzag tot den hoogen God kunnen spreken, dat het uw weezin wekt.

Dit zijn mannen en vrouwen zonder wezenlijke vreeze Gods in hun hart, die achten dat ze ook omtrent het hoogste Wezen alles op hun duimpje weten, en die er geen vermoeden van hebben, hoe al ons spreken over den Eeuwige en tot den Eeuwige niets dan stamelen is.

Want het is wel waar, dat de liefde de vreeze buiten drijft. Maar dan moet er toch eerst de vreeze zijn, en moet tegen die vreeze de liefde geworsteld hebben. Eerst zoo wordt de triomf behaald van het kinderlijk Abba Vader!

Maar als men over God hoort spreken op een wijs, die toont dat er noch vreeze Gods geweest is, noch liefde door de vreeze is teruggedrongen; dat er van worsteling geen sprake was, en daarom ook geen triomf kon behaald worden; dan is er geen kinderlijk: Abba, lieve Vader!, maar een bazelende veelweterij en betweterij, die geen geur van vroomheid uitademt, maar eer de kiem van levende vroomheid verstikt.

Ter afwering hiervan nu is het zoo hoognoodig, dat de kennisse Gods met heel ons innerlijk bestaan, met ons geschapen zijn naar Gods beeld, met ons zijn van Gods geslacht, en zoo ook vooral met ons willen en bedoelen in verband wordt gezet.

Bloot verstandelijke kennisse Gods, die niet door het willen in ons leven gedragen wordt, is een bevroren ijskorst, waaronder de stroom is weggevoeid.

Maar bij dat willen moet terdege tusschen tweeërlei onderscheiden worden.

Er is willen en willen.

Er is een willen dat bij willen blijft. En er is een willen dat in doen overgaat. En nu is men vooral in onze dagen geneigd, om alleen aan dat tweede willen, dat zijn wil weet door te zetten, innerlijke waardij toe te kennen.

Er ligt in het wilsleven van onzen tijd iets onverschrokkenens, iets brutaals. Men moet maar willen. Wie wil moet durven. Er kome dan wat er van kome. Maar in elk geval moet in den wil een alles kunnende kracht zich uitspreken. Waar een wil is, is een weg. En onder leiding van mannen als Ibsen is dit wilsstreven zoo eenzijdig doorgezet, dat velen er hun eer in stelden, zich aan niets en niemand te storen, en, tegen alles in, hun wil onwederstandelijk poogden te verwerkelijken.

Vergeleken bij die hedendaagsche helden van den wil, maakt een zwakkeling als Paulus dan een zeer povere figuur.

Hij toch komt er rond vooruit, dat hij keer op keer

oogenblikken in zijn leven kent, dat hij te belijden heeft: hetgeen ik wil doe ik niet, en hetgeen ik haat doe ik.

Een taal der oprechtheid, waarvan eeuw aan eeuw schandelijk en schromelijk misbruik is gemaakt, om met vrome belijdenis op de lippen, rustig voort te zondigen, en toch zijn conscientie te stillen.

Een misbruik, dat God oordeelen zal.

Maar, afgescheiden van dat misbruik, is en blijft wat Paulus sprak, de oprechte taal van het werkelijke leven. Een taal, uitsprekende, dat ons ideaal altoos boven ons staat, en dat we steeds weer onze onmacht te betreuren hebben, om ons ideaal te grijpen en in te voeren in het leven.

Er is een willen in het hart, en er is een pogen om dat willen van ons hart in het leven te realiseeren.

Nu is dat willen in ons hart goeddeels vrij. Wie zijn booze neigingen bedwingt, en zijn innerlijk willen conformeert aan Gods wil, heeft in zijn hart een heilig bedoelen. Ook dit kost wel strijd, maar strijd alleen met de ritselingen van onze oude natuur in ons. En zoolang we nu buiten het leven staan, en alleen met ons hart raadplegen, zal een kind van God daarbij innerlijk triomfeeren, en ten slotte niet anders willen dan wat God wil, en in die eenswillendheid met zijn God gelukkig zijn.

Maar nu komt de tweede worsteling, die veel zwaarder is. Nu komt het er op aan, om wat ge innerlijk in uw hart wilt, ook tegen zonde, wereld en Satan door te zetten. En daarbij nu komt het gedurig voor, dat ge met den besten wil van uw hart, toch stuit op te harden tegenstand; geen kracht in u vindt om dien tegenstand te breken; en zoo ten slotte toch niet doet wat ge zoo heiliglijk en oprechtelijk in uw hart gewild hadt en nog wilt.

Dit nu verleidt er maar al te dikwijls toe, om aan dat innerlijk willen van uw hart alle waarde te ontzeggen.

Wat toch hebt ge er aan, zoo vraagt men u dan, of ge al de beste voornemens koestert en de heiligste bedoelingen hebt, zoo ge, als het op doen aankomt, toch bezwijkt?

En dit nu moet bestreden. Dit is zelfverlaging. Het is niet alleen bezwijken in het leven, maar ook de levenszenuw doorsnijden, die u aan uw Goddelijk ideaal verbindt.

Tienmaal beter te bezwijken, en daarna in uw consciëntie gestraft te worden door het oordeel Gods, dan gewoonweg met de wereld meê te zondigen zonder dat ge dien strijd met uw consciëntie kent.

Ook dit innerlijk willen wat God wil in uw hart, bezit veeleer hooge waardij, ook al is het, dat de kracht nog faalt, om het te verwezenlijken.

Reeds dit willen wat God wil in uw hart, is een opleven van het kindschap, is een komen met uw God in nadere gemeenschap, is een wassen in de kennisse Gods, is een innerlijke loutering die uw consciëntie wakker houdt, maakt dat uw ideaal glinsteren blijft, en u verder brengt.

Natuurlijk schrijdt ge nog veel verder voort, zoo ge van het willen in uw hart ook tot het willen in de daad, tot het willen in uw leven komt. Dan werkt de zedelijke kracht van het geloof, dan waakt de heldennatuur in u op, en wordt de allesoverwinnende kracht van den Almachtige in u openbaar.

Alleen maar, daar begint het niet meê.

Het begint met een omzetten van het willen in uw hart. Dan komt de weemoedig smartelijke ervaring, dat het willen er wel is, maar dat het doen nog toeft.

Maar juist in dat stadium doet de krachtige, de doorringende werking der consciëntie haar wonderen. En het is die werking die u ten slotte in het laatste stadium overleidt, en u brengt van het bloot willen wat God wil, tot het doen van zijn heilig welbehagen.

XXXIV. „NIET GELIJK IK WIL.”

En een weinig voortgegaan zijnde, viel Hij op Zijn aangezicht, biddende en zeggende: Mijn Vader, indien het mogelijk is, laat dezen drinkbeker van mij voorbijgaan; doch niet gelijk Ik wil, maar gelijk Gij wilt.

Matth. 2 : 39.

In het Onze Vader, én in Gethsemané, is het beide malen eenzelfde bede: „Uw wil geschiede!”, maar, al is de klemtoon en al zijn de woorden beide malen gelijk, de bedoeling is in Gethsemané zoo heel anders.

„Uw wil geschiede!” in het Onze Vader beduidt: „Uw wil, o God, worde door Mij volbracht”, in Gethsemané daarentegen is het: „Uw wil, o God, overkome Mij, het ga met Mij, niet gelijk Ik wil, maar gelijk Gij wilt.”

En ook in dit laatste ligt een zoo machtig stuk van die kennisse Gods, die het eeuwige leven is

We wassen in de kennisse Gods, als onze wil zich op zulk een wijs naar Gods wil conformeert, dat we niet anders zinnen en denken, spreken en handelen dan in overeenstemming met de ordinantiën des Heeren. Dat doet ons wassen in de kennisse Gods, omdat Gods wil dan in ons dringt, Hij zelf onzen wil vervormt, en de gelijkvormigheid aan het Beeld van God zichtbaarder uitkomt.

Maar er is ook een heel ander wassen in de kennisse Gods door zelf te willen wat God over ons gehengt, ons willens te voegen in wat Hij over ons bepaalde in zijn besluit en door het levenslot; en al wat in dat levenslot ons weervaart, niet alleen zonder klacht en gemor, maar met den heldenmoed des geloofs te aanvaarden.

Toch gaat dit wassen in de kennisse Gods heel anders toe, en in veel pijnlijker leerschool.

Dit pijnlijke ligt hierin, dat we bij het aanvaarden van Gods wil in ons lot, dien wil lijdelijk ondergaan. Als: „Uw wil geschiede!” bedoelt: „Moge ik uw wil volbrengen, zooals de engelen het in uw hemelen doen”, dan prikkelt dit onze veerkracht, het spant onzen wil, en als we over de zonde triomfeeren, doorstroomt ons hart een gevoel van hooge blijdschap. Maar als: „Uw wil geschiede!” beduidt: „Het ga met mij niet naar mijn verlangen, maar naar Uw besluit”, dan komt het aan op berusting, op onderwerping, op lijden van wat God over ons beschikt en gehengt.

Dan is er, althans in de lagere lijdensschool, geen ontwikkeling van veerkracht, maar innerlijke verslapping; geen prikkel die den wil spant, maar een klemmende band, die onzen wil bindt; een inzinking. Niet de lach van heldenfierheid, maar de traan van den schreienden weemoed.

En ook dit nu leidt wel tot diepere kennisse Gods, maar veelal zoo smartelijk, zoo door ongekende en onbegrepen raadselen heen.

Raadselen die ons dán vooral de keel toenijpen, als het aankomt niet op het ondergaan van een smart voor een oogenblik, maar als het een bitter lot is, dat vroeg begint en eerst bij het graf zijn einde neemt.

Telkens en telkens komt dit in het leven voor: Er is een vrouw, die gelukkig was. Rein gelukkig in het bezit van man en kind. Ook was ze niet ongodsdienstig. Telkens dreef het overvloeiend gevoel van geluk haar uit tot dank en lofzegging. „O, die liefde van haar Vader in de hemelen was zoo groot. Hij maakte haar zoo gelukkig, zoo overrijk in zielsgenot.”

Maar dit keert. Hevige krankheid verstoort haar stillen vrede. En die man, dat kind wordt haar door den dood ontrukkt.

En nu is alles weg. Nu is ze troosteloos. Nu komt heel haar diep gewonde ziel tegen God in opstand.

Het is alles zelfbedrog, alles zelfmisleiding geweest. Neen, God kan geen liefde zijn. Of hoe zou een God die liefde was, zoo wreed kunnen zijn, om haar van zoo hoog gestemd geluk in de diepte van rouw en ellende neder te werpen?

En in de verbijstering der smart wordt dan de taal der vertwijfeling, de taal van het rauwste ongeloof uitgestooten. „Spreek mij van geen God meer. Wreedheid kan geen liefde zijn. Er is geen God”.

Zoo wordt het afbreken van het levensgeluk, het afbreken van het geloof in de ziel.

Ze waande God te kennen, en nu God anders bleek te zijn, dan zij zich had ingebeeld, nu schudt ze alle geloof uit.

Nu verloor ze mét haar man en haar kind ook haar God.

En wat in de ziel overbleef is de uitgebrande haard, waarin geen vonkje meer glinstert.

Hieraan voelt ge, hoe hard de les is, die door de school van het lijden ons in kennisse Gods moet doen wassen.

Als het kruis met zijn volle wicht, voor het eerst in ons leven, ons op de schouders wordt gelegd, is de eerste uitwerking juist omgekeerd, dat ze ons stomp en dof maakt en alle kennisse Gods doet verliezen.

De psalm der liefde was zoo schoon, en gleeed zoo vanzelf

in onze ziel. Een God die niets dan liefde is, liefde voor ons, om óns te zegenen, om óns het leven rijk en blij te maken, o, wie zou zulk een kennisse Gods niet willig in zich opnemen?

Reeds onder menschen was het zoo heerlijk, als ons liefde en niets dan liefde betoond werd. En hoe rijk moest dan niet ons hart zich gevoelen in het bezit van een God, die enkel liefde, stroomen van geluk en vreê naar ons deed uitvloeien.

Maar nu komt de dag van den onspoed, de dag van verdriet en teleurstelling, de dag van krankheid en van bittere rouwe. Waar is nu die liefde van mijn God? Waar blijft nu die uitvloeijing van liefde uit het vaderhart? Immers, niet alleen dat God mijn stervenden man, mijn stervend kind niet gered heeft, en mij heeft laten bidden zonder te hulp te schieten, maar Hij heeft het gedaan. Hij heeft de krankheid in mijn woning gezonden, en, o, wreed om het haast niet uit te spreken, Hij zelf heeft mijn man, mijn lieve kind gedood, van mijn hart gescheurd, en naar het graf doen uitdragen.

En natuurlijk, nu moet dit er ten slotte wel toe leiden, dat we tot een andere, tot een betere kennisse Gods opklimmen, die ons dit zijn doen verklaart; maar het eerste wat ons hart er bij voelt, is dan toch, dat we met onzen God gelijk wij ons Hem voorgesteld, gelijk wij Hem ons gedroomd hadden, niet uitkomen.

Den God dien we hadden, raken we kwijt, en, o, dan kost het zooveel bittere zielsworsteling eer we, in onze kennisse Gods gelouterd, een andere, en nu den eenigen, waarachtigen God daarvoor in plaats grijpen.

De eerste les bestaat dan hierin, dat we in het werkelijke leven, met heel ons uitwendig en innerlijk bestaan, zwichten voor een hooger bestel, en bukken voor een Almacht, waartegen we niets vermogen.

En dit schijnt ontzettend, maar toch juist dat is het ontdekken van God als God in de realiteit van uw aanzijn.

Zoolang we nog pas op den weg naar het kruis zijn, achten we onszelven de hoofdzaak, gaat het om ons geluk, om onze eer, om onze toekomst, en God komt er dan bij.

Wij vormen voor ons eigen besef het middenpunt, en God is er om ons gelukkig te maken. Vader is er om het kind. En Gods beleden Almachtigheid is er alleen om ons geluk te dienen.

Een kennisse Gods, die alzoo door en door valsch is, die de orde omkeert, en diep opgevat, ons zelf tot God en God tot onzen dienstknecht maakt.

En aan die valsche kennisse Gods slaat nu het kruis den bodem in. Ter neer geworpen in uw rouw en weemoed, ontwaart ge nu plotseling, dat die hooge God zich aan u niet stoort; dat Hij den loop der dingen niet afmeet noch regelt naar uw begeerte; dat er in zijn bestel heel andere motieven zijn, die geheel buiten uw verlangens omgaan; dat zijn Macht u als het moet opeens verplettert; en dat gij in de werking van dat Bestel en van die Macht niets anders en niets meer zijt, dan een stofke, dat aan het drijf wiel kleeft, en als een verdord blad, dat in den stormwind wordt voortgejaagd.

Dan moet ge wel zwichten, ge moet wel bukken. Ge staat er volslagen machteloos tegenover, en uit dienzelfden hemel, waarin ge dusver niets dan schapenwolkjes zaagt drijven en spelen, dringt nu de donkerheid u in de ziel, en dreunt de donderslag u in het hart, en verschrikt u het vlammend licht, dat neerschiet.

Dit nu is de ontdekking van Gods wezenlijkheid, van zijn u geheel overstelpende Majesteit, van een Almachtigheid, die u met al wat ge het uwe noemt, in zich opslorpt. En voor het eerst voelt ge nu, wat het is met den levenden God te doen te hebben.

Zóó is God.

Nu kent ge Hem!

En dan begint dat nieuwe pogen der ziel, om dien alzoo gekenden, wezenlijken God nu te leeren verstaan. Dan begint het gissen, het raden, het peinzen, wa a r o m die Almachtige God zoo zijn en zoo doen zou. Dan zoekt het toegenepen hart een verklaring. Het zoekt die in eigen schuld en zonde. Het zoekt die in nawerkingen van het verleden. Het zoekt die in de bedoeling waarmee het kruis ons werd opgelegd, en in de vrucht die het dragen zal, in

de ontknooping der eeuwigheid. Langen tijd nog altoos het pogen, om de verklaring van het doen Gods alleen in ons zelven te vinden.

Tot de ziel nóg verder komt, en de theorie van Jobs vrienden varen laat, en van God zelf in een onweder, als Job, het antwoord ontvangt, en nu verstaan leert, hoe Gods bestel over alle zonnen en sterren, over alle uren en eeuwen gaat, en alle creatuur zich wentelen doet om Hem, den Eeuwige, als het een en eenig middenpunt, om zijn majesteit, om zijn eere; dat deswege zijn Raad en zijn Bestel zoo hoog als de hemel is, boven onze bevatting uitgaat; en dat niet het narekenen van zijn Raad, maar het inleven in dien Raad, 't zij dan door vreugd, 't zij dan door smarte, ónze eere en de zelfverheffing van onze ziel is.

Dat breekt dan de lijdelijkheid die dof maakte, en wekt weer den prikkel, die heldenmoed schenkt om willig den beker te drinken, zelf te drinken, en hem ons niet te laten ingieten. Te willen drinken, zoo als Jezus wilde sterven op Golgotha.

Met een gebroken hart toch meewerken in het werk Gods, en in dat lijdend meewerken met God, die ons slaat, het eeuwige leven vinden.

De schildwacht die zich laat neerschieten op zijn post, en stervend nog geniet van den goedkeurenden blik van zijn veldheer.

En die daarin geniet, omdat hij weet, en 't nu ziet, dat die veldheer, die hem ten doode doemde, hem toch liefhad.

XXXV. „IK HEB LIEF.”

Ik heb lief, want de Heere hoort
mijne stem, mijne smeekingen.

Psalm 116:1.

Voor al in het eerste opkomen heeft de liefde, die een jong man voor de maagd zijner keuze en die maagd voor den uitverkorene van haar hart gevoelt, soms iets zoo overweldigends, buitensporigs, en buiten alle redelijkheid

omgaande, dat men merkt met een geheimzinnige macht te doen te hebben, die alle bezonnenheid tart.

Lang niet altoos staat het alzo met twee die zich verloofden; eer wordt zulk excentrisch zich spannen van het mysterie der liefde uitzondering. En vooral denke niemand bij de dwepend-bedwelvende liefde als hier bedoeld is aan zondige neiging der zinnen of aan valschen wellustprikkel in het bloed. De „verrukking in minne” waarop we doelen, komt wel eeniglijk bij verliefden voor, en doorstroomt wel ziel en lichaam beide, maar kan zelfs in ons zondig leven zeer wel aan elk vleeschelijk woelen gespeend zijn.

Vlamt die verrukking van twee kanten even trouw en warm, dan hoort de wereld er niet van. Dan merkt het alleen de naaste omgeving. Tragisch openbaar daarentegen wordt ze niet zelden, als ze in het hart der jonge maagd overweldigend opgloorde, maar zonder in gelijke mate beantwoord te worden in het hart van wien ze mint. Geen dag gaat er dan ook voorbij, of hetzij hier, hetzij over de grenzen, meldt u de dagbladpers van een meisje, dat verloofd werd en innig minde, dat straks haar minnaar op ontrouw betraptte, en voor wie nu het leven zelf te veel werd, zoodat ze den dood boven het leven verloor, en zich weg liet zinken in den stroom.

„Verrukking in minne” is die gespannen graad van liefde, omdat ze den persoon van wien ze zich meester maakt, ontruikt aan zijn normale bestaan, en overleidt in een ziels-toestand, die zonder krankzinnigheid te zijn, toch met den waanzin teekenen van overeenkomst vertoont. Daarom begonnen we met te zeggen, dat ze buiten alle redelijkheid omgaat. Er valt met wie door zulk een verrukking is aangegrepen, niet te spreken noch te redeneeren; en gelijk Bürger het in zijn Leonore zoo bezielde weergaf, voor wie zoo mint, is slechts tweeërlei uitkomst denkbaar; ze moet òf even warme wederliefde ontmoeten, òf ze rust niet eer ze ruste vindt in den dood.

Te ideaal vatte men dit niet op.

Er volgt volstrekt niet uit, dat zulk een jonge maagd daarom als vrouw buitengewoon hoog staat. Eer omgekeerd, grijpt zulk een verrukking niet zelden overigens zeer gewone, soms zelfs zeer egoïstische meisjes aan. Ook gaat

die verrukking na ettelijke jaren vaak geheel over, en rest er niets dan een zeer gewone, soms zeer laag staande persoon.

Hartstocht in gewonen zin is het niet wat zulk een meisje vermeestert, en nog het best verklaart ge u zulk een verrukking als een aan waanzin grenzende neiging om haar leven, haar geheele existentie in die van een ander te verwickelen.

Maar merkwaardig is en blijft het verschijnsel.

Een aanzwellende macht in het hart, die bij teleurstelling, zoo snel en beslist den dood doet zoeken, is een uiting in ons menschelijk leven, die aller aandacht ten volle waardig is.

Het Hooglied schetst ons zulk een verrukking in minne, en bedoelt daarbij ons een beeld te teekenen van de liefde der ziel voor haar God.

Heel de Schrift spant het stramien, waarop ten slotte het Hooglied haar beeld in hooge kleuren borduert. Het huwelijk op aarde is een belichaming van den band die God en zijn volk, die God en de enkele ziel saamsnoert. Zelf noemt Jehovah zich Israël's man, en zegt, dat Hij Israël ondertrouwd heeft in gerechtigheid. Ontrouw jegens den Heilige heet een afhoereeren in afgoderij. En zoo is het altoos weer de door God in het hart gegeven liefde tusschen man en vrouw, die in gekleurde beeldspraak de staande uitdrukking wordt, van de liefde, die de ziel aan God verbindt. En wel gaat dit in het Nieuwe Testament meer op den Christus over, maar Hij, de Zoon van Gods welbehagen, heet dan toch de Bruidegom van zijn kerk, en zijn kerk is de Bruid, die Hem inroept.

Meer nog.

Als Jezus ons het groot gebod der liefde ontleedt, richt hij daarbij ziel en zinnen op het Eeuwige Wezen, en teekent ons die liefde in termen, die de verrukking ons als in het leven teekenen. Of wat is God liefhebben met heel zijn hart, en heel zijn ziel, en heel zijn verstand en al zijn krachten, anders dan juist dit geheel opgaan in, en verteerd worden door een hoogere trekking, die ons over alles heen zet, en ons een voorwerp voor onze liefde doet kennen,

vinden en genieten, waar we met heel onze existentie in opgaan?

De groote beteekenis, die de verzuchting der liefde tusschen man en vrouw altoos hebben moest, en soms nog heeft, is dan ook alleen daaruit te verklaren, dat God zelf in deze liefde de hoogste liefde tusschen Zichzelven en de ziel heeft afgebeeld.

Dit leent aan deze gespannen liefde een heilig en hoog karakter. Dit maakt, dat deze liefde harmonisch en edel ontwikkeld, het reinste geluk scheidt, dat op aarde te smaken is. Dit brengt te weeg, dat ze, vleeschelijk ontvaardend, zoo schrikkelijk verwoest en verderft. En hieruit is het evenzoo te verklaren, dat ze plotseling en onharmonisch een ontvankelijk gemoed aangrijpend, zulk een bedwelmdde ziel aan zich zelve ontrukkt en overstort in halven waanzin.

Achter dit alles dringt en perst dan de hoogere liefde, die God in den band tusschen Zich en Zijn schepsel formeerde, en het is alleen het zondig karakter van ons aardse aanzijn, dat teweeg brengt, dat bijeenkomt wat niet bijeenhoort, dat ziel en lichaam zich afscheiden, dat het evenwicht van de zielsneigingen verbroken wordt, en dat zich aldus het beste en het heiligste verderft in zinnelust of waanzin:

De sneeuwvlok, die blankwit uit de wolken nederdaalt, maar bemorst wordt door de aanraking met het onreine dezer wereld.

En toch moet altoos weer op die liefde der minne worden teruggegaan, zullen we verstaan, wat onze liefde voor onzen God moet wezen.

In onze berijming begint Psalm 116 met te zingen: God heb ik lief; maar in den oorspronkelijken tekst staat het anders, veel aangrijpender; er staat alleen; Ik heb lief. Wij zouden zeggen: Ik ben verliefd. Het is een uiting van de ziel, die aan innerlijken gloed bespeurt dat ze door de macht der liefde op onweerstaanbare wijze is aangegrepen. Voelt dat een innerlijke beweging in de ziel gaande is geworden, die haar dusver vreemd was. Dat ze nu gedreven wordt door een innerlijken drang, dien ze dus-

ver, althans niet in die mate, gekend heeft. En die nu weet en ontwaart, ja, dat is het, dat is nu liefde, en die het daarom in verrukking uitjubelt: „Ik heb lief! ik heb lief! ik heb lief!

En gelijk die wondere innerlijke beweging het hart der jonge maagd verrukken kan, als die liefde zich op den jongen man van haar keuze richt, zoo werkt hier diezelfde onweerstaanbare drang, maar nu geheel heilig, en de ziel over alles heen tillend, richtend eeniglijk naar het Eeuwige Wezen.

Bij die jonge maagd slechts het zwakke afdrukssel van het hoogste, hier het hoogste zelf. De eeuwige liefde die eindelijk dan toch den zuiveren band tusschen God en de ziel in volle, harmonische werking zet, en nu lief doet hebben met al de spankracht waarop de menschelijke ziel is aangelegd, en waarmeê ze minnen kan.

Dit is niet de mystiek der verbeelding. Het is niet het kennen van God aan zijn eigen wilsdaad. Het is ook niet God kennen in de ontleding der belijdenis. Het is God nabij komen met het warme, innige gevoel van het koestering-zoekende en tintelende hart.

Het is verlangd en gesmacht hebben naar wat het heimwee van het hart stillen kon, en het met alles hebben beproefd, en met alles teleurgesteld zijn, en nu eindelijk het ware, het volmaakte, het heilige Voorwerp van de liefde van zijn hart vinden, God zelf in de ziel ontvangen, en in die liefde zalig zijn.

Ge voelt terstond het onderscheid tusschen deze liefde en tusschen wat gemeenlijk voor God-liefhebben doorgaat.

Wie heeft God niet lief? Immers een ieder, die nog geen volslagen atheïst is. Waarom zoudt ge God niet liefhebben? Hem in wien alles heilig, rein en verheven is. In wien niets is, waarom ge Hem niet zoudt lief hebben, en van wien ieder voelt, dat Hij aller liefde waardig is.

En zoo heeft de groote massa dan haar God ook lief. Zij is niet tegen Hem. Ze vindt in God haar ideaal van al wat schoon en recht en goed is. En daarom kan ze niet anders. Zooals ze de deugd lief heeft, en het recht lief heeft, zoo heeft ze ook God lief. Maar zonder dat er

een druppelke van persoonlijke verbondenheid en aanhanke-lijkheid in deze platonische liefde ontgloeit.

Het heet liefde voor God, maar zonder dat God ziel en zinnen vervult, zonder dat de genegenheid en de trekking van het hart naar Hem uitgaat. Er is zoo niets in deze liefde van dat heete dorsten naar God, zooals het hert schreeuwt naar de waterstroomen.

En daarom tegenover die koele, die afgemeten, die buiten het hart omgaande schijnliefde der wereld, plaatst de Schrift ons de zielsuiting der innige vroomheid, die haar God zocht, haar God vond, en nu in de warmste liefde voor haar God ontvlamd is; niet buiten Hem kan; van zelf aan Hem denkt, steeds met Hem bezig is; en alle uiting der ziel op Hem en Hem alleen richt.

In die liefde nu is een kennisse Gods, zooals noch ontleding van begrip, noch het werk der verbeelding, noch de macht van den wil, ons brengen kan.

Het is liefhebben, en in die liefde zelve het eeuwige leven genieten, en zoo God kennen met een innigheid, als ge meenen zoudt, dat geen schepsel betamen kon.

Tot hierna eens alle scheidsmuur wegvalt, en het dan worden zal God in ons en wij in Hem de volmaaktheid der heiligste Liefde.

XXXVI. „GIJ HEBT MIJ OP UW HART NIET GELEGD.”

Maar voor wien hebt ge geschroomd of gevreesd? Want ge hebt gelogen, en zijt Mijner niet gedachtig geweest, gij hebt Mij op uw hart niet gelegd. Is het niet, omdat Ik zwijg, en dat van ouds af, en gij vreest Mij niet?

Jesaia 57 : 11.

Onder de oppervlakkigen schijnt niets zoo gemakkelijk als lief te hebben.

Zijn eigen persoon heeft men vanzelf lief. God lief te hebben kost niet de minste moeite. En het eenige wat

nog soms strijd kost is, zijn naaste lief te hebben als zichzelf. En ook dit laatste niet alsof wil en macht om lief te hebben ontbrak, maar vermits die naaste soms zoo bijna afstootelijk kan zijn.

Toch vergist, wie zoo oordeelt, zich ten eenenmale.

God lief te hebben, is veel, veel moeilijker dan het liefhebben van zijn naaste; en veilig mag gezegd, dat er op tien die wezenlijk toonen naastenliefde te bezitten, ten hoogste één is die van liefde voor God wordt verteerd.

Uitdrukkelijk heeft Jezus het liefhebben van God dan ook als het eerste en het groote gebod voorop gesteld, en meer nog dan over gemis aan broedermin, klaagt heel de Schrift aldoor over vergetelheid van den Heilige. En dat dit geen Joodsche overdrijving was, toont de Apostel wel, als hij aan die van Rome de bittere klacht van den Psalmist herhaalt: „Er is niemand die God zoekt, ook niet één”.

Dit sluit niet uit, dat de liefde voor God aan de ziel kan worden ingestort; en ook ziet ge soms duidelijk hoe de eerst karig ingestorte liefde later versterkt en verinnigd wordt; maar neemt ge den mensch op zichzelf zooals hij van nature opgroeit, en dus niet alleen onder de deugnieten en misdadigers, maar evenzoo onder de fatsoenlijke en zelfs onder de brave en eerbare lieden, neen, dan leeft in dien mensch de liefde voor God niet. Hij zoekt God niet. Ja, er is er niet één die wezenlijk God lief heeft, zoo als God zelf dat liefhebben wil.

Wel scheen het langen tijd anders, maar die schijn bedroog.

Nog in het begin der vorige eeuw was het onder de brave, goede burgers van ons land regel, dat men voor godsdienst koos en alle ongodisterij verafschuwde.

Zonder vroom te willen heeten, wilde toch niemand voor ongodsdienstig doorgaan, en bij plechtige gelegenheden werd nog altoos de naam des Heeren herdacht.

Zijn nu in diezelfde kringen de meeste menschen thans slechter dan de lieden van toen? Stellig niet. Ze hebben zich, ja, meer geëmancipeerd. Maar in het gemeen genomen, zijn de menschen nu zoo als de menschen van toen waren.

Slechts dit is het groote verschil, dat het ongeloof op katheders en kansels, in pers en meeting brutaler gepredikt is. En waartoe heeft dit nu geleid? Is er toen van de

fatsoenlijke brave menschen één machtig protest tegen die ongodisterij uitgegaan?

In het minst niet.

Integendeel. In één menschenleven is in al die breede kringen finaal met alle geloof gebroken, en heeft men er schaamteloos niets meer op tegen, om zelf als ongodist te boek te staan.

En ook dit nu is volstrekt niets nieuws. Geheel datzelfde deed zich reeds bij Israël in de dagen van zijn geestelijk verval evenzoo voor.

Iets wat overtuigend blijkt, als gij het God zelf bij Jesaia aan die kringen van zijn dagen hoort verwijten: „Gij hebt gelogen, want ge hebt Mij niet op uw hart gelegd.”

Het is daarom zoo noodig, op dat liefhebben van God dieper in te gaan. Hoog noodig ook voor de kringen der geloovigen, want ook in die kringen blinkt zooveel als goud der liefde, wat niets dan klatergoud is.

En dan is wel de eerste stap, dat ge begint in te zien, hoe God lief te hebben, niet het lichtste, maar het zwaarste is, waartoe het geloof u roept.

Gemeenlijk maakt liefde op ons den indruk, dat we veel voor iemand over hebben, en dat we al doen wat we kunnen om hem gelukkig te maken

Dat ziet men aan alle kanten, waar de menschenliefde opwaakt. Dan toch richt zich die liefde het eerst, het mildst en het gemakkelijkst op ongelukkigen, en het is in hooge mate verblijdend, dat die mild opgevatte philanthropie in onze dagen zoo machtig opbloeit.

Dat leert offers brengen, het lokt toewijding uit, het stilt veel smart.

Maar, natuurlijk, met dien kant van de liefde komt men bij God niet uit.

Uw God is volzalig. Hij is in geen enkel opzicht als iets behoevende. Hij heeft u in niets van noode. En niets kunt ge Hem toebrengen. Het gevoel van deernis, waaruit deze soort liefde opwaakt, kan u, als er van God, den Volzalige, sprake is, nooit één oogenblik bezielen.

Het komt hier op een heel andere liefde aan, op een liefde die opkomt uit het besef, dat gij bij God hoort. Bij

God hoort, krachtens uw oorsprong en uw bestaan zelf. Bij God hoort, omdat ge zijn creatuur zijt, en omdat ge dienvolgens geen andere reden van bestaan, geen ander doel van uw existentie, geen andere bestemming voor uw eigen toekomst kunt hebben, dan in Hem.

Alle ijdel besef in u, alsof ge een reden van bestaan in u zelven zoudt hebben, is daarom roof aan uw God gepleegd. Het is het rad van den wagen, dat van den wagen losgemaakt, op zich zelf wil rollen.

En als iemand zich dan op die manier feitelijk van zijn God heeft losgemaakt, en zich nu uit zijn ingebeelde zelfstandigheid naar God keert, om Hem als iets buiten zich lief te hebben, en dat liefde noemt, dan is dat erger dan een caricatuur en bespotting; dan is dat de hoon der liefde, die ons niet vroom maakt, maar aanklaagt en voor God veroordeelt.

God lief hebben is, alles wat scheiding tusschen ons en God maakt, wegnemen, en alzoo komen tot een bestaan, waarin we geen oogenblik anders dan voor God leven en zijn.

Liefde voor God is het terugzuigen naar God van wat in het schepsel van God gescheiden raakte.

Het is een beweging in de ziel, die in ons geboren wordt, als van God de magnetiseerende kracht uitgaat, die ons naar Hem toe trekt.

Een drang, een neiging in ons, die ons geen oogenblik rust gunt, en telkens al wat ons van God scheidde of aftrok, opzij dringt, terug dringt, wegstoot, en alzoo de gemeenschap met God weer vrij laat.

In het gebed merken we dat het eerst. Hoed u, zegt de apostel, opdat uw gebed voor God niet verhinderd worde. Dat merkt ge zelf wel, als ge bidden wilt en niet kunt, omdat er dingen tusschen uw hart en uw God staan. Dan moet ge eerst uw gedachten, uw neigingen, uw gewaarwordingen van dat alles losmaken, dat alles uit uw geest wegdringen, en dan komt God weer tot u, dan is er weer gemeenschap, en dan kunt ge weer bidden.

En datzelfde nu, wat in het gebed één oogenblik geschiedt, dat moet in heel uw existentie alzoo geschieden; en wanneer dit in u begint plaats te grijpen, dan begint de echte liefde voor God in u op te waken.

Het is dat wat Jezus wilde en beoogde, toen Hij het u aldus uitlei: „Gij zult den Heere uwen God liefhebben met heel uw hart, en heel uw ziel, en heel uw verstand en al uw krachten.”

Die vier saam, maken de geheele innerlijke bewerktuiging van uw geest uit. Die vier raken telkens verwickeld in andere egoïstische of wereldsche belangen. Dan werken ze verkeerd. Dan werken ze van God af. Dan scheiden ze u van den Heilige. En nu is dat de liefde, dat gij ze alle vier telkens en telkens weer uit die verkeerde verwikkeling losmaakt, en ze richt en stuurt, niet voor een deel, maar geheel, op den Heere uw God.

Een offer is dit eigenlijk niet, want onder een offer verstaan we iets van het onze, dat we voor ons zelve konden houden, maar nu vrijwillig ten behoeve van een ander afstaan. En juist daarvan is hier geen sprake, en daarvan kan hier geen sprake zijn.

Uw hart is van God, en uw ziel is van God, en uw verstand is van God, en al uw krachten zijn Gods eigendom.

Ge brengt dus Gode niets toe, maar geeft terug wat ge Hem ontroofd hadt.

En als ge dit nu doet, zóó doet, dat weer alle deze vier, én uw hart, én uw ziel, én uw verstand én uw kracht, zich op Hém richten, en geheel Hem dienen, dan is de afscheiding gebroken en viert de liefde haar triomf.

Het wordt dan als de beschaamdheid van den dief, die wat hij ontstal weer terugbrengt, en er zich nu in niets op verheft, maar er nog bij bidt om vergiffenis.

Dit nu noemt de profeet: „God op uw hart leggen.”

Liefde is een teedere, zachtroerende gewaarwording, die symbolen mint. Van daar onder geliefden eertijds veel de gewoonte, om elkanders beeltenis, of een kostbaar sieraad dat ze elkaar vereerden, op het hart te leggen en steeds op het hart te dragen.

Zin daarvan is dan, dat de één den ander zijn hart en hand gegeven heeft, en nu dit symbool op zijn hart draagt als gedurige waarschuwing, om toch dit aldus bezegelde hart geen oogenblik naar een ander te laten uitgaan, maar bestendiglijk voor wie hij mint, te bewaren.

En zoo bedoelt: God op zijn hart leggen, dat men de keuze gedaan heeft, dat men er toe kwam om zijn hart aan God te geven, en nu het symbool van Gods Naam op zijn hart legt, om zijn hart voor God te verzegelen, en nauw toe te zien, dat zijn hart voor God en voor God alleen bewaard blijve.

Altoos dus weer hetzelfde.

Niet God lief hebben, om aldus Gode iets toe te brengen, maar geheel omgekeerd zelf in God opgaan, overmits we zijn eigendom zijn, en omdat we alleen door ons toe te wijden aan Hem. Wien we toebehooren, het doel van ons aanzijn verwezenlijken kunnen.

En dit alles nu te doen, niet in den werktuigelijken vorm van een uitrekening, maar door een versmelting van onszelf in den gloed der teederste liefde, — dat is het eerste, dat is het groote gebod, dat is den Heere kennen, zich als kind bij zijn Vader gevoelen, dat is innerlijk verteerd worden door de liefde Gods die in onze harten is uitgestort.

Blijft alleen maar de vraag, hoevelen zijn er, ook onder de vromen in ons land, die alzoo God op hun hart hebben gelegd?

XXXVII. „MET HEEL.”

En Jezus zeide tot hem: Gij zult liefhebben den Heere uwen God met geheel uw hart. en met geheel uwe ziele, en met geheel uw verstand.

Matth. 22 : 37.

Op het gebod, dat we onzen naaste zullen liefhebben, wordt in onze dagen zoo sterk, ook zoo druk gedrongen, dat het eerste en groote gebod onder de menigte van ons volk al meer in vergetelheid is geraakt. Althans, dat het in de allereerste plaats ieders hoogste roeping is, om den Heere onzen God niet slechts te dienen, maar ook lief te hebben, — wie onder de groote massa van de kinderen onzes volks denkt er nog om?

En dit schuiven van het tweede voor het eerste gebod,

wist zulk een heerschappij over de geesten te verkrijgen, dat ook onder de geloovigen het liefhebben van God aan innigheid en warmte verloor, en er zelfs in het bedehuis gretiger geluisterd werd, als er op deernis en toewijding en zelfopoffering voor den naaste, dan wanneer er op de nog veel hogere roeping om God lief te hebben, werd aangedrongen.

Dat verschuiven en omkeeren van de orde is hier fataal.

Immers, wie God liefheeft, heeft ook den broeder lief; maar omgekeerd gaat het volstrekt niet door, dat wie zijn naaste liefheeft, ook zijn God liefheeft.

Het eerste gebod waarborgt het tweede, niet alzoo het tweede het eerste. Warm voor God en koud voor zijn broeder te zijn, is kortweg ondenkbaar; maar talloos velen zijn de mannen en vrouwen, die in allerlei vereenigingen om den naaste te helpen, zich op den voorgrond dringen, maar die steenkoud voor God zijn, niet zelden zelfs zijn bestaan loochenen.

Het is daarom hoognoodig, dat er tegenwicht in de schaal kome, en dat met nadruk en ernst het groote gebod, om God lief te hebben, onder heel de Christenheid weer op het hart worde gebonden.

Deze roepstem moet weer alom in de Kerk luide vernomen worden, en die prediker zou recht zijn plicht verstaan, die aan zijn gemeente dat liefhebben van God week aan week zóó lang en zóó warm en welsprekend op de conscientie bond, tot ten laatste heel de gemeente voelde: Wat heeft onze prediker zijn God innig lief! en als door zijn vuur aangestoken, zelve in de liefde voor haar God opleefde, als het kon heel de kerkeraad, ouderlingen en diakenen, vooraan.

Ook de pers kan en moet daartoe meewerken, en reeds meer dan een jaar zijn we daarom ook in deze meditatiën doende, om van allen kant en op alle manier het oog te ontsluiten voor de noodzakelijkheid, om van de gemeenschap met, de kennisse van en de liefde voor God meer dan dusver onze dagelijksche bemoeiing te maken.

Recenzinnigheid en onberispelijke wandel en veel goede werken zijn ongetwijfeld onmisbaar, maar toch het merg van alle religie is en blijft de zalige gemeenschap met het

eeuwige Wezen, en bij die gemeenschap is het alleen de liefde voor God waarin de goudglans schittert.

En toch, waarom het verheeld? men stuit, zoodra men dat liefhebben van God oprecht bedoelen gaat, terstond op een zeer ernstige moeilijkheid.

Die moeilijkheid ligt in de twee woorden, die boven deze meditatie staan, of eigenlijk alleen in het laatste van de twee, in dat pijnlijke woord van heel.

Wilt ge God liefhebben, dan, zoo zegt Jezus, moet ge Hem liefhebben met heel uw hart, met heel uw ziel en met heel uw verstand. En daartoe nu, laat ons er ootmoedig voor uitkomen, daartoe komt in dit leven zelfs de allerheiligste niet. Op verre na niet.

Zonde en wereld hebben ons derwijs van God vervreemd, dat het soms inspanning kost drie, vier malen op eenzelfden dag, buiten onze gebeden genomen, onze ziel in bewuste liefdesuiting tot onzen God op te heffen. Zou het zelfs wel te sterk gesproken zijn, indien we er bijvoegden, dat er heel wat gebeden wordt in huis en kerk, zonder dat onder het bidden de ziel met haar God heeft verkeerd?

En als het u nog gelukt, althans ettelijke malen op eenzelfden dag de ziel in liefde naar uw God te voelen uitgaan, hoe stond het dan nog met den graad van innigheid uwer liefde, en hoe lang duurde die zielsverheffing? Meer nog, hoe dikwijls werd het in u een dorsten naar God?

Doch, stel al, zóóver hebt gij het gebracht, wel niet elken dag, maar toch de meeste dagen, maar op wat afstand staat ge dan zelfs nog van dat liefhebben van uw God met heel uw ziel, heel uw hart en heel uw bewustzijn? Want dat heel zal dan toch ook wel heel den dag insluiten, zoodat nooit of nimmer de liefde voor God u ontgaat, of in u slaapt.

Nu moet hier natuurlijk onderscheiden worden. De liefde voor God kan opwellen in uw hart, ze kan tintelen in uw woord, ze kan u afhouden van zonde en zelfzucht, ze kan u bezielen tot daden van toewijding en heldenmoed; en het is volkomen waar, dat de bezieling dezer liefde in ons kan werken, zonder dat we op het eigen oogenblik een bewust gevoel van de innigheid der liefde voor God in onze ziel

voelen opkomen, of ook de wederkeerige werking van zijn liefde in ons hart gewaar worden.

Een martelaar kan uit liefde voor God in den dood gaan, en toch op het oogenblik van sterven zoo worden afgetrokken door de doodelijke smart, of door het gesar van zijn beulen, dat alle teedere liefdesgemeenschap met zijn God op dat oogenblik uitvalt.

Het is ook waar, dat ons beroep, en ons verkeer met menschen, en de zorgen die ons vervullen, ons nadenken zóó bezig houden, dat we misschien, ja, nog een vluchtige uiting der ziel naar God kunnen opzenden, maar toch geheel buiten staat zijn, om onze ziel en zinnen op God saâm te trekken en op God te bepalen.

Zelfs zou een mystieke liefde voor God, die zich al den dag in contemplatie verloor, op plichtsverzaking uitloopen, en alzoo met de liefde voor God in strijd zijn.

Maar ook al brengt ge dit alles in rekening, het is en blijft dan toch het groot gebod, dat ge uw God met heel uw hart, met heel uw ziel, en met heel uw verstand zult liefhebben; en wie onzer bracht het ooit verder in dit alles dan tot een stukske van het geheel?

Er is er één geweest, die ook voor dit eerste en het groote gebod niet bezweek, doch ook niet meer dan één: de Christus.

Aan het tweede gebod van naastenliefde, voelt ge ook wel dat uw Jezus het alleen naar eisch volbracht heeft, maar toch in de naastenliefde trad menig heilige, zij het ook op verren afstand, in zijn voetstappen.

Maar als ge teruggaat op het eerste en het groote gebod, staat Jezus in de volbrenging zoo onvergelykelyk alleen. Ja, Hij, maar ook Hij alleen onder allen, heeft onzen God lief gehad met heel zijn hart, heel zijn ziel, heel zijn verstand en al zijn krachten, altoos, tot den einde toe, en zonder één oogenblik van onderlating.

Dat is zijn gloriekroon.

Daarin is het leven der wereld.

Denk u Hem weg, en heel die wereld, met die duizend en nogmaals duizend millioen menschen staat voor God, zonder dat er één onder allen is, die ooit het groot en hoog en eerste gebod volbracht heeft.

Maar nu komt Hij, en nu is er dan toch één.

Nu komt dan toch uit een wezenlijk menschenhart, uit een ware menschelijke ziel en uit een wezenlijk menschelijk bewustzijn die reine, volle, zuivere liefde toe, om welke liefde van zijn schepsel te genieten de Almachtige God heel de schare van menschenkinderen op deze aarde geschapen heeft.

Dat is het schild dat over ons wordt opgeheven.

Dat is het wat teweeg brengt, dat God deze wereld nog kan dulden en nog draagt.

Ook bij ons komt dat. Veel lieve broeders, die er hier nog niet van verre aan reikten, brengen nu reeds in de zalen van het eeuwige licht dat volmaakte liefde-offer Gode.

En ook wij zullen daartoe komen, als we in den dood de zonde afsterven, van de wereld zullen af zijn, en God zullen kennen, gelijk we gekend zijn.

Althans indien we in Jezus ontslapen. D. w. z. indien er in ons sterven niets, niets meer zijn zal, dat tusschen u en Jezus scheiding maakt.

En waarin ligt nu het cement, dat u aan Jezus doet kleven? Waarin anders dan juist daarin, dat gij uw God liefhebt, dat de liefde voor God in u uitgestort is, dat de liefde voor God in u werkte, dat de liefde voor God bij u bovenaan stond, en dat ge, bij al uw gebrek en bij al uw tekortkoming, toch gewild hebt, dat de liefde voor God u uw hoogste bezieling gaf en u tot het beste bekwaamde.

En dit nu is het mysterie van het Christen-zijn, dat ge, schuilend in de volmaakte liefde waarmeê Jezus uw God heeft lief gehad, door den gloed van zijn liefde, liefde voor God ook in uw eigen hart voelt ontvonken, en dat, als in uw hart die vonk weer uitgaat, Jezus telkens weer die liefde in uw hart ontsteekt.

XXXVIII. „MET GEHEEL UW HART.”

En Jezus zeide tot hem: Gij zult liefhebben den Heere uwen God met geheel uw hart, en met geheel uwe ziele, en met geheel uw verstand.

Matth. 22 : 37.

Onder, dieper nog dan uw hart leeft uw ziel. Als God een mensch doorzoekt, toetst Hij niet alleen zijn hart, maar dringt nog dieper in zijn wezen door; iets wat de Schrift plastisch uitdrukt door te zeggen, dat God, na ons hart geproefd te hebben, ook nog onze nieren doorzoekt, om ons alzoo te keuren tot in het binnenste en innerlijkste van onze wezenheid.

In oogenblikken van hooge spanning wordt het soms zelfs onder menschen gevoeld, dat men er met het hart nog niet is, en dat door dat hart heen, tot de kern van ons ik moet doorgedrongen. Zie het bij Jonathan. Immers toen David hem bezwoer, om zich voor altoos in trouwe aan hem en zijn geslacht te verbinden, luidde Jonathans antwoord, in dat fel bewogen en diep ontroerend oogenblik: „Wat uw ziele zegt, zal ik doen.”

Ernstig genomen, heeft dan ook alleen datgene in uw hart waarde, wat er uit uw ziel in kwam en er door heen naar uw ziel ging.

Ook wat buiten uw ziel omgaat, kan daarom wel merkelijke aantrekkelijkheid bezitten. In zwakker graad, als alleen de uitwendige verschijning u boeit; sterker als ge moed en veerkracht, toewijding en zelfopoffering in iemand bewondert. Maar dat alles gaat voorbij. Ge neemt het in uw leven niet op. En in den regel zelfs gaan aandoeningen en uitingen van uw hart, die buiten uw ziel omgaan, niet hooger dan het gevoelsleven, soms zelfs niet boven het schijnleven van het sentimenteetele.

Alle wezenlijke, blijvende waarde ontleent de functie van uw hart alleen aan de verbinding waarin uw hart met uw ziel staat.

Nooit echter mag dit zoo verstaan, alsof uw hart iets overtolligs ware, en alsof het alleen op uw ziel aankwam.

Eer integendeel is uw hart u door uw God als een volstrekt onmisbaar orgaan voor uw ziel gegeven.

Alleen door middel van uw hart kan wat zich roert in uw ziel, tot die hooge gewaarwording en die hooge uiting komen, die we als liefde verheerlijken.

In het groote gebod stelt Jezus daarom het hart zelf op den voorgrond. Eerst: Gij zult den Heere uwen God liefhebben met geheel uw hart, en dan pas: Gij zult den Heere uwen God liefhebben met geheel uw ziel.

Dit kon niet anders.

De liefde begint niet in onze ziel, maar in God. Ze komt uit God tot ons. Ze wordt als liefde Gods door ons hart ingedronken. En eerst waar deze liefde uit God aldus, door ons hart heen, in onze ziel dringt, waakt in onze ziel dat leven der wederliefde voor onzen God op, dat nu uit de ziel in het hart perst, en ons onzen God doet liefhebben.

Maar tot dit laatste komt het dan toch alleen door ons hart. Eerst in ons hart wordt de gloed ontstoken en gloort het liefdevuur op.

Tot de ziel beperkt, blijft het meer aanbidding. Eerst het hart geeft de teederheid en de warmte uit.

Eerst als het wordt een God liefhebben ook met geheel uw hart, begint die liefde in echt menselijke gewaarwording u te doortintelen.

Die liefde van het hart is onweerstaanbare wederzijdsche aantrekking. Meer dan eens wordt ze daarom als „een kleven van de ziel aan God” in de Schrift aangeprezen.

Als de magneet het staal zoo naar zich trekt, dat er geen lucht zelfs meer tusschen is, dan kleeft het staal aan den magneet. Als daarom tusschen menschen zoo innige aantrekking ontstaat, dat ten leste al wat hen scheidde, wegviel, kleeft hart aan hart, kleeft ziel aan ziel. En zoo nu ook komt de volkomene liefde voor onzen God niet tot stand, eer al wat scheiding tusschen ons en onzen God maakte, is weggenomen. Maar dan geldt het ook van deze liefde, dat ons hart, en door ons hart onze ziel, aan God kleeft

Een sterke, forsche uitdrukking, gelijk de Schrift ze keer op keer bezigt. Zoo sterk, dat ge u afvraagt, of het daartoe ooit bij u komen zal. En toch, voor Gods kind is dat geen

vraag. In den regel, neen, dan ligt er zulk een berg van hindernissen tusschen onze ziel en onzen God, dat er van een kleven aan God geen sprake is. Maar dit neemt niet weg, dat elk kind van God toch vluchtige oogenblikken, in eenzaamheid en afzondering, gekend heeft, waarin Gods liefde hem zoo machtig en zoo onweerstaanbaar trok, en Gods zalige gemeenschap in Christus hem zoo zalig overweldigde, dat, ja, waarlijk alles, alles wegviel, en het kleven van zijn hart aan het hart van zijn God, de eenig ware uitdrukking was voor wat zijn ziel genoot en zijn ziel voor zijn God gevoelde.

Wat nu in de natuur aantrekkingskracht heet, heet in het geestelijke liefde.

Liefde is niet iets gemaakts, iets bestudeerds, maar een vanzelfsheid.

Ge voelt het of iemand u lief heeft. Ge voelt het of die liefde, waarmee hij u boeit en trekt, sterk of zwak is. En als er een groote liefde zich op u richt, naar u uitgaat, en op u begint te werken, dan voelt ge tevens het onweerstaanbare van die trekking.

„Trekken” noemt ook Jezus dien uitgang van de liefde. De Vader „trekt” zijn verkorenen. Van zich zelf zegt de Heiland: Ik zal u allen tot Mij trekken. D. w. z. Ik zal met zulk een overmacht van genade en liefde uw hart bespelen, dat ge meekomt, u overgeeft, en gewonnen zijt.

Er is dus overmacht in deze liefde, maar overmacht door een geweld, dat niet zeer doet, maar zalig verkwikt. Zoo als de zon de bloemknop optrekt, en tegelijk door haar koestering ontluiken doet, zoo trekt deze liefde Gods u naar zich op, en doorstroomt u op het eigen oogenblik met de zaligste gewaarwordingen, die uw hart zwellen doen van de heiligste vreugd.

Ge drinkt deze liefde in, ge wilt ze, ze is weelde voor uw ziel, en in die weelde der genoten liefde van uw God, waakt vanzelf, rein en teeder, de liefde in uw hart voor uw God op.

Er is liefde ook voor het onpersoonlijke.

Zoo kan men, oneigenlijk, spreken van liefde voor de natuur, als ze ons boeit door haar schoon of verrukt door haar ver-

hevenheid. Zoo kan men de wetenschap liefhebben, liefhebben het recht, liefhebben al wat edel is en welluidt.

Doch dit alles is de zwevende liefde, liefde in algemeenheid, maar liefde die geen rust vindt, omdat de ziel, die persoonlijk leeft en mint, alleen in een persoonlijke liefde zich zelve voldoen kan.

Daarom heeft reeds de liefde voor een zangvogel of huisdier iets teederders. Reeds hier toch concentreert zich de liefde op een bepaald voorwerp, en er is wederkeerige uiting. De aantrekkelijkheid van een hond kan daarom zoo groot zijn, omdat ze persoonlijk beantwoord wordt. Dat vindt ge niet in de natuur, niet in de wetenschap, niet in het recht; wel in een hond die zijn leven voor u waagt.

Toch is dit alles nog slechts voorspel van hoogere liefde, en eerst onder menschen begint de liefde haar rijker taal te spreken en haar hooger wezen te openbaren. En ook hier weer klimming bij verschil. De liefde van moeder en kind, van vader en zoon, van broeder en zuster, van vriend en vriend. Tot ge eindelijk aan het huwelijk toekomt. Soms, o, zoo door zonde verlaagd, maar toch in zijn ideale opvatting de hoogste liefde op aarde, en daarom door God zelf gestempeld als zinnebeeld van de liefde, die Hem aan zijn volk, die Hem aan zijn uitverkorenen verbindt.

Maar toch kan zelfs in het huwelijk de liefde haar vol-einding niet vinden. Naar heur wezen voelt ze in zich een aandrift die nog hooger gaat. En dan eerst als de liefde zich eindelijk naar het Hoogste Wezen begint uit te strekken, en ge voelt dat de vonk der liefde voor uw God, door God zelf in uw hart is ontstoken, ontwaart ge, dat de liefde in u nu is waar ze wezen moet, niet hooger kan, maar ook niet hooger wil, en daarom welgelukzalig is.

De strijd, die dan komt, ligt in uw ongelijkheid met uw God. Hij alles, gij niets. Hij de Hooge en Verhevene, gij het nietig creatuur uit zijn hand. Gij Hem alles dank te weten, Hij niets behoevende, en Die daarom niets van u kan ontvangen.

Onder menschen is onze liefde wederkeurig als tusschen twee gelijken. Tusschen een machtig man en een klein arm kind kan zich geen hooge persoonlijke liefde ontwikkelen. Dat kleine kind kan niet opklimmen tot dien rijk ontwik-

kelden man; die man niet anders dan in toegenegen welwillendheid tot dat kind afdalen.

Maar juist dat deed God voor u.

Hij deed het in Christus. Hij kwam in Christus als mensch tot u, om de ongelijkheid gelijk te maken, zich bij uw leven aan te sluiten, zich aan uw bestaan aan te passen. In alles den broederen gelijk te worden, uitgenomen alleen de zonde.

En hier nu is het mysterie. Het groote mysterie, waardoor bij wie zich aan Jezus aansloot, en in Jezus geloofde, en met Jezus zielséén werd, de waarachtige liefde voor God zich zonder stoornis der ongelijkheid ontwikkelen kon.

En zegt ge nu, dat toch ook Jezus u alles gaf en toebrecht, en gij ook uw Heiland geen kroon op het hoofd kunt drukken, die Hij niet reeds bezit, — weet dan dat u toch één ding blijft, dat uw God alleen van zijn uitverkorenen kan erlangen; en dit ééne wat is het anders dan de liefde van uw hart? Maar dan ook van geheel uw hart, tot eens dat hart naar God trekt, zoo als Gods hart trok naar u.

XXXIX. „MET GEHEEL UW ZIEL.”

En Jezus zeide tot hem: Gij zult liefhebben den Heere uwen God met geheel uw hart, en met geheel uwe ziele, en met geheel uw verstand.

Matth. 22:37.

Begint het ook u te hinderen, ja tot schuld te worden, dat ge, naar de jaren die ge reeds doorleefd, in het liefhebben van uw God het nog zoo weinig ver hebt gebracht, begin dan met op den regel, dien uw Heiland u voor het liefhebben van uw God schonk, nauwkeuriger dan dusver te letten.

Ge hebt het groote gebod van kindsbeen af gekend. Ge hebt het van buiten geleerd, en geen woord er in is u vreemd gebleven. En ook gaaft ge in uw conscientie uw Heiland zonder beding gelijk. o, Gewisselijk, er mocht aan uw liefde voor uw God niets ontbreken. Het moest een

liefde zijn met heel uw hart, uw ziel, uw verstand, met al uw kracht. Een liefde zonder grenzen. Alles voor uw God, gelijk gij voor uzelf alleen van uw God alles te verwachten hadt.

Maar Jezus liet het dan toch niet bij een algemeene verklaring. Jezus zei niet: Gij zult den Heere uwen God liefhebben in alles. Neen, Jezus heeft onderscheiden; onderscheiden het hart, de ziel, het verstand en de kracht. En deedt ge nu wel goed met daarover heen te lezen? Met die onderscheiding had Jezus toch een doel. Hij heeft die onderscheiding voor heel zijn kerk noodig geacht. Hij heeft gewild, dat de dienaren van het Woord onderscheidenlijk dat liefhebben van God met het hart, met de ziel, met het verstand en met al onze kracht aan de Gemeente des Heeren op de conscientie zouden binden. En evenzoo heeft hij gewild, dat elk kind van God gedurig zichzelf onderzoeken zou, of zijn liefde voor God reeds op die vierderlei wijs geoefend werd.

Veel krachtiger zou de wortel der echte vroomheid dan ook in den levensbodem der gemeente zijn ingedrongen, indien èn prediking èn zelfonderzoek zich veel ernstiger dan dusver op het aankweken van deze rijke, warme liefde voor God had toegelegd, en uit de vervulling van het eerste en groote gebod levenskracht had geput.

Er is geen heiliger macht die ons bezielen kan, dan de liefde, en in alle liefde draagt de liefde voor God de kroon.

Daarom is de liefde de band der volmaaktheid, mits ge haar maar niet vervluchtigt tot een vaag begrip van ideale liefde, zonder regel of voorwerp

Al het hooge en verhevene, dat van de liefde geloofd en bezongen kan worden, bezit dan alleen realiteit, zoo het een liefde is, die eerst God mint, en om Gods wil den naaste.

Nu trekt het al aanstonds de aandacht, dat Jezus in het aanprijzen van de liefde voor God het hart en niet de ziel voorop plaatst.

Ieder onzer zou het anders hebben gedaan.

Wij zouden eerst de ziel als het middenpunt van geheel ons innerlijk leven hebben genoemd, en daarna uit het zielsleven als middenpunt, het liefhebben met ons hart, met ons verstand en met al onze kracht hebben afgeleid.

Jezus daarentegen begint met het hart, komt dan op de ziel, om eerst daarna op het verstand en op onze krachten te wijzen.

Uit hetgeen de Heere bij Jeremia tot Israël zegt kan dit verschil tuschen hart en ziel u duidelijk worden.

Het is in Jeremia 5:10 en 18, dat de ééne maal tot Israël gezegd wordt, dat de vreeselijke uitgieting van Gods toorn Israëls hart, en de andere maal, dat ze Israël's ziel zal raken, maar met een scherp geteekend onderscheid.

Als het lijden, dat over Israël komt, geteekend wordt in zijn eerste bange gewaarwording, heet het: „Dit is uwe boosheid, dat het zoo bitter is, dat het tot aan uw hart raakt.”

Maar als nu het aldus ondervonden lijden doorgaat, en ten slotte doodelijk wordt, dan heet het: „dat het zwaard tot aan de ziel raakt.”

Zoo is het hart de zetel der aandoeningen en gewaarwordingen, de ziel de zetel van het leven zelf.

Brengt ge dit nu op de liefde over, dan is het ook hier het hart, dat de indrukken van liefde ontvangt en de gevoelsbeweging der liefde doet uitvloeien; maar het is de ziel, waarin de ontvangen liefde bezinkt, en waaruit de aandrift tot de liefdesbeweging opkomt.

Zonder het hart zou er geen liefdesgenieting en geen liefdesoefening denkbaar zijn, maar noch de genotene noch de beoefende liefde zou uw ik raken, indien er achter en onder uw hart niet nog iets diepers, de bron zelf van uw leven, lag, en indien het verband niet werkte, dat uw hart met uw ziel verbindt.

Ge kunt niet hooren dan met uw oor, en niet spreken dan met uw stem; maar toch is het uw ziel, die uw oor gebruikt als instrument om te hooren, en evenzoo uw ziel die in uw stem moet spreken, zal uw woord waar zijn.

En zoo ook kunt ge geen liefde indrinken en geen liefde bewijzen dan met uw hart, maar toch is en blijft het de ziel, die uw hart als instrument gebruikt, om met haar diepste en verborgen leven in de weelde der liefde in te gaan.

Ge zijt er dus niet, of ge al zeggen kunt, dat ge God met uw hart liefhebt.

Men kan met zijn hart zich weldadig door genoten liefde aangedaan gevoelen, en wederkeerig gevoelens van liefde in zich voelen opwekken, zonder dat er daarom van echte, wezenlijke liefde sprake is, eenvoudig wijl de ziel niet in deze liefde ingaat.

In de kunst vooral komt dit sterk uit.

Men hoort dan een roerend stuk van menschelijk lijden in muziek en zang aan, en wordt op het eigen oogenblik diep geroerd en meêgesleept. Men heeft de gewaarwordingen van zielsangst, die werden uitgezongen, door zijn hart voelen gaan. Men heeft er in meêgeleefd en meêgeleden. Maar straks is het stuk uit. Nog even werkt de indruk na. Doch een uur later is alles vergeten en zet men, alsof er niets doorleefd was, zijn gewone gesprek voort. Niet dat het buiten het hart om ging, want ook die schijngevoelens doen het hart aan. Maar de ziel bleef er buiten, en daarom raakte het ons niet.

En ditzelfde merkt ge gedurig in het leven. Zelfs bij meer dan één moeder komt het voor, dat ze geen traan in het oog van haar kind kan zien. of ze wordt er door geroerd, en zal op dat oogenblik alles doen, om haar lieveling zijn leed te doen vergeten en haar kind te troosten. Maar ook dit blijft zoo dikwijls bij den aandrang van het hart. Als het kind, dat weende, maar weer lacht, is alles over, en omdat haar liefde voor haar kind niet uit den wortel van haar ziel opkomt, weet ze ook de ziel van haar kind niet lief te hebben, en bederft ze het in plaats van het te redden.

En zoo nu ook is er een liefhebben van God met zijn hart, dat op doet vlammen als de eere Gods gekrenkt wordt en in aandoeningen voor het Eeuwige Wezen behagen scheidt, en toch zichzelf en niet God bedoelt, omdat er wel liefde is, maar geen liefde die zich verdiept in de ziel.

In uw ziel is uw ik en staat uw ik voor het aangezicht van uw God, en daarom op den bodem van uw ziel moet het pleit beslecht, of uw God er om u zal wezen, of wel dat gij er alleen zijn zult om en voor uw God.

Zegt ge nu: Bij mij is het dit laatste. — Heerlijk. Maar nu komt de tweede vraag: Is het alzoo bij u uit onderwerping, uit eigen nietigheidsbesef tegenover de majesteit des Heeren, of is het alzoo uit liefde?

Zoudt ge niet anders dan voor uw God willen bestaan, omdat ge niet anders kunt? Of, kwam het bij u hiertoe, omdat ge niet anders zoudt willen, omdat uw God uw innigste liefde was, en omdat ge in die liefde voor uw God heel uw bestaan voelt opgaan?

Door het hart zal dat dan genoten worden, en door het hart tot uiting komen. Daarvoor ontvingt ge dat kostelijk instrument van uw hart. Maar die dit hart gebruikt en het in zalige liefde bespeelt, dat is en blijft dan toch uw ik, in het centrum uwer ziele, in dien diepen ondergrond van uw aanzijn, waar uw persoon leeft voor het heilig aanschijn van den Drieëenige.

Hebt ge nu van zulk een liefde voor God reeds iets in u bespeurd? En zoo ja, verstaat ge dan wat het zeggen wil: Alzoo uw God in het binnenste van uw wezen, van uw ik, van uw persoon, met heel uw ziel lief te hebben?

Niet dat ge oogenblikken kent dat het alzoo bij u is, maar dat deze liefde van uw God gansch bestendig is geworden.

Niet dat ge met een stuk van uw ziel, met een deel van uw ik, u aan de liefde van uw God overgeeft, zoodat ge, om slechts dit ééne te noemen, zalig zoudt willen worden om zelf gelukkig te zijn, en niet om eeuwig uw God te verheerlijken.

En ook niet met een deeling van uw ziel tusschen uw God en uzelf, zoodat ge nog gedurig roof in uw ziel pleegt, en een deel van uw lust, van uw toekomst, van uw zelfbesef, aan uw God poogt te onttrekken.

De eisch is zoo ontzettend, is zoo alomvattend: Gij zult lief hebben den Heere uwen God met heel uw ziel, d. w. z. dat er niet één uitgang des levens meer in u zijn zal, dan die uit de liefde voor God opkomt.

En zegt ge hierop: Daarvoor zou ik een engel en geen mensch moeten zijn, ge hebt recht, mits ge er bij voegt: geen zondig mensch.

Doch daarvoor hebt ge dan ook uw Heiland, die als mensch deze volmaakte liefde voor uw God ook voor u volbracht heeft; en vrede zal er in uw ziel, bij al uw gebrek aan liefde, zijn, zoo ge in dien Heiland door een oprecht geloof moogt geborgen zijn.

XL. „MET GEHEEL UW VERSTAND.”

En Jezus zeide tot hem: Gij zult liefhebben den Heere uwen God met geheel uw hart, en met geheel uwe ziele, en met geheel uw verstand.

Matth. 22 : 37.

Het is een vreemd gebod, dat Jezus in het eerste en groote gebod inschoof, het gebod dat we God ook met heel ons verstand zullen liefhebben.

Als Jezus ons het hooge ideaal voorhoudt, dat we God zullen liefhebben met ons hart en met onze ziel, dan gaat er dit terstond bij ons in, want op het eerste hooren verstaan we het, dat ons hart en onze ziel op liefhebben zijn aangelegd. Maar hoe wilt ge liefhebben met uw verstand? Uw verstand is u gegeven om na te denken, om in te denken, om te begrijpen; maar hoe, zoo vraagt men zich onwillekeurig af, kan het verstand orgaan van de liefde zijn, hoe ooit instrument, om de liefde haar heerlijke werking te laten doen?

Dat men veelal er niet op stuit, is omdat men er over heen leest, er zich geen rekenschap van geeft, en geen ernst maakt met de taak om dit eerste en groote gebod in elk van zijn deelen te onderzoeken. Men vat het dan bij het haastig lezen op, als stond er, dat we ook ons verstand in den dienst van God moeten stellen, en laat het liefhebben alleen op het hart en de ziel slaan.

Toch is dit zoo niet. Er staat niet, dat ook ons verstand God dienen moet; dat we ook ons denken op God zullen richten; dat we ook tot een klare belijdenis van God met ons verstand zullen komen, of hoe men de werking van het verstand ook op God meent te moeten richten. Neen, er staat klaarlijk en duidelijk, dat we ook met ons verstand God zullen liefhebben. Heel onze godsdienst wordt door Jezus in het ééne machtige begrip van liefde saâmgevat, en die liefde moet geheel onze menschelijke persoonlijkheid doordringen. Ze moet uit de ziel niet alleen in ons hart, maar ook in ons verstand heerschappij voeren, en er toe leiden dat al onze levenskrachten door

het ééne groote motief: de liefde voor God, geleid worden.

Verstand bedoelt hier alzoo volstrekt niet alleen ons diepzinnig denken, ons klaar oordeelen, ons geleerd begrijpen; neen, onder verstand is hier te verstaan geheel de heerlijke gave van ons bewustzijn, met inbegrip van onze voorstelling, onze verbeelding, ons zinnen en peinzen.

„Krachten” werken ook in de natuur. Veel sterker krachten dan in ons menschen. Maar de natuur, al leeft ze, ze is gansch onbewust. En al neemt ge in de hooger bewerktuigde dieren een klein begin van bewustzijn waar, toch blijft dit ook bij het meest ontwikkelde dier bij een uiterst zwak begin. En de heerlijkheid van het bewuste leven, dat in God alleen volkomen is, wordt onder alle creaturen op aarde alleen in den mensch gevonden, omdat de mensch ook hierin geschapen is naar Gods beeld.

Dat bewustzijn moge bij velen ook onder de menschenkinderen op verre na niet tot den hoogsten graad van ontwikkeling komen en bij onze krankzinnigen in verwarring geraken, toch toont de jammerlijk ongelukkige idioot ons zóó duidelijk wat onuitsprekelijk rijke gave zelfs de zeer gewone mensch in zijn bewustzijn, in zijn zelfbewustheid en in zijn bewuste leven, van zijn God ontving, dat ge elk recht mist, om het bij uw hart achter te stellen, en dat alle religie, die den dienst van God eeniglijk op het hart of op de goede werken wil saãmtrekken, en het heerlijke menschelijke bewustzijn er buiten sluit, de religie verminkt, God zijn gave ontroof, en op valsche religie moet uitloopen.

Al aanstonds voelt ge dus, dat het wel ter dege Christenplicht is, dat ook onze menschelijke wetenschap zich op God heeft te richten. Niet dus alleen, dat een deel der wetenschap, met name de Godgeleerdheid, de kennisse Gods tot voorwerp kieze en geen pad onbetreden late, waarlangs tot rijkere kennisse van God kan worden voortgeschreden; maar dat de wetenschap in haar geheel, op elk terrein, steeds de glorie onzes Gods moet doen uitkomen.

Wetenschap, hoe diepgaande en hoe geleerd ook, die God ter zijde laat, twijfel aan Gods bestaan wekt, of zelfs tot loochenen van God waagt te komen, is geen wetenschap, maar zonde, want ze zondigt tegen het groote gebod, dat

de menschheid ook met heel haar verstand allereerst God zal liefhebben. En overmits het nu met elk denkbeeld van liefde onbestaanbaar is, om het voorwerp zijner liefde onverschillig voorbij te gaan, of zelfs te ignoreeren, zoo volgt hieruit, dat de man van wetenschap, die in zijn wetenschap zich niet tot God voelt aangetrokken en niet vóór alle dingen God en zijn glorie zoekt, tegen het eerst en groot gebod met zijn verstandelijke wetenschap ingaat.

En juist dit nu is de vloek, die op de hedendaagsche wetenschap zoo zwaar rust, dat ze de liefde voor God niet in haar aderen voelt kloppen, en zich gedraagt als ware het groot gebod, dat we God ook met heel ons verstand zullen liefhebben, nimmer gegeven.

Datzelfde nu geldt van onze Belijdenis.

De priesters der wetenschap zijn slechts weinigen in getal, tot belijdenis is elk mensch geroepen.

Wat dit zeggen wil, is niet zwaar te verstaan.

Ieder mensch heeft een overtuiging, heeft een stel van hoofddenkbeelden waarvan hij uitgaat, een wereld van gedachten, hoe klein ook, waaruit hij leeft, waarvoor hij strijdt, waaruit hij handelt.

Welnu, dat een ieder tot belijdenis geroepen is, wil zeggen, dat niemands levensovertuiging zonder God mag zijn; dat in die levensovertuiging God het middenpunt moet vormen; dat die levensovertuiging aan God kleven moet, van God en naar God moet uitgaan; en dat in die levensovertuiging al het overige zich schikken moet naar de liefde, de vurige liefde, voor God die het eischt.

En dit nu kan niet ieder mensch voor zichzelf tot klaarheid brengen. Ook in elk ander opzicht ontleent de groote massa der menschen haar hoofddenkbeelden en haar grondvoorstellingen aan de verkregen kennis van het voorgeslacht. En zoo komt hier de Kerk van Christus met haar belijdenis der eeuwen den eenvoudigen te hulp. In die Kerk ontvangt een ieder omtrent de kennis Gods de vrucht van de geloofservaring der eeuwen, en de toestand van een volk kan niet gezond zijn, indien niet de duizenden en tienduizenden die belijdenis der Kerk als uitgangspunt van hun levensovertuiging bezitten.

Vandaar, dat het verwoesting van de liefde voor God met heel ons verstand is, zoo men die belijdenis uit de levensovertuiging uitlicht, en valschelijk het volk leeraart, dat het alles op de mystiek der liefde van het hart en op de daad van den wil aankomt.

Wie daarheen drijft, verarmt de liefde voor God, door heel ons verstand er buiten te sluiten, en treedt niet in het voetspoor van Jezus, maar gaat lijnrecht en rechtstreeks tegen zijn hoog gebod in.

Maar ook hiermede heeft deze liefde voor God met heel ons verstand nog op verre na haar eindpaal niet bereikt.

Buiten Wetenschap en Belijdenis, is er ook nog het gewone dagelijksche bewustzijn, het bezig zijn met onzen geest in ons dagelijksch beroep, in onzen omgang, in onze gesprekken, in de plannen die we beramen, in de gedragslijn die we ons afbakenen, in de voornemens die we koesteren, in onze lectuur, in ons nadenken over personen en zaken, in onze voorstellingen, in onze verbeelding, in onze waardeering van kunst en litteratuur, in onze oordeelvellingen, in ons terugzien op het verleden en in onze gedachten over de toekomst.

Dit alles saâm vormt de veelzijdige bezigheid van ons bewustzijn; het is de dagelijksche werkkring van heel ons verstand, de school en werkplaats van ons denken, indenken en nadenken; en dit alles nu kan, òf buiten God omgaan, òf gestadig en op elk punt door de gedachte aan God en de liefde voor God zijn beziel en beheerscht.

En daarom, op dit alles legt Jezus bij een iegelijk van ons voor zijn God en onzen God beslag. Hij wil, dat in en bij dit alles de liefde voor God ons leide, sture en richte niet alleen, maar ook dat dit alles zich uit innerlijken aandrang zóó vorme en inkleede, als we weten en verstaan, dat het Gode welgevallig zal zijn. Bovenal, dat we dit alzoo doen, niet plichtmatig, omdat het moet, al zouden wij het liefst anders willen, en ook niet, om den toorn onzes Gods niet over ons te halen, noch ook om er den hemel meê te verdienen, maar uit liefde, louter uit liefde voor God, omdat we, om Gods wil, het niet van ons kunnen verkrijgen, die kostelijke gave van ons bewustzijn te be-

steden om iets te zinnen of te peinzen, dat God verdriet zou doen.

En al staan we nu, dit alles indenkende, met ons feitelijk leven van dit hooge ideaal op nòg zoo verren afstand, — een kind van God, dat zijn God liefheeft, zal bij het lezen en herlezen van het eerste en groote gebod ook door dien eisch, dat hij God zal liefhebben ook met heel zijn verstand, toch tot staan worden gebracht. Hij zal heel anders dan dusver op het leven van zijn bewustzijn contrôle gaan uitoefenen. En mag het hem gelukken, aldus de liefde voor God ook in al wat hij denkt en zint en peinst, ja, in elk woord dat hij spreekt, krachtiger te doen invloeien, dan zal de diepere ervaring van de liefde van zijn God zijn dagelijksch gewin zijn, en de gemeenschap met het Eeuwige Wezen steeds zaliger gekend worden in zijn binnenste ik.

XLI. „UIT GEHEEL UW KRACHT.”

En Jezus antwoordde hem: Het eerste van alle de geboden is: Hoor Israël, de Heere onze God is een éénig Heere;

En gij zult den Heere uwen God liefhebben uit geheel uw hart en uit geheel uwe ziele, en uit geheel uw verstand, en uit geheel uwe kracht. Dit is het eerste gebod.

Markus 12: 29 en 30.

Niets stuit zoo, als het oppervlakkig schermen en het opgewonden dwepen met liefde, gelijk dit in onze liefdelooze samenleving nog altoos tot den goeden toon behoort. En hinderlijk bovenal wordt dit spelen met het hoogste wat er in hemel en op aarde bestaat, als ge in ongelooovige en halfgelooovige kringen, vooral door heel of half geëmancipeerde vrouwen, het hooge ideaal der liefde keer op keer misbruiken hoort, om er bij voorkeur alle geloovige belijdenis van het Evangelie mée te weerstaan.

De liefde heet dan al de religie. Daar hoeft niets bij. Het oude Testament is veel te onbarmhartig. Paulus

met zijn vervloekingen kon veel te hard zijn, en heeft alleen door de hymne der liefde in 1 Cor. 13 zijn eere gered. Alleen Johannes, de apostel der liefde, is een man om meê te dwepen. want dat hij vuur uit den hemel wilde zien nederdalen om de tegenstanders van Jezus te verdoen, zal wel niet waar zijn, en dat hij vermaand zou hebben, om iemand die van de leer van Christus afviel, zelfs niet in zijn huis te ontvangen, (2 Joh. : 10) staat wel in zijn brieven, maar die brieven zijn immers onecht. Bovendien, zij, als minnaars der liefde, houden zich alleen aan Jezus, die zich nooit door iets anders dan door zachte, teedere liefde liet leiden. Want wel is het zoo, dat Jezus hard, scherp zelfs, tegen de Pharizeën kon zijn, maar dat zijn zij ook, want de Pharizeën, — dat zijn immers de „fijnen”, de orthodoxe Christenen, en die sparen ook zij niet. Dat hoeft niet. Die letterdienaars staan ook voor hen buiten de wet, ook buiten de wet der liefde.

Voelt, tast ge nu niet, hoe die valsche liefdesmanie onverbiddelijk door Jezus in wat Hij over het eerste en groot gebod sprak, veroordeeld wordt?

o, Gewisselijk. Op liefde alleen, op niets dan liefde komt het aan. De liefde is het hoogste, de liefde het één en al. Mits op ééne voorwaarde, op deze voorwaarde namelijk, dat al uw liefde van de liefde voor uw God uitga, d. w. z. dat in uw liefdeleven de liefde voor uw God op den voorgrond sta, en dat deze liefde voor uw God derwijs heel uw liefde beheersche, dat ge Hem liefhebt met heel uw hart, heel uw ziel en heel uw verstand.

Ja, als ware dit nog niet scherp en beslist genoeg uitgedrukt, en als om een laatste misverstand en wanbegrip af te snijden, voegt Jezus er nog een vierde aan toe, en bindt het u op uw conscientie, dat deze liefde voor God dan alleen aan het hooge ideaal beantwoordt zoo ze ook is een liefhebben van God uit al uw kracht.

Jezus doet dus niet, wat, heel averechts, menig belijdend Christen doet. Hij zegt niet: Ja, God, is wel de liefde, maar ge hebt ook met zijn heiligheid te rekenen. Neen, uw Heiland plaatst niets boven, noch ook iets naast de liefde. De liefde is Hem het algenoegzame. Alleen maar, Hij komt

er tegen op, dat die liefde in hoofdzaak alleen met den naaste rekent. Hij eischt en wil, dat in uw liefde de liefde voor God het albeheerschend uitgangspunt zij, en Hij laat u niet los, eer ge het verstaan hebt, dat aan uw liefde voor God nooit eenige grens mag gesteld worden, en dat ze daarom óók zijn moet een liefde voor God uit al uw kracht.

Liefde voor God met heel uw ziel, heel uw hart, en heel uw verstand, kan nog in het gevoel vervloeien of in het denkbeeldige hangen blijven, maar als ge God liefhebben moet óók uit al uw kracht, dan eischt ze uw werkelijk leven, heel uw persoonlijk bestaan, heel uw persoons- en levensbesteding op.

Kracht is al wat van u uitgaat, krachtens het pand door God u toevertrouwd, als uiting van de talenten u geschonken, van de macht en bevoegdheid waarover ge te beschikken hebt, van de middelen die in uw hand zijn gesteld, van den invloed, dien ge oefent, van den tijd die u gegund is, van de omstandigheden die uw krachtsbetoon mogelijk maken.

En al deze krachten, waarover ge vervoegt, en die u onder verantwoordelijkheid aan Hem die ze u schonk, zijn toevertrouwd, eischt Jezus dat ge alzóó tot uiting zult brengen, dat in aller werking de liefde voor uw God het beheerschende element zij.

Versta dit niet in valsch-geestelijken zin.

Voor de hand ligt de inbeelding, dat in de kracht die van ons uitgaat, eigenlijk dan alleen de liefde voor God spreekt, zoo we die kracht uitsluitend op godsdienstig en geestelijk gebied aanwenden.

Men beeldt zich dan in, dat wie Bedienaar van het Woord wordt, God meer liefheeft dan wie in rechten of geneeskunde studeert. Dat God meer liefheeft, wie zich aan de Zending wijdt, dan wie zijn krachten aan de pers besteedt. Dat een gesticht voor redding van ongelukkigen hooger staat dan een stichting voor wetenschappelijk onderzoek. Kortom, dat de liefde voor God tot hooger uiting komt, zoo, men arbeidt op het terrein der particuliere genade dan zoo ge leeft op het breede gebied der gemeene gratie.

En dit nu is valsch gedacht. Gods grootheid en almachtigheid bepaalt en beperkt zich volstrekt niet tot het engere gebied van de zaliging der zielen, maar doordringt heel ons menschelijk leven; en de liefde voor God moet zich bij ieder onzer, al naar gelang zijn talenten en zijn levensroeping is, op elk terrein des levens even bezielend en krachtig uiten.

Een schilder of beeldhouwer kan en moet even bewust en even voldingend zijn God uit liefde verheerlijken als een zendeling of philanthroop. Niets, zelfs het eenvoudigste beroep is hier niet buitengesloten. Een boer die ouderling is, moet zoowel als landbouwer in stal en graanschuur, als in zijn roeping als ouderling, zijn God uit liefde met al zijn kracht dienen. Een moeder te midden van haar kroost en tegenover haar man, heeft even heilige roeping om haar God uit al haar kracht lief te hebben, als een pleegzuster of een vrouw in den dienst der zending. En het valsche dualisme dat de moeder of dienstbode naar het gemeene leven verwijst, om de pleegzuster heilig te verklaren, voedt de liefde voor God niet, maar verderft ze.

Drie zonden belagen hier ons leven: het ongebruikt laten, het verkeerd gebruiken en het misbruiken van de ons toevertrouwde krachten, en in elk dezer drie wordt de liefde voor God verloochend.

Gelijk er geen star aan het firmament is gesteld, of ze ontving de roeping om te flonkeren tot Gods eer, zoo ook heeft God aan niet eenig menschenkind een korrel goud in de ziel geschonken, of de glans ervan moet uitkomen en flonkeren tot Gods eer.

Maar wat de starren niet doen, dat doet de vadsige mensch. In tal van personen ontwaart ge telkens, dat talenten aanwezig zijn, maar die ze begraven in de aarde, in plaats van er winste mede te doen voor hun God; en waar is dan de liefde voor het Eeuwige Wezen? Zeker, het zou inspanning, het zou opoffering, het zou zelfverloochening kosten, elk talent dat in hen schuilt, tot volle uiting te brengen. Maar nog eens, waar is hun liefde voor hun God, als ze die inspanning, die opoffering, die zelfverloochening voor hun lieven God niet over hebben?

Gods eere zou zooveel heerlijker, ook onder de Christenen, schitteren, indien al die korrels verborgen goud rijk glansden voor ieders oog, dan nu ze in het stof der zelfgenoegzaamheid en der vadsigheid bedolven blijven.

Anders, maar even zondig en liefdeloos voor God, is het verkeerd gebruik van ontvangen talenten. Dan spant men zich wel in, en deinst voor geen opoffering terug, maar het doel waarmede men werkt, is zichzelf een positie te verzekeren, zelf in de wereld vooruit te komen, anderen te behagen, en rijk te worden niet in God, maar in de schatting van het gemeen.

Er wordt dan wel gesloofd en gezwoegd, maar buiten God om, uit zelfzuchtigen prikkel en niet uit liefde voor God. Het is dan niet werken zoolang het dag is, als een kind uit liefde voor zijn Vader, wetende dat die Vader in onze nooddrift zal voorzien, maar zwoegen om zelf in zijn leven te voorzien. Om 't geld, en niet om zijn God.

En eenmaal dien weg op, komt men zoo licht tot het derde, het nog ergere misbruik van zijn gave, tegen God en zijn heiligheden in. o, Wie zal ze tellen de mannen, die als starren van eerste grootte Gode tot eer hadden kunnen schitteren, en die hun kostelijke gaven misbruikt hebben, om het heilige af breken, het Woord aan te randen, de religie tegen te staan, en die ten slotte zelfs in hun driesten overmoed het geloof aan God bij anderen poogden uit te roeien? Wie kent ze niet, de zangers en kunstenaars, die hun talent misbruikt hebben om wulpschheid en valschen smaak te voeden en van God de zielen af te trekken? Hoeveel geestigheid is niet misbruikt, om het heilige te bespotten en belachelijk te maken? Hoeveel scherpte van blik is niet in slimheid en sluwheid ontaard, om leugen en oneerlijkheid aan te kweken? Hoeveel vrouwelijke schoonheid en liefvalligheid is niet verzonddigd in behaagzucht en onreine bedoeling?

Niet liefde voor, maar vijandschap tegen God is in al dit misbruik tot gevloekte uiting gekomen.

En tegenover al dit ongebruikt laten, dit verkeerd gebruik, en dit misbruik van de ons verleende gaven en talenten, stelt u Jezus nu niets anders dan den eisch der liefde voor uw God.

Hij bindt dien eisch niet aan de wereld op de consciëntie, want die wereld kent de waarachtige liefde niet, omdat ze God niet kent, en alle waarachtige liefde van de liefde voor God uitgaat.

Maar wel stelt Jezus dien vollen eisch onverkort en zonder eenige grens aan u, die zijn heiligen naam belijdt; en u laat Hij niet los, eer de schellen u van de oogen vallen, en ge begint in te zien, dat het een verzondiging van uw leven is, zoo ge het heimwee niet kent naar die volle liefde voor den Eeuwige, die niet kan rusten eer ze God lief heeft, óók uit al haar kracht.

XLII. „DIE NIET LIEF HEEFT, HEEFT GOD NIET GEKEND.”

Die niet lief heeft, die heeft God niet gekent; want God is liefde.

1 Joh. 4:8.

De kennisse Gods is het eeuwige leven. Het eeuwige leven komt niet bij die kennisse bij, maar die kennisse is het eeuwige leven zelf. Die kennisse kan daarom niet beperkt zijn tot wat het verstand vat of niet vat, noch tot wat ons begrip doorziet of in ons geheugen is ingeprent. Kennisse Gods is een kennis, die zeer zeker ook in den spiegel van ons bewustzijn een steeds helderder beeld werpt, maar die toch nooit uitwendig, nooit afgetrokken, nooit dorre woordenwichelarij kan zijn.

Het is een kennisse, die uit onze tweede geboorte tot ons komt, zoo als een kind zijn vader en moeder kent; stout gesproken, zou men kunnen zeggen, een kennis die in het bloed der ziel zit, een Goddelijk atavisme. Het is een kennis die in onzen wil gegrepen wordt, als onze wil den wil van God grijpt. Het is een kennis, die uit geestelijke ervaring, bijna uit ingeving, ons toekomt. Het is een kennis, die in den verborgen omgang met God gestadig aanwast, en in het gebedsleven rijpt. Het is een kennis, die in de donkere diepte der smart, en op de zonnige hoogten van vreugd en

voorspoed, een telkens ons nader komende verrijking ondergaat. Het is een kennis, die ongemerkt gedurig uit den stroom zelf van het leven naar boven komt; een kennis, die onze persoon zelf als orgaan bezigt, en soms oogenblikken kent, dat het is, of het zien van aangezicht tot aangezicht reeds hier, als door de gordijnen van het heiligdom heen, als door een kier van het voorhangsel, ons gegund werd.

Natuurlijk moet die rijke, steeds rijpende, al vollere en van Goddelijke zoetheid overvloeiende kennis Gods, steeds weer door het klare bewustzijn opgevangen, en in de belijdenis van Christus' kerk en in ons eigen persoonlijk belijden, als overgegoten worden; want geschiedt dit niet, dan sluipt er o, zoo snel mystiek bederf, verbeeldingsmanie en sentimenteele verweekelijking in. Maar toch, het stuit, en doet u ijskoud aan, als ge zoo telkens en telkens nog, in de kerk en buiten de kerk, dorre schoolschheid voor het leven in plaats ziet treden, en van die kennis Gods hoort handelen als ware ze een lijk, en niet bezielde, veerkrachtig, de ziel doortintelend leven.

Dat toch is niet naar, maar vlak tegen de Schrift.

Hoor maar wat de apostel des Heeren u toeroept: Wie niet liefheeft, die heeft God niet gekend, want God is liefde.

Zij het al sterk gezegd, toch is het zoo: Meest door zelf te doen wat God doet, gaan we in de zuivere Godskennis in.

Bezie met het oog hierop de vergeving der zonde, en ge zult het mysterie van deze kennis Gods verstaan.

Of God u uw zonden vergeeft, is en blijft, nu en eeuwig, voor u persoonlijk de hoofdvraag van uw bestaan en uw toekomst. Men predikt het thans wel anders, alsof de hoofdvraag ware. hoe we van onze zonden afkomen en onszelven heiligen. Maar het is al zelfbedrog. Zooals Paulus en Luther en Calvijn het ons op de ziel bonden, zoo is en blijft het. De machtige levensvraag is, hoe ben ik rechtvaardig voor God? Zonde-vergiftig is de weg tot afsterving van zonde, niet omgekeerd. Hoe wij, tot onzen dood toe in zonde bevangen wezens, kind van God en naar het Vaderhuis tot eeuwige bewoning geroepen kunnen zijn, dit en dit alleen is het machtig levensprobleem, dat rechtstreeks onze ver-

houding tot God en onze kennis van den Eeuwige raakt. En zoo komt altoos weer het wereldraadsel en het raadsel onzer ziele op dit ééne neder: Is er genade, is er vergeving, is er verzoening, volkomen verzoening ook voor mij?

En nu is het hoogst opmerkelijk, dat het Onze Vader de korte bede om vergiffenis als met ijzeren hand vastschalmt aan de betuiging dat wij zelven vergeven.

„Geef ons heden ons dagelijksch brood,” en vlak daarop het dagelijksche brood voor uw zielsleven in de Goddelijke vergiffenisse, maar die Goddelijke vergeving gebonden aan de volgemeende, oprechte betuiging: gelijk wij vergeven onzen schuldenaren.

Met andere woorden: Ge moet liefhebben, liefhebben met die diepste liefde die u van harte vergeven doet wie tegen u misdeed, en alleen wie zoo lief heeft, die kent God, die kent zijn God in deze zijn hoogste liefde, dat Hij, al waren uwe zonden als scharlaken, ze wit maakt als sneeuw, ja, al waren ze bergen-hoog gerezen, ze wegwerpt in de diepte der zee.

Daadwerkelijk dus in het Onze Vader zelf die diepe gedachte, die zoo gewaagd geuit scheen, dat wij door zelven te vergeven, leeren verstaan dat en hoe God ons vergeeft; d. w. z. dat we door zelven lief te hebben, God in zijn liefde voor ons leeren kennen. En dat wie liefheeft, niet in phrases en in gevoelsopwellingen, maar zóo dat hij van harte zijn vijand vergeeft, geheel, ganschelijk en ten volle vergeeft, ómdat hij ook zijn vijand liefheeft, juist daardoor wast in de kennis Gods. God kennen leert, en leert verstaan, hoe God de liefde is, de liefde ook voor hem.

Gaat dit nu van u uit, zoodat gij eerst liefhebt, en daarna God u liefheeft? Verre van daar. In u begint het nooit met liefde, en achter het eerste druppelken liefde dat ooit in uw ziel gistte, was steeds de hand van uw God, die u dat druppelken liefde in de ziel deed glijden.

Veel min kunt ge ooit uit uzelfen vergeven. Wel vergeven, zóo dat uw vergeven zelf u opnieuw tot zonde wordt, maar nooit zóo vergeven, dat het uw ziel ontlast. Telkens hoort ge ook het kind der wereld vergeven, en hebt ge zelf als kind der wereld vergeven uit hoogheid, om te toonen

dat uw vijand u te laag stond, om hem zijn euveldaad te houden; om te toonen wat braaf mensch ge waart, dat ge geen haat draagt; om in uw zelfbesef van hem af te komen en rust van hem te hebben.

Naar natuurlijk, zulk vergeven heeft met de echte vergiffenis niets dan den schijn en den naam gemeen, en daarentegen wat het Onze Vader bedoelt, is een vergiffenis uit zoo innige, oprechte en waarachtige liefde, dat ge gevoelt: als God mij nu ook zoo vergeeft, dan ben ik gered. Want dan is het God zelf, die deze liefde in mijn hart verwekte, die uit zijn eigen liefde deze liefde tot vergeven in mijn ziel deed overvloeien, en mij alzoo in het zelfvergeven van mijn vijand God doet kennen als uit eeuwige liefde zich over mij, zijn vijand eens, maar nu zijn kind, erbarmende in grondelooze ontferming.

Op het hooren van het apostolische woord: „Wie niet liefheeft, heeft God niet gekend,” slaapt de conscientie gemeenlijk zelfvoldaan in. Wie toch is er, die niets, die niemand liefheeft? Zelfs van struikroovers is het bekend, hoe ze een dier, een kind, een vrouw met soms zelfopofferende liefde minden.

Maar wat zegt dit? Als er staat: Wie niet liefheeft, is bedoeld, wie niet uit de liefde leeft, wie niet door de liefde beheerscht wordt, wie niet in het liefhebben geniet, wie niet die liefde bezit, die de vuurproef kan doorstaan.

En aan die vuurproef komt de liefde toe, niet ten opzichte van wie ons noodig en in het leven aangenaam zijn, maar dan eerst als we staan tegenover een die ons in den weg staat, tegenover wat men kortweg zijn vijand kan noemen; en daarom komt de echtheid van uw liefde eerst in het vergeven uit. In het vergeven van wie u ergerde, u hinderde, u het leven verbitterde. En zulk een nu zóó te vergeven, dat ge uit liefde tot hem, en niet omdat het uw plicht is, hem vergeeft, dat en dat alleen is bewijs, dat in u die liefde is, die u God kennen leert.

Maar dit is ondenkbaar, dit is onmogelijk, dit kan ik niet, zult ge zeggen. Vergeven om Gods wil, vergeven omdat ik zelf zoo zondig ben, vergeven uit Christenplicht, ja; maar vergeven uit voorafgaande liefde, hoe zal dit? En toch,

Jezus eischt het: Heb uw vijand lief, zegen hem die u vloekt.

Dieper indringen in den wortel der zaak is hier noodig.

Ge zult God liefhebben met heel uw ziel, heel uw hart, heel uw verstand en al uw kracht; dit is het eerste en groote gebod; en dan volgt er: En het tweede hieraan gelijk is: „gij zult uw naaste liefhebben als uzelfven”; en die naaste zal telkens uw vijand zijn.

Hoe kan dit? Niet maar dat ik óók mijn naaste moet liefhebben, maar dat dit tweede gebod aan het eerste gelijk, geheel gelijk is?

En het antwoord luidt: Zoo alleen, dat ge in uw naaste liefhebt wat in hem van God is. Anders niets. Dus niet zijn zonde, ook niet zijn zonde tegen u. Die zult ge veeleer haten. Maar zooals ge de natuur liefhebt, omdat er Gods Almacht en Goddelijkheid in spreekt, en een dier liefhebt, omdat God het zoo wonderbaar georganiseerd en met instinct voorzien heeft, zoo zult ge veelmeer nog uw naaste, als mensch, liefhebben, omdat God hem naar zijn beeld geschapen heeft; om de gaven en talenten die God in hem schiep; en om de wezenskiem die in hem gelegd is.

Is dit nu alles verdorven, alles verpest, alles vergiftigd en reddeloos satanisch geworden, dan is er niets meer van God in, en houdt de liefde op, en verkeert in haat, ja moet in haat verkeeren. Satan was ook een wonderbaar schepsel, maar satan is geheel verzondigd, en daarom haat elk kind van God dit onwezen.

Maar zoo is de mensch, hoe diep gevallen ook, in dit leven nimmer. De moordenaar aan het kruis juicht voor den Troon. Den verst afgedrevene heeft Jezus ten leven vernieuwd. Al uw Evangelie, in zijn toepassing ook op u, is derhalve, dat in elken mensch, en dies ook in uw vijand, nog een aansluitingspunt overblijft, waar de genade ten leven kan indringen. Alleen daardoor is het Evangelie ook uw redding. En eerst nu, wie met de liefde van zijn hart, om Gods wil, dat vonksken dat bleef, ook in den verst afgedoolde blijft lief hebben, die heeft lief, met een liefde die God leert kennen, God leert kennen in deze zijn eeuwige liefde, waarmee Hij ook u als zondaar mint.

XLIII. „UIT DE SCHEPSELEN VERSTAAN EN DOORZIEN.”

Want zijne onzienlijke dingen worden, van de schepping der wereld aan, uit de schepselen verstaan en doorzien, beide zijne eeuwige kracht en Goddelijkheid, opdat zij niet te verontschuldigen zouden zijn.

Rom. 1 : 20.

Van ouds is bij de vraag, uit wat bron ons de kennis van God toevloeit, door Christus' kerk gewezen op tweeërlei, op de Natuur en op de Schriftuur.

Dit doelt dan op de kennis van God, die ons van buiten toekomt; die in een afgetrokken begrip is uit te drukken; en die deswege past in den belijdenisvorm. Maar het sluit niet in de bevindelijke kennis van God, die persoonlijk uit geestelijke ervaring, die uit de gemeenschap der heiligen, en die uit den verborgen omgang met God zelve ons toekomt.

Intusschen ook in die eerste, van buiten ons toekomende kennis Gods ligt majesteit; en om ons nu te bepalen tot wat de Natuur ons bijbrengt, is het zoo schoon en waar wat onze Belijdenis zegt, dat heel de Schepping om ons heen als een levend boek is, waarin de enkele creaturen als letterkens zijn. Edoch, het blijft bij een lezen uit dat boek der Natuur van de met name genoemde „Deugden Gods”, zijn Almachtigheid, zijn Wijsheid, zijn Goedheid, en zooveel meer, gelijk de Belijdenis die in het kort, en elke goede Dogmatiek die in het breede opsomt. Van een inleven in het geestelijk Koninkrijk, van een gedreven worden door den Heiligen Geest, van een indringen met onzen wil in den Wille Gods, van een doortinteld zijn van liefde, om Hem die zelf de Liefde is, nader te komen, zelfs van mystieke contemplatie, is hierbij nog met geen woord sprake.

De Belijdenis is een banier, met klaar inschrift, opgeheven tegenover de wereld, om haar te betuigen, wat heerlijk Gods vol majesteit we aanbidden; maar ze is niet een intiemer uitspreken van Gods kennis voorzoover die uit zelfkennis, uit eigen zielservaring is opgekomen.

In deze Meditatiën daarentegen plaatsen we juist die intiëmer Godskennis op den voorgrond, overmits Meditatiën zich niet tot de wereld richten, maar spreken uit en tot de gemeenschap der heiligen, uit zielservaring tot wie zelf zielservaring genoot, of althans er het heimwee naar kent.

Toch waarschuwd we keer op keer, om in dat heiligdom der mystiek niet in kranke gevoelswoeling te verloopen; en daarom komen we thans ook op de kennis Gods uit de Natuur, niet om deze uiterlijk te nemen, veeleer juist om ook deze „kennis Gods uit de Natuur” in ons geestelijk leven in te weven.

Ook hier toch verarmt de dolende ziel zich niet zelden op droeve wijs.

Men heeft het dan van buiten geleerd, en toegestemd, ja, het is zoo, ook in de werken der Natuur spreken de Deugden Gods. Ik kan er uit opmaken, dat God groot in macht, in wijsheid en in goedheid is. Doch dat weet ik dan nu ook. En hiermeê heeft het boek der Natuur afgedaan. De som der kennis Gods, die mij daaruit toekomt, is opgemaakt. Zoo sluit men dat boek, en tot een persoonlijken, diep doordringenden indruk, dien de Natuur ons van Gods Majesteit zou geven, komt het nooit. Men ziet er niet naar om. Men rekent er verder niet mede. En zelfs voelt men wrevel in zich opkomen, als de kinderen der wereld zich voor hun oppervlakkige religie bij voorkeur op die Natuur beroepen.

Het is dan ook stuitend, als men met zekeren ophef roepen hoort, dat de kerk heeft uitgediend en het Woord zijn beteekenis verloren, en dat men zelfs veel rijker religieus geniet „in den tempel van ongekorven hout.”

Toch ligt hier schuld ook bij de geloovigen.

Hoe loffelijk toch hun prijsstellen op Christus' kerk was, en hoe rijk de schat die hun uit het Woord toekwam, ze hadden niet mogen vergeten, dat het ons evenzeer op het hart is gebonden, hoe de onzienlijke dingen Gods van de schepping der wereld aan, uit de schepselen, d.i. uit de Natuur, verstaan en doorzien worden, beide zijn eeuwige kracht en zijn Goddelijkheid.

Hierbij nu stellen we een voortgang in kennisse Gods met drie trappen.

Er is een kennisse Gods die begint met de Natuur, maar die daarna voortschrijdt tot den mensch als naar den Beelde Gods geschapen, en die ten slotte haar hoogtepunt bereikt in den Christus, naardien hij is het uitgedrukte Beeld van Gods zelfstandigheid.

Ze begint, deze kennisse Gods, bij de Natuur; ze verbreedt zich in den mensch; ze wordt voleind in Messias; en deze drie staan niet los naast elkander, maar vormen, als we ons zoo mogen uitdrukken, een opklimmende pyramide. De Natuur vormt het breede grondvlak, ze klimt op in de rijke ontplooiing van het menschelijk leven, en vindt haar hoogtepunt in de Vleeschwording van het Eeuwige Woord.

De Christus is niet te verstaan noch te doorzien zonder de kennisse van den mensch, en de mensch is niet te verstaan en te doorzien zonder een inleven in de onbewuste Natuur. Zal het daarom goed zijn, dan moet de kring der geloovigen steeds onder den levendigen indruk van Gods Majesteit in de Natuur verkeerem; de geloovigen moeten in zichzelf het leven der menschheid, d. i. de historie, voelen naleven: en zoo eerst kunnen ze geraken tot dien klaren, vollen, levenden indruk van den Christus, die hun God in den rijkdom zijner genade openbaart.

En dat het aldus bij de geloovigen moet zijn, rust hierop, dat het alzoo van Gods zijde in zijn zelfopenbaring toeging, en nog toegaat.

God Almachtig is begonnen zich te openbaren in de onbewuste Natuur. Eerst toen die openbaring voleind was, schiep Hij als rijkere zelfopenbaring den mensch naar zijn beeld en gelijkenis. En eerst toen de mensch zijn weg verdorven en tendeele in zonde voleind had, eerst toen zond Hij als rijkste zelfopenbaring ons den Christus.

En let er nu op, hoe deze drie schakels van den heiligen keten tevens in elkander sluiten.

Eerst komt er de stoffelijke wereld. Dan wordt uit stof op die wereld de mensch geschapen. En eerst daarna komt als mensch, in ons vleesch en bloed, de openbaring van den Zone Gods.

Uitgangspunt is hier, dat God onzienlijk is.

Men versta ons wel. In Zichzelve is het Eeuwige Wezen niet onzienlijk, en stelliglijk wordt ons toegezegd, dat we God eens aanschouwen zullen van aangezicht tot aangezicht; ja, dat we Hem kennen zullen, gelijk we ook gekend zijn.

Niet verstandelijk, noch ook geestelijk kennen is het hoogste. Het hoogste is de visie, het klare, onmiddellijke zien. Het aanschouwen zonder tusschengeleding. Zelfs zonder spiegel. Het inzien in het Wezen zelf.

Hoe dit ons mogelijk zal worden gemaakt, is het mysterie der eeuwigheid, al staat het vast, dat nu reeds in onze ziel het orgaan daarvoor, hoezeer nog sluimerend, aanwezig is.

Doch even vast staat, dat het in deze bedeeeling ons niet gegeven is dit orgaan te gebruiken. Deze bedeeeling is de bedeeeling van het beperkte, van het eindige, van het aan vorm, tint en afmeting gebundene. En overmits nu God de Heere perk noch einde, vorm noch afmeting bezit, is Hij in deze bedeeeling voor ons de Onzienlijke.

Tot een klare visie van God komt het in dit leven niet.

De vraag was derhalve, hoe God in zijn Majesteit nochtans reeds in dit leven zich aldus aan ons openbaren zou, dat het ten slotte tot een klaren, vasten indruk van zijn Wezen bij ons komen kon. En dat doel nu heeft God bereikt, 1°. door in de Natuur ons de werking van zijn Almacht en Goddelijkheid in afmetingen te openbaren, die op ons den indruk van het oneindige maken, al weten we dat ze eindig zijn; dit is wat wij het verhevene noemen; 2°. door in de tweede plaats van zijn persoonlijk leven een afdruk in het persoonlijk bestaan van den mensch te leggen, hem scheppende naar zijn beeld; en 3°. door in het eind dit door de zonde verwoeste en gesplitste beeld, in zuivere volheid te herstellen en ons te toonen in den Christus.

Doch dan is ook in en achter die Natuur God zelf.

Dan is die Natuur niet een door God afgeleverd kunstwerk, dat nu buiten Hem, en zonder Hem, in zichzelf bestaat; maar dan is het God zelf die elken nacht u zijn starrenhemel, en elken dag u zijn majesteit in de tinten van het licht, in de wonderen van plant- en dierenwereld,

in de glorie der zee, en in het loeien van de orkanen, soms zelfs in het ratelen van zijn donder zien en hooren laat.

In dit alles is en leeft de God uwer aanbedding. In het trillen van het leven der Natuur trilt zijn eigen Goddelijk leven. Wat zich in die Schepping beweegt, wat er door heen stroomt, wat er u uit toewelt, is innerlijke beweging van Gods eigen leven. Ja, heel de Natuur is niet anders dan een bezielde, van leven tintelend voorhangsel, waarachter uw God zich verbergt, en in welks plooiën en golvingen Hij zich nochtans vol majesteit aan u openbaart.

De apostel zegt het zoo diepzinnig, dat in die Natuur het Onzienlijke Gods niet alleen verstaan, maar ook doorzien wordt.

En op dit doorzien komt het aan. Door dat scherm, door dat voorhangsel, door dat bekleedsel der natuur heen, moet ge uw God zien in zijn Almacht en Goddelijkheid.

Niet op de Natuur staren als op een dood paleis vol schakeering van lijnen en vormen, maar voelen en weten, dat ge staande voor het firmament en voor het wolkenheir en voor de schepping hier op aarde, voor uw God staat; dat Hij het is, die in dit alles op u aandringt, in dit alles op u indringt, in dit alles u toespreekt, en door dit alles de vingeren zijner Majesteit voor uw oog werken laat. Het is God die den leeuwrik voor u laat zingen. Het is God die de zee klieft dat haar wateren bruisen. Het is God die de zon uit haar tente roept en, als de avond daalt, in haar tente doet terugkeeren. Het is God die elken avond de flonkervuren in de starren ontsteekt. Het is God, wiens stemme in den donder op u aanrolt. En eerst wie in dit alles Gods eigen leven voelt, en in dit alles de Goddelijkheid der Almacht doorziet, hij verstaat de heerlijkheid van den Onzienlijke.

XLIV. „EN HET TWEEDE AAN DIT GELIJK.”

En het tweede daaraan gelijk, is dit:
Gij zult uwen naaste liefhebben als
uzelfven. Er is geen ander gebod, grooter
dan deze.

Markus 12:31.

God is ónzienlijk. Hij verbergt zich achter het gordijn der natuur. Maar de plooiën van dat gordijn bewegen zich in golvingen en trillingen, en daaraan ontwaren we dat God zelf achter dat gordijn der natuur ons nabij is. Aan wat in die natuur voor ons oog leeft, ruischt, trilt en zich beweegt, voelen we den polsslag van Gods eigen leven. Een doode natuur kent de Schrift niet, en op allerlei wijs doet ze ons in die natuur „de stemme Gods hooren”, zijn „voetstappen” beluisteren. Als de aarde beeft, is het omdat Hij „ontstoken” is en „de gronden der bergen doet daveren.” In het donkere zwerk „buigt God den hemel en daalt neder.” In den stormwind „voer God op een cherub en vloog.” Als „de diepe kolken der wateren” opbruisen, is het God die ze „scheldt” en die ze opdrijft met „het geblaas des winds van zijn neus.” De schichten van den bliksem zijn pijlen, die Hij uit het zwerk schiet. De sterren komen er als het donker wordt, omdat God ze roept, en ziet er wordt er niet één gemist. Hij drenkt de bergen uit zijn opperzalen. Hij zendt de fonteinen uit, dat ze tusschen de bergen door wandelen. Hij doet het gras uitspruiten voor de beesten, en voor den mensch het brood uit de aarde voortkomen. Hij is het die de zee klieft, dat haar golven bruisen. En wie een geestelijk geoefend oor heeft, merkt hoe God als zijn Goede Herder voor hem uitgaat op den weg, en hoort Gods staf en stok op zijn levenspad tikken, en wordt er door vertroost.

Het is dus bij dit alles niet om dichterlijk-levende natuurbeschouwing te doen; die hebben ook Heidensche dichters ons gegeven. Neen, het gaat ook in de natuur om de religie, om u in die natuur Gods heerlijke tegenwoordigheid te openbaren, en u het warme koesterende gevoel bij te brengen, dat de levende, almachtige God in heel dat leven der

natuur om en bij u is, om u met den verhevenen indruk van zijn Almacht, zijn Goddelijkheid en zijn Majesteit te vervullen.

Maar hierbij blijft het niet.

Diezelfde levende God, die altoos in de natuur u omvangt en op u aandringt, openbaart zich nog heel anders en nog veel rijker aan u in den mensch, die Hij als heer over die natuur besteld heeft.

Ja, in dien mensch is zijn levensopenbaring zóo rijk-goddelijk, dat Hij, na u gezegd te hebben, dat ge God zult liefhebben met heel uw ziel, heel uw hart, heel uw verstand en al uw kracht, dat hoog gebod omzet in het heel ander gebod, dat ge dien mensch zult liefhebben als u zelven en nu in dat tweede er bijvoegt. dat het aan het eerste volkomen gelijk is; dat God liefhebben in zijn majesteit en God liefhebben in den naaste, éézelfde gebod is.

God in God zelven en God in den mensch, of in den naaste liefhebben, het is in vorm en volbrenging uiteenlopend, maar als gebod is het één.

Doolgeraakte wijsheid dringt ons almeer de voorstelling op, alsof uit de doode stof allengs vanzelf de plant, straks uit de plant vanzelf het dier, en ten slotte uit het dier vanzelf de mensch zou zijn voortgekomen. Men doopt die wijsheid met den naam van Evolutie en Darwin heet van dit nieuwe evangelie de profeet.

Heel dit stelsel nu is niets dan zelfverdwazing van het ongeloovig denken. Maar dit ware ligt er toch in, dat heel de schepping om ons heen schijnt opgebouwd, als een tempel waarin de mensch als priester zou optreden. Het wijst alles op den mensch heen. Het roept om den mensch. En als eindelijk de mensch in dien tempel der natuur optreedt, blijkt alles wat voorafging, slechts gediend te hebben om de komst van dien mensch voor te bereiden. Niet ten onrechte heeft men den mensch een wereld in het klein genoemd. Eerst in dien mensch vindt die schepping haar voleinding. God almachtig, die in die natuur zich als achter een gordijn verbergt, treedt in dien mensch in persoonlijke openbaring te voorschijn, niet in zijn macht en majesteit alleen, maar, wat veel meer zegt als Geest. In dien mensch is zelfbesef, is klaar bewustzijn, is een nadenken van het

denken Gods, is wilsopenbaring, is dorst naar heiligheid, is de vonk van het genie, is het gevoel voor schoonheid, is het grijpen naar het ideaal, is het voorgevoel van een eeuwig aanzijn, is de saamvatting van 't wezen in één persoonlijk bestaan, is de ingeprente, de ingeschapen kennis van het Eeuwig Wezen, en dat dit alles in hem is, is alleen, omdat God hem schiep naar zijn beeld.

Ge kunt een bouwmeester kennen uit het paleis dat hij gesticht heeft, een dichter uit zijn zangen, een machtig denker uit zijn werken; maar heel anders is de indruk die van hem nablijft, als ge zijn beeltenis en in die beeltenis de trekken van zijn gelaat, het vlammen van zijn oog, de uitdrukking van zijn wezen hebt gezien.

En zoo nu ook is het hier. Eerst toont de opperste Bouwmeester en Kunstenaar u in de natuur zijn werken; maar dan komt Hij ten tweeden male, en toont u in den mensch zijn beeld, het beeld van zijn eigen Wezen.

Niet in één mensch, dat kan niet, maar in den mensch, gelijk hij in den loop der eeuwen in millioenen en nogmaals millioenen menschen individueel geboren werd, leefde en stierf. Maar onder die millioenen was het hysop en de ceder. In die enkele machtige verschijningen, die als ceders boven het woud der menschen uitstaken, trok de openbaring van zijn Wezen zich telkens klaarder saam; en als ge alle deugden en uitnemendheden en treffelijke gaven saamvat, die in de beste der menschenkinderen zijn uitgekomen, dan geeft dat machtig, dat overstelpend geheel u een Godsopenbaring, die verre en zeer verre de openbaring Gods in de natuur te boven gaat.

Zoo is het nu nog. Wat zou het dan niet geweest zijn, indien geen zonde in den mensch de trekken van het Goddelijk beeld beneveld had, beneveld en verwoest?

Nu is er verstoring. De spiegel, waarin het beeld geworpen wordt, is door duizend barsten gescheurd, hij is verweerd, hij is verdonkerd. Brokstukken van lijnen en trekken ontwaart ge nog, maar niet meer het beeld in het schoon van zijn eenheid, noch in de klaarheid van zijn tinten. En als dan zóó zelfs dat beeld u nog zoo boeit en aantrekt, en

altoos weer u met warme sympathie vervullen blijft, wat moet het dan wel voor Adam geweest zijn, toen hij in Eva dat beeld ongeschonden voor zich zag, en hoe diep is dan niet de val in zonde geweest, die op eenmaal en onherroepelijk dat heilige beeld verstoorde.

Het is zoo, uw ervaring van menschen kan zoo bitter zijn, dat in uw omgeving menschenhaat in stee van menschenmin in u opkomt. Maar dan is er de historie, die het beste uit der eeuwen loop voor u bestendigt, en u door een overrijke openbaring van hoogstaand menschelijk leven weer met den mensch verzoent. De beeldengalerij der historie, van de heroën in het gemeene leven en van de heroën des geloofs. Zooals de apostel het u betuigt, dat we „zoo groot een wolke van getuigen om ons hebben liggende,” en daarom moeten afleggen allen last der zonde, die ons zoo lichtelijk omringt.

Dat nu is Godsopenbaring, openbaring van God zelfs nog in den gevallen mensch, en zoo er liefde, wezenlijk trekkende liefde voor den mensch als mensch in u opwaakt, dan is het om die in menschen geziene heerlijkheid, heerlijkheid van God in menschelijk talent, in menschelijk genie, in menschelijken heldenmoed, in menschelijke liefde u toestralend.

Menschelijke liefde, dat is het hoogtepunt!

Dan is er iets geheimzinnigs in uw eigen wezen, dat trekt naar iets even geheimzinnigs in een mensch, dien ge op uw levenspad ontmoet, dat ge over gebreken heen ziet, zonden vergeeft, misstanden niet meer merkt, en met de geheimzinnige macht der liefde hem omvangt in het verborgene van zijn wezen.

En al kan nu ook die liefde vervalscht worden, ja, ook al kan die liefde zelve zonde worden, toch is het in die liefde voor een mensch die u lief heeft, dat de warme gloed van Goddelijke sympathie uw hart vermeerstert, en het mysterie van de liefde in Gods Wezen zich aan u ontdekt.

Eerst gaat dat dan bij keuze. Uw liefde is dan beperkt, enghartig en tegelijk anderen afstootend. Een glans, hoog lichtend, naarmate ze te donkerder onverschilligheid voor anderen als diepe schaduw om zich werpt. De liefde nog in de zelfzucht bevangen. Liefde uit God, maar nog niet

om Gods wil. Liefde voor een enkelen, dien we onze liefde waardig keuren, maar nog niet de liefde voor den naaste, d.i. voor den mensch als mensch, voor den mensch als schepsel Gods en als naar Gods beeld geschapen.

Maar de Geest zuivert, de Geest loutert die liefde. De liefde voor den mensch moet aan de liefde voor God gelijk zijn. Strijd mag niet bestaan, of de liefde voor een mensch zou de liefde voor God in uw hart terug zetten.

Zoo wordt het almeer een schifting. Liefhebben in den mensch, wat in dien mensch uit God is; en dus ook wat uit den Booze is, in hem haten, niet kunnen dulden, en met al den ernst der liefde terugdringen, tot het wijke uit zijn hart.

En dit juist, dit ontsluit den weg, om in elk mensch op te zoeken, hoe verborgen en schuilend ook, wat er nog uit God in zijn ziel gloort, en die vonk aan te blazen, en niet te dulden dat ze uitga.

Tot dan ten laatste de liefde voor den naaste zich verdiepe in dat diepste, dat in elk mensch, aan deze zijde van het graf, hoe diepgevallen en hoe dood ook in de zonde, nog altoos het geschapen zijn naar Gods beeld en de herstelbaarheid naar dat beeld doet overblijven. De porceleinminnaar, die zelfs de scherven van de gebroken schaal nog met zorge verzamelt en in haar waarde erkent, of ze nog weër saâm te lijmen waren.

Maar zoo dan ook is uw liefde voor den naaste niet anders geworden, dan liefde voor wat van God in dien naaste is.

Het tweede gebod aan het eerste gelijk.

XVL. „HET BEELD DES ONZIEENLIJKEN GODS.”

Dewelke is het beeld des onzienlijken
Gods, de eerstgeborene aller creaturen.
Col. 1 : 15.

God is een Geest, onze God is onzienlijk; maar toch openbaart die Onzienlijke zich met klimmende klaarheid.

Schemerend door en achter het gordijn der natuur; doorzichtiger in den naar zijn Beeld geschapen mensch; en met volle klaarheid in Christus, die is het uitgedrukte

beeld zijner zelfstandigheid, het beeld des Onzienlijken Gods.

Beeld, niet beeltenis. Wat gebeeldhouwd is, geeft meer dan wat in lijn en tint is afgebeeld; het geeft de volle verschijning; in marmer of metaal bootst het beeld den massieven levensvorm na. De beeltenis met stift of penseel geeft op haar beurt wat het koele, stugge marmer weigert uit te drukken, de levenswarmte, den ziegloed, de beweeglijke trekken; maar het beeld is meer indrukwekkend, is overweldigend door machtiger werkelijkheid en bijna tastbaarheid.

Daarom spreekt de Schrift niet van de beeltenis, maar van het beeld van God, die onzienlijk is, en in die uitdrukking het beeld van God, trekt zich geheel de actie der religie saâm. God geeft zijn beeld; de mensch verderft dat beeld; de mensch wil zelf een beeld van God maken; dat zelf willen maken van een beeld van God is bittere zonde; en in het eind klimt die zonde tot haar hoogste punt, als satan, als het beest, als de mensch der zonde, als de antichrist, zichzelf een beeld opricht, en voor dat beeld de aanbidding opeischt, die alleen toekomt aan „het uitgedrukte beeld van Gods zelfstandigheid”, d. i. aan den Christus.

Die openbaring van God in zijn beeld mag alzoo niet verstaan als figuurlijke uitdrukking, als overdrachtelijke taalvorm. Ze is integendeel bovennatuurlijke werkelijkheid. Vandaar het zeggen van Jezus tot Filippus: „Wie Mij gezien heeft, die heeft den Vader gezien”, en vandaar de hope der heerlijkheid voor elk kind van God, dat ook hij eens den Christus zien zal gelijk Hij is, en dat hij in dat zien van den verheerlijkten Christus, God zelf zal zien van aangezicht tot aangezicht. Niet Christus zien en daarna of daarnaast God zien, maar God zien in Christus.

De zonde heeft in den onwedergeboren mensch het beeld van God onkenbaar gemaakt. En nu geeft God in Christus, in één persoon, zijn volle beeld in voleinde klaarheid. En dit kon in onze menschenlijke natuur, omdat de Zoon van eeuwigheid het beeld des Vaders was, en onze menschenlijke natuur als door de schaduw van dat beeld uit het stof dezer aarde was geformeerd.

Wie daarom staan blijft bij de openbaring Gods in de natuur, gedrukt als ze is door den vloek; of ook staan blijft

bij de openbaring van het geestelijk wezen Gods in den mensch. gelijk hij dood is door de zonde; kan tot geen waarachtige kennis Gods geraken, maar moet in afgoderij of valsche philosophie vervallen.

„Niemand kent den Vader dan de Zoon, en wien het de Zoon wil openbaren.”

Daarom blijft de Christus het middenpunt van onze Godsvereering. Niet alleen door wat Hij sprak, door wat Hij deed, door wat Hij leed, maar door zijn Persoon zelf. De glorie der apostelen ligt in wat ze gehoord, gezien en getast hebben van het Woord des levens.

Christus is niet maar de hoogste Profeet onder de profeten, en het Hoofd der apostelen, Hij zelf is de persoonlijke belichaming van al wat in de heerlijkheid onzer religie ligt saamgevat. „In Hem woont de volheid der Godheid lichamelijk.” Naar Hem noemen we ons. In zijn naam is ons de zaligheid gegeven. Van zijn persoon en naam gaat de herbarende, de levenvernieuwende kracht uit, die de gedaante der wereld veranderd heeft. Alleen waar Hij wordt aangebeden, is waarachtig Christendom. Hij heerscht, niet enkel door de overlevering van wat Hij eenmaal was, sprak, deed en onderging, maar door een reële macht, die Hij nu nog, gezeten aan Gods rechterhand, uitoefent, op landen en natiën, op geslachten, gezinnen en personen. Vóór Hem of tegen Hem, beslist over den loop van 's werelds historie, over de einduitkomst van ieders levensexistentie. Met Hem zal de wereld zich in vrede verblijden, tegen Hem gekeerd, zal ze beroerd worden, en beroerd blijven, tot ze òf tot Hem terugkeert, òf in haar verzet tegen Hem vergaat en zich den dood eet.

Alle pogen om de Christelijke religie te verwateren en van Hem los te maken, of ook met filosofie en heidensche uitdenkselen te vermengen, moet daarom tot geestelijken en zedelijken achteruitgang leiden.

Wie ook maar eenigszins den hoogen naam van Christus met dien van Buddha, Kongfutse of Mohammed op één lijn stelt of in één adem noemt, ondermijnt de Christelijke religie en alle religie. en daarmee de gelukkige ontwikkeling van ons menschelijk geslacht. Want dat alles voert af van de

kennisse Gods, vervalscht de kennisse Gods, doet de echte kennisse Gods te loor gaan; en wijl God te kennen zelf het eeuwige leven is, hier en hiernamaals te genieten, is alle vervreemding van den Christus, alle omneveling van den naam van Christus, een zoeken niet van het leven, maar van den dood.

Christus zoeken om uw zaligheid is het begin; maar wie verstaat wat zaligheid is, grijpt juist ter wille van die zaligheid in Christus de kennisse van zijn God.

Het is zoo, in Christus ligt uw waarborg, dat eens uw ziel van alle zonde rein zal zijn; de zekerheid dat geen zonde-schuld u meer jagen zal; de belofte dat ge eens uw lichaam verheerlijkt terugontvangt; en niet minder de hope van inwoning in het Vaderhuis, van heilige vreugde in de zalen van het eeuwige licht, van een eindeloos samenzijn met al Gods heiligen; kortom, van een erfenis, u brengende wat geen oor ooit gehoord, geen oog ooit gezien heeft, of wat in geen menschenhart ooit oplom.

En toch is dat alles nog niet anders dan de luister van het paleis en van wie er mag binnentreden; de stralenkrans die de zaligheid is en blijft, is in God zelven te zoeken. Hem uw God te bezitten, Hem met doorziende kennisse te kennen, en met den levenden God in zalige aanbidding zielsgemeenschap te genieten, — dat en dat alleen is van alle eeuwige zaligheid de kern en pit.

En daarom is er zaligheid in Christus, èn omdat Hij u van zonde verlost, èn omdat Hij u de erfennisse waarborgt onder de heiligen in het licht; maar toch, ten volle eerst is de zaligheid door u in Christus gegrepen, zoo ge in Hem, als het Beeld des onzienlijken Gods, God zelven grijpt, en in die kennisse Gods, die van dat Beeld u toestraalt, indrinkt eeuwig leven.

Het is niet een zaligheid, die Christus u maar bereidt, die Hij u nader brengt, en waar Hij u eens binnenleidt, om dan, na voleinding van dat machtig werk, terug te treden. Neen, ook in het rijk der heerlijkheid zou er geen zaligheid zijn, zoo de Christus er niet eeuwiglijk was, als degene in wien gij God zien, kennen en genieten kondt.

Toch toeft dit niet tot ge in het Vaderhuis zijt binnengegaan.

Wel wordt daar eerst de kennisse Gods voleind, maar hier reeds begint ze. We hebben niet maar een toezegging van toekomstige openbaring, maar een openbaring van God in Christus die hier reeds onder ons bereik valt.

Het Beeld van God ligt op het Evangelieblad in Christus voor ons uitgeteekend. God is een geest, en de zelfopenbaring Gods in het eeuwige Woord ligt in het beschreven Woord voor ons uitgesproken.

Ook na zijn hemelvaart leeft Christus in dat Woord na, is met dat Woord de beeltenis van het Beeld Gods de wereld ingegaan, is zijn gestalte onder ons voortlevende, en zijn we, dank zij dat Woord, zoo met den persoon en de verschijning van den Christus vertrouwd, dat hij ons verzelschaft op onzen levensweg. Zoo als de Christus verkeerde onder zijn toenmalige omgeving, zoo brengt de verbeelding hem over in onze eigen omgeving, en passen we zijn woord van toen zóo op ons zelve over, dat het is of Hij ons zelve toespreekt, vermaant, bezielt en troost.

Doch hierbij blijft het niet.

Er is van den Christus niet alleen een beeltenis in het Woord, maar er zijn ook van den Christus krachten en werkingen, invloeden uitgegaan, die zich als vonkend vuur van ziel op ziel hebben overgeplant, die vuur in den mensch hebben ontstoken, en alzoo een gloed van liefde, van heiligen zin, van geestelijke toewijding hebben doen ontbranden, die de eeuwen doorging en nog brandt, en ons, als we er in leven mogen, koestert en verwarmt, en als 't ware den levensadem van den Christus ons nabij brengt.

En dit alles is niet maar lijdelijk gevolg van zijn verschijning voor twintig eeuwen, maar wordt dag aan dag reëel door Hem zelve gevoed en gesterkt, en dringt rechtstreeks uit den Christus op ons aan. Elke ziel die herboren wordt, elke heilige zin die in ons opkomt, alle goed werk waartoe we bekwaamd worden, het is al zijn werk door de wondere inwoning van den Heiligen Geest.

Hij zou komen om woning bij ons te maken, en Hij is gekomen, en komt nóg, elken dag en elken nacht, om die inwoning in de gemeente zijner heiligen te bevestigen. Hij

kent en roept ons bij name, en schikt zich naar de nooden van elk hart.

Zoo dringt Hij, die het Beeld des Onzienlijken Gods is, aldoor op ons aan, zet zijn eens begonnen werk in ons voort en doet door eb en vloed heen, den oceaen van Gods grondelooze barmhartigheden steeds heerlijker voor ons schitteren.

Gewisselijk, er is kennisse Gods die wij van Hem nemen en aan Hem ontleenen; maar veel meer nog is er kennisse Gods die Hij zelf ons toebrenge, in ons brengt en in het verborgene onzer ziel tot klaarheid doet komen.

Dit toch is het mystieke, dat Hij die het Beeld des onzienlijken Gods is, ons dat beeld niet slechts toont, en door dat beeld niet slechts bekoort, maar dat beeld in ons zelve, in onzen eigen persoon, in onze eigen ziel uitbeitelt.

Er is gelijkvormigmaking van ons eigen innerlijk leven aan het innerlijk leven van den Christus. Zijn beeld drukt zich af in Gods heiligen.

En dit eerst is de hoogste kennisse Gods, die we op aarde bereiken kunnen, wanneer alzoo het beeld Gods in Christus het beeld Gods in onszelve vernieuwt.

XLVI. „UW NAAM WORDE GEHEILIGD.”

En Hij zeide tot hen: Wanneer gij bidt, zoo zegt: Onze Vader, die in de hemelen zijt; Uw naam worde geheiligd; Uw koninkrijk kome; Uw wil geschiede, gelijk in den hemel, alzoo ook op de aarde.

Luk. 11 : 2.

Wezenlijke kennisse van God is geen vrucht van geheugenwerk.

Ook de kennisse Gods wordt dan eerst wezenlijk, als ze haar uitgangspunt vindt in wat uw ziel innerlijk bespeurt en doorleeft. Alles moet hier uitgaan van een aanraking, die voor uw zielsbesef persoonlijk tusschen u en het Eeuwige Wezen plaats greep. Er is geen kennisse van het licht mogelijk voor wie blind geboren werd, en evenzoo is ken-

nisse Gods in echten zin voor u ondenkbaar, zoolang uw ik in u het bestaan zelf van God niet ontwaard, niet ontdekt, en niet door werkingen, uit God uitgegaan, metterdaad gevoeld heeft. Gevoeld niet met uw tastzin, maar gevoeld in geestelijke onmiddellijke gewaarwording, zoodat ge, niet op grond van redeneering en niet omdat anderen het u aanzeggen, maar rechtstreeks uit u zelf weet, dat God er is en dat God groot is.

Dat is het wat onze vaders in den heldenstrijd des geloofs, dien ze doorworstelden, zoo telkens op den voorgrond plaatsten. En hoe kon dit anders bij mannen, die te midden van druk en benauwing elken dag hun ziel in aanbidding voor de ontzettende Majesteit des Heeren voelden wegzinken, en er daarom zoo sterk op stonden, dat er in den mensch door God zelven was ingeprent het Godsgevoel (*sensus divinitatis*), en dat in dit Godsgevoel het zaad van alle religie (*semen religionis*) school.

Maar toen de vervolging ophield en pays-en-vreë in het heilig Sion wederkeerde, heeft men dien geestelijken, reëlen achtergrond van alle waarachtige kennis Gods bitterlijk verzaakt, en zich maar al te veel in het verstandswerk teruggetrokken.

Zoo verving afgetrokken, d. i. van den wezenlijken God afgetrokken kennis, die kennis, die het eeuwige leven is. En noodzakelijk gevolg hiervan was, dat boekengeleerdheid de echte vroomheid verdrong en dat de kerk in het bloed harer ziel verarmde.

De kerk stond hierin niet alleen. Dat teruggaan uit de werkelijkheid naar de papierenwereld van afgetrokken uitdenksels van het verstand, viel op elk hooger levensgebied waar te nemen. Zelfs de kunst, en met haar de poëzie, werd ten leste door dit booze kwaad aangetast. Vormen, woorden, phrasen, rijmelarij en verzenmakerij in plaats van gouden taal uit de bron zelf van het leven opgeweld.

En toen kwam, gelijk niet anders kon, de even eenzijdige reactie er tegen. Nu niets dan gevoel, louter indrukken, enkel gewaarwordingen, altoos wisselende impressies. En als noodzakelijk gevolg hiervan omneveling van het bewustzijn, duistere innerlijke bespeuringen, onklarheid in de gedachten en een bajert in de taal.

Zóó op dichterlijk en letterkundig gebied, en niet anders in de religie. Ook hier niets dan gewaarwordingen, sensaties, indrukken, die bij de ongeloovigen tot een terugval in het algodendom leidden, en de geloovigen verzinken deden in kranke mystiek.

Want men versta het wel, dit alles wordt op elk gebied, en zoo ook op het gebied der religie, beheerscht door machtige stroomingen in geheel het leven der menschheid.

Goed is het alleen, als de werking van het gevoel en van het verstand in het juiste evenwicht en in zuivere harmonie aan elkander aansluiten.

Maar juist dat duldt de zonde niet. Zij verbreekt gedurig het evenwicht, zij bant die harmonie. En dan komt er eerst een tijd, dat het verstand het gevoel doodt, en uit die periode komt een andere op, waarin het gevoel het verstand tot zwijgen doemt. En onder dit alles blijft het steeds de roeping, de heilige roeping der prediking, om helder elken misstand in te zien, en altoos weer naar het evenwicht, en naar de zuivere harmonie te dringen.

Ook in deze Meditatiënreeks over de kennisse Gods is daarom eerst alzijdig de werking der verborgen gemeenschap uitgesteld. Recht is wedervaren aan wat de verbeelding, aan wat de ingeving, aan wat de wilswerking, aan wat de liefde, aan wat de indruk dien we van de natuur, van den mensch, en tenslotte van den Christus opvangen, voor de echte kennisse Gods uitwerkt.

Eerst moest de werkelijkheid van Gods verborgen omgang voelbaar worden gemaakt, en dit ging daarom te gereeder, omdat onze eeuw het wel zoo wil, en deswege dit dringen op de realiteit der innerlijke gewaarwording, in overeenstemming is met wat thans den toon aangeeft. Het dorre denkgenuitsel heeft ook op het gebied der religie ten slotte een ieder afgestooten. Men dorst naar wat grijpbaar, voelbaar, rechtstreeks te genieten geeft, en heel onze persoonlijkheid doorademen kan.

Maar toch zou het een onvergeeflijke fout zijn, een fout die zich aanstonds zou wreken, zoo het hierbij bleef. De Schrift gedooft dit niet, de kerk protesteert er tegen, en elk kind van God vraagt naar meer.

Groot en verstrekkend is in de Schrift de beteekenis van den Naam, van den Naam des Heeren, en juist die Naam onzes Gods roept ons uit den gevoelsstroom op naar hooger en klaarder bewustzijn.

Het gevoel is een gave Gods, maar de gave van het bewustzijn gaat als trek van het beeld Gods in ons nog verre boven het gevoel uit. Het gevoel kan niets anders dan de stof leveren, die het bewustzijn doordenkt, ordent en in klaren vorm omzet. Zelfs de plant is gevoelig, het gevoel in het dier is soms zelfs uiterst fijn, maar wat noch plant noch dier ontving, is dat heerlijk vermogen van het hooger bewustzijn, dat den mensch bekwaamt, om het al in zich op te nemen, te doorzien, te schatten in zijn beteekenis, te waardeeren en in het eigen denken af te spiegelen.

Dat bewustzijn maakt den mensch tot koning, want in het gevoel lijdt hij en ondergaat, maar in het bewustzijn handelt hij en heerscht.

Dat bewustzijn heeft allerlei vorm. Een anderen vorm voor de kunst. Een anderen vorm voor het zedelijk, en een anderen vorm voor het Godvruchtig leven. Maar van alle deze vormen is het altoos eerst het bewustzijn, waarin de mensch zichzelf terugvindt, tot machtig handelen bekwaam wordt, en zich opheft tot de sferen van het eeuwige Woord.

Daarom is alle eenzijdig verzinken in de mystiek altoos geëindigd met ons te verlagen, en moet steeds weer de heilige oproeping van Christus' kerk uitgaan, om den heiligen schat onzer religie op te heffen tot de hoogte van ons bewustzijn.

De mystiek zonder meer is de duisternis, de chaos, het nachtelijk donker. In ons bewustzijn is het licht.

Dit licht nu wordt voor de kennisse Gods het eerst ontstoken door den Naam des Heeren.

Dit ontwaart ge zelf terstond, als ge, op de knieën voor den Eeuwige neergebogen, hem eerst alleen nog met den algemeenen klank van God toespreekt, en daarna overgaat in het Abba, Vader.

Wie rustig, met nadruk en intentie zijn God aansprekende, Hem noemt bij den VADERnaam, en Hem noemt: Mijn lieve Vader, ontwaart terstond, hoe er in dien Naam een wereld van gedachten uit zijn hart vloeit, en hoe zijn God

hem hierdoor mit het Hooge en Verhevene nader aan zijn innerlijk zielsleven komt.

De naam is wat ik iemand noem, en ik kan slechts noemen dien ik ken. Zoo hangt de naam onmiddellijk met het kennen van den persoon saam. De naam is de korte saamvatting in een enkel woord van wat in den persoon mij voorkomt. En al zijn onze menschelijke namen afgesleten, zoodat ze niets meer uitdrukken, toch staat ook onder menschen iemand heel anders voor ons, als we zijn naam noemen hooren, dan dat hij als een onbekend persoon ons voorbijging.

En dit nu is daarom reeds in nog veel hooger zin op onzen God van toepassing, omdat de Naam des Heeren de uitdrukking zelve van zijn Wezen is. Noem Hem met den verbondsnaam van Jehovah, met den patriarchalen naam God den Almachtige, noem Hem als kind uw Vader, of spreek den vollen naam uit van Vader, Zoon en Heiligen Geest in heilige Drieëenheid, altoos ligt in dien Naam het wezen uitgesproken, is die naam niet door u verzonnen, maar door God aan Zichzelven gegeven en u geopenbaard, en komt in dien Naam u een saamgevatte kennis van uw God toe, die u uw God naderbrengt, in uw bewustzijn indraagt, en Hem u verklaart.

Zonder Naam van het Eeuwige Wezen, dan vloeit religie en afgoderij in elkaar, dan loopt het alles uit op donker religieus besef, dan ontsluit zich de oceaan van het algodendom voor u, en gaat de persoonlijke kennis van den persoonlijken God steeds meer voor u te loor.

Maar met den Naam des Heeren, dan komt er onderscheiding, dan komt er tegenstelling tusschen valsche en echte religie, dan komt ge persoonlijk tegenover den persoonlijken God te staan, en weet ge met wien ge te doen hebt.

Natuurlijk mits ge dien Naam niet in een zinloozen klank laat doodloopen. En ook dat doet de zonde. Telkens het „Onze Vader” spreken als met een dooden term, zonder dat aan dien Vader en aan wat in dien Vadersnaam ligt, gedacht wordt. De vloek der gewoonte, die door het altoos herhalen ons geestelijk bewustzijn afstompt. Het vluchtig, onnadenkend, zinloos bezigen van de heilige klanken. En dat duurt tot ge in een ernstig oogenblik in uzelf inkeert en nu

diezelfde heilige namen in stille eerbiedenis, er uw ziel inleeggend, herhaalt, en nu zelf verrast wordt door den rijkdom, die er in schittert.

En komt ge daar weer toe, dan is de Naam des Heeren een fakkel in uw bewustzijn ontstoken, en klaart ongemerkt en vanzelf het verborgen wezen van uw God uit de gevoelsdonkerheid voor u op. Ge staat dan als persoon tegenover en voor God, en zijn Naam verklaart u altoos zooveel van zijn wezen, als voor uw hart op dit oogenblik behoefte is.

Maar dan kan en mag ons denkend bewustzijn ook bij het stamelen van dien Naam niet blijven staan. Dan wordt die Naam de aanleiding om wat 'er in dien Naam ligt, in te denken, en zóóver onzen God voor ons bewustzijn te verhelderen als de vang van ons bewustzijn gedooft.

Niet ieder kan dit evenver. De opnemingskracht van het bewustzijn is bij den een zeer beperkt, bij den ander wonder groot. En reëel brengen we het nooit verder, dan dat ieder zoover in de kennis Gods indringt, als de maat van zijn bewustzijn toelaat.

Maar wat nooit mag, is, dat we naar de maat van ons bewustzijn wel in de dingen der wereld en wel in alle wetenschap zouden indringen, maar ten aanzien van den Naam des Heeren achter zouden blijven.

Gods naam moet geheiligd worden.

En alle onachtzaamheid aan den Naam des Heeren begaan, is met dat heiligen van den Naam onzes Gods in onverzoenlijken strijd.

XLVII. „DE NAAM DES VADERS, DES ZOONS EN DES HEILIGEN GEESTES.”

Gaat dan henen, onderwijst alle de volkeren, hen doopende in den naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes; leerende hen onderhouden alles wat ik u geboden heb.

Matth. 28 : 19.

Wondere intimiteit geeft het opeens aan verkeer en omgang, als iemand, die u dusver vreemd tegenover stond, of dien ge wel kendet, maar toch als heer of

mevrouw bleeft aanspreken, u toestaat dat ge hem bij zijn naam noemt. En nog intiemer voelt ge u op eens geworden, zoo ook de naam weggaat en de doopnaam er voor in de plaats komt.

Kinderen kennen dien overgang niet, dan een enkel maal in zeer hoogen stand. Eerst met het uittrekken van de kinderschoenen komen de beleefde vormen, die juist bedoelen den te vrijen omgang van het kinderleven te verhoogen en op te heffen tot edeler vormen, die opzettelijk tusschen den één en den ander zekeren afstand scheppen, opdat de personen zich meer in vrijheid kunnen ontwikkelen. Maar als dan in latere jaren, hetzij nauwere kennismaking tot vriendschap leidde, hetzij het samenwerken in eenzelfden kring den afstand deed inkrimpen, en de titels vallen weer weg, en men spreekt elkander over en weer voor het eerst bij de namen aan, dan wijzigt zich op eenmaal heel de toon van het verkeer, dan voelt men zich op eenmaal nader tot elkander gebracht, en is het of het onderling vertrouwen slechts wachtte op goede kans om zich te openbaren.

Hierbij nu geldt de regel, dat hoe hooger de persoon staat, die ons het verlof geeft om hem bij zijn naam te noemen, des te grooter sprong uit de vervreemding naar meer vertrouwelyken omgang gemaakt wordt. Reeds groot is die sprong, als we iemand bij zijn geslachtsnaam gaan noemen, maar allergrootst als we tot den persoonsnaam komen. En hierbij geldt dan nog weer dit ander verschil, dat bij de vrouw en onder vrouwen, evenals bij het kind, de persoonlijke doopnaam, of beter nog de verkorte doopnaam, en bijna nooit de geslachtsnaam in het onderling verkeer gebruikt wordt, terwijl omgekeerd onder mannen de geslachtsnaam als regel gebruikt wordt, en het gebruik van den noemensnaam veel hooger graad van intimiteit aanduidt. Terwijl eindelijk in het familieleven alle deftiger titel wegvalt, en het gebruik van den geslachtsnaam geen zin zou hebben, maar alles òf op den doopnaam drijft, òf overgaat in een heel ander soort namen, die de levensverhouding uitdrukken waarin men tot elkander staat. Zoo komt dan eindelijk de moedernaam en de vadersnaam op, en spreekt men van man en vrouw, of ook spreken vader en moeder den telg, door hen verwekt, aan als: mijn

kind. Het zijn deze in het gezin gebruikte namen die meer dan klanken zijn, en iets van het wezen in de onderlinge verhouding uitdrukken. Namen, eenigszins gelijk staande met de namen die we aan een dokter, een dominee, een koster enz. geven, om uit te drukken dat we niet hun persoon, maar hun ambt bedoelen. Doch waar bij deze laatsten de persoon en de betrekking, waarin ze tot ons staan, zich scheiden, heeft de vadersnaam, de moedersnaam en de naam „mijn kind” juist dit rijke, dat deze soort gezinsnamen tegelijk en de personen en de verhouding waarin ze tot ons staan, uitdrukken, en alzoo het hoogste geven wat de naam uitdrukken kan.

Spreekt men nu, na dit opgemerkt te hebben, het Onze Vader of ook het Abba, lieve Vader uit, dan voelt men rijker dan anders het hooge voorrecht, dat voor een kind van God in dien Vadersnaam ligt.

Niet alle naam, waarmee we het Eeuwige Wezen pogen aan te duiden, is even innig.

De vage naam van God brengt geen toenadering. Het enkele woord God duidt ons een hoogverheven Wezen aan, dat ver boven den levenskring van ons menschen uitgaat; maar het woord God spreekt niets uit, het sluit af en openbaart ons niets, het wijst op geen enkele betrekking; en eerst als we er mijn voor voegen, en spreken van „mijn God”, of ook gewagen van „Verbondsgod”, komt er teekening en leven in.

Eenzoo is het met den naam: de Allerhoogste. Die naam van Allerhoogste is in de Schrift dan ook bijzonder in gebruik buiten den kring van Israël. We vinden dien naam bij Melchizedek, bij Nebucadnezar (Jes. 14:14), in de heidensche wereld, waarin Daniël verkeerde, en bij de goede en de gevallen engelen. De engelen heeten: Kinderen des Allerhoogsten (Ps. 82:6). Gabriël spreekt van de kracht des Allerhoogsten die Maria overschaduwden zal, en zoo ook spreken de demonen tot Jezus: Gij Zone Gods, des Allerhoogsten (Luk. 8:28). En dit is natuurlijk. Immers ook die naam van den Allerhoogste drukt alleen uit, dat onze God hoog boven alle geschapen wezens uitgaat, maar het is geen naam die ons onzen God

nader brengt of inleidt in zijn verborgen gemeenschap. Eer is het een naam die verwijdert, en den afstand tusschen ons en onzen God doet toenemen.

Heel anders daarentegen wordt het, als God zich openbaart als de Almachtige, als Jehovah, als onze Heere.

De naam van God den Almachtige, waarmee de patriarchen hun God mochten noemen, spreekt van bescherming, van een toevlucht in dagen van benauwdheid, van zekerheid der ons gegeven belofte, van een bondgenoot, die elken tegenstand voor ons breken zal. Vandaar de rijke ontwikkeling van dien naam in het veelvuldig spreken van God als ons hoog vertrek, onze toevlucht, onze rotssteen; als van een God, in wiens tente we verkeerden mogen, en die ons een schuilplaats is. Alles uitwerking van dat ééne begrip: God de Almachtige, als uitdrukkende een Almachtigheid die over ons waakt, en ons ten goede komt.

Hetzelfde geldt van den naam Jehovah.

Ook deze naam is niet een klank, maar wezensuitdrukking, en wel uitdrukking van datgene in het Wezen Gods, wat ons van noode is om ons te troosten bij de bangheid, waarmee het altoos wisselende, onvaste, onbestendige en ten slotte eindige van ons menschelijk leven ons benauwt.

Om ons heen komt het alles en vergaat. Zelf wisselen en veranderen we gedurig met al wat wisselt om ons heen. Nauwlijks is de lente in den zomer overgegaan, of de herfst nadert reeds om in den winterslaap des doods te bezwijken. Dit strijdt met ons innerlijk wezen, dat roept om onsterfelijkheid; dat zich zelf gelijk wil blijven, en in den grijsaard nog de identiteit met het ik van het kind voor eigen zielsbesef handhaaft. En toch gaat die wisseling om ons en in ons rusteloos voort. Er is geen vastheid. Het is al als het wiegelen van de baren, waarop we meewiegelen, en waarop we onweerstaanbaar worden voortgedreven.

En nu is die wondere naam van Jehovah, van: Ik zal zijn die Ik zijn zal, te midden van dien wiegelenden oceaen de openbaring van het duurzame, het blijvende, het eeuwige, het onveranderlijke, en vloeit met den naam van

Rotssteen saâm. Vrucht van die naamsopenbaring is alzoo, dat wie door Jehovah aangegrepen werd, en zelf Jehovah aangreep, in zijn God het vaste punt bezit, van waaruit hij de woeling der wateren op die zee van het leven bezweert, en de eeuwigheid zelve grijpt in den God dien hij aanbidt. Jehovah te kennen is eeuwig leven bezitten.

Met den naam Heere is het evenzoo.

Wie alleen van God spreekt, drukt niets uit omtrent de betrekking waarin hij tot dien God staat, maar wie zegt: Heere, onze God, of God de Heere, getuigt van een betrekking waarin hij tot het Eeuwige Wezen bestaat. Hij is van dien God het eigendom en de dienstknecht, hij verwacht van dien God bevel en ordinantie, hij erkent voor dien God te moeten leven, omdat Hij zijn Heere is, en hij dus alleen om dien God bestaat.

Maar toch is het daarbij niet gebleven.

De liefde Gods, die ons zocht en aantrok, is in de naamsopenbaring nog veel verder voortgeschreden, en leerde reeds aan Israël den VADERNAAM kennen, die volstrekt niet eerst in het Nieuwe Testament geopenbaard is. Als God bij Maleachi zegt: Ben ik dan een Vader, waar is mijn eere? toont reeds dit ééne zeggen, dat wel ter dege ook reeds onder Israël de zin en beduidenis van dien VADERNAAM beseft werd. Zelfs werd de tegenstelling met het kind er reeds in gevoeld. Of heet het niet reeds van David: Ik zal hem tot een Vader en hij zal mij tot een zoon zijn?

Nu voelt ieder hoe het Eeuwige Wezen ons in dien VADERNAAM nabij komt. Het is of alle afstand wegvalt, en of God zelf door dien naam ons tot warme vertrouwelijkheid, nauwe gemeenschap, en intiemen omgang uitlokt. De moedernaam zou dit nog teederder, maar toch niet zoo rijk hebben gedaan, omdat de moedernaam meer op de jeugd doelt, en de vadersnaam meer heel het leven omvat. Ook zit in den VADERNAAM onzes Gods èn het teedere van den moedernaam èn het energiek-vertrouwelijke van den vadersnaam. „Al kon een moeder haar zuigeling vergeten, zoo zal Ik u nochtans niet vergeten.”

Eerst met den VADERNAAM komt dan ook de rijke volheid der innige religie op. Nu komt er het samenleven, het

gestadig voor zijn God verkeerren, het uitstorten van het hart, het zich vastklemmen in trouw en liefde en de gebeds-omgang in niets meer verbergende teederheid.

Meer nog, die VADERNAAM sluit den kindernaam in, en met dat Abba Vader komt de verrassende ontdekking van zelf kind van God te zijn, en daarmee de adel van ons geslacht, de koninklijke verheffing boven al wat ons in de onbewuste schepping omringt, de heel het leven omzette-nde gedachte, dat niet hier ons eigenlijk leven is, maar dat ons wezenlijk leven is een leven met en bij en in onzen God.

En hiermeê is nu de laatste schrede mogelijk geworden, en komt ten slotte de volle openbaring van Vader, Zoon en Heiligen Geest, van het eenig en drievuldig Wezen.

Hierdoor toch wordt op eenmaal de verhouding, de betrekking waarin we tot onzen God staan, in verband gezet met het eigen Wezen Gods.

Op zich-zelf kon de VADERNAAM nog buiten dat Wezen omgaan, en eenvoudig aan het gezinsleven onder menschen ontleend zijn. Zoo opgevat, zou er dan alleen in liggen, dat, gelijk ge kind van uw vader in huis zijt, zoo ook God als een Vader over u waakt.

Maar nu wordt dit op eenmaal alles anders.

Nu is God eeuwig Vader in zijn Wezen en in dat eigen Wezen Gods is de Zoon, zoodat wat op aarde in het gezin wordt gekend, slechts afbeelding is van wat in het Wezen Gods eeuwig was. Alzoo geen vergelijking meer, maar het wezenlijke ligt in dien VADERNAAM voor ons uitgedrukt; en als wij Gods kind mogen heeten, komt ons die naam niet uit gelijkenis met het gezin, maar rechtstreeks uit den beelde Gods toe.

Hij heet niet maar onze Vader, maar Hij is onze Vader eeuwiglijk. En zoo ook, gij heet niet slechts zijn kind, maar ge zijt Zijn kind, uit Hem geteeld, en uit uw God geboren.

Dit nu is zaligheid.

En daarom, wie acht dat de belijdenis van de Drieëenheid slechts een leerstellig vraagstuk is, hij peilt van verre

niet, wat in die openbaring van Vader, Zoon en Heiligen Geest ligt.

Eerst de Drieënige God is de weelde, de wellust onzer ziel.

XLVIII. „DIE ZEER HOOG WOONT, DIE ZEER LAAG ZIET.”

Wie is gelijk de Heere onze God?
Die zeer hoog woont, die zeer laag
ziet, in den hemel en op de aarde.
Psalm 113 : 5 en 6.

Er is ook een zonde, dat wie nabij God zoekt te leven, zijn afstand van zijn God niet weet te bewaren.

Met name in het gebed komt dit soms droef uit bij het overluid bidden voor en met anderen, en het teekent zich dan onmiddellijk door het gebruik van je en jou in plaats van Gij en Uw.

Al te vreemd vinde men dit niet.

In landen waar de taal nog twee vormen van aanspraak bezit, een meer gemeenzamen en een meer deftigen, is het van oudsher vast gebruik geweest, in het bidden tot God den gemeenzamen vorm te gebruiken. In het Fransch zegt men: „Notre père qui est aux cieus, ton règne vienne”; in het Engelsch: „Our father who art in heaven, hallowed be thy name”; en in het Duitsch: „Unser Vater der du im Himmel bist, dein Name werde geheiligt.”

Zoo nu was het in ons land ook, zoolang we nog dudijnden, d. w. z. van du en dijn spraken, een vorm, dien we nu nog alleen bezitten in het „mijn en het dijn”. Ook bij ons luidde het toen in het „Onze Vader:” dijn name werde geheiligt, dijn coningrijk kome. Tot schade van onze taal sleet echter die gemeenzame vorm uit, en reeds in het nieuwe testament van 1584 stond „uw name werde geheiligt.” De Synode van Dordrecht heeft in 1618 dat du en dijn voor goed ten doode opgeschreven, en zoo hebben we voor de gemeenzame taal thans niet anders dan het platte je en jou.

Toch bleef er ook in ons land aldoor een kring van geloovigen, die er zich niet in voegen kon, om God met U en Uw aan te spreken, en toen nu het zoete du en dijn uitviel, beging men in dien kring den misslag om in het gebed God met je en jou aan te spreken.

Een misslag was dit zeker.

Du en dijn, dat men nu nog in Vlaanderen bezigt, was niet plat, maar innig-gemeenzaam, en zelfs teeder, winnend en lieflijk; je en jou daarentegen zijn plat en, onbehoorlijk gebruikt, zelfs oneerbiedig.

Vroeger zei een kind tot zijn vader altoos du en dijn, maar thans zou het in strijd met het vijfde gebod zijn, anders dan u en uw tot zijn vader te bezigen; en waar nu het gezonde taalgevoel zelfs bij het spreken tot den aardschen vader het platte woord mijdt, is er een tekort in eerbied voor den Vader in de hemelen, zoo men er een zekeren durf in zoekt, om aldus plat het hoogste Wezen te durven aanspreken. Er komt dan de neiging in uit, om te toonen in wat bijzonder vertrouwelijke gemeenschap de bidder met zijn God staat. En wijl juist dit ten koste van den eerbied jegens onzen God geschiedt, wordt het zonde; ook al moet toegestemd, dat het voor den verborgen omgang met onzen God verlies en schade is, dat we het vroegere meer intieme woord missen.

Het verhevene en het lage hebben anders geheel natuurlijk zekeren trek gemeen. Een koning is verheven op zijn troon, een knecht staat laag, en toch bestaat bij beiden deze overeenkomst, dat men bij beiden zeer zelden den geslachtsnaam, en in den regel den voornaam bezigt. Men spreekt in Engeland van koning Eduard, en bijna niemand denkt er aan dat hij Saxon Coburg heet; en juist evenzoo kent men een knecht bij zijn voornaam, maar moet niet zelden voor het belastingbiljet nog eerst navragen hoe zijn geslachtsnaam is.

Dit nu heeft een dieperen grond.

Het verhevene wijkt af van de gewone maat van ons leven, en juist zoo is het met wat daar beneden valt.

Als het bij Jesaja heet: „Alzoo zegt de Hooge en de Verhevene, die in de eeuwigheid woont, en wiens naam de

Heilige is: Ik woon in de hoogte en in het heilige en bij dien die van eenen verbrijzelden en nederigen geest is", dan is ook hier het verhevene en het nederige in één adem saamgenoemd.

Ons gewone leven heeft zekere maat, zekeren vorm, zekere afmetingen, zekere ons bekende gestalten en verschijningen. Dat alles saâm vormt ons menschelijk leven. En nu is het de zonde van al wat heiden heet, dat de heiden den Almachtige in dien menschelijken kring neêrtrekt. Dan maakt men een beeld van een mensch, of van een dier, en knielt er voor neder, en het diepgaand onderscheid tusschen het menschelijk leven en het Goddelijk leven wordt te niet gedaan.

En daartegenover ontsluit nu de Heilige Schrift voor ons de heilige sfeer van het Verhevene, d. i. van een leven, dat verre en hoog boven ons aardsche, boven ons menschelijk leven uitgaat. Reeds de natuur geeft ons daarvan een indruk in het firmament, dat zich over ons welft, in het zwerk dat omhoog jaagt, en in den machtigen donder die rolt door het donkere wolkenheir. Bij een zwaar onweder, bij een orkaan die woedt op de groote wateren, bij een aardbeving die den grond onder onzen voet doet trillen, bij een vuurspuwenden berg die zijn vuurstroom uitbraakt, voelt ieder, dat we te doen hebben met machten die het perk van ons menschelijk leven overschrijden. Ze zijn ons de tolken van het bestaan van een hooger, machtiger wereld dan de onze is. En daarom valt dit alles reeds onder het Verhevene.

Hooger klimt dat Verhevene nog, zoo we onze ziel en zinnen opheffen tot de wereld der engelen en der gezaligden in het eeuwige licht.

Maar nog hooger is de Allerhoogste, onze God in zijn majesteit; en elke teekening die ons God zelf in de profetie van het Goddelijk paleis en van den troon zijner Almacht daarboven geeft, verheft zich zoo hoog en zoo verre boven alle maat van ons gewone leven, dat we daarin vanzelf het Verledene in zijn volkomenheid eeren.

Dit nu moet zoo zijn, opdat wij mensch zouden blijven, God God zouden laten, en den afstand, waarop de Schepper hoog boven het schepsel staat, nimmer zouden vergeten.

Het is uit het inleven in dien afstand, dat de eerbiedenis in de aanbidding opkomt, het in nederigheid des geestes neerknielen voor zijn verhevenen troon.

Maar diezelfde God, die woont in het Hooge en Verhevene en Heilige, woont ook bij dien die eens nederigen en verbrijzelden geestes is. Diezelfde God die hoog woont, is ook de God die laag ziet in den hemel en op de aarde.

Reeds onder menschen blijkt het telkens, hoe de arme en dienstbare veel minder hard bejegend wordt door wie zeer hoog staat, dan door iemand van lager positie in de maatschappij. Als een onderdaan zijn koning nadert, is hij meestal verbaasd dat zijn koning hem zoo gemeenzaam toespreekt.

En daar nu God de Heere de Hooge en Verhevene boven allen is, is het geen tegenspraak, maar ligt het geheel in dezelfde orde, dat onze God, als Hij zich tot zijn schepsel wendt, dat kind der menschen verkwikt en vertroost door een heilige, Goddelijke gemeenzaamheid.

Doch juist daarom voegt en past den mensch hierin heilige schuchterheid.

De gemeenzaamheid met het Eeuwige Wezen moet ons altoos van God gegeven worden, en mag nooit door het schepsel worden genomen. Verstout de mensch zich om hierin van zijn kant de grens der eerbiedenis uit te wisschen, dan stoot God hem terug. Dan verheft de mensch zich ten koste van de hoogheid zijns Heeren, is alle verborgen omgang met zijn God voor hem verstoord, en houdt hij ten slotte niet anders over dan een grijpen in de lucht naar den Oneindige, naar een Hooger Wezen, een hooger zegen, een naam zonder inhoud, een klank die vervluchtigt; en zijn God en zijn Vader is hij kwijt.

In het Onze Vader ligt daarom de plechtige band. Ons wordt uit genade gegund, dat we God als onzen Vader aanroepen: maar opdat de eerbiedenis blijve, volgt er terstond op: die in de hemelen zijt, opdat we, gelijk de Catechismus vermaant, van onzen God niet aardschelijk zouden gedenken.

Dat onze God de Hooge, de Heilige en de Verhevene is

en hoog woont, en dat er toch verborgen omgang met Hem is, daar Hij laag ziet, scheidt vanzelf tweeërlei zielsbeweging om den afstand, die ons van Hem scheidt, te overwinnen.

De ééne is, dat God tot ons nederdaalt; de tweede is, dat wij onze zielen tot Hem opheffen.

Met het eerste vangt het aan, het tweede volgt.

In het Paradijs na den val daalt God tot Adam neder, en dat zich tot ons nederbuigen van onzen God gaat heel de Openbaring door. In de kribbe van Bethlehem voleindt zich dat nederdalen voor heel ons geslacht. Op het groote Pinkster in Jerusalem daalt God de Heilige Geest in de harten neêr. Nu nog zet zich dat nederdalen Gods voort bij elke ziel, die uit den dood in het leven overgaat. Dan komt God om woning in de harten te maken. Hij bidt voor ons, in ons, met onuitsprekelijke verzuchtingen, en Hij die hoog woont, woont toch tegelijk in het verbrijzeld hart.

En daarmee evenwijdig loopt dan het zich opheffen van onze ziel tot onzen God. „Ik hef mijn ziel, o God der goden, tot u op, Gij zijt mijn God!” Wat we zoeken is dan „in de tente Gods te verkeerem,” in Hem, als ons „hoog Vertrek”, onze toevlucht te nemen, en uit dit leven uit te leven om in te wonen bij den Heilige. „Zoekt de dingen die boven zijn, waar Christus is” (Col. 3:1) en u zullen „wandelingen gegeven worden onder hen die boven zijn.” (Zach. 3:7).

Als God tot u nederdaalt moet de afgod van uw eigen ik, als Dagon's beeld, omvergestooten; maar is dit geschied, is uw geest in u verbrijzeld, en zijt ge van uw ingebeelde verhevenheid tot nederiger zielsbesef gekomen, dan valt de scheidsmuur, dan krimpt de afstand in, en komt tenslotte het oogenblik, dat ge uw God bij u in uw eigen hart voelt, en niet anders dan nabij Hem zijn kunt.

De uitkomst toont het dan ook, dat de eerbiedenis voor den Almachtige juist het diepst leeft en het rijkst uitkomt bij hen, die God het naaste staan. En dat daarentegen bij die velen die nog nooit tot Gods verborgen omgang ingingen, almeer alle ontzetting, alle ontzag, alle eerbiedenis voor den Heere onzen God te loor gaat, zoo zelfs, dat zij zijn heiligen

naam roekeloos en gedachteloos gedurig als een stopwoord in hun uitvallen misbruiken.

Het is genade en niets dan genade, dat de Hooge en Verhevene alzoo zijn nietig schepsel in zijn vertrouwen inlijft, opneemt in zijn verborgen omgang, toelaat in zijn tente en hem bezoekt tot in zijn hart; en alleen zij genieten hiervan, die deze genade dankend en aanbeddend aanvaarden.

En hunner alleen is dan ook de belofte, dat zij zelve eens uit dezen aardschen in den hemelschen staat zullen overgaan, om zelve in het Hooge en Verhevene te wonen in het Vaderhuis bij hun God.

XLIX. „EER IK VERDRUKT WERD, DWAALDE IK”.

Eer ik verdrukt werd, dwaalde ik;
maar nu onderhoud ik Uw woord.
Psalm 119 : 67.

Er is ook eene kennisse Gods, die geheel persoonlijk is, en die ons toekomt door eb en vloed van vreugd en droefenis in ons levenslot.

Overdrijven mag men dit niet.

De voorstelling, alsof teleurstelling en droefenis in den regel de ziel voor God ontsloot, en alsof het lijden steeds heiligde, wordt al te luide door de ervaring weersproken. Ongetwijfeld, een zware ramp die hard en plotseling treft, een pest die uitbreekt, een schipbreuk die dreigt, een verwoestende aardbeving, en zoo ook onverhoedsch doodsgevaar in persoonlijke krankheid, maken een oogenblik de onnadenkende wereld, en wie er in opgaan, er weer indachtig aan, dat er een God is met wien we te doen hebben; maar ternauwernood is het gevaar weer voorbij, of de zwakkelijk ingeprente indruk slijt in enkele dagen weer uit, en niet zelden is het gezien, dat na uitredding uit pestilentie de brooddronkenheid nog goddelooser uitbrak. Men was er nu weer boven op; haast schaamde men zich een oogenblik, in zijn hart gesidderd te hebben; en nu was men weer zelf de

meester van zijn lot, en zou het er nu eens van nemen, eer straks misschien de benepenheid terugkwam. Of ook, waar men zoover niet ging en steeds tegen uitspatting op zijn hoede bleef, keerde toch bijna stelselmatig na geleden leed de oude zelfgenoegzaamheid terug, en leefde men zijn leven nogmaals, wel niet tegen, maar dan toch zonder God.

Niet zoo zelden bleef het hier zelfs niet bij. Lang niet zoo zeldzaam toch zijn de gevallen, dat erge tegenslag in het leven, de ziel, die vroeger nog met een algemeen geloof meêdeed, tot besliste Godloochening bracht. Dusver leefde men dan in de overtuiging, dat als de nood aan den man kwam, men God slechts had aan te roepen, om uit zijn nood verlost te worden. Bij het ziekbed van man of kind bad men dan ook: o, God, red ze! Maar toen nu bleek dat dit bidden toch niet hielp, en de onverbiddelijke dood toch het pand der liefde naar het graf sleurde, kwam heel de ziel in opstand. Als ik bid in nood, en het toch niet helpt, dan is er ook geen God; of als er dan toch nog een God is, dan kan het geen God van liefde wezen, en de verbitterde ziel zegent God, en zet nu in bitterheid tegen God het leven voort.

Het lijden heiligt, zeer zeker, maar alleen, zoo er kennisse van genade in het hart voorafging, en niet bij het onherboren wereldkind. Het is zoo, ook het lijden kan een middel in Gods hand zijn, om iemand die afdoolde, tot staan en tot bekeering te brengen; maar ook dan komt die bekeering door het genadewerk Gods in de ziel tot stand, en is het lijden daarbij slechts een bijkomend sterksmiddel.

Jobs vrouw ontzag zich niet tot haar man op den aschhoop te zeggen: „Zegen God en sterf,” en het is alleen een ziel, begenadigd als de ziel van den psalmist, die uit bangen nood gered, het voor haar God betuigt: „Eer ik verdrukt werd, dwaalde ik, maar nu, geleerd, houd ik uw woord en wegen.”

Met vreugd en voorspoed staat het nog banger.

Over het algemeen genomen, zijn die standen der maatschappij, die zorgeloos leven kunnen, verder van God vervreemd, dan zij die hard zwoegen moeten om hun dagelijksch brood.

De scherp geteekende tegenstelling tusschen den rijken

man en den armen Lazarus, is alle eeuwen door en onder alle volken bewaarheid. Bloeiende schoonheid, kern-gezondheid, onafgebroken voorspoed in zijn carrière of in zijn zaken, volop geluk in zijn gezin, en zoo ook ruimte van bestaansmiddelen, zoodat zorge ongekend was en verdriet verre bleef, zijn bijna nooit in staat gebleken om stille vroomheid aan te kweken. Eer sterkte dit alles den mensch in zijn zelfgenoegzaamheid, in den hoogen dunk van zijn eigen ik, en trok zodoende de ziel meer van God af, dan dat ze de ziel naar God zou getrokken hebben.

Zoo was het bij de enkele personen, zoo was het bij de geslachten, en zoo was het ook bij gansche natiën. Als aan een volk de vrede bestendig werd, zijn macht toenam, en het zich in weelde baden kon, ging het met gelijken pas schier altoos geestelijk achteruit. Wat stond ook ons volk niet geestelijk hoog, zoolang het hard en bitter voor zijn geestelijke vrijheid te worstelen had; maar ook hoe zonk het in de 18e eeuw niet weg in brooddronkenheid en verslaafdheid aan zingenot, toen het goud hier van allen kant binnenstroomde en de weelde hier levenswet werd. Ons verging het, gelijk het eens het machtige Romeinsche wereldrijk was vergaan, dat eerst door soberheid en zelfbedwang groot geworden, ineenzonk, verviel en voor de barbaren bezweek, toen het in overdadigheid zijn kracht inboette. Zelfs van Zuid-Afrika mag gevraagd, of het goud uit de mijnen, dat het eerst arme volk plotseling schatten in den schoot wierp, niet meê bijdroeg tot zijn tijdelijk bezwijken.

Zeker, er zijn personen, er zijn gezinuen, er zijn geslachten, die, door God gezegend, uit innigen dank teederder aan hun God verbonden werden; maar dat was alleen, omdat er genade voorafging en omdat genade den voorspoed in het leven verzelde.

Maar hoe zelfs bij kinderen Gods de voorspoed geestelijk achteruit kan zetten, daarvan blijft Salomo ons het historische type.

Het zijn sterke beenen, zegt de spreuk in den volksmond, die de weelde dragen kunnen; en hooge uitzondering is en blijft het, als satan er niet in slaagt om onzen voorspoed te misbruiken tegen Hem die ons dien voorspoed schonk.

En toch blijft in beide, zoowel in vreugd als in leed, voor Gods kind een rijk en overvloedig middel geboden, om dieper in de kennisse van zijn God door te dringen; negatief in vreugd, positief in leed.

Als Gods kind zijn wegen nagaande, zelf bespeurt, hoe hij gevaar loopt, in dagen van vreugd en weelde, te veruitwendigen in zijn gebed, in zijn eigen ik hoogmoediger op te leven, meer op zichzelf dan op zijn God te vertrouwen, en min aanhoudend in zijn verborgen omgang met zijn God te zijn, keert dit, zoo hij goed staat, den zin van zijn hart allengs om. Even sterk als vroeger zijn hart soms naar het goed der wereld overneigde, even bang begint hij nu voor de weelde te worden. Het wordt hem nu klaar, hoe God en de weelde der wereld niet saâmstemmen, maar eer tegen elkaâr strijden. Hij voelt het, dat dit niet aan de weelde zelve ligt, want weelde was er in het Paradijs en niets dan weelde is er in het Vaderhuis daarboven, maar dat de zonde, in ons hart de weelde voor ons vergiftigt en voor ons besef als een macht tegenover God doet staan.

Zoo wordt zijn God voor hem steeds meer geestelijk: en het is in zijn God, die een Geest is, dat hij den prijs, de beteekenis en de waardij van de schatten des geestelijken levens juist bij tegenstelling beter leert verstaan.

En zoo zijn er metterdaad onder Gods heiligen geweest, die te midden van hun weelde, in God rijker zijn geworden, en slechts in zijn Naam, zijn kerk en zijn armen ten goede, over het hun toevertrouwde goed hebben gerentmeesterd. De drang tot weldoen kwam niet zelden op uit de vreeze, dat de weelde hen zou aftrekken van hun God.

Maar dieper toch gaat de kennisse Gods, die vrucht is van doorworsteld leed, als wie door het leed overstelpt werd, reeds geestelijke kennisse van zijn God bezat.

Aangrijpend leed breekt de hoogheid van het eigen ik. Het doet ons ervaren dat er machten bestaan, die wij niet in onze hand hebben, en die ons toch zoo geweldig kunnen aantasten in onze kracht, in onzen levensstaat, in ons gezin, in de vooruitzichten van onze toekomst, in de liefde van ons hart. Noem die machten dood, krankheid, laster, nijd, haat, of hoe ge wilt, maar als ze op u aankomen en er in

slagen uw levensgeluk te bedreigen of af te breken, dan voelt ge ze als machten die tegenover u staan, die van u onafhankelijk zijn, en die meer macht over u hebben, dan gij over haar. En juist die machtsopenbaring wordt u dan een openbaring van de reëele macht, die God over u en over de wereld heeft.

Zoolang het leven effen vloeit, weet ge wel van God en aanbidt Hem wel, en bespeurt ge ook wel zijn geestelijke macht in uw innerlijk zielsleven; maar het is nog heel iets anders, of ge de tegenwoordigheid van de macht Gods ook gaat merken in wat u werkelijk in uw uitwendig leven wedervaart.

In dat leven nu scheurt het leed een bres; het breekt uw leven, en ge ziet, tast en voelt de macht, die van buiten af verstorend in uw leven inkomt. Tegen die macht hebt gij geen macht om over te stellen, en nu is het in deze uwe machteloosheid dat ge ontdekt, hoe er alleen in God een reëele macht, nóg grooter en nóg geweldiger, is, die alleen in staat is u te verlossen, en die u vijandige macht voor u terug te slaan.

Zoo wordt uw leven een strijdperk, waarin die vernielende macht tegen u en uw God worstelt, en de reddende macht van uw God voor u den kamp opneemt. Eerst worstelt gij zelf dan nog mede, maar als het op het bangst gaat, kunt gij niet meer, blijft gij zelf tenslotte geheel lijdelijk, en voelt en ontwaart ge, hoe uw God alleen met zijn engelen voor uw behoudenis strijdt.

Als het strikken van zonden zijn, waarin satan u tracht neer te trekken, is die strijd het meest verheven, het heiligst, zoodat ge op het eind een gevoel hebt, of alle engelen en duivelen er met gespannen oog op toe zien, wie het in uw ziel winnen zal: de macht der zonde of de macht van uw God.

Maar ook bij uitwendig leed kan die worsteling zoo hartverheffend zijn, als satan u door dat leed kwaad wil doen, en als het eind is, dat onder Gods bestel juist dat leed u een psalm der overwinning brengt. Immers dan dringt door die uitwendige worsteling de ziel tot het nog rijker besef door, dat in wat satan u aandoet, niets wordt uitgewerkt dan het eenig bestel van Gods liefde; dat het niets is dan een u louteren in de smeltkroes, een u ziften in de wanne,

een doen ontluiken van uw geloofskracht, een aanvuren van uw geestelijk heroïsme, een losmaken van banden, die bij u boven den band aan uw God gingen, een u wapenen tegen nog banger verleiding die komt, een u vastleggen aan een hoogere wereld, een verbrijzelen van uw ik in u, opdat uw God alleen groot in uw hart zou zijn.

En dan is het niet meer de hoofdvraag, of ge uit uw leed gered zult worden of in uw leed zult bezwijken. Redt God er u uit, dan is er een uitwendige triomf, die er soms óók zijn moet, om de oppermacht uws Heeren over dood en pestilentie, over laster en nijd, over satan en fortuin te doen uitschitteren.

Maar hoofdzaak is die uitredding niet.

Het moet u genoeg zijn, zoo dat betoon van Gods oppermacht voor u in de eeuwigheid komt. Hoofdzaak is maar, dat het goud, dat verdonkerd was, weer aan u blinken ga; dat ge rijker uit uw smarte opklimt, dan toen ge er in ondergingt; dat satan aan u verloren en uw God aan u gewonnen heeft; dat uw God in zijn wezenlijkheid klaarder en inniger aan uw ziel is openbaar geworden; en dat het in het eind, als uit Davids ziel, zoo ook uit uw ziel opklimt: 'k Sloeg eer ik werd verdrukt den dwaalweg in, maar nu, geleerd, houd ik uw wet en wegen. Uw naam alleen zij de eer!

L. „BIJ U IS VERGEVING, OPDAT GIJ GEVREESD WORDT.”

Maar bij U is vergeving, opdat Gij gevreesd wordt.

Psalm 130 : 4.

Er is nóg een weg, die tot kennisse van God leidt, maar een weg die niet dan met de teederste schuchterheid mag worden ter sprake gebracht, we bedoelen den huiveringwekkenden weg tot kennisse Gods, die door de diepte der zonde leidt.

Een eigen woord van Jezus kan terstond verduidelijken, wat weg hier bedoeld is. Het is wat Jezus tot Simon

Pharizaeus zei: „dien weinig vergeven wordt, die heeft weinig lief”.

Tegenover elkander stelt Jezus met dat woord twee personen, eenerzijds den hoogst eezamen burger van Naïn, zijn gastheer Simon, en anderzijds een vrouw die in het stedeke voor een slechte vrouw, een publieke zondares bekend stond, en dit ook was. Bij meerdere zonde was aan die vrouw meer vergeven, en tengevolge hiervan had zij meer lief. Den braven Simon daarentegen was bij mindere uitbreking in zonde minder vergeven, en gevolg was dat hij minder lief had.

Is nu liefde voor den Christus een der rijkste bronnen, waaruit ons de levende kennisse Gods toevloeit, dan was de weg van diepe zonde voor die publieke zondaresse, dank zij de meerdere vergeving, het middel om tot rijkere kennisse Gods te geraken.

Wie enkel boeken-kennisse van God nastreeft, kan hier niet inkomen, en zal dit krasse woord van Jezus nooit verkroppen kunnen. Wie daarentegen uit eigen zielservaring weet, hoe de warme, de koesterende kennisse Gods het meest door de liefde voor God gevoed en gedragen wordt, neemt dit woord van Jezus dankbaar aan, maar toch . . . hij huivert er voor.

Het donkere wezen der zonde staat zoo schrill tegen den Heilige over, dat de ziel zich een oogenblik geweld aan moet doen, om er in te komen, dat een diepe weg van zonde een weg tot rijkere kennisse Gods kan zijn.

En te schuchterder voegt het ons, dezen eerst stuitenden weg tot rijkere kennisse Gods te bespreken, omdat ook in ons land, hier en daar, kleine kringen gevonden worden, die op satanische wijze dit woord van Jezus misbruikend, soms schandelijk het onder vier oogen uitstieten: „Ik had weer zoo heerlijk gezondigd en kreeg toen zoo zaligen vindingstijd.”

Al zulk duivelsch zeggen is niets dan een lasteren van de Ontfermingen onzes Gods. Maar al noopt dit gruwzaam misbruik van Jezus' woord ons tot de uiterste omzichtigheid, toch mag het hemelsch goud, dat in dit woord flonkert, daarom niet verdonkerd worden. Het is en blijft waar, dat meerdere zonde bij meerdere vergeving tot meerder liefde en daardoor tot rijkere kennisse Gods kan leiden.

Het is alleen dit woord, dat ons den sleutel biedt tot de zaligspreking van den moordenaar aan het kruis en de belofte

van Jezus, dat hij straks met Jezus in het Paradijs zou zijn.

Het is in den grond hetzelfde wat reeds David in Psalm 130 zong: Bij U is vergeving, niet indien, maar opdat Gij gevreesd wordt.

Het is uit de vergeving der zonde, dat de teedere aanhankelijkheid in den dienst des Heeren opkomt

Zonde, vergeving, liefde, en uit die liefde kennisse Gods, zijn de vier korallen in het ééne heilige snoer.

Eigenlijk rust heel ons Evangelie op deze erkenenis, en wat een held des geloofs in vroeger dagen uitriep: Felix culpa, d. w. z. Er lag in den val iets heerlijks, — kan nooit geheel worden weggecijferd.

De engelen Gods kennen geen zonde, dus ook geen vergeving, dus ook niet de innige liefde die uit het vergiffenis ontvangen opkomt, en dus ook niet die rijkere kennisse Gods, die uit deze inniger liefde gewonnen wordt. Ze staan er vreemd tegenover, en daarom zegt de apostel dat de engelen in dit mysterie als met nijdver „pogen in te zien”.

Ongetwijfeld is de openbaring van het Wezen en de Deugden Gods, gelijk ze in het machtig werk der verzoening ons toekwam, veel rijker, veel teederder, veel aangrijpender dan de eerste openbaring in het Paradijs.

De genade, de barmhartigheid, de ontferming onzes Gods voor den zondaar gunt ons een blik in het vaderhart, gelijk die buiten zonde ons nooit zou zijn ten deel gevallen.

De kennisse Gods, die we in en door Christus ontvingen, gaat zeer verre alle overige Godskennisse te boven; en toch. . . alleen door de zonde wordt in de Schrift de zending van den Zoon tot deze wereld gemotiveerd.

Alle diep ontroerde zielsuiting van liefde voor God in oud- en nieuw testament is een trillen van het hart bij de zalige ervaring, dat de knecht en de dienstmaagd des Heeren van zonde geheilgd en uit ellende gered zijn. En immers noch die verzoening en heiliging, noch die redding uit ellende ware denkbaar geweest, indien de zonde de wereld niet overstroomd had.

Nu nog bespeurt ge het telkens weer, hoe de koele sympathie voor God, die ge bij onbekeerden vindt, juist daarin van de innige verkleefdheid der verlostten aan hun God

verschilt, dat de onbekeerden altoos buiten de zonde rekenen, en de verlostten daarentegen altoos juist van de kennis der ellende uitgaan, om dank zij die kennis der zonde tot de kennis van hun God op te klimmen.

Op het zuiverst werkt de liefde voor God, buiten zonde om, bij Gods engelen; en toch, hoe heerlijk hun liefde voor God ook zij, ze is een andere, ze is een mindere liefde dan die van den geredden zondaar voor zijn God en Zaligmaker.

Het staat niet aan ons, te zeggen, hoe de openbaring zich ontwikkeld zou hebben, zoo Adam niet gevallen en Christus niet gekomen was; maar vast staat dat de rijke kennis van Gods grenzenlooze barmhartigheden voor ons het hoogste is, en dat deze hoogste kennis Gods rechtstreeks met den ondergang van het paradijs in zonde en ellende samenhangt.

Dit nu gaat ook persoonlijk door.

Vooral thans wordt van de kennis der zonde door tal en tal van wie zich Christenen noemen, nauwelijks werk gemaakt. Vroom opgevoed, zijn ze niet uitgebroken in openbare zonde. Daarom drukt de zonde hen zoo niet. Dien-tengevolge sleet de behoefte aan verzoening in hun kringen uit. Het Kruis spreekt hun heel anders toe. Hun Christendom is meer een Christendom van hooge idealen en van heilige werken. Doch het droef gevolg is dan ook, dat de mystieke, innige, koesterende liefde voor God bij hen afneemt, en dat het „welzalig hij wiens zonden zijn vergeven”, gewaagt van een zaligheid, die hun vreemd blijft.

En tegenover dezulken staan dan die anderen, die, diep in de kennis der zonde ingeleid, hetzij door een inleven in Gods wet, hetzij doordien God hen in zonde losliet, eindelijk tot staan kwamen, den smachtenden dorst naar verzoening in zich voelden opkomen, en nu, die verzoening gevonden hebbende in hun Heiland, tintelen in de ziel van lof en aanbidding voor de ontfermingen des Heeren, hun liefde voor den God van grondelooze barmhartigheid steeds sterker in zich voelen aangevuurd, en juist naar de grootere mate van hun zonde, tot een veel rijkere mate van gemeenschap met den Vader in de hemelen en van de kennis van zijn heiligen Naam doordringen.

Daar behoeft volstrekt niet altoos een ruwer uitbreken in

zonde achter te liggen. Dieper inzicht in de gewone zonde kan, gelijk bij Luther, even sterken drang naar verzoening doen opkomen. Maar toch blijft het, dat onder alle apostelen Paulus uit die liefde van den geredde het luidst jubelt, juist omdat hij, die de gemeente Gods vervolgd had, zich voelde als de ergste der zondaren.

En zoo blijft het nog waar, dat zoo iemand uit diepen val in zonde tot volle oprechte bekeering kwam, de dorst naar verzoening en zoo ook de dank der liefde voor die verzoening, bij zulk een intensiteit bereikte, die verrassend warm en weldadig aandoet, zoo zelfs dat ge soms hem zijn warmte van innerlijk leven kunt benijden.

Zullen we dan zondigen, opdat de genade, en daarmee de liefde en de kennis Gods, meerder worde?

Dat zij verre.

Reeds die vraag te doen is diabolisch. Wie dat vraagt heeft God niet lief. Hij hoont de liefde Gods in het aangezicht.

Maar wel ligt er dit in, dat het voor elk kind van God geraden is, meer en dieper in de zonde van zijn hart in te leven; over zijn verborgen zonde niet heen te werken; de rijke verzoening telkens weer op heel de breedte en lengte van de zonde van zijn hart toe te passen; en zoo steeds meer aan zijn eigen hart het te gevoelen, hoe eindeloos veel hem te vergeven was, en vergeven is.

Tweeërlei weg is hier.

De een verkleint zijn zonde; is geraakt als hem zijn schuld wordt aangezegd; wil er niet van hooren, dat hij aan zoo velerlei schuldig staat; hij houdt zich op, en voelt zich als een heilige.

Dat nu is de weg om zijn zonde toete dekken; niet naar verzoening te dorsten; niet voor verzoening en liefde te danken; en dientengevolge van de kennis Gods verre te blijven.

Maar er is ook een andere weg, die der verootmoediging. Op dien weg wantrouwt Gods kind zichzelf; dankt als men hem op zonde wijst; onderzoekt steeds nauwer zijn hart, zijn verleden en zijn tegenwoordig zielsbestaan; en zoo is er telkens nieuwe behoefte aan verzoening, nieuwe blijdschap in ontvangen vergiffenis, meerder liefde voor den Ontfermer, en zoo een steeds dieper doordringen in de kennis van zijn God en Zaligmaker.

En dan dit nog.

Wie als Christen Simon den Pharizeër nabootst en zich zelven groot houdt, die kan het niet zetten dat de „zondaresse uit de stad” door Jezus wordt voorgesproken. Er is dan de hoogheid van eigen heiligheidsgevoel, die de ontferming met den verloren zoon die terugkeert, niet plaatsen kan.

Als ge daarentegen, door zelf dieper in uw zonde in te leven, u klein voelt en elken dag zelf uit den beker der verzoening drinkt, dan leeft ook in uw hart iets op van die vreugde bij de engelen Gods over een zondaar die zich bekeert, en die grooter is dan de vreugd over de negen en negentig die de bekeering niet van noode hebben.

En dat toch is het Evangelie!

LI. „MIJNE ZONDE MAAKTE IK U BEKEND.”

Mijne zonde maakte ik U bekend,
en mijne ongerechtigheid bedekte ik niet.
Ik zeide: Ik zal belijdenis van mijne
overtredingen doen voor den Heere, en
Gij vergaaf de ongerechtigheid mijner
zonde. Séla.

Psalm 32 : 5

Ons zondaren, te midden van een zondige wereld, is het bang om in te denken, en toch ook weer een bestel onzes Gods om voor te danken, dat ten slotte zelfs de zonde gedwongen wordt middel te zijn, om ons in diepere kennisse van God in te leiden en de majesteit des Heeren in hooger glans voor ons te doen schijnen.

Of satan, en als zijn satelliet de verleider onder menschen, ook dat bestel Gods misbruikt, om zonde en religie op hemelgergende wijs te vermengen, verdonkert in niets de heerlijkheid van dat bestel zelf.

Ook kan niemand onzer uitmaken, of God de Heere, ware eerst satan, en na hem Adam niet gevallen, geen andere, ons nu onbekende wegen zou ontsloten hebben, om ons even diep, zoo niet nog inniger in de kennisse van zijn naam en wezen in te leiden.

Doch al zulke bespiegeling brengt ons geen stap verder.

We zijn nu eenmaal zondig in een zondige wereld geboren. Met die zondige wereld hebben we te rekenen. En dit zoo zijnde, voegt het ons onzen God te danken, dat Hij uit het kwaad zelf het goed doet voortkomen, en met name ook de zonde gebruikt, om de kennisse van zijn naam en wezen voor het innerlijk besef van zijn kind te verrijken.

Genade, ontferming, barmhartigheid is een dieper stuk van de liefde Gods dan zijn zegen in voorspoed en zijn hulpe in nood; en toch, de kennisse van die genade en ontferming kan alleen kennen wie zelf het zoet der verzoening indronk, en zich niet alleen onder Gods schepselen, maar ook onder zijn verlostten mag scharen.

In den Christus is ons een kennisse van Gods naam en wezen toegekomen, zooals buiten Hem nooit gekend was, en toch Bethlehem zoowel als Golgotha vonden alleen in de zaliging van zondaren hun oorzaak.

Er is meer nog.

Zelfs de kennisse van de Almacht Gods is door de zonde zooveel rijker geworden. Of zegt de apostel ons niet dat de „uitnemende grootheid zijner kracht, naar de werking der sterkte zijner macht (Ef. 1:19) eerst geopenbaard is in de opstanding van Christus en in de wedergeboorte der geloovigen”.

Er is in de herschepping grooter betoon van majesteit en almachtigheid dan in de schepping: in het doen opstaan uit den dood machtiger ontplooiing van Goddelijke sterkte dan in het eerste roepen uit niet tot aanzijn. En toch, er zou noch opstanding zonder dood, noch herschepping zonder val zijn geweest, en daar val en dood beide in de zonde en in de zonde alleen hun uitgangspunt vinden, zou ook deze hoogere openbaring van de Almachtigheid Gods, die in opstanding en herschepping uitkomt, ons, zoo we geen zondaren waren, nooit op die wijze zijn toegekomen.

Zelfs moet ge, om wat hier in ligt, uit te putten, nog een trede dieper afdalen, en ook tot de erkenenis komen, dat de zonde in Gods hand middel wordt, om ons innerlijk besef van de heiligheid des Heeren te verscherpen en te verhelderen.

Natuurlijk laten we hen, die onbekeerd op hun zondig

pad voortwandelen, voorshands buiten rekening. We spreken hier alleen van de verlostten, van hen die het eeuwige leven zelf vonden in het kennen van hun God.

Hoe liep en loopt nu bij dezulken de historie van de zonde?

Tweeërlei soort personen moet ge hierbij uit elkaar houden. Dezulken die op ergerlijke wijze in zonde uitbraken, en die anderen die binnen de perken van een gewoon zondig bestaan bleven. Maria van Magdala en Salome staan niet op één lijn. Petrus, die zijn Meester tot driemaal toe verloochende, onderging een geheel andere inwendige worsteling dan Johannes, die zijn Heiland trouw bleef.

Beider zielshistorie loopt zelfs derwijs uiteen, dat de zondaar die ver uitgleed, in zijn toebrenging soms de jaloerschheid kan opwekken van den zondaar die binnen de perken bleef. De ontroering van den eerste gaat zooveel dieper, zijn worsteling in den overgang is zooveel heroïeker. Zijn jubelen in de genade, als eindelijk de last der schuld hem van de schouders glijdt, zooveel uitbundiger. De verloren zoon die terugkeert, heeft iets dat de zoon, die in het vaderhuis bleef, mist.

En toch vergist men zich, indien men waant, dat de kalme, stille zondaar, als we ons zoo mogen uitdrukken, den beker der genade niet tot op den bodem kan ledigen. Zelfs loopt de man die in booze zonde van dronkenschap, zinnelijkheid of oneerlijkheid uitbrak, grootelijks gevaar, alleen in die buitensporige uitspatting zijn eigenlijke, wezenlijke zonde te zien, en het zondig bestaan wat daar achter ligt, niet te rekenen. Herhaaldelijk ziet ge dan ook zulke kras van misdaad bekeerde zondaars wel van die krasse zonden afkomen, maar voor het overige de oude zondaren blijven, zonder voort te varen in heiliging van hart en leven. En omgekeerd kunt ge gedurig opmerken hoe juist zij, die voor des menschen oog onberispelijk bleven, komen ze tot bekeering, veel scherper oog voor de fijne, verborgen zonden van het hart hebben, en als vrucht van hun geloof veel rijker Christelijk leven ontplooiën. De uit grove zonden bekeerde blijft vaak levenslang alleen met pondsgewicht rekenen, de stille bekeerde weegt met de goudschaal.

Niet van allen geldt dit. Er zijn er, helaas, ook niet.

weinig, die, omdat ze van groote zonden vrij bleven, daarin op zichzelf een heerlijke gestalte wanen te bezitten, en met hun gewone zonden van hoogmoed en stille zelfzucht naar hun doodsbed gaan, zonder dat ze er ooit ernstig tegen streden.

Neemt ge daarentegen den verlostte in engeren zin, dan gaat het nauw-nemen met de zonde zelfs zoover door, dat zulkeen zijn eigen onderzoek van zijn hart wantrouwt, en steeds weer eindigt met de bede, dat God hem ook zijn verborgen zonden bekend make, en vergeve.

Immers, als ons eigen hart ons niet veroordeelt, God is meerder dan ons hart, en weet alle dingen, ook die schuilen in de verborgen plooien van onze ziel.

Maar op wat wijs en in welke mate de innerlijke worsteling tegen de zonde ook in ons opwake, ze begint altoos met de verontrusting van onze conscientie: en wat in die onrust der conscientie ons ontroeren komt, is altoos de stem van onzen God die ons onze zonde verwijt.

Ten deele gaat dat zelfs door bij de lieden der wereld, die altoos beginnen met een nog niet geheel uitgedoofd geweten. Maar bij dezen wordt in de conscientie de stem van hun God niet erkend. Ze beluisteren er of niet anders in, dan een lastig verzet van hun geestelijk wezen tegen wat hun zinnelust begeert, en schroeien hun geweten toe, om ongehinderd te kunnen voortzondigen. Of ze zien er een aandrift in van hun beter ik, en wanen dat ze zich zelve in eerbaar leven opvoeden. Dit geeft dan wel veel burgerlijke eerbaarheid en lofwaardige zelfbeheersching, maar het geeft niets voor het eeuwige leven, omdat ze de eere ervan voor zichzelf nemen, en onttrekken aan hun God, met Wien ze weigeren te rekenen.

Maar heel anders werkt de conscientie bij hen die verlost zijn, of ter verlossing opgaan.

Bij dezulken is de eerste uitwerking van de conscientie dat ze terugschrikken: dat ze wrevel tegen de begane zonde voelen opkomen; dat ze om alle liefs willen zouden, dat ze die zonde niet begaan hadden, en dat ze nu verlegen en beschaamd voor hun God staan.

Dit maakt het gebed.

Ook onder de dagelijksche bezigheid door ontwaarden ze Gods tegenwerking tegen hun zonde wel, maar onder gesprek en arbeid is er zooveel afleiding, en zonder meer, werkten ze er licht overheen.

Maar dit hebben ze in onderscheiding van de lieden der wereld, dat ze nog bidden. En als de dag nu weer om is, en ze staan op het punt, om, eer ze gaan slapen, hun knieën voor hun God te buigen, dan ontwaren ze een hinder, dan zien ze tegen het gebed op, ze voelen dat er iets tus-schen hun hart en hun God ligt, en ze durven bijna niet voor Zijn aangezicht verschijnen.

En dan komt het oogenblik van beslissing.

Deinzen ze dan terug, en ontvluchten ze het gebed, dan drinkt hun conscientie den slaapdrank in, en zijn ze, zoo God hen niet redt, verloren.

Men krijgt dan wat in Psalm 32 aldus bezongen is:

„Toen 'k zweeg en U mijn ongerechtigheden,
Weerhouden door de vrees, niet heb beleden,
Verouderden mijn beend'ren door geklag”.

Maar David bezweek niet, hij worstelde door; hoe ook beschaamd, knielde hij toch voor zijn God neder, en toen werd het:

„'k Bekende, o Heer, aan U oprecht mijn zonden;
'k Verborg geen kwaad, dat in mij werd gevonden:
Maar ik beled, na ernstig overleg,
Mijn booze daân. Gij naamt die gunstig weg.”

En dan, als de ziel het dan niet opgeeft, maar toch knielt, en nu voor God om haar zonde schreit, dan komt er zaligheid.

„Dies zal tot U een ieder van de vromen,
In vindenstijd, met ootmoed smeekend komen,
Een zee van ramp moog met haar golven slaan.
Hoe hoog zij ga, zij raakt hem zelfs niet aan”.

Doch dan is in die innerlijke ontroering ook Gods heilig-

heid bekend met een intensiteit, zoo als die anders nooit ervaren was.

Het bleef dan niet bij een heiligheid Gods, die beredeneerd en uit 't voorgehouden gebod opgemaakt werd; noch ook bij een heiligheid die zich in vage bewondering van eigen reinheid verloor; neen, het was de Heilige God zelf die in onze conscientie op ons aandrong, en door zijn heiligheid tegen onze zonden te doen ingaan, ons de heiligheid deed proeven en smaken in de bitterheid van ons zelfverwijt en berouw.

De heiligheid Gods drong zich dan aan ons op in het licht, dat vanzelf gevormd werd door de diepe tegenstelling met de schaduw onzer zonde. Ze openbaarde zich dan aan ons als een macht, die levend en levenbrengend tegen den dood van onze zonde inging.

Die heiligheid nam dan een bepaalden, concreten vorm voor ons aan in de volstreckte veroordeeling van een bepaalde, concrete zonde. En na in dien bepaalden vorm door ons gegrepen te zijn, lichtte ze voor ons op als een onmetelijk gebied van heiligheden, dat lag tegenover den donkeren achtergrond van ons eigen zielsbestaan, waaruit die bepaalde zonde bij ons was opgekomen.

Die heiligheid zweefde maar niet over ons, maar ze kleefde aan ons, en zoo kwam onze geoordeelde ziel in rechtstreeksch contact, in onmiddellijke aanraking met den heiligen God.

Het bracht ons levende, aangrijpende kennis van Hem, met Wien we te doen hebben.

De zonde was schrikkelijk, maar God bewerkte er dit door, dat ge zijn heiligheid te beter hadt verstaan.

LII. „WANNEER GOD DE VERBORGENE DINGEN ZAL OORDEELEN.”

In den dag, wanneer God de verborgene dingen der menschen zal oordeelen door Jezus Christus, naar mijn Evangelie. Rom. 2 : 16.

Toegestemd moet, dat het aantal personen, dat er opzettelijk een deel van zijn tijd aan geeft om met God bezig te zijn en in de kennis van God in te dringen, schier verdwijnend klein is.

Bidden, kerkgaan, goede werken doen, het kan nog alles buiten dat eigenlijk met God zich bezig houden omgaan. Er wordt tal van malen, in allerlei kring, gebeden, zonder dat de ziel in het gebed voor God en God aan de ziel verscheen. Gedurig gaan er ter kerke op, die straks weer uit de kerk huiswaarts keeren, zonder één enkel oogenblik hun God te hebben gezocht of door hun God te zijn ontmoet. Zelfs al hield men zich onder deze prediking bezig met Goddelijke dingen, op zichzelf is dit nog geen bezig zijn met God. En wat de goede werken aangaat, behoeft nauwelijks gezegd, hoe ze heel een dag kunnen vervullen, zonder dat van het goede werk tot Hem, die er ons toe aandreef, wordt opgeklommen.

O, het eigenlijke bezig zijn met den levenden God is zoo weinig.

En dan werd dusver nog alleen gedacht aan belijdende, geloovige Christenen, die bidden, voor hun kerk leven en goede werken doen; doch kom nu eens in die on-kerkelijke kringen, waar men wel niet wereldsch in slechten zin is, eer den ernst zoekt en de deugd eert en met hoogere idealen dweept, maar toch de religie achterafzet; en wat vindt ge dan, zelfs bij de edelsten en besten, van een bezig zijn met God? En daalt ge nog verder af, en komt ge onder de mannen en vrouwen, die enkel voor zaken en na de zaken voor ontspanning leven, eilieve, voelt ge dan zelf niet, dat er van een bezig zijn met God, kort gezegd, gansch geen sprake meer is? Voeg daar nu bij de bepaald slechte en goddelooze kringen in onze maatschappij, en met deze de onverschilligen voor alle hooger bestaan, en immers het bewijs is geleverd, dat de groep, die ook maar een klein deel van haar tijd geeft om met God omgang te hebben, bitter, bitter klein is.

En ook ge gevoelt, hoe pijnlijk, als we ons zoo mogen uitdrukken, dat voor God in zijn liefde voor deze wereld moet zijn. Alzoo lief heeft God die wereld, dat Hij haar zijn eengeboren Zoon schonk; hij gaf aan die wereld de vatbaarheid om Hem te kennen, en weder lief te hebben. Van die wereld draagt slechts een klein deel den Christennaam. En in dat kleine deel, dat onder den Doop leeft, zelfs daar zijn het dag aan dag slechts enkelen, zeer enkelen, die hun ziel en zinnen naar Hem toekeeren en ingaan

in zijn verborgen omgang. Al de overigen gaan voorbij, zijn met heel andere dingen vervuld, en de kennisse van zijn Naam en Wezen wordt door hen versmaad.

Maar wat volgens de Schrift ook vast staat, het is dit, dat er voor allen vroeg of laat toch één oogenblik komt, waarin God ze dwingen zal, om uitsluitend en met niets anders dan met Hem zich bezig te houden.

Hij heeft daar een dag voor gesteld.

En voor wat mensch ook die dag aanbreekt, in dien dag zal hij voor God hebben te verschijnen, zal God hem overvallen met zijn majesteit, en hem geheel innemen, zóó, dat hij aan niets anders dan aan God denken kan.

En die dag is de dag van het oordeel.

De kunst heeft in de voorstelling van dien oordeelsdag veel bedorven.

Ze kon als kunst niet anders dan met de voorstelling werken, en ontleende voor die voorstelling haar stof en beeld aan een aardsche rechtbank, met al de millioenen en nogmaals millioenen die ooit op aarde geleefd hebben, als gedaagden voor Gods heilige vierschaar.

Ze kon dit niet anders doen, en met meer dan één stift of penseel geschiedde dit meesterlijk.

Maar vergeten mocht toch nooit, dat hier uitwendig werd voorgesteld, wat ten principale geestelijke beduidenis had, en dat juist die geestelijke actie in het oordeel niet in beeld te brengen was.

Toen nu het ongeloof intrad, en met name ook het oordeel loochende, greep het die uitwendige voorstelling aan, om de zaak zelve belachelijk te maken en de onmogelijkheid ervan aan te toonen. Of waar zouden die tien duizend millioen menschen staan moeten? hoeveel tijd zou het niet nemen, één enkel menschenleven tot in de bijzonderheid van elk woord en elke gedachte in verhoor te nemen? Er is sprake van één dag, en reeds voor één enkel huisgezin zou dit een jaar en meer in beslag nemen.

Onze belijdenis sloeg beter toon aan, toen ze de zaak van het oordeel met één trek geestelijk stempelde, en sprak van het openen van de boeken der conscientie.

Zóó genomen nu is het oordeel niet anders dan een

resumtie in één klaar gezicht van ieders geheele leven: een opeens zien van de totalen, waar men vroeger niet anders rekende dan met den schadepost van elk doorleefd oogenblik.

Het oordeel is een afrekening. Tegenover elkander staat op die rekening wat gij God schuldig weet, en wat naar gelang van uw prestatie, hetzij dan goed hetzij dan kwaad, God u te vergelden heeft.

Zoo leert de Schrift het.

„Wij allen, zegt de apostel, moeten geopenbaard worden voor den rechterstoel van Christus, opdat een iegelijk wegdrage hetgeen naar het lichaam geschied is, naardat hij gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad.”

En nu verstaat een ieder die rekenen kan, het zeer wel, wat hier dit rekenen zijn zal, en wat het zegt, dat in het oordeel God hem het totaal van zijn rekening zal laten zien, en dat met de bewijzen erbij, zoodat hij zelf in zijn conscientie zal overtuigd worden, dat God gerekend heeft rechtvaardiglijk.

De totale uitkomst, de algeheele resumtie van ons leven, van kind af, plotseling voor ons tredende, en voor ons tredende met zoo overweldigende zekerheid, dat elke zweem van twijfel is buitengesloten.

In onze automatische telmachines, die men tegenwoordig in groote magazijnen bezit, komt wat ge er ook in werpt, het cijfer onmiddellijk voor, en geschiedt vanzelf de optelling.

Welnu, dit is het beeld van uw leven. En wie nu al de dagen zijns levens weigerde het cijfer dat elken dag voorkwam, op te merken, die krijgt in het oordeel plotseling het totaalcijfer voor zich, waarbij niets kon of mocht vergeten worden, en waar niemand iets tegen zeggen kan. Ge zult het kunnen narekenen, maar het zal u niets baten. Een feil is in die rekening ondenkbaar. En bij de plotselinge opklaring van het licht der conscientie dat over heel uw leven zal glansen, zal u niets anders resten, dan te erkennen dat God rechtvaardig is.

Nu is dit niets voor wie gelooft en ontsliep in Jezus.

Want wel is ook voor hem de einduitkomst een schrikverwekkend tekort, maar voor hem staat daar de alles toedekkende verzoening tegenover, zijn rechter is zijn redder, en hij gaat, vrijgemaakt, ter eeuwige zaligheid in.

Maar ontzettend is deze opening van het boek der conscientie voor een iegelijk, die buiten Christus stierf.

Het is voor zulk een te laat om zich te bekeeren; in Christus kan hij niet schuilen; aan de verzoening kan hij geen deel meer erlangen; er staat voor hem niets ten goede tegenover zijn onmetelijke schuld; en hij moet bezwijken onder een oordeel, dat hem in zijn eigen conscientie wordt aangezegd.

En dat nu zal het eeuwig bange zijn. Dat zal in zijn innerlijk wezen de worm zijn, die rusteloos knaagt, zonder ooit te sterven; dit de gloed in zijn conscientie van het vuur, dat nooit kan worden uitgebluscht.

Er behoeft geen uitwendige marteling bij te komen. Het vuur zelf van binnen is de eeuwige straf, en die innerlijke zelfvertering zal als een kanker door heel zijn wezen eten, en verderven heel zijn aanwezen en heel zijn bestaan.

Zoals kanker geen pijn is die van buiten komt, maar van binnen wroet, en toch zoo vreeselijk is, zoo zal ook uit de conscientie de straf beginnen en doorgaan tot heel zijn existentie.

Dit nu zal „de kennisse Gods” zijn, voor wie op aarde God in zijn genade niet heeft willen kennen.

Tweeërlei is die kennisse Gods.

Eenerzijds, hier op aarde, door het geloof, een kennisse Gods die zaligt. „Dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, den eenigen waarachtigen God.”

Maar ook anderzijds is er een kennisse van God, die pas komt na den dood, in het oordeel, maar juist daarom eene kennisse van God, die niet het eeuwige leven brengt, maar den eeuwigen dood.

Op aarde heeft men dan gebazeld, dat er geen God was, of dat God niet van ons afwist, of dat men om God zich niet had te bekreunen, en na den dood staat men dan op eens voor dien miskenden God, voelt men de ontzettendheid van zijn aldoordringende tegenwoordigheid, en kan, wat men ook doe, van dien God niet meer loskomen.

Want het oordeel loopt niet zóó af, dat men onmiddellijk daarna weer zou kunnen voortleven in de oude vergetelheid, alsof er geen God was. Neen, de zelfvernietigende indruk,

dien men in het oogenblik van het eigenlijk oordeel van God ontvangt, houdt aan, en gaat nooit meer weg.

Van de duivelen staat opgeteekend, dat ze terdege goed weten, dat God er is... en dat ze sidderen. En zoo nu ook zullen die allen, die in dit leven God ontlieden, in het oordeel en na het oordeel tot de vreeslijke ontdekking komen, hoe ze zich vergist hebben; voor oogen zien dat God wel wezenlijk bestaat... en óók zij... ze zullen sidderen.

In dit leven kan men zich achter het gordijn der zinlijke dingen, achter den nevel van onze aardsche beperktheden, zoo met schijn omhullen, dat men God niet ziet, en zich daarom diets maken, dat Hij er niet is, omdat men Hem willens niet ziet.

Maar met den dood is dat uit. Dan scheurt dat gordijn vaneen van boven tot beneden, dan trekken die nevelen op, dan heeft de schijn uit, en dan verschijnt en ontdekt zich de majesteit des Heeren Heeren in volle klaarheid.

De kennisse Gods, waar men zijn levenlang niet aanwilde, komt dan vanzelf, ze overstroomt den rampzalige; maar het is een terugstootende kennisse, een kennisse die u niet naar God trekt, maar u voor zijn vreeslijkheid doet terugdeinzen; en waar ge ook heen ziet, nergens is iets, waarachter ge u voor den aanblik van Gods majesteit zoudt kunnen verbergen.

Het wordt de gloed van een zon die u niet koestert, maar die u verzencht.

Hel noemt de Schrift dit, en het is een hel, maar een hel die God enkel door zijn heilige presentie maakt. Kon men God wegmaken, of zich aan God onttrekken, of zich voor God verbergen, de hel zou uit zijn.

Maar dat juist kan niet.

Gods heilige tegenwoordigheid houdt niet op u te overstroomden, en juist dat is uw eeuwige dood.

En daarom wèl hem, die in dit leven de kennisse van zijn God in Christus gezocht heeft. Voor hem zal die kennisse na den dood een indrinken worden van Goddelijke sympathie.

Maar wee hem, die eerst in het oordeel zijn God leert kennen. Voor hem zal die kennisse niets dan afgrijzen zijn.

LIII. „STERVENDE HEEFT HIJ AANGEBEDEN.”

Door het geloof heeft Jacob stervende, een iegelijk der zonen van Jozef gezegend, en heeft aanbeden, leunende op het opperste van zijn staf.

Hebr. 11 : 21.

Voor de kennisse van wat aan de overzijde van het graf ligt, is het oogenblik van 't sterven van hooge beteekenis. Ook de wijze toch waarop we sterven en zien sterven, draagt bij tot onze kennisse van God. Zooveel, dat anders tusschen God en onze ziel schoof, valt dan weg. Men staat dan aan den ingang van het onzienlijke leven, en wat de Psalmist uitzong: „Onze voeten zijn staande in uwe poorten, o Jerusalem”, is ook op het ingaan door de poorten van het nieuw Jerusalem toepasselijk.

Maar dan zij hier het sterven ook in zijn eenig-echten zin genomen. Sterven is een daad. In zijn geboren-worden is men lijdelijk. Het leven begint pas. Maar als het einde daar is, en God het ons gaf den volwassen leeftijd te bereiken, dan moet, bij het afscheid nemen van dit en het ingaan in het toekomend leven, de dienstknecht en de dienstmaagd des Heeren niet onwillig er door den Dood uitgesleept worden, maar dan moeten ze zelve er willig uitgaan, en in de wijze waarop ze dit doen, de vrucht van hun geloofsarbeid openbaren. De eerste Christenen zongen lofpsalmen als ze hun dooden uitdroegen, en Paulus riep uit: „Het sterven is mij gewin, want bij Christus te zijn is zeer verre het beste”. Zoo was het sterven de laatste strijd, maar de strijd niet van wie zich tegen den belager van zijn leven verdedigt, neen, het was de strijd van den held, die moedig doordrong, om jubelend bij zijn God te komen.

Zeker, men mag den dood niet zoeken. Tot het einde toe te waken voor ons leven, is ons als dure plicht opgelegd. Zelfmoord is geen sterven maar een zich verdoen, zich wegmaken. Sterven is betoon van moed, zelfmoord is lafheid, is bezwijken, is het niet langer aandurven van de levensworsteling, is vluchten uit het gelid. Maar ook al mag tot het laatst toe, zoolang er hoop en kans is, niets onbe-

proefd worden gelaten, om hier op aarde zijn God te blijven dienen tot Hij ons afroept, — als Hij afroept, is meer de lach van heilige vreugde, dan het slaken van diepe verzuchting op zijn plaats. Wie gelooft heeft steeds beleden, dat hij hier niet, daarboven wèl thuis behoort. Dit nu is het, wat het sterven waar moet maken. In het sterven moet het zegel op heel ons geloofsleven worden gezet. Het sterven mag voor Gods kind niet anders zijn dan de doorgang in een eeuwig leven.

En dit nu is het niet, of het moet een daad zijn. We moeten niet overvallen, opgenomen en weggehaald worden. We moeten hooren wie roept, en die roepstem antwoorden; „Zie hier ben ik, Heere,” en dan de vallei van de schaduwen des doods moedig ingaan en doorwandelen, wetende dat de Heere ons opwacht, en ons aan zijn hand door die vallei der verschrikking heenleidt.

Toch, het zij er aanstonds bijgevoegd, is zulk ideaal sterven zeldzaam. De weeën en smarten des doods rooven het sterven zoo telkens zijn ideaal, zijn hoog en heilig karakter, en ook ingetreden bedwelming maakt niet zelden, dat er van een willig en bewust sterven, als daad van de ziel, geen sprake zijn kan. Zelfs is het helaas wel voorgekomen, dat een bedwelmend middel werd toegediend, om het sterven in een inslapen te doen ontaarden.

Van zulk een onmogelijkheid om als kind van God in het geloof manmoedig te sterven, make men niemand, zoo het buiten zijn toedoen aldus loopt, een verwijt. Ook hierin blijft uw God de vrijmachtige, en de feiten spreken om aan te toonen, dat de Heere zulk een heroiek sterven, in vol bewust geloof, aan meer dan één onthoudt.

Slechts ga men in die verschooning niet te ver.

De Schrift mijdt steeds den sentimenteelen kant, en teekent ons daarom uiterst weinig van het sterven af. Eigenlijk alleen het sterven van den Christus op Golgotha, en dan het sterven van Jacob. Maar van Jacob heet 't dan ook, dat hij, toen zijn einde naderde, zich sterkte, overeind op zijn leger ging zitten, en leunende op het uiterste van zijn staf, aanbad en zijn zonen zegende.

Jacob sterkte zich, d. w. z., hij liet zich door zwakte en wee niet overmannen, streed er tegen, greep zich aan, en

verzamelde het laatste van zijn gesloopte krachten, om nog in het sterven zijn God te verheerlijken. Zorge over zich zelve, over zijn eigen staat, over zijn uitblazen van den laatsten adem kende hij niet, en als hij zijn zonen zegent, is dit geen huiselijk tafereel, maar een heilig profeteeren, hoe door zijn zonen, die saâm de stamhouders van Israëel zouden zijn, het Godsrijk komen en het Godsrijk bloeien zou, en eens Messias zou opstaan. „Totdat Silo komt!” dit was het hoogtepunt van zijn profetie. Hij zegent zijn zonen, maar in en door zijn zonen doelt zijn profetie op de komst van het Koninkrijk der hemelen.

Vandaar dat dit in den brief aan de Hebreëen ons geteekend wordt als zijn hoogste geloofsdaad. „Door het gelcof heeft Jacob stervende zijn zonen gezegend én aangebeden.”

Er kan, we betwisten dit niet, ook in het sterven een donkerheid over de ziel vallen. Satan kan tot in het sterven toegelaten worden ons te kwellen. Maar als regel moet toch gezegd. dat het leven er is, om onze geloofszerkerheid vast te leggen, en dat in ons sterven de vrucht van die geloofsverzekerdheid moet uitblinken, onzen God tot eer.

En daarom mag niet toegegeven, dat men op zijn sterfbed zich willoos door zijn smarten en door zijn zwakheid mag laten overmannen. Nog in het sterven moet de wil, de moed, de veerkracht van het geloof tegen de zwakheid van het vleesch worstelen. De geest, niet het vleesch, moet in dit heilig oogenblik overwinnen. En dat is het, wat Jacob deed. Hij sterkte zich om godzaliglijk te kunnen sterven. Had hij dit niet gedaan, ook hij ware allicht half onbewust ingesluimerd. Maar dit deed hij niet. Zijn machtige geest schudde zich wakker. En zoo kwam de Godverheerlijking in zijn sterven.

Een sterven, nu nog aan elk Christen ten voorbeeld gesteld.

Maar dan is er ook in zulk sterven een ontmoeting met God, die de kennisse Gods nog vóór het sterven verrijkt; verrijkt voor wie sterft, en verrijkt voor wie om zijn sponde staan.

Veelal hoort men het thans als het meest gewenschte sterven roemen, als iemand, naar het heet, „zacht en kalm ontslaapt,” wat dan feitelijk bijna altoos beteekent, dat hij,

zonder eenig hooger levensteeken te geven, half dommelend uit dit leven verscheidde.

Nu, dát kan de ongeloofige ook. En zoo hoort ge dan ook van hen, die buiten Jezus stierven, gedurig, dat ze even zacht en kalm heengingen; misschien zelfs minder nog dan menig kind van God door zorg en twijfel gekweld.

Men sprak hun van niets. Zij spraken van niets. De arts bleef diets maken, dat het zóó erg niet was. En zoo sloop de overledene heel gewoon uit het leven weg, zonder iets van de verschrikking des doods gekend te hebben.

En anderen, dit ziende, kregen dan den indruk, dat aan het sterven eigenlijk niets aan was; dat het zoo zacht en ongemerkt toeging. Dan kwamen de bloemen die de lijkbaar bedekten. Condoleantiebezoek schaft men af. Zoo wordt er over niets, dat met den dood saâmhangt, gesproken. En na de begrafenis spreekt men heel gewoon, behalve over de eeuwige dingen.

Aldus gaat de machtige les van het sterven geheel teloor. De Dood houdt op een prediker zelfs van hooger ernst te zijn. En aan den Heere van leven en dood wordt niet gedacht.

Dat kwaad nu mogen wij, Christenen, niet voeden. En toch, dat doen we, als we dat „zacht en kalm ontslapen” van de wereld overnemen.

Niet zacht en kalm, maar strijdend en overwinnend in zijn Heiland sterven, zóó en niet anders moet het sterfbed in het Christelijk gezin zijn.

Wie dat niet aandurft en op niets bedacht is, dan om tot aan het sterven aan den kranke allen strijd en moeite te sparen, is niet barmhartig, maar uit ongelooft wreed.

Stervende heeft Jacob a a n g e b e d e n .

Men kan op zijn sterfbed bidden. Bidden om hulpe in de laatste worsteling. Bidden voor de zijnen die men achterlaat. Bidden voor het koninkrijk Gods. En reeds zulk een gebed is heerlijk. Dat op zijn sterfbed voor het aangezichte Gods verschijnen. Dat laatste gebed op aarde, als alle gordijn wegvalt, en men zijn laatste smeeking opzendt tot dien God, die ons in de zalen van het eeuwige licht opwacht! Zulk bidden leert bidden aan wie er bijstaan. Zulk bidden heeft overweldigenden, wegslependen invloed.

En toch Jacob deed meer.

Stervende heeft hij a a n g e b e d e n. Hij heeft in het sterven zelf den drang gevoeld, om zijn God het offer der aanbidding op te dragen. Hem te geven den lof, den prijs, de dankzegging en de eere. In de grootheid en majesteit, in de genade en ontferming van zijn God zich te verliezen. En alzoo Hem op te dragen de vrucht der lippen, beter dan hij in zijn leven het kon.

Zulk een plechtige aanbidding op het sterfbed is één resumtie van de aanbidding, die we in ons leven Gode toebrachten; maar nu intenser, dieper dan ooit gevoeld, vlak voorafgaande aan het oogenblik, waarop men onder Gods engelen en heiligen daarboven, Hem de eere zijns Naams zal toebrengen.

In zulk een aanbidding op het sterfbed trekt zich dan al de verworven kennisse Gods saâm, en die kennisse wordt op zulk een oogenblik wonderbaar verhelderd, verrijkt en verdiept. Het is God kennen zoo klaar als men Hem nog nooit gekend had. Bijna een Hem van aangezicht tot aangezichte zien.

En van die aanbidding komt vrucht ook voor de omgeving.

Bij een sterfbed is de liefde machtig opgewekt. De eerste rouw worstelt reeds in het hart. Dat hart is daardoor ontvankelijker dan ooit, en de indruk dien het op zulk een oogenblik ontvangt, is overweldigend.

Men weet, men vertrouwt van elkander, dat men gelooft; maar zoo dikwijls ziet men het niet, merkt er vaak het tegendeel van, in kleingeestigheid en zonde.

Maar als nu het oogenblik van sterven gekomen is, en kinderen zien het dan aan hun vader, een man aan zijn lieve vrouw, dat in dit aangrijpend oogenblik het geloof niet wijkt, maar stand houdt; dat voor de poorte der eeuwigheid de taal van het geloof bezielder en krachtiger wordt, en het is of men beluistert een zielsuiting die naar God van den stervende uitgaat, dan is het die stervende, die door het gebed zijner aanbidding u als in de tegenwoordigheid Gods plaatst, en u nader zijn nabijheid doet gevoelen, dan ge dit dusver ooit gesmaakt hadt.

Veel sterven kon zoo heel anders zijn dan het nu is, zoo er anders ware geleefd, zoo in het sterven zelf het geloof krachtig opwaakte, en zoo Gods kind ook in het sterven

verstond, dat hij nog stervende een plicht jegens zijn God en jegens de zijnen heeft te vervullen.

Dan zou het sterven zooveel meer dan nu een prediking, een prediking van heilige realiteit zijn, en de vrucht ervan zou Gode tot eer terugvloeien in het leven.

LIV. „U TOT VASTEN EN BIDDEN VERLEDIGEN.”

Onttrekt u malkanderen niet, tenzij dan met beider toestemming voor eenen tijd, opdat gij u tot vasten en bidden moogt verledigen en komt wederom bijeen, opdat u de satan niet verzoeke, omdat gij u niet kunt onthouden.

1 Cor. 7:5.

Er ligt tegenspraak in, dat in Gereformeerde kringen hier te lande nooit gevast wordt, terwijl toch diezelfde kringen betuigen niet anders te willen leven dan naar de Schrift.

Immers dat in de Schrift het vasten gegrond ligt, staat vast; en dat niet alleen in het Oude, maar evenzoo in het Nieuwe Testament. Christus zelf vastte veertig dagen en veertig nachten. De apostel Paulus vermaant, dat de kinderen Gods zich niet alleen tot bidden, maar ook tot vasten zullen verledigen. En wat zoo mogelijk nog sterker spreekt, Christus heeft betuigd, dat er een geslacht van booze geesten is, dat niet uitvaart dan „door vasten en bidden.” (Matth. 17:21.)

Wel staat hiertegenover, dat in de dagen van Jezus' omwandelen met zijn jongeren de vraag rees: „Waarom vasten de Pharizeën, en uw jongeren vasten niet.” Doch al mag op dien grond ondersteeld, dat de discipelen in die dagen het Joodsche vasten niet volgden, er staat tegenover dat Jezus er dit bescheid op gaf: „Wanneer de bruidegom van hen zal zijn weggenomen, dan zullen ze vasten.”

De historie leert dan ook, dat van den beginne af in Christus' kerk gevast werd. Te Antiochië zijn die Jezus aanhingen het eerst Christenen genoemd, en juist van de

kerk te Antiochië meldt Hand. 13 : 2, dat de Christenen aldaar vastten en baden, en dat onder dat vasten en bidden de Heilige Geest openbaring gaf. Dat in de Roomsche, Grieksche en Nestoriaansche kerken gevast wordt, is bekend; maar bekend ook, dat in de dagen der Reformatie de bededagen ook onder ons met vasten gepaard gingen.

Is het dan met de beteekenis, door de Schrift en de Historie aan het vasten toegekend, niet in strijd, dat onder ons het vasten zoo goed als ganschelijk in onbruik is gekomen, en dat noch zij die den Heere kennen, in het particulier, noch de kerken als lichaam onder ons het vasten meer in practijk brengen?

Nog altoos is het onder ons, gelijk in Hosea's dagen onder Israël, in zwang te zeggen: „Mijn God, wij Israël kennen u” (Hos. VIII : 2), maar hapert hier niet iets, als de Schrift ons toont dat de kennisse Gods zoo machtig door het gebed, en het gebed door het vasten bevorderd wordt, indien wij die zeggen God te kennen, nochtans het vasten verwaarloozen?

Het antwoord op die vraag ligt in Jesaja 58 : 6 v. v.

Er werd in Jesaja's dagen in Juda veel gevast, en toch betuigde Jehovah toen door zijn gezant, dat Hij zulk vasten niet aanzag, en dan volgt er: „Is het zulk een vasten dat Ik verkiezen zou, dat de mensch zijn ziel een dag kwelt, zijn hoofd kromt als een bieze en een zak en assche onder zich spreide?” — waarop dan verder volgt: „Is dit niet het vasten, dat ik verkies, dat gij losmaakt de knopen der ongerechtigheid, dat gij den hongerige uw brood mededeelt, als gij een naakte ziet dat gij hem dekt, en dat gij voor uw vleesch u niet verbergt? Dan zal uw licht voortbreken als de dageraad en uw genezing zal snellijk uitspruiten.”

Dit aangrijpend protest tegen het doode formalisme ook in het vasten heeft onder ons, en zeer terecht, weerzin tegen het vormelijke vasten opgewekt. Vasten als voor den vorm, vasten als bloot uitwendige oefening, vasten als vertoon voor de wereld, heiligt niet, maar kan zelfs ontheiligen. Vandaar Jezus' vermaan in de bergrede: „Gijlieden, als gij vast, toont geen droevig gezicht gelijk de geveinsden, maar zalft uw hoofd en wascht uw aangezicht, opdat het door de menschen niet gezien worde als gij vast, maar door uwen Vader, die

in het verborgen is." Edoch, een vermaan waaraan toch even beslist werd toegevoegd: „En uw Vader, die in het verborgen ziet, zal het u in het openbaar vergelden”.

Even scherp als Jezus zich tegen het vormelijke, uitwendige vasten keert, even beslist hecht Jezus aan het godvruchtig vasten zijn zegel, en zegt dat het uit genade loon bij God heeft.

Vrij gaan we derhalve dan eerst uit, als we eenerzijds het doode formalisme in het vasten bestrijden, maar ook anderzijds het echte vasten, het van God gewilde vasten, in practijk brengen.

En als ge nu in uw eigen verleden terugkeert, en in onze kerken om u heen ziet, kunt gij dan wel tot een andere slotsom komen, dan deze, dat we het doode, vormelijke vasten met angstvallige zorg hebben uitgebannen, maar dat het echte, het godsdienstige, het van God gewilde vasten schier geheel uitstierf?

Dit nu loopt op geestelijke schade uit.

We begeeren eeuwig leven. Welnu, „dit is het eeuwige leven dat ze U kennen, den eenigen waarachtigen God” Dat kennen van den eenigen waarachtigen God wordt door niets zoozeer als door het gebed gevoed. En het gebed komt vooral door vasten tot meerdere innigheid en verdieping. Is er dan ontkomen aan de ons veroordeelende conclusie, dat we, door aan alle vasten ons te onttrekken, ons gebed aan innigheid doen verliezen, en alzoo schade lijden aan die steeds meer rijpende kennis Gods, die het eeuwige leven is?

Geldt dit van u als persoon en in uw gezin, moet het dan niet evenzoo van de kerken gelden? En als men telkens ontwaart, dat er ook in onze kerken een geslacht van booze geesten rondwaart, dat niet anders dan door vasten en bidden kan worden uitgedreven, gaat men dan te ver door te zeggen, dat het in onbruik komen van alle vasten mede één der oorzaken is, dat zulke geesten het kerkelijk leven blijven verontrusten?

Of het dan zaak is, dat vasten weer als regel op een bepaalden dag der week in te voeren? Op zichzelf zou er niets tegen zijn; maar het staat te vreezen dat dit binnenkort, of men wilde of niet, toch weer in formalisme verlopen zou.

Het vasten heeft, geestelijk genomen, zooals uit Jesaja

58 en 1 Cor. 5 : 7 blijkt, een veel bredere basis dan het een tijdlang zich onthouden van spijs. Het bedoelt aan het lichaam zijn heerschappij over de ziel te ontnemen, en aan de ziel haar heerschappij over het lichaam te hergeven.

Ge weet zelf, hoe al wat het lichaam sterkt en streelt, de neiging heeft om de helderheid en de veerkracht van het zieleleven terug te dringen. De kant van ons leven die naar de wereld gekeerd is, werkt maar zelden in harmonie met de zijde van ons leven die naar God is gekeerd.

In de eenzaamheid gevoelt ge u meestal nader aan uw God, dan in gezelschap met de maatschappij om u heen. In de feestzaal zijt ge verder van uw God, dan in uw slaapvertrek. Te midden van uw beslommingen om uw kas te stijven, geniet ge minder van Gods nabijheid, dan in oogenblikken dat ge uw geld aan de armen uitreikt. Ge zijt dichter bij uw God als ge den hongerige voedt, dan als ge met uw familie of met feestgenooten u te goed doet aan keur van drank en spijzen. Kortom, ieders ervaring bevestigt het telkens weer, dat de gedachte aan uw God u nader komt, hoe minder ge u aan de wereld te goed doet, en dat omgekeerd de herdenking van uw God u des te gemeenzamer is, hoe meer ge van de wereld en haar drukte en haar genieting op een afstand raakt.

Trek daaruit nu niet gevolg, dat ge u dus, om God te kennen, uit de wereld ganschelijk hebt terug te trekken.

Zoo dachten de zuilenheiligen, de bekluisden en de contemplatieve kloosterlingen. En dit nu is daarom verkeerd, omdat het „vasten en bidden” wel één der middelen is, om God te vinden, maar naast dit ééne middel tal van andere middelen staan, die juist alleen te midden van het drukke leven zich aan ons voordoen.

Van die andere middelen handelden vorige meditatieën. We komen daarop niet terug. Maar regel moet voor ons blijven, dat we niet één enkel middel ongebruikt laten, om onze kennis van den eenigen waarachtigen God te verinnigen en te verdiepen, en dat we dus zoowel te midden der wereld onzen God hebben te dienen en hebben te genieten wat onze God ons in gezin en omgeving te genieten geeft, als dat we onzerzijds het „vasten en bidden” in practijk brengen.

En dan valt het niet tegen te spreken, dat het ons een machtige hulpe is, zoo we af en toe, opzettelijk, onze ziel tijdelijk van de overheerschende macht van lichaam en wereld losbreken, en daardoor meer ontvankelijk maken voor de invloeden van boven. De een zal daarbij meer behoefte gevoelen aan een vasten en zich vereenzamen op gezette tijden, de ander zal er alleen toe komen in oogenblikken van benauwdheid en klimmenden ernst. Hierin zij een ieder voor zijn eigen consciëntie verzekerd. Dat kan afhangen van temperament en afhangen van levensomstandigheden. Niemand oordeele hierin zijn broeder.

Maar de zaak zelve heeft er recht op, dat ze in onze levensgewoonte worde ingevoerd.

Het moet u te doen zijn om het eeuwige leven. Dat eeuwige leven kunt ge alleen genieten in steeds inniger kennis van uw God. Die inniger kennis van uw God vindt ge niet het minst in uw verborgen gebedsleven. En dat verborgen gebedsleven heeft er behoefte aan, dat de macht van de ziel tegenover de zoo hinderlijke overmacht van het lichaam en van uw omgeving, door goed opgevat vasten gesterkt worde.

Dat nu soberheid van spijs en drank hiertoe meêwerkt, blijkt uit den hinder voor uw gebed, dien ge zelf wel uit de feestzaal en van de feesttafel huiswaarts meebracht. Doch dat is slechts het begin van het echte vasten. Volstrekt niet alleen te rijke spijs en drank, maar evenzoo sieraad en kleedij, allerlei genieting en bevrediging van uw zinnen, en zeer sterk zelfs uw geldelijke bemoeienis hebben, gewild of niet gewild, de schadelijke uitwerking, dat ze de nevelen tusschen uw God en uw hart dichter en dikker doen worden.

Vasten, dat het gebed heiligen en verinnigen zal, is daarom volstrekt niet enkel het lichaam op rantsoen van spijs en drank stellen, maar even beslist zich door mildheid aan de heerschappij van zijn geld onttrekken, door eenvoud en soberheid aan de overmacht van het zelf behagen, en stellig ook door afzondering, zich vrijmaken van de heerschappij van uw omgeving.

Dat is het wat de Heere door Jesaia betuigde, toen Hij het vasten uitbreidde tot het losbinden van de knoopen der ongerechtigheid en het voeden van den hongerige.

De ziel moet zich af en toe geheel vrij maken, alle banden afwerpen, geheel zichzelf worden. Dan verhoogen de poorten hun boog, dan ontsluit zich de deur der eeuwigheid, dan nadert God ons, en onze ziel nadert God, en de kennis van onzen God, die het eeuwige leven is, bloeit in het heiligdom onzes harten.

LV. „ZODAT ER GEEN GEBED DOORKWAM”.

Gij hebt U met eene wolk bedekt,
zodat er geen gebed doorkwam.

Klaagl. 3 : 44.

Als een kind zijn vader mondeling om iets vragen wil, zoekt het eerst waar zijn vader is; en eerst als het vader gevonden heeft, vraagt het om wat het hebben wil.

Alvast te gaan spreken, eer het zijn vader nog gevonden had, zou kinderwaasheid zijn, blijk van dwingen zonder zin.

Steekt hierin nu niet een vingerwijzing voor ons bidden?

Ook wie als Gods kind tot zijn Vader in de hemelen bidden zal, en geloovende iets van zijn God begeert, dient toch eerst naar zijn God toe te gaan, moet toch eerst zijn God zoeken, en eerst als hij zijn God gevonden heeft, kan hij zijn God vragen om wat zijn ziel begeert.

Maar juist bij het bidden wordt hieraan zoo menigmaal niet gedacht, en keer op keer ontwaart men aan zijn eigen gebed en aan anderer bidden, dat er meer in de lucht wordt gesproken, dan dat er gebeden en gesproken wordt tot den levenden God. Of valt het te loochenen, dat vooral bij het hardop bidden met anderen saâm, en niet het minst in de kerk, soms meer een vertoog en een redeneering, dan een waarlijk spreken tot den God vol majesteit in het gebed te beluisteren valt.

Over het stil gebed in de eenzaamheid valt minder te zeggen. Daarbij toch heeft ieder alleen de waarneming van zijn eigen gebed ter beschikking, of wat anderen er zelf van mededeelen. Doch ook al bepaalt men zich hiertoe, dan zijn nog de klachten voor het broederoor over het ontzield gebed

geuit, veelvuldig genoeg, om de vrees te rechtvaardigen, dat ook zelfs in het stil gebed soms het prevelen of uitspreken van woorden maar alvast begint, nog eer de ziel er zich van bewust is, dat ze haar God terug heeft gevonden.

Het vele bidden en het lange bidden werkt dit in de hand. De oogen gaan dicht, de handen worden saâmgevouwen, en nu begint het met eenige bekende gebedsformules, niet oneerbiedig, maar ook toch allermint met dien zeer diepen eerbied dien ons voor God betaamt. Zelfs aan de stem en aan den toon van het bidden merkt ge het soms, dat het een bidden voor den vorm is, maar volstrekt geen spreken tot God.

Herhaaldelijk toont de Schrift dan ook, dat niet elk gebed als een bidden tot God geldt.

Ze spreekt ons van oogenblikken, waarin ons gebed verhinderd wordt, ze doet ons het woord des Heeren beluisteren: „Als gij het gebed vermenigvuldigt, hoor ik niet”; en ze teekent ons de klacht van den profeet op, „dat er geen gebed naar God doorkwam”.

Dan is de hemel als van koper; dan is er geen opening en geen ontsluiting; dan is er geen toeleiding en geen ingang; en de geest der genade en der gebeden ontbreekt.

In Sion was een „aanspraakplaats van Gods heiligheid”. En ook als de vrome Jood in het gebergte omdoolde of op zijn hoeve bij de Jordaan vertoefde, richtte hij zich bij het doen van zijn gebed naar die aanspraakplaats (Psalm 28 : 2). Ook toen Israël in ballingschap was, keerde het zich bij zijn bidden naar Sion.

Nawerking hiervan is nog, dat in veel streken en in veel kerken de gewoonte bestaat, om als men eens ernstig bidden wil, niet thuis, maar in de kerken te bidden. Zulk een kerk staat daarvoor dan den ganschen dag open, en in het plechtig eenzame van zulk een statig gebouw knielt men dan ongekend en ongemerkt neder, in de verwachting dat de nabijheid des Heeren zich op deze indrukwekkende plaats krachtiger openbaren zal.

Voor al voor wie klein behuisd is met een groot gezin, biedt dit ontegenzeggelijk een voordeel. Voor wie thuis altoos wel een leeg vertrek vindt, waar hij de deur op slot kan

doen, en eenige oogenblikken alleen met zijn God zijn, bestaat die behoefte niet. Maar de groote massa mist dit. In die kringen is men bijna nooit alleen, is bijna nooit stilte, is bijna nimmer de eenzaamheid te vinden, die voor het gebed zoo machtig helpt. En nu kan men wel in hooge geestelijkheid al zulk stil bidden in de leege kerk als een te veel hechten aan een dusgenaamd gewijde plaats veroordeelen; maar wie zoo spreekt, heeft vermoedelijk nooit het pijnlijke gekend van te wonen in een vertrek, waar bijna nooit een stil oogenblik voor eenzaam bidden te vinden is.

Doch ook afgezien van dit huisbezwaar, mag toch nooit vergeten, dat God zelf in Israël zulk een aanspraakplaats van zijn heiligheid had ingesteld, en er de biddende ziel onder Israël op had gericht.

Daarin lag een opvoedingsmiddel om van het vormelijk en uitwendig prevelen tot het echte bidden, d. i. tot het spreken tot God, te geraken.

Zoo toch werd de vrome Jood er telkens aan herinnerd, dat hij, om te kunnen bidden, eerst zijn God in het oog der ziel moest hebben gevat, en eer hij bidden ging, de gemeenschap tusschen zijn ziel en zijn God moest hebben aangesloten.

Bidden zonder dat men eerst zijn God heeft gevonden, en nu weet dat men tot Hem spreken kan, is toch eigenlijk een caricatuur van het gebed.

Wie bidden zal, moet weten dat God op dat eigen oogenblik merkt op de stem van zijn gebed; dat Hij zijn oor tot ons gebed neigt; dat Hij naar onze smeeking luistert. En juist dat geestelijk besef kan in uw ziel niet wakker zijn, indien ge, alvorens te bidden, u niet met volle bewustheid voor Zijn aangezicht hebt gesteld.

Gods kind bidt altoos in Jezus' naam. Hij moet dat wel, omdat hij, onverzoend en onverlost, bij zijn God geen luisterend oor zou vinden. Maar ook dat bidden in Jezus' naam wordt een woord zonder zin, als men zich niet eerst voor het aangezicht van den Heilige plaatst, nu voelt dat men tot Hem uit zichzelf geen toenadering heeft, en daarom, en daarom alleen, voor zijn God verschijnt gedekt in Christus.

Wat hier de moeilijkheid baart, is Gods alomtegenwoordigheid.

Juist het geloofsbesef, dat God aan tijd noch plaats gebonden is, en alzoo overal is, brengt teweeg, dat men er toe neigt om in de lucht te spreken zonder vooraf zijn gedachten op God samen te trekken, Hem ons voor oogen te stellen, en zoolang Zijn aangezicht te zoeken, totdat men Hem gevonden heeft.

Toch leert God zelf in zijn Woord het ons anders.

Ook al openbaart de Schrift ons in de heerlijkste woorden Gods alomtegenwoordigheid, dat heeft voor het gebed nooit andere beduidenis, dan dat we, waar wij ook zijn, altoos en overal onzen God vinden kunnen. Maar even machtig openbaart zij ons, dat we, op wat plek we ons ook bevinden, met den levenden God te doen hebben, die ons van voren en van achteren bezet, die ons gaan en ons liggen omringt, en die al onze wegen gewend is.

En bij dit alles wijst ze ons altoos naar boven. We moeten onze ziel in het gebed opheffen. Naar de hemelen moet zich onze biddende gedachte richten. Er is een troon der genade, waar Gods majesteit uitblinkt. Het is het paleis daarboven, waarheen onze gebeden opklimmen. Het is de levende, de persoonlijke God die zich tot ons neigt en naar Wien onze biddende ziel zich moet wenden.

Zeker, uw voorstelling kan u daarbij niet te hulp komen, want God is een geest, en die Hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest en waarheid. Maar wie Hem kent als zijn Vader die in de hemelen is, weet toch, dat hij niet te doen heeft met een zich overal heen uitstreckende en uitbreidende kracht, maar met zijn Bondsgod, met zijn Heere en zijn Koning, en die kan niet rusten eer hij, om goed te kunnen bidden, den verborgen omgang met zijn God hersteld en opnieuw gemeenschap met zijn God verkregen heeft.

Vroeger, toen men noch telegraaf noch telefoon kende, scheen dit nog raadselachtiger dan nu. Thans daarentegen kennen we bij ervaring een gemeenschap onder menschen op onmetelijke afstanden, door niets ondersteund dan door een zwakken metalen draad. En zelfs die draad viel reeds weg. Er is thans een telegraphie zonder draad, die in haar wondere werking een schoon beeld voor ons bidden is geworden. Gemeenschap met God zonder eenig tusschenmiddel.

Ook de dusgenaamde telepathie komt ons hier te hulp.

De bewezen feiten, hoe personen die op grooten afstand van elkander waren toch van ziel tot ziel gemeenschap en openbaring der gedachten kunnen hebben, is een vingerwijzing hoe onze ziel met God gemeenschap en openbaring der gedachten kan hebben, omdat, waar de menschelijke ziel dat reeds vermag, bij God de middelen van geestelijke gemeenschap nog zoo oneindig veel grooter zijn.

De zaak is maar, dat we in en bij ons bidden op de onmisbaarheid van die gemeenschap gaan letten, en niet gaan bidden, eer we die aansluiting aan God, die gemeenschap met God, dien toegang tot God verkregen hebben.

Als Jeremia klaagt, dat zijn gebed niet doorkwam, omdat God zich met een wolk had omhuld, toont hij hiermede die gemeenschap gezocht te hebben, en te hebben ontwaard, dat hij geen aansluiting verkrijgen kon.

Zooals iemand voor de telefoon staat, en opschelt, en geen gehoor krijgt, omdat de draad gebroken is, zoo staat dan ook de bidder voor den hemel, en hij roept naar God om gehoor, hij zoekt aansluiting van gemeenschap, maar er komt geen teeken van leven terug.

Doch juist dat toont dan ook, dat het echte bidden niet kan beginnen, eer ge gehoor hebt gekregen, eer ge aansluiting hebt, en eer ge weet dat Gods aangezicht zich aan u ontdekt heeft.

Is er nu geen toeleiding, dan is uw gebed verhinderd; en dat ligt aan u, aan uw zonde, aan uw verstrooid zijn in uw gedachten, aan uw te bezet zijn met wereldsche zaken, aan uw verkeerde gemoedsstemming, aan de oppervlakkigheid en uitwendigheid van uw zielstoestand.

De verkeerde bidder nu stoort zich daaraan niet. Hij bidt toch maar, ook al ontbreekt alle gevoel en besef van aansluiting, ja al ontwaart hij dat zijn gebed niet doorkomt. Hij heeft dan toch gebeden, en daarmee is het uit.

Maar de echte, de vrome bidder doet zoo niet. Voelt hij verhindering, merkt hij dat er een wolk tusschen hem en zijn God trok, dan keert hij in zich zelf, valt in de verootmoediging, zoekt de besprenging in het bloed van zijn Heiland. En dan komt de aansluiting, dan gaan de poorten des hemels voor hem open, en zijn gebed gaat ten slotte

toch door en klimt op voor het aangezicht van den Heilige.

Dat juist is de heiligende kracht van goede gebedspractijk.

Is er eerst geen gebed, toch staat men niet op, eer het gebed komt en de toeleiding tot den troon der genade verkregen is.

Maar juist in die worsteling wordt met de zonde gebroken en de genade in Christus hersteld.

LVI. „EN WIEN HET DE ZOON WIL OPENBAREN.”

Alle dingen zijn Mij overgegeven van
Mijnen Vader; en niemand kent den
Zoon dan de Vader; noch iemand kent
den Vader dan de Zoon, en wien het de
Zoon wil openbaren.

Matth. 11 : 27.

Als ge in de Schrift op de ééne plaats leest, dat „de onzienlijke dingen Gods van de schepping af uit de schepselen verstaan en doorzien worden”, en op de andere plaats vindt, dat „niemand den Vader kent dan de Zoon, en hij, aan wien de Zoon het wil openbaren”, dan spreken die twee elkaar niet tegen; ze strijden slechts in schijn.

Er is kennisse Gods op alle manier voor ieder mensch bereikbaar; en dat was niet alleen zoo in het Paradijs, maar het is nóg zoo in deze gevallen wereld, zelfs in dat deel der wereld, dat onder den vloek van het Heidendom verdonkerd is. De hemelen vertellen Gods eer en het uitspannel verkondigt zijner handen werk. Dag aan dag stort overvloediglijk sprake uit, en nacht aan nacht toont wetenschap. Daar is geen spraak of oord, daar is geen volk bekend, dat, zelfs tot 's werelds end, der heem'len stem niet hoort. En niet alleen de natuur, de van leven tintelende natuur, stort sprake uit voor ieder die zijn oor niet opzettelijk toestopt; maar er is evenzoo een sprake Gods, die tot alle volk en natie doordringt, in de consciëntie. Niet van de eerstgeschapenen in het Paradijs, maar van heidenen in den verdorven Keizerstijd betuigt Paulus ons, dat de heidenen

„betoonen het werk der wet Gods in hun harten geschreven te hebben, hun consciëntiën hen mede getuigende, en de gedachten onder elkander hen beschuldigende of ook ontschuldigende”. De vorm waarin de kennisse Gods en de kennisse van Gods wil zich onder de heidenen uit, moge afgodisch en vaak ergerlijk zijn, toch is de prikkel waaruit hun afgoderij en hun ergelijke wil voortkomt, nooit iets anders dan die verkeerd begrepen sprake Gods in de natuur en in de consciëntie. Dat is het zaad der religie waarvan Calvijn getuigde, de ingeschapen Gods-kennisse en de toegebrachte Godskennisse, die steeds door onze vaders beleden werd. En beleden, niet om den mensch, die viel, nog te verheerlijken, maar om, heel anders, den zondaar tegenover God buiten verontschuldiging te stellen. De gevallen menschheid als zoodanig, en ieder zondaar in die gevallen menschheid, staat dáárom juist voor God zoo diep schuldig, omdat wiens oog slechts helder geopend is en wiens consciëntie zuiver reageert, de eeuwige kracht en de Goddelijkheid des Heeren HEEREN in zijn eigen binnenste ervaart en alom in natuur en historie waarneemt.

Maar hoe is het dan te verstaan, dat nochtans de Christus zoo stellig betuigd heeft, dat niemand den Vader kent dan de Zoon, en hij aan wien de Zoon het wil openbaren?

Er staat niet, dat niemand eenige kennis van God kan hebben dan door den Zoon, maar dat niemand den Vader kent, dan wien het door den Zoon geopenbaard is.

Van satan en zijn trawanten wordt het duidelijk uitgesproken, dat ze God kennen en sidderen. En dit kan ook niet anders. Of wat is satan's val anders geweest, dan zijn strijd tegen God, zijn booze lust om God te verdringen en zich in Gods plaats te zetten; en hoe ware dit denkbaar geweest, indien hij Gods bestaan en Gods almacht niet gekend had? Maar even gewisselijk gevoelt een ieder terstond, dat satan, al kent hij God, toch nooit den Vader heeft gekend.

Wie den Vader kent is getroost en verzoend; satan daarentegen, zoo dikwijls hij aan God denkt, siddert. De kennisse van den Vader maakt rijk, geeft vrede en eeuwige rust; de kennisse die satan van God heeft, doet hem sidderen. Dit toch is het verschil tusschen satan en een gruwelijk

zondaar op aarde, dat een booswicht op aarde een slaapdrank kan indrinken om zijn consciëntie te stillen en God te vergeten, maar dat satan juist dit niet kan. Voor hem is die slaapdrank der zonde ondenkbaar. Zijn besef van Gods almachtige tegenwoordigheid spreekt luide van oogenblik tot oogenblik tot hem, en juist daarom siddert satan. De rampzalige staat der verlorenen in het eeuwige vuur is daardoor tevens duidelijk. Hier op aarde kan de verlorene zijn consciëntie in slaap sussen en te midden van zijn zonde gemeenlijk buiten angst leven. Er zijn verlorenen met zoo toegeschroeiende consciëntie, dat ze slechts nu en dan, in oogenblikken van hevige ontroering, den toorn Gods nog weer gevoelen, en voor het overige zonder God, maar ook zonder verschrikking voor God, in hun zonde voortleven, juist omdat ze hun oog toedoen en hun oor dichtstoppen. Maar is dit leven eenmaal ten einde, en gaan ze in de eeuwigheid over, dan heeft dat uit, dan gaat ook hun het oog helder open, zonder dat ze het ooit weer sluiten kunnen, en ontsluit zich hun oor zonder dat ze het ooit weer kunnen toestoppen; en dit eeuwiglijk met open oog en oor moeten ondergaan van de almachtigheid Gods, dat juist is hun rampzaligheid.

Staat er alzoo, dat niemand onzer den Vader kan kennen, tenzij de Zoon ons den Vader openbaart, dan is het duidelijk, dat dit niet op de algemeene kennis van God ziet, die voor elk mensch bereikbaar is, maar zeer bepaaldelijk op die kennis van Gods eeuwige ontfermingen, die den zondaar niet kan toekomen, tenzij hij in Christus verzoend en kind van God geworden, God als zijn Vader en zichzelf als kind van God heeft leeren kennen.

Er is hier alzoo geen sprake van een leer, die in het geheugen wordt geprent, van een openbaring in woorden, die we ons eigen maken, neen, er is sprake van een kennis, die de geestelijke ervaring van het verlost en verzoend zijn ons toebrengt.

Zeker behoort hiertoe ook een openbaring aan ons verstand. „Wij weten dat de Zoon van God gekomen is, en heeft ons het verstand gegeven dat wij den Waarachtige kennen.” Alle openbaring begint met het woord. Toen de Christus verscheen, ging hij het land door predikende het

evangelie des Koninkrijks. Het evangelie zelf is een blijde boodschap van heil dat komt, en van verlossing die wordt aangekondigd.

Maar bij die prediking, bij die boodschap, bij die woorden des evangelies kan het niet blijven. Die kan men van buiten leeren en in zijn geheugen prenten, zonder dat ze ons iets naders van de kennis van den Vader leeren verstaan.

Die leer op zichzelf, al wordt ze zonder bedekking of tegensparteling overgenomen, brengt het nooit verder dan tot een roepen van Heere Heere! Het is er meê als in Hozea's dagen, toen al het volk riep: „Heere, wij, uw Israël, kennen u!”, en toen toch de toorn des Heeren tot verdelgingstoe tegen Israël ontbrandde, juist omdat ze God niet kenden.

Moge dus al die leer, die boodschap, dat woord des evangelies eerst door de Apostelen, en daarna door woord en schrift de wereld zijn ingedragen, dit op zichzelf kan nog nimmer de kennis van den Vader brengen.

Die kennis komt eerst, als de verheerlijkte Christus door den Heiligen Geest ons den rijkdom van zijn verzoening toebrengt, ons als zondaren zoekt en tot kinderen Gods maakt. En dan, als Christus ons kinderen Gods heeft willen maken, dan, maar ook dan eerst, is de kennis van den Vader voor ons zalig en heerlijk bezit geworden.

En toch, ook hiermede is nog niet genoeg gezegd.

Christus komt niet pas in het werk der verlossing tot ons. Hij is het Eeuwige Woord, dat vóór alle dingen bij God en God was. Heel de natuur, met de sprake Gods, die er in ligt, is door Hem geschapen. Hij is het Woord; zonder Hem gaat er in die natuur geen sprake uit. Gedacht buiten het eeuwige Woord, zou die natuur dood en stom zijn, en zou ons niets hebben te zeggen.

Meer nog.

Niet alleen die natuur toch is door het Eeuwige Woord Gods geschapen en met een sprake beziel, maar ook wij zelf, als mensch, zijn te midden van die natuur, niet zonder den Christus in deze wereld ingekomen. Ook het bestek van onze menselijke natuur is uit Hem. Ook wij zijn door Hem geschapen. En met name geheel onze geestelijke

aanleg, en ons vermogen om der natuur te beluisteren en te verstaan, is uit Hem ons ingeplant.

En geheel hetzelfde geldt van ons zedelijk wezen. Onze consciëntie is ons uit den Christus toegekomen. Hij zelf is de consciëntie der menschheid. De gemeenschap, die ons hart met de zedelijke wereldorde heeft, onze beseffen van goed en kwaad, van recht en onrecht, van wat afgrijzen inboezemt en boeit door schoonheid, van zelfzucht en liefde, van licht en duisternis, ze zijn ons alle uit het Eeuwige woord toegevloed.

Het is dus niet zóó te verstaan, als kenden we God buiten den Christus om, en als werd ons in en door Christus alleen geopenbaard, dat deze ons reeds bekende, van elders bekende God, onze Vader is. Neen, ook de breede grondslag van de kennisse Gods waarop de kennisse van den Vader wordt opgebouwd, is uit het Eeuwige Woord ons toegekomen. De kennisse van den Vader is niet een bloem, uit hemelsche oorden neergezegen, die door Christus aan den verdorden stengel van onze menschenlijke natuur wordt aangebonden; maar de dorheid van onze zondige natuur wordt door hem met nieuw leven bezielde, en de kennisse van den Vader wordt geënt op de kennisse van God die ons door de natuur, en de kennisse van God die ons door de consciëntie, krachtens onze schepping uit het eeuwige Woord toekwam.

Niet dus tweeërlei kennisse, zonder innerlijk verband, uitwendig naast elkander staande en saamgehecht, maar ééne kennisse van God uit het Eeuwige Woord, door natuur en consciëntie in ons opkomende, en nu in en door het Verlossingswerk van Messias tot de kennisse van den Vader verheven en opgevoerd.

Het is daarom een verminking van ons geloof, dat zich bitterlijk wreekt, zoo wie bekeerd is bij het Verlossingswerk staan blijft; alsof daarin alleen de heerlijkheid van den Christus was, om nu voorts de kennisse Gods uit de natuur en uit de consciëntie aan de wereld over te laten.

Neen, wie in Christus verzoend, als kind van God voor zijn Vader in de hemelen neerknielt, moet het licht, dat hem in Christus verschenen is, terug laten werken op de sprake Gods in de natuur om hem heen, in de natuur van zijn eigen menschenlijk wezen, die beide uit den Christus zijn.

Vandaar, dat het Evangelie van Johannes begint met ons op dien band met den Christus te wijzen, die reeds in de schepping van onze wereld, en in de schepping van onze eigen natuur, en in de schepping van onzen eigen persoon gelegd is.

En dan is de vrucht deze, dat die sprake Gods in de natuur en die sprake Gods in onze consciëntie, juist dank zij onze verzoening in Christus, een geheel anderen klank voor ons gaat verkrijgen, toeneemt in helderheid en beduidenis, en met het nu geopend oor opgevangen wordt in een zuiverheid, die genadeleven en natuurleven voor ons besef in heerlijke harmonie vereenigt, en heel de wereld, en heel onze historie, en ons eigen leven in die historie, worden doet tot één machtige openbaring van den Vader, dien we aanbidden in het aangezicht zijns Zoons.

INHOUD.

	Bladz.
I. Het is mij goed nabij God te wezen . . .	1
II. De zielen die Ik gemaakt heb	6
III. Niet rijk in God	10
IV. In het verborgene Uwer vleugelen . . .	15
V. Zich gewend tot het gebed	20
VI. Luister naar Mij, Mijn volk. Heere luister naar mij	25
VII. Behalve wat ik zie, leer Gij mij	29
VIII. God mijn maker, die psalmen geeft in den nacht	34
IX. Ik roep, en Gij antwoordt niet	39
X. Zoek Mijn aangezichte	44
XI. Mijn eenzame	49
XII. God schiep den mensch naar zijn beeld .	54
XIII. Mijner niet gewild	59
XIV. Een zon	64
XV. In de schaduw des Almachtigen	70
XVI. Aan den wind des daags	76
XVII. Gij drukt U in de wortelen mijner voeten.	81
XVIII. Mijn schild	86
XIX. Immanuël	90
XX. In 't licht Uws aanschijns	94
XXI. Zoek Uwen knecht	99
XXII. Met kracht versterkt te worden	103
XXIII. Aan wien is de arm des Heeren geopenbaard?	108
XXIV. Dat zij U kennen	112
XXV. Toon ons den Vader	117

XXVI.	Die Mij gezien heeft, die heeft den Vader gezien	122
XXVII.	Met heel uw ziel	127
XXVIII.	Zoo zag ik den Heere	133
XXIX.	Zoo iemand wil zijn wil	139
XXX.	Wassende in de kennisse van God	143
XXXI.	Zachtkens aan zeer stille wateren	149
XXXII.	Die in u werkt het willen	153
XXXIII.	Hetgeen ik wil, dat doe ik niet	159
XXXIV.	Niet gelijk ik wil	163
XXXV.	Ik heb lief	168
XXXVI.	Gij hebt Mij op uw hart niet gelegd	173
XXXVII.	Met heel	178
XXXVIII.	Met geheel uw hart	183
XXXIX.	Met geheel uw ziel	187
XL.	Met geheel uw verstand	192
XLI.	Uit geheel uw kracht	196
XLII.	Die niet lief heeft, heeft God niet gekend	201
XLIII.	Uit de schepselen verstaan en doorzien	206
XLIV.	En het tweede aan dit gelijk	211
XLV.	Het beeld des onzienlijken Gods	215
XLVI.	Uw naam worde geheiligd	220
XLVII.	De naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes	225
XLVIII.	Die zeer hoog woont, die zeer laag ziet	231
XLIX.	Eer ik verdrukt werd, dwaalde ik	236
L.	Bij U is vergeving, opdat Gij gevreesd wordt	241
LI.	Mijne zonde maakte ik U bekend	246
LII.	Wanneer God de verborgene dingen zal oordeelen	251
LIII.	Stervende heeft hij aangebeden	257
LIV.	U tot vasten en bidden verledigen	262
LV.	Zoodat er geen gebed door kwam	267
LVI.	En wien het de Zoon wil openbaren	272

5-
c

